

รายงานผลการวิจัย

ทุนวิจัยรัชดาภิเษกสมโภช

เรื่อง

การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท

โดย

สกาพรรณ ฅ บางช้าง
ไพนะ รัตนารักษ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คุณวิชัย รัชตาทิเชกสมโกช

รายงานผลการวิจัย

การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชนบท

โดย

สุภาพรณ ฒ บางช้าง

และ

ไหม รัตนวราภรณ์

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

การประยูกต์หลักพุทธธรรมมาสู่ชนบทในงานวิจัยนี้ มีผลงานดังที่ปรากฏได้ด้วย ความสัมพันธ์แห่งน้ำใจและความเสียสละของคนจำนวนมากทั้งจากฝ่ายรัฐ วัด ชุมชนและเอกชน เช่น ฝ่ายวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยสนับสนุนเงินทุนรายปีจากกลุ่มโกช และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เลขาธิการคณะกรรมการสร้างงานในชนบทในครั้งนั้นได้สนับสนุนการทดลองประยูกต์หลักพุทธธรรมในโครงการ กลัษ.พิเศษ เจ้าหน้าที่ท้องถิ่น ทั้งในระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้านหลายคน ได้ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่งตลอดโครงการ พระภิกษุสงฆ์หลายรูปทั้งในจังหวัดระยองและจากกรุงเทพฯ ได้มีเมตตา ส่งเสริมงานหลายอย่างหลายประการ ชาวบ้านหลายคนในตำบลวังหว้าและทางเกี่ยวน โดยเฉพาะในหมู่บ้านเหินหย่องและวังหว้า ซึ่งเป็นกลุ่มทดลองได้มีน้ำใจ เสียสละช่วยเหลืองานอย่างมาก และมีटरทางธรรมอีกหลายคนจากกรุงเทพฯ ได้ช่วยประดับประดาช่วยเหลืองานด้วยความเต็มใจตามโอกาสอันเหมาะสม

น้ำใจหลายหลากที่ร่วมกันหล่อเลี้ยงงานนี้ให้สัมฤทธิ์ผล เป็นเครื่องยืนยันถึง สัจจะแห่งพระดำรัสของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ตรัสว่า

"เราไม่เล็งเห็นธรรมแม้สักอย่าง ที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ยิ่งใหญ่...ที่เป็นไป เพื่อความดำรงมั่นไม่เสื่อมสูญ ไม่อันตรธานแห่งสัจธรรม เหมือนความมี กัลยาณมิตรเลย" (อง.เอก.๒๐/๒๘/๒๔)

ขอขอบคุณทุกคนที่มีส่วนในงานนี้ และขอให้งานนี้เป็นปฏิปถายาที่เรากะทำ ร่วมกันแต่องค์พระคำสัจธรรมสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อความสืบเผื่องแห่งพุทธธรรม ในวิถีชีวิต ของหมู่ชน

ชื่อโครงการวิจัย	การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท	
ชื่อผู้วิจัย	นางสาวสุภาพรรณ ณ บางช้าง	ผู้วิจัยหลัก
	นางไหม รัตนวารารักษ์	ผู้วิจัยร่วม
เดือนและปีที่ทำวิจัยเสร็จ	เมษายน ๒๕๒๖	

บทคัดย่อ

จากการไปสัมผัสชนบทด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้พบว่า ปัจจุบันชนบทหลายแห่งกำลังประสบความเสื่อมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม เนื่องจากการเร่งรัดพัฒนาชนบททางด้านวัตถุมากจนละเลยคุณค่าทางด้านจิตใจ และการขาดการส่งเสริมการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรมแก่พระสงฆ์ในชนบทอย่างเพียงพอ ความสำนึกในหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนและนักวิชาการด้านพุทธศาสนา เป็นแรงจูงใจให้เกิดการศึกษาหาแนวทางแก้ไขโดยการนำหลักพุทธธรรมกลับไปเป็นฐานการพัฒนาชีวิตของชาวชนบทอีกในรูปแบบที่สอดคล้องกับลักษณะสังคมชนบทที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาสภาพด้านศาสนาและศิลปวัฒนธรรมใน ๕ หมู่บ้านของจังหวัดระยอง นำปัญหาที่ประมวลได้มาพิจารณาแล้วทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมแก่ชุมชนโดยเน้นที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเป็นสำคัญ ประเมินผลกระทบและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการทดลองนี้

สถานที่ศึกษาได้แก่ตำบลวังหว้าและทางเกวียน กลุ่มศึกษาคือประชาชนของหมู่บ้านเนินหย่องและวังหว้า ซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง, ของหมู่บ้านหนองก้นเกราและวังหิน ซึ่งเป็นกลุ่มควบคุม ข้อมูลได้มาด้วยวิธีการสังเกต สัมภาษณ์แบบสอบถาม และเอกสารราชการ

ผลการสำรวจชั้นแรกได้ปัญหาหลัก ๗ ปัญหาคือ

๑. การขาดความรู้ในหลักธรรม
๒. การทำบุญด้วยทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง
๓. การดื่มสุราในงานประเพณี
๔. คนไม่ปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน
๕. คนหนุ่มสาวไม่สนใจศาสนา
๖. กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธไม่มีหลักการดำเนินงาน
๗. วัดไม่เป็นศูนย์กลางการปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร

โครงการย่อยที่ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปแก้ไขมี ๗ โครงการได้แก่

๑. การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ
๒. การจัดงานปีใหม่ที่วัดโดยไม่มีมอบายมุขและสุรา
๓. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
๔. โครงการประสานประโยชน์จิตใจและวัดดูในงานการดำเนินงาน

ในชนบท

๕. การรวมกลุ่มชายทุเรียนโดยไม่ผ่านคนกลาง
๖. การปรับปรุงโครงสร้างกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
๗. การทอดผ้าป่าหนังสือ

ผลจาก ๗ โครงการสรุปได้ว่าผู้ที่บวชเณร พระพี่เลี้ยงและชาวบ้าน

ที่ร่วมโครงการได้เรียนรู้หลักธรรมเพิ่มขึ้น ปฏิบัติธรรมเพิ่มขึ้น ยอมรับการจัดงานแบบประหยัดและไม่มีมอบายมุข เห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มเพื่อสังคมชีพ ได้ถนนระยะทางยาวขึ้นและได้ปฏิบัติธรรมในระหว่างการสร้างถนนด้วยมีมหนังสือที่วัด, พระมีความกระตือรือร้นในการเผยแพร่ธรรมเพิ่มขึ้น

จากแบบสอบถามหลังการทดลองชุดที่ ๑ ผู้ตอบเป็นร้อยละ ๙.๔-๑๘.๗ ของประชากรทั้งหมดในหมู่บ้านทดลองทั้ง ๒ ได้พบว่า ในเรื่องศีล ชาวบ้านลดการดื่มสุราลง และเพิ่มความมั่นใจที่จะจัดงานประเพณีในพุทธศาสนาโดยไม่มีสุรา การจัดกิจกรรมที่วัดงดอบายมุขทุกประเภทได้ทั้งหมด ทุกหมู่บ้านเข้าใจเป้าหมายการฝึกสมาธิถูกต้อง

ในด้านปัญหามีความเข้าใจในหลักธรรมเพิ่มขึ้น ยกเว้นหนองกินเกราะที่ลดลงเมื่อประสบปัญหา ชาวบ้าน ๓ หมู่บ้านใช้ธรรมะช่วยเพิ่มขึ้น ส่วนวังหินคงเดิม, จุดมุ่งหมายของการทำบุญเพื่อบำรุงศาสนาเกือบคงเดิมในวังหินและเนินหย่อง ส่วนวังห้าวและหนองกินเกราะเพิ่มขึ้น แต่ค่าน้อยกว่าเนินหย่องก่อนการทดลอง กลุ่มทดลองคือเนินหย่องและวังห้าว ตอบว่าการรักษาศีลในชีวิตประจำวันเป็นการกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด เพิ่มขึ้นขณะที่กลุ่มควบคุมหนองกินเกราะและวังหินลดลง

ปัญหาศาสนา ก่อนการทดลองคือการที่คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติธรรม ทุกหมู่บ้าน หลังการทดลอง ปัญหาที่ลดลงในกลุ่มทดลอง แต่กลับมีปัญหาขาดผู้สอนธรรมมากขึ้น

ผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อกิจกรรมรวบรวมจากแบบสอบถามชุดที่ ๒ ซึ่งมีผู้ตอบร้อยละ ๑๗.๙ และ ๖.๘ ของประชากรทั้งหมดของเนินหย่องและวังห้าว ตามลำดับ พบว่ามีความเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้น คือ ชาวบ้านรู้หลักธรรมเพิ่มขึ้น ปฏิบัติธรรมมากขึ้น การเลิอบายมุขในหมู่บ้านลดลง มีการประหยัดเงินในการจัดงานประเพณีมากขึ้น ชาวบ้านยอมรับกิจกรรมปรับปรุงศาสนาศีลธรรมในท้องถิ่นอย่างที่ทำในงานวิจัยเป็นสิ่งจำเป็นร้อยละ ๙๐ มองเห็นประโยชน์หลายประการของการตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ในทางตรงข้ามมีผู้เห็นถึงผลเสียของงานวิจัยร้อยละ ๑๒.๘ และ ๑๔.๘ ตามลำดับ ส่วนใหญ่เป็นเรื่องที่ชาวบ้านบางคนไม่เห็นด้วยกับการงดอบายมุขในการจัดงานประเพณีที่วัดอย่างเด็ดขาด

อุปสรรคในงานวิจัยนี้คือการควบคุมตัวแปรเช่น อายุ, เพศ, จำนวนผู้ตอบ, การศึกษา, อาชีพ ควบคุมกลุ่ม ควบคุมให้ขาดการประยุต์หลักพุทธธรรมทุกโครงการไม่ได้ด้วยเหตุที่จะมีผลกระทบต่อกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม การเก็บข้อมูลบางช่วงก็ควบคุมไม่ได้

โดยสรุปความแตกต่างที่เกิดจากผลกระทบของงานวิจัยในกลุ่มทดลองและควบคุมในด้านความเข้าใจและการปฏิบัติที่ถูกต้องมีพอควร แต่ไม่มากพอที่จะมีนัยสำคัญทางสถิติ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้ก่อให้เกิดงานสืบเนื่องคือการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเพิ่มขึ้น ๖ แห่งในจังหวัดระยอง และ ๑ แห่งในจังหวัดนครราชสีมา ข้อมูลและผลจากงานวิจัยจะก่อประโยชน์ทั้งในด้านการศึกษา การวิจัย ความเจริญด้านศาสนาศีลธรรมของชุมชน ข้อเสนอแนะสามารถนำไปพิจารณาในการพัฒนาชนบทให้มีประสิทธิผลเพิ่มขึ้นในอนาคต

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Project Title : The Application of Buddha's Dhamma
to the Development of Rural People
Names of the investigator Miss Supphan Na Bangchang and
Mrs. Mai Ratanavararak
Year April 1983

ABSTRACT

From direct contact with rural people, the researchers have found that many rural communities are facing religious and moral deterioration as a result of the accelerated rural development that gives more importance to material progress than spiritual value and the lack of promotion of worldly and religious education for rural monks. The awareness of the duty of a Buddhist and a Buddhist scholar has inspired the study to solve this problem by reestablishing Buddha's Dhamma as the foundation of rural development in a way that would be harmonious with the changing rural communities.

This research aims at studying religious and moral situation in four villages in Rayong, analysing the problems, experimenting on the application of Buddha's Dhamma to the development of rural people especially the Young Buddhist Groups, and evaluating the effects and changes that result from the experiments.

The experiments take place at Wang Wa and Tang Kweain Districts. The experimental groups are Neun Yong and Wang Wa village people; the control groups are Nong Krankrau and Wang Hin village people. The data are collected by observation, interviews, questionnaires and government documents.

The main problems gathered from the survey are

1. villagers' lack of knowledge in Dhamma,
2. making merits without understanding
3. drinking during religious festivals or ceremonial occasions,
4. negligence of practicing Dhamma in daily life,
5. lack of interest in religion among the young,
6. lack of management in the young Buddhist Group,
7. temples functioning as centers of Dhamma practicing less than they should.

Sub-projects applying Dhamma to solve these problems are

1. Dhamma practicing to gain more awareness and understanding of life,
2. arranging a New year's celebration with no intoxicant and gambling,
3. Summer Samanera Ordination,
4. integrating material and spiritual benefits in road construction project of the government,

5. organizing durian sale without middlemen,
6. improving the structure of the Young Buddhist group,
7. Books Tod Pha Pa (books donation to the temple).

The results are that the samaneras and the monks who gave them guidance and the villagers have acquired more understanding in Dhamma, practiced Dhamma more, accepted the economical way of arranging religious festivals with no intoxicant and gambling. The villagers have understood the benefits of working together as a united group for honest living, and use road construction projects to practice Dhamma. Also, "Book Corners" have been set up in 3 temples and the monks have become more enthusiastic in spreading Dhamma.

The result of Questionnaire No.1 answered by 9.4-18.7% of the population of the two experimental villages shows that the villagers have decreased their drinking and become more confident in arranging religious festivals and ceremonies without drinking. All intoxicants are banned from all temple activities. People in every village have gained adequate understanding of the aims of practising meditation.

As for spiritual knowledge, the villagers have acquired more understanding of Dhamma except at Nong Krankrau. People in 3 villages apply Dhamma to their solutions of problems more, whereas people at Wang Hin remain the same in this matter. The number of answers after the experiment from Wang Hin and Nuen Yong that the purpose of making merits is to contribute to Buddhism is the same as before the

experiment, while the number increases in Wang Wa and Nong Krankrau but is still less than the number from Neun Young. The number of answers from Neun Young and Wang Wa which say that the sila practise in daily life is the way of making merits that gives best results, most increases, whereas the number of answers of the same question from the control groups in Nong Krankrau and Wang Hin decreases.

The problem concerning religion before the experiment was that there were people who lacked interest in Dhamma practicing in every village. After the experiment, this problem has decreased in the experimental group but the problem of lacking Dhamma teachers has increased.

The result of Questionnaire No. 2 concerning the effects of the research on experimental groups, answered by 17.9 and 6.8 % of the population of Neun Young and Wang Wa respectively, shows many changes. The villagers know more about Dhamma, practise Dhamma more and intoxication during religious festivals decreases. The villagers economize when they arrange religious festivals, fifty percent of them accept the importance of activities in improving religious and moral situation in the communities according to the proposals in the research projects. They see the benefits of the organization of the Young Buddhist groups. On the other hand, 12.8% and 15.8%, most of whom are those who disagree to the prohibition of intoxication in religious festivals, thought that the research brought about bad effects on their communities.

The difficulty in this research project was controlling variables such as age, sex, education, occupation and number of the people who answered the questionnaires. The control groups could not be controlled to totally refrain from applying Dhamma in every project as this would effect every Young Buddhist Group. Certain data collections could not be controlled.

In conclusion, there are certain differences in the effects of the research projects on the experimental groups and the control groups concerning their understanding and practice of Dhamma but they are not statistically significant. However, this research brings about some beneficial consequences : the organizations of 6 more Young Buddhist groups in Rayong and one in Nakorn Rajasima. The data and the result of the research will be of some benefits to the future study and research on religion. It would contribute to the spiritual progress in the rural communities.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

กิติกรรมประกาศ	II
บทคัดย่อภาษาไทย	III
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	VII
บทที่ ๑ บทนำ	
ที่มาของปัญหา	๑
๑. ความสำคัญและความจำเป็นของการนำหลักพุทธธรรม มาใช้ในการพัฒนาชาชนบท	๑
๒. แรงจูงใจสำหรับผู้วิจัย	๑๐
วัตถุประสงค์ของงานวิจัย	๑๑
ขอบเขตของการวิจัย	๑๑
ลักษณะและขั้นตอนของงานวิจัย	๑๒
๑. ขั้นสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อการตัดสินใจเลือกกลุ่ม ทดลองและวิธีการทดลอง	๑๒
๒. ขั้นปฏิบัติทดลองประยุกต์	๑๓
๓. ขั้นประเมินผลการทดลองทั้งหมด	๑๓
ประโยชน์ของงานวิจัย	๑๓
๑. การพัฒนาชนบท	๑๓
๒. ความก้าวหน้าทางวิชาการ	๑๔
๓. การพัฒนาความสามารถในการวิจัย	๑๔
๔. การเรียนการสอน	๑๔
การสำรวจแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	๑๕

บทที่ ๒	การศึกษาสถานภาพด้านศาสนาที่ลดธรรมของ กลุ่ม ศึกษาก่อนการทดลอง	
	วัตถุประสงค์ของการศึกษา	๒๒
	วิธีการศึกษา	๒๒
	สถานที่ศึกษา	๒๓
	จำนวนประชากรในตำบลที่ศึกษา	๒๔
	การวิเคราะห์ประสิทธิผล	๒๔
	๑. ผลการสัมภาษณ์	๒๕
	๒. ผลการศึกษาเอกสารที่รายงานเกี่ยวกับกลุ่มศึกษา	๓๓
	๓. ผลแบบสอบถาม	๓๕
บทที่ ๓	การทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท	
	การกำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม	๕๕
	การกำหนดเป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน	๕๕
	การรายงานลักษณะและผลงานของการทดลองที่ได้ทำ	๕๘
	การจัดงานรับปีใหม่โดยไม่มีมือบายมุข	๕๘
	การทดลองการประยุกต์หลักพุทธธรรมในโครงการกสข.พิเศษ	๗๓
	โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน	๑๐๖
	โครงการอบรม "การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธ"	๑๖๐
	โครงการส่งเสริมสัมมาชีพ : การขายทุเรียนร่วมโดยไม่มีผ่านพ่อค้าคนกลาง	๑๘๑
	โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ เพื่อชาวชนบท	๑๘๑
	โครงการปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	๒๐๐

บทที่ ๔	การประเมินผลภายหลังการทดลอง	
	ผลจากแบบสอบถามชุดที่ ๑	๒๓๕
	ผลจากแบบสอบถามชุดที่ ๒	๒๔๕
บทที่ ๕	สรุปวิจารณ์และเสนอแนะ	
	บทสรุป	๒๘๗
	บทวิจารณ์	๓๐๒
	๑. ปัญหาการควบคุมกลุ่ม	๓๐๒
	๒. ปัญหาในการทำงาน	๓๐๔
	๓. ปัจจัยที่ช่วยให้งานสำเร็จ	๓๐๖
	ผลที่สืบเนื่องมาจากการวิจัย	๓๐๗
	๑. ผลที่เกิดภายในหมู่บ้านที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ อำเภอแก่ง จังหวัดระยอง	๓๐๗
	๒. ผลที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น	๓๐๘
	งานสืบเนื่องที่ต้องทำภายหลังการทดลอง	๓๐๘
	๑. ในส่วนฆราวาส	๓๐๘
	๒. ในส่วนพระสงฆ์	๓๐๘
	๓. การนำไปใช้ในท้องถิ่นอื่น	๓๐๘
	ข้อเสนอแนะ	๓๑๐
	๑. แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้ามาใช้ในการพัฒนาชาชนบท	๓๑๐
	๒. การประสานกำลัง ๕ ฝ่าย (รัฐ-วัด-เอกชน-ชุมชน) ในงานพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบท	๓๑๔

บรรณานุกรม	๓๒๐
ภาคผนวก ก.	๓๒๔
แบบสอบถามชุดที่ ๑ ประเมินผล ๔ กลุ่ม	๓๒๔
ก่อนและหลังการทดลอง	
แบบสอบถามชุดที่ ๒ ถามความคิดเห็นที่มีต่องานพัฒนาชุมชน	๓๒๗
ทางด้านศีลธรรมเฉพาะกลุ่มทดลองหลังการทดลอง	
แบบสอบถามผู้บวชสามเณรภาคฤดูร้อนก่อนบรรพชา	๓๒๘
แบบสอบถามผู้บวชสามเณรภาคฤดูร้อนหลังการบรรพชา	๓๓๐
ข้อสอบสามเณรภาคฤดูร้อน	๓๓๑
แบบประเมินผลการอบรมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	๓๓๔
แบบสอบถามโครงการส่งเสริมส้มมาชีพ	๓๓๖
ภาคผนวก ข.	
ผลงานร่วมตัวมการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	
เนื่นหย่อง - บทละครเรื่อง "แพ้นกโรมมือกโชน"	๓๓๗
- บทละครเรื่อง "บวช + บุญหรือบาป"	๓๔๒
- บทเพลงเส้นทางแห่งธรรม	๓๔๗

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการตาราง

ชุดที่ ๑ ตารางแสดงสถานภาพกลุ่มศึกษาก่อนการทดลอง

ตารางที่ ๑	จำนวนประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม	๓๕
ตารางที่ ๒	อายุพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถาม	๓๖
ตารางที่ ๓	อายุฆราวาสผู้ตอบแบบสอบถาม	๓๗
ตารางที่ ๔	การศึกษาของพระภิกษุกลุ่มศึกษา	๓๘
ตารางที่ ๕	การศึกษาทางโลกและทางธรรมของฆราวาสที่ตอบแบบสอบถาม	๓๙
ตารางที่ ๖	อาชีพของฆราวาสผู้ตอบแบบสอบถาม	๔๐
ตารางที่ ๗	ความเห็นเกี่ยวกับการรักษาศีล	๔๑
ตารางที่ ๘	เวลาที่เหมาะสมในการรักษาศีล	๔๒
ตารางที่ ๙	เป้าหมายของการฝึกสมาธิ	๔๒
ตารางที่ ๑๐	คำสอนของพุทธศาสนา	๔๓
ตารางที่ ๑๑	การสวดมนต์บนบานขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา	๔๓
ตารางที่ ๑๒	การปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์ร้ายเกิดขึ้น	๔๔
ตารางที่ ๑๓	จุดมุ่งหมายของการแขวนพระ	๔๔
ตารางที่ ๑๔	จุดมุ่งหมายของการทำบุญ	๔๕
ตารางที่ ๑๕	การกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด	๔๕
ตารางที่ ๑๖	ทัศนคติต่อการดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณีในพุทธศาสนา	๔๖
ตารางที่ ๑๗	สาเหตุที่ต้องมีการดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณี	๔๖
ตารางที่ ๑๘	ปัญหาศาสนาในหมู่บ้าน	๔๗
ตารางที่ ๑๙	ความเป็นห่วงคนหนุ่มสาวในด้านศีลธรรม	๔๗
ตารางที่ ๒๐	อุปสรรคการพัฒนาหมู่บ้าน	๔๘

ชุดที่ ๒ ตารางแสดงการประเมินผลโครงการย่อย

ก. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ตารางที่ ๒๑	ลักษณะพื้นฐานของสามเณร	๑๑๘
-------------	------------------------	-----

ตารางที่ ๒๒	สาเหตุและความต้องการบวชก่อนการอบรม	๑๑๘
ตารางที่ ๒๓	เรื่องที่ต้องการเรียนรู้มากที่สุดก่อนการอบรม	๑๑๘
ตารางที่ ๒๔	สิ่งกังวลใจในการบวชก่อนการอบรม	๑๒๐
ตารางที่ ๒๕	เปรียบเทียบความเห็น เรื่องประโยชน์ของการบวชสามเณร	๑๒๐
ตารางที่ ๒๖	สิ่งที่ได้ศึกษาระหว่างการบวชที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุด	๑๒๑
ตารางที่ ๒๗	เปรียบเทียบความเห็น เรื่องลักษณะของเณรที่ดีก่อนและหลังการอบรม	๑๒๒
ตารางที่ ๒๘	เปรียบเทียบความเห็น เรื่องลักษณะของการจัดงานบวชก่อนและหลังการอบรม	๑๒๒
ตารางที่ ๒๙	พฤติกรรมของเณรแต่ละองค์จากการสังเกตของนิสิตที่เลี้ยงประจำกลุ่ม	๑๒๔
ตารางที่ ๓๐	ความประพฤติกและความตั้งใจจะประพฤติต่อบุคคลต่าง ๆ และต่อชุมชนของสามเณร	๑๓๒
ตารางที่ ๓๑	ความประพฤติกและความตั้งใจจะประพฤติต่อหมู่บ้าน	๑๓๕
ตารางที่ ๓๒	สรุปความรู้สึก, ความตั้งใจและความประพฤติกของสามเณรระยะต่าง ๆ	๑๓๖
ตารางที่ ๓๓	ความเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับความประพฤติกของเณรและความต้องการให้บวชอีก	๑๔๗
ตารางที่ ๓๔	สรุปปัญหาด้านความประพฤติกก่อนบวช	๑๕๑
ตารางที่ ๓๕	สรุปพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามทัศนคติของเณรและผู้ปกครอง	๑๕๑

ข. โครงการอบรมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

ตารางที่ ๓๕/๑	จำนวนผู้เข้ารับการอบรม	๒๑๗
ตารางที่ ๓๕/๒	ความคิดเห็นในการที่วิทยากรส่วนใหญ่เป็นชาวระยอง	๒๑๘
ตารางที่ ๓๕/๓	ความเหมาะสมในการจัดการอบรมอีก	๒๑๘
ตารางที่ ๓๕/๔	ส่วนดีของการอบรม	๒๒๐
ตารางที่ ๓๕/๕	ส่วนบกพร่องของการอบรม	๒๒๑

ชุดที่ ๓ : ตารางแสดงผลภายหลังการทดลอง

ตารางที่ ๓๖	จำนวนประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๔๘
ตารางที่ ๓๗	อายุผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๔๙
ตารางที่ ๓๘	การศึกษาของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๕๐

ตารางที่ ๓๘	การศึกษาทางโลกและทางธรรมของพระวราสผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๕๑
ตารางที่ ๔๐	อาชีพของพระวราสผู้ตอบแบบสอบถาม	๒๕๒
ตารางที่ ๔๑	ข้อของศีลที่ผู้ตอบรักษาง่ายและยากที่สุดก่อนและหลังการทดลอง	๒๕๓
ตารางที่ ๔๒	ข้อของศีลที่ผู้ตอบ เห็นว่าผู้อื่นทำมีคณ้อยที่สุดและมากที่สุดก่อนและหลังการทดลอง	๒๕๔
ตารางที่ ๔๓	การดื่มสุราในงานประเพณีทางพุทธศาสนา	๒๕๕
ตารางที่ ๔๔	ความเป็นไปได้ของการจัดงานประเพณีในพุทธศาสนาโดยไม่มีสุรา	๒๕๕
ตารางที่ ๔๕	สาเหตุที่ต้องมีสุรา	๒๕๖
ตารางที่ ๔๖	เวลาที่เหมาะสมที่สุดในการรักษาศีล	๒๕๖
ตารางที่ ๔๗	เป้าหมายการฝึกสมาธิ	๒๕๗
ตารางที่ ๔๘	คำสอนของพระพุทธรศาสนา	๒๕๗
ตารางที่ ๔๙	เหตุผลในการชวนพระ	๒๕๘
ตารางที่ ๕๐	การสวดมนต์หรือบนบาน เมื่อมีปัญหา	๒๕๘
ตารางที่ ๕๑	การปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์	๒๕๙
ตารางที่ ๕๒	จุดมุ่งหมายของการทำบุญ	๒๕๙
ตารางที่ ๕๓	การกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด	๒๖๐
ตารางที่ ๕๔	ปัญหาศาสนาในหมู่บ้าน	๒๖๑
ตารางที่ ๕๕	ความเป็นห่วงคนหนุ่มสาว	๒๖๑
ตารางที่ ๕๖	อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้าน	๒๖๒
ตารางที่ ๕๗	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามชุดที่สอง	๒๗๘
ตารางที่ ๕๘	ความเห็น เรื่องการเปลี่ยนแปลงด้านศาสนาและศีลธรรมในหมู่บ้านเนื่องจากงานวิจัย	๒๗๙
ตารางที่ ๕๙	ความยอมรับงานวิจัยของชาวบ้าน	๒๘๐
ตารางที่ ๖๐	ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาว	๒๘๑
ตารางที่ ๖๑	ความรู้สึกต่อผู้วิจัย	๒๘๒
ตารางที่ ๖๒	ความรู้สึกต่อผู้ช่วยวิจัย	๒๘๓
ตารางที่ ๖๓	ผลเสียที่เกิดจากงานวิจัย	๒๘๓

ตารางที่ ๖๔	ประโยชน์ของงานวิจัยจากผู้ตอบ ๘ คน	๒๘๔
ตารางที่ ๖๕	สรุปคำตอบเกี่ยวกับประโยชน์ของงานวิจัยจากผู้ตอบ ๘ คน	๒๘๖
ตารางที่ ๖๖	สรุปผลแบบสอบถามชุดที่ ๑	๒๘๘
ตารางที่ ๖๗	สรุปผลแบบสอบถามชุดที่ ๒	๒๘๙

รายการรูป

รูปที่ ๑	ความเห็น เรื่องศิลปะที่รักษาง่ายที่สุดและยากที่สุด	๒๖๓
รูปที่ ๒	ความเห็นที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับศิลปะที่ชาวบ้านทำมีค่าน้อยและมากที่สุด	๒๖๔
รูปที่ ๓	ทัศนคติที่เปลี่ยนแปลง เรื่องความสมควรในการจัดงานประเพณีโดยไม่มีสุรา	๒๖๕
รูปที่ ๔	ทัศนคติที่เปลี่ยนไป เรื่องการจัดงานโดยไม่มีสุรา	๒๖๖
รูปที่ ๕	สาเหตุที่ต้องมีสุรา - ความเห็นที่เปลี่ยนไป	๒๖๗
รูปที่ ๖	ความเห็นที่ต่างไป เรื่องเวลาที่เหมาะสมในการรักษาศิลปะ	๒๖๘
รูปที่ ๗	เป้าหมายการฝึกสมาธิที่เปลี่ยนไปหลังการทดลอง	๒๖๙
รูปที่ ๘	ความเห็น เรื่องคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาที่เปลี่ยนไป	๒๗๐
รูปที่ ๙	เหตุผลในการแขวนพระที่เปลี่ยนไปภายหลังการประยุกต์	๒๗๑
รูปที่ ๑๐	ทัศนคติที่เปลี่ยนไป เรื่องการสวดมนต์หรือบนบาน เมื่อมีปัญหา	๒๗๒
รูปที่ ๑๑	ความเห็น เรื่องการปฏิบัติตน เมื่อมีเคราะห์ที่เปลี่ยนไป	๒๗๓
รูปที่ ๑๒	ทัศนคติ เรื่องจุดมุ่งหมายของการทำบุญที่เปลี่ยนไป	๒๗๔
รูปที่ ๑๓	ทัศนคติที่เปลี่ยนไป เรื่องการกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด	๒๗๕
รูปที่ ๑๔	ปัญหาศาสนาในหมู่บ้านที่เปลี่ยนจาก เดิม	๒๗๖
รูปที่ ๑๕	ความรู้สึกเป็นห่วงคนหนุ่มสาวที่เปลี่ยนไป	๒๗๗
รูปที่ ๑๖	อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านที่เปลี่ยนไป	๒๗๘

บทที่

บทนำ

ที่มาของปัญหา

๑. ความสำคัญและความจำเป็นของการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนา

ชาวชนบท

ตลอดเวลา ๒๐ ปี นับแต่การประกาศใช้แผนพัฒนาเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๔ ความหมายของคำว่า "พัฒนา" ที่ใช้กันโดยทั่วไปเป็นความหมายตามความคิดของชาวตะวันตกที่มุ่งหมายไปที่การพัฒนาด้านวัตถุมิการ เศรษฐกิจ การอุตสาหกรรม การเกษตรกรรม เป็นสำคัญ โดยเข้าใจว่าการที่ต้องเร่งรัดการพัฒนาขึ้นก็เพื่อรักษาส่งเสริมสถานภาพทางเศรษฐกิจการแก้ปัญหาในเรื่องปากท้อง เหมือนดังที่ ดร.อาณัติ อากาศิรม ได้อธิบายเรื่อง "เทคโนโลยีและการพัฒนาชนบท" ว่า

"ถ้าหากว่า ประชาชนเรายังคงอยู่ ๑๘ ล้านเหมือนเมื่อ ๓๐ ปีก่อน ก็คงไม่เดือนร้อนที่จะพัฒนากันเท่าไร แต่เนื่องจากความเจริญเติบโตของประชากรเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ การพัฒนาจำเป็นต้องตามมา มิฉะนั้นอีกหน่อย เราคงต้องซื้อข้าวกิน ซื้ออะไรต่อมิอะไรที่เราเคยส่งออกต่างประเทศ"^๑

---

^๑ ล้วน นักรพรรษา, "มองศาสนาจากข้างล่าง" รายงานการประชุมสัมมนา เรื่อง

"หน้าที่และบทบาทของศาสนาในสังคม" ๗-๙ พ.ย. ๒๒ สว่างคนิawan สมุทรปราการ สภาคาทอัสคแห่งประเทศไทยเพื่อการพัฒนา, หน้า ๒๗

^๒ ดร.อาณัติ อากาศิรม, "เทคโนโลยีและการพัฒนาชนบท" แผน ๔ ช่วยชนบทไทยได้จริงหรือ หน้า ๒ เอกสารบทความประกอบการสัมมนาและอภิปราย เรื่อง "พัฒนาชนบทไทยหวังกันได้แค่ไหน" จัดโดยกลุ่มเศรษฐศาสตร์และคณะกรรมการสัมมนาและเผยแพร่คณะ เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒-๓ กันยายน ๒๕๒๔

และ "ปัจจัยในการพัฒนาชนบท ปัจจัยที่หนึ่ง เป็น เรื่องของโครงสร้างพื้นฐาน (Infra Structure) ว่าการพัฒนาชนบทจำเป็นต้องมีถนน จำเป็นต้องมีแหล่งน้ำ จำเป็นต้องมีไฟฟ้า จำเป็นต้องมีสิ่งสาธารณูปโภคต่าง ๆ ในอันที่จะเอื้ออำนวยให้เกิดผลผลิตขึ้นในชนบท ปัจจัยที่สอง คือ ปัจจัยการผลิต คือจะต้องมีพันธุ์ มีเมล็ดพืช มีพันธุ์ข้าว มีปุ๋ย มียาปราบศัตรูพืช ถ้าไม่มีปัจจัยเหล่านี้แล้วผลผลิตก็เกิดขึ้นไม่ได้ การพัฒนาก็เกิดขึ้นไม่ได้"^๓

ทั้งนี้ได้ตั้งมาตรฐานการประเมินว่าถิ่นชนบทใดมีการพัฒนาหรือไม่ที่การเข้าไปถึงของเทคโนโลยีดังที่ว่า

"ความต้องการในการพัฒนาของมนุษย์ทำให้เทคโนโลยีเกิดขึ้น เพราะฉะนั้นการพูดถึงเทคโนโลยีจะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาเสมอ พัฒนาเพื่อความอยู่รอดของมนุษยชาติเพื่อสนองกิเลสตัณหา"^๔ และ

"ถ้าเทคโนโลยียังเคลื่อนตัวเข้าสู่ชนบทไม่ได้ การพัฒนาคงจะเกิดขึ้นไม่ได้"^๕
ความคิดดังกล่าวข้างต้น สะท้อนถึงความเข้าใจความหมายของการพัฒนาในความเจริญทางค่านิยม เป็นสำคัญของสังคมไทย

แผนพัฒนาฉบับแรกระหว่าง พ.ศ. ๒๕๐๔-๒๕๐๙ และฉบับที่ ๒ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๐-๒๕๑๕ เน้นการพัฒนาด้านการเกษตรเป็นหลัก ด้วยการพัฒนาปัจจัยการผลิตขั้นพื้นฐานทางเศรษฐกิจเป็นอันดับแรก โดยเฉพาะด้านการชลประทานการสร้างเขื่อนจัดสร้างทางหลวงแผ่นดินและบริการขั้นพื้นฐานทางสังคม^๖ ผลของการพัฒนานี้ได้ทำให้ผลผลิตส่วนรวมเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยร้อยละ ๗ และ ๗.๒ ต่อปี^๗ ตามลำดับ แต่ได้ก่อปัญหาอย่างน้อย

^๓ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๔-๕

^๔ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๕

^๕ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๗

^๖ สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ ๑ ระยะ ๒ (๒๕๐๗-๒๕๐๙)

^๗ ไพโรจน์ สุจินดา, "แผนการดำเนินงานพัฒนาชนบท" แผน ๕ ช่วยชาติไทยได้จริงหรือ, หน้า ๑๗

๓ ปัญหาคือ

- ๑. ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้
- ๒. ความไม่เท่าเทียมกันในด้านบริการของรัฐ
- ๓. ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติในประเทศไทย^๑

ในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๓ ระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๕-๒๕๑๙ มีส่วนพิเศษต่างไปจากแผนพัฒนาฯ ที่ผ่านมาคือ ได้เน้นการพัฒนาด้านการบริการ^๒ ในทางด้านสังคมเป็นนโยบายสำคัญ โดยเน้นเรื่องคุณภาพประชากรเป็นหลัก ซึ่งมุ่งไปที่ชีวิตส่วนที่เป็นภายนอก เช่น

- ๑. ด้านประชากร ดูจำนวนคนเกิด คนตาย การวางแผนครอบครัว เป็นต้น
- ๒. ด้านสังคมและวัฒนธรรม ดูเรื่องการศึกษา การสาธารณสุขและการครองชีพ
- ๓. ด้านคุณภาพชีวิต ใช้มาตรการทางเศรษฐกิจเป็นหลักวัด ได้แก่ รายได้เฉลี่ย

ต่อคน จำนวนคน การได้รับการจ้างงาน การพัฒนาอาชีพไปสู่ชาวชนบทให้มากขึ้น เป็นต้น^๓

ผลการพัฒนานี้ ก่อให้เกิดปัญหาสำคัญ ๓ ประการคือ

- ๑. ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาของประชากรในเมืองกับในชนบท
- ๒. ความไม่เท่าเทียมกันในด้านบริการของรัฐทางสังคมทั้งทางด้านการศึกษา

การสาธารณสุข และอื่น ๆ

- ๓. ความเสื่อมโทรมทางด้านจิตใจและศีลธรรมของทรัพยากรธรรมชาติที่เป็น

สิ่งที่มีชีวิต คือ คน ทั้งนี้เพราะแผนพัฒนามิได้เน้นคุณภาพประชากรทางด้านจิตใจอย่าง

เพียงพอ

---

^๑ โฆสิต บิน เปี่ยมรัชฎ์ "ประสบการณ์และการริเริ่มแนวความคิดใหม่ในการวางแผนพัฒนาประเทศไทย" แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ-ทางเลือกสุดท้าย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๒) , หน้า ๗๔-๗ จัดพิมพ์โดยสำนักบัณฑิตอาสาสมัคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

^๒ สำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ (๒๕๑๕-๒๕๑๙)

ในด้านการศึกษา พระราชวรมณีได้วิเคราะห์ปัญหาการศึกษาในร่างแผนพัฒนาที่ว่า

"ในฝ่ายรัฐ เมื่อแยกเอาการศึกษาจัดทำโดยสิ้นเชิงแล้ว ก็มุ่งที่จะอำนวยความสะดวกให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่นใกล้เคียง และพยายาม เข้าถึงจุดหมายในการให้ความเสมอภาคแห่งโอกาสในการได้รับการศึกษาแก่ประชาชนทั้งปวงตามหลักการข้อสำคัญของระบอบประชาธิปไตย แต่เมื่อกาลเวลาล่วงเลยมาช้านานผลได้ปรากฏดังนี้

ก. รัฐไม่สามารถจัดการการศึกษาแม้เพียงชั้นมูลฐานระดับประถมศึกษาหรือแม้เพียงอ่านออกเขียนได้ให้ทั่วถึงทุกท้องถิ่นโดยเฉพาะในถิ่นกันการห่างไกลชายแดน

ข. ในถิ่นที่สามารถจัดการการศึกษาในขั้นต้น ๆ ได้ เช่น ประถมศึกษา เป็นต้น การศึกษาระดับนั้น ๆ ก็กลายเป็นทางตันไปสู่การศึกษาขั้นสูงขึ้นไปซึ่งมีอยู่ในเมืองและในกรุงเทพมหานคร ผลต่อไปดังนี้

๑. เด็กที่พ่อแม่มีฐานะทางเศรษฐกิจดีเท่านั้น จึงจะมีโอกาสส่งไปเรียนต่อชั้นสูงขึ้นไปในเมืองและในกรุง

๒. เด็กที่พ่อแม่ยากจน แม้จะมีสมองดี จบประถม ๔ แล้ว ก็ต้องกลับไปทว่าไร่ไถนากับพ่อแม่ต่อไป

๓. เด็กที่ได้ไปเรียนต่อไปในเมืองและในกรุง เมื่อออกมาแล้วก็ออกจากชุมชนนั้นไปเลย มุ่งหน้าไปรับราชการหรือประกอบอาชีพชั้นสูงในเมืองหลวง ไม่กลับมาเหยี่ยวแลรับผิดชอบชุมชนของตนอีก"^{๑๐}

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ หลังจากวิเคราะห์ผลงานทางด้านการศึกษาตามแผนพัฒนาฉบับที่ ๓ ก็ชี้ให้เห็นถึงความเหลื่อมล้ำของประชากรในขั้นการศึกษาในท้องถิ่น^{๑๑}

^{๑๐} พระราชวรมณี, สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครพิมพ์, ๒๕๑๗), หน้า ๕-๖, เอกสารเผยแพร่ชุดพระพุทธศาสนาสำหรับประชาชน อันที่ ๒ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

^{๑๑} สำนักงานพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ หน้า ๑๔-๕

เห็นได้ว่าการที่มุ่งเน้นแต่การพัฒนาทางด้านวัตถุ โดยไม่ได้ย้าถึงการสร้างคนที่มี
คุณภาพทางด้านจิตใจประกอบกันไปอย่างสมดุลย์เป็น เหตุปัจจัยที่สร้างปัญหาขึ้นในสังคม
เมื่อรวมกับเหตุปัจจัยอื่น ๆ เช่น ปัญหาการแสวงหาอำนาจทางการเมือง ปัญหาการ
เลียนแบบ
ค่านิยมจากประเทศตะวันตก ปัญหาความเสื่อมโทรมในพระพุทธศาสนาโดยเฉพาะ
ปัญหาความบกพร่องของความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักธรรมทั้งฝ่ายพระสงฆ์และคฤหัสถ์
ก็ก่อให้เกิด **ปัญหาทางด้านจิตใจ** ความประพฤติที่ไร้คุณธรรมมากขึ้น แนวทางการดำเนิน
ชีวิตของประชาชนมุ่งไปที่การสร้างตนเองให้ประสบความสำเร็จในชีวิตด้วยการใฝ่หา
เพิ่มพูนทางด้านวัตถุ พระภิกษุสงฆ์ก็มิได้รับการสนับสนุนในด้านการศึกษาทั้งทางธรรมและ
ทางโลกให้เท่าเทียมและเท่าทันความเปลี่ยนแปลงทางด้านการศึกษาของฝ่ายฆราวาสเพื่อ
สามารถเผยแผ่ธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังที่พระราชวรมุนีวิเคราะห์ว่า

"เมื่อรัฐแยกเอาการศึกษาออกไปดำเนินเองฝ่ายเดียวต่างหาก ตัดขาดจาก
สถาบันสงฆ์แล้วในเวลาที่สุดว่า ดำเนินการศึกษาของรัฐก็ดี ให้การศึกษาแก่ประชาชนก็ดี
เหมือนว่าจะมีความรู้สึกกันพระ สงฆ์ออกไว้ต่างหาก หรือยกเว้นสถาบันสงฆ์เสมอไป เมื่อ
รัฐปล่อยการศึกษาของพระสงฆ์ให้เป็นไปตามลำพัง ไม่รับผิดชอบด้วยแล้ว ก็เท่ากับตัด
พระภิกษุสามเณรจำนวน ๓ แสนรูปออกจากระบบการศึกษาของรัฐออกไปด้วย"^{๑๒}

ผลกระทบจากปัญหาการศึกษาของสงฆ์นี้ได้ก่อให้เกิดปัญหาด้านความสูญเปล่าทั้งแก่
พระศาสนาแก่รัฐและสังคม และความสูญเปล่าแก่ตัวบุคคลในทางด้านศีลธรรม

แผนพัฒนาฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔ ก็ยังคงใช้ความหมายของคำ "พัฒนา" และ
แนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจ และการบริการสังคมคล้ายกับแผนพัฒนาฯ ๓ ฉบับที่ผ่านมา
มิได้กล่าวถึงการพัฒนาคุณภาพประชากรทางด้านจิตใจและศีลธรรมมากนัก"^{๑๓}

^{๑๒} พระราชวรมุนี, เรื่องเดิม, หน้า ๑๒

^{๑๓} สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, แผนพัฒนาการเศรษฐกิจ
และสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔, หน้า ๓๖-๗

แม้การปรับปรุงส่งเสริมงานทางศาสนาก็เน้นเรื่องพัฒนาด้านวัตถุไม่ใช่น้อย^{๑๔} ผลปรากฏว่าเมื่อสิ้นสุดแผนพัฒนาฉบับที่ ๕ วิทยาศาสตร์และจริยธรรมกลายเป็นปัญหาหนักที่ต้องแก้ไขโดยรีบด่วน ซึ่งปัญหาดังกล่าวมิได้เกิดขึ้น เฉพาะในสังคมเมืองหลวงเท่านั้น ในชนบทก็ประสบปัญหาเช่นกัน ความเชื่อในรูปแบบการพัฒนาที่เน้นการเติบโตทางเศรษฐกิจในแง่ของปริมาณ โดยไม่คำนึงถึงปัจจัยหรือผลด้านอื่น ก่อให้เกิดระบบสังคมเมืองที่มีวิธีการผลิตและระบบค่านิยมแบบใหม่ตามอย่างสังคมเมืองแม่ที่ "พัฒนาแล้ว" ในขณะที่คนส่วนใหญ่ในชนบทยังมีชีวิตอยู่เช่นเดิม ยิ่งไปกว่านั้นยังถูกระบบใหม่ทำลายค่านิยมและโครงสร้างต่าง ๆ ของชนบทไปจนหมดสิ้นแล้ว ขณะเดียวกันระบบเมืองก็ดูดซึมเอาทรัพยากรจากชนบทมาเพื่อพัฒนาส่วนที่ทันสมัยตามแบบสังคมเมืองแม่^{๑๕}

การเลียนแบบการดำเนินชีวิตของชาวเมือง ทำให้ชีวิตที่สุขสงบของชาวชนบทเปลี่ยนแปลงไปสู่ชีวิตที่สับสนมากขึ้นเรื่อย ๆ เกิดระบบเศรษฐกิจที่ต้องติดต่อกับชุมชนภายนอกมากยิ่งขึ้น การอพยพแรงงานของคนหนุ่มสาวไปทำงานนอกหมู่บ้าน แล้วย่นำค่านิยมทางวัตถุมาเผยแพร่ในถิ่นตน ทำให้เกิดความเสื่อมทรามด้านจิตใจและจริยธรรมมากขึ้น^{๑๖} เป็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนาชาวชนบทในปัจจุบัน

^{๑๔} วีระ สมบูรณ์, บทบาทของวัดและพระสงฆ์ไทยในอนาคต, เอกสารจัดสำเนาประกอบสัมมนา ยังไม่ตีพิมพ์ อ้างและสรุปความคิดในอนัน วิริยะตติวงศ์, บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน, เอกสารวิชาการหมายเลข ๓๗ เพื่อประกอบการสัมมนา "สองศตวรรษรัตนโกสินทร์ : ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย" จัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๕

^{๑๖} อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขวาง อำเภอมือง จังหวัดอุตรธานี และหมู่บ้านอูเม็ง ตำบลยุหว่า อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่, เล่มที่ ๓, หน้า ๒๒๕ รายงานการวิจัย ฉบับที่ ๑๒ ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก

ในเรื่องนี้ ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล ได้วิเคราะห์ว่า

"ชนบทไทยเคยเป็นผืนดินกว้าง สมบูรณ์ด้วย น้ำ แดด ลม ฝน ร่วมรองรับชีวิต ทั้งมนุษย์กับสัตว์และพืช สมัยเมื่อผู้คนรู้จักรักและถนอมทุ่งนา ป่าเขา และต้นน้ำลำธาร ก็สามารถผลิตพืชผลเพียงพอประกอบกับวัฒนธรรมทางจิตใจช่วยควบคุมความประพฤติ ชดเชยกิเลสหายาบ ชักจูงให้ผู้คนมีศีลสัตย์และเมตตาปราณีต่อกัน เป็นรากฐานให้เกิด สังคมที่สงบสุข และร่วมกันอนุรักษ์ธรรมชาติแวดล้อมให้ยืนยงสังคมนุชนุชน เช่นนี้ไม่น่ามีปัญหาการพัฒนา

สภาพย่อยยับของชนบทปัจจุบันหลายแห่ง เป็นผลจากการรุกรานซึ่งมาจาก เมืองใหญ่ โดยเฉพาะ เมืองหลวง เริ่มต้นในรูปแบบของความเจริญสมัยใหม่ ซึ่งเป็นการใช้ เทคโนโลยี ยี่แสงหาความสะดวกและความสำราญถึงชั้นลุ่มหลง บูชาความมั่นคงทางวัตถุ เทียบย่ำคุณค่าทางจิตใจ"^{๑๗}

อนึ่ง จากประสบการณ์โดยตรงของผู้วิจัยที่ได้จากการทำงานด้านการพัฒนาศาสนา และศีลธรรมในชนบทตั้งแต่เดือนพฤษภาคม ๒๕๒๔ โดยส่งเสริมการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาว พุทธในหมู่บ้าน ๕ แห่งในอำเภอแกลง จังหวัดระยอง ก็ได้พบเห็นด้วยตนเองถึงปัญหาความ เสื่อมโทรมด้านศาสนาและศีลธรรมในชนบท กล่าวได้ว่าโครงสร้างการพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมของชาติตลอดเวลาแห่งการพัฒนา ๒๐ ปีนั้น มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ลักษณะสังคมชนบทหลายประการ เช่นการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาของรัฐ ทำให้วัดมิได้ เป็นศูนย์กลางการศึกษาเหมือนดังก่อน ทำให้คนแม้ในชนบทเองมิได้เข้าวัดเพื่อรับ การ ศึกษา ยิ่งเมื่อมิได้มีการสนับสนุนการศึกษาภายในวัดเอง ก็เป็นเหตุให้คุณภาพทางด้าน ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมของพระภิกษุสงฆ์ณ. ถอยลง พระภิกษุสงฆ์ในชนบทส่วนหนึ่ง

^{๑๗} ศาสตราจารย์ ดร.ระวี ภาวิไล, ข้อคิด เรื่องการพัฒนาชนบท" บทความเสนอในการ ประชุมวิชาการประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่อง การวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบท ๓๐ มกราคม ๒๕๒๔, หน้า ๑-๒

ถูกทอดทิ้งทางการศึกษาโดยสิ้นเชิงทั้งการศึกษาทางธรรมอันเป็นหน้าที่และ เป้าประสงค์หลักที่ท่านพึงกระทำ และการศึกษาทางโลกที่เป็นความรู้ประกอบที่จะช่วยให้ท่านได้ประยุต์หลักสูตรการสอนชาวบ้านได้อย่างเหมาะสม ส่วนที่ได้รับการศึกษาก็มีน้อยได้มีการรวมกลุ่มจัดทำอย่างเต็มรูปแบบและมีประสิทธิภาพ มักเป็นในลักษณะต่างวัดต่างทำตามกำลัง

✓ สภาพที่เห็นนี้ตรงกับผลการวิเคราะห์ในงานวิจัย เรื่องการศึกษา ละการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย ของ ดร. สวณา พรพัฒน์กุล ว่าจากการสอบถามพระจำนวน ๒๖๐๓ รูป ทั่วประเทศ ได้พบว่าประมาณร้อยละ ๑๖ ที่บวชแล้วไม่ได้รับการศึกษา หรือ การอบรมสั่งสอนทางวินัย และธรรม นับว่าเป็นการบาชที่สูญเสียไปซึ่งน่าวิตก ผู้ที่ได้รับการเรียนรู้มีมาจากวัดที่อยู่ในเขตเจริญเท่านั้นผู้ที่มีโอกาสเรียนก็มีได้เรียนอย่างสม่ำเสมอ เพราะปรากฏว่าพระภิกษุจำนวนร้อยละ ๕๑.๓๐ ศึกษา กับเจ้าอาวาสโดยไม่มีกลุ่มครูผู้สอนอื่นเข้าช่วย^{๑๔}

การสนับสนุนการศึกษา สงฆ์ที่ได้รับจากรัฐบาลก็มีจำนวนน้อยมาก ดังเห็นได้จาก รายงานของกรมการศาสนาประจำปี ๒๕๒๓ ใน เรื่องการอุดหนุน เงินงบประมาณสำนักเรียนต่างๆ ของการคณะสงฆ์นั้น ได้กล่าวถึงการอุดหนุนสำนักเรียนศาสนศึกษาว่า

- ประเภทที่ ๑ มีการเรียนเฉพาะนักธรรมและธรรมศึกษาชั้นตรี ๔๓๑ สำนัก
อุดหนุนสำนักละ ๒๕๕ บาท
- ประเภทที่ ๒ มีการเรียนนักธรรม ธรรมศึกษา ชั้นตรี-โท ๑,๑๒๔ สำนัก
อุดหนุนสำนักละ ๓๐๐ บาท
- ประเภทที่ ๓ มีการเรียนนักธรรม ธรรมศึกษา ชั้นตรี-โท เอก ๔,๘๗๖ สำนัก
อุดหนุนสำนักละ ๓๕๐ บาท

^{๑๔}ดร. สวณา พรพัฒน์กุล, การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย รายงานการวิจัย ฉบับที่ ๔ ของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๔, หน้า ๔-๑๐-๑๒

ประเภทที่ ๔ มีการเรียนนักธรรม ธรรมศึกษา ชั้นตรี-โท เอก และบาลี ๕๓๘ สำนัก อุททนนสำนักละ ๗๕๐ บาท

✓ เมื่อพระภิกษุสงฆ์ผู้นำจะมีบทบาทในฐานะผู้นำชุมชนด้านจิตปัญญา ไม่มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและได้รับการฝึกฝนปฏิบัติอย่างเพียงพอ ชาวบ้านโดยทั่วไปก็พลอยมิได้รับความเข้าใจคุณค่าความหมายศาสนธรรมอย่างเพียงพอ ยังคงมีความสัมพันธ์กับวัดในลักษณะที่ถือว่าเป็นแหล่งเนื้อนาบุญ ส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระศาสนาจึงเป็นเรื่องพิธีกรรมสภาพ เช่นนี้ก่อให้เกิดปัญหาหลายประการ กล่าวคือ นอกจากไม่สามารถนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตประจำวันในทุกส่วนแล้ว ในการดำเนินงานด้านศาสนาที่วัดก็มักจัดในลักษณะหุ้ม เพื่อย เน้นด้านบันเทิงและอบายมุขสิ่ง เสพติด เป็นปรกติวิสัย แสวงหาที่พึ่งอื่นด้วยความมกมายซึ่งมีผลทำให้คนขาดความมั่นใจไม่รู้จักพึ่งพาตนเอง ผู้เข้าร่วมกิจกรรมที่วัดมัก เป็นผู้สูงอายุคนหนุ่มสาวและ เด็กส่วนใหญ่ไม่เห็นคุณค่าหรือ เริ่มสงสัยในคุณค่าของพระศาสนาและความสำคัญของศีลธรรมที่มีต่อชีวิตส่วนตนและสังคมปัจจุบัน เริ่มห่างเหินออกจากพระศาสนามากขึ้น พยายามตามค่านิยมของคนเมืองหลวงตามที่ได้รับรู้จากการสื่อสารต่าง ๆ มี วิทยุ หนังสือประเภทนิตยสาร เป็นต้น

ปัญหาเหล่านี้เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชนบทส่วนใหญ่ของประเทศ ถ้าไม่มีการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นแล้วชนบทก็จักมีแต่ความเสื่อมทั้งทางด้านจิตใจและด้านวัตถุ เพราะปัญหาด้านจิตใจและจริยธรรมดั่งยกตัวอย่างข้างต้นมีผลกระทบนำไปสู่ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจสังคม วัฒนธรรม ฯลฯ อย่างมาก ตัวอย่างเช่น การเล่นอบายมุขและการดื่มสุราเป็นเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจในชนบท รายได้ที่ได้มาไม่อาจพอใช้ทำให้คนขาดความรับผิดชอบในตนเอง ในครอบครัวและในชุมชนของตน ประพฤติตนเบียดเบียนผู้อื่น อยู่เสมอ สุขภาพก็เสื่อมโทรม นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อความเจริญของศาสนาและวัฒนธรรม อันเป็นหลักนำแนวทางการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน

กล่าวได้ว่า ในปัจจุบันมีความจำเป็นในการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนา
 ชาวชนบท เนื่องจาก

๑. สังคมไทย เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ จากความเข้าใจความหมายของคำว่า
 พัฒนาตามแนวคิดตะวันตก
๒. นโยบายของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ ๑-๔ ไม่ได้เน้น
 การพัฒนาด้านจิตใจอย่างเพียงพอ
๓. ผลการพัฒนาทางด้านวัตถุละเลยคุณค่าด้านจิตใจ ทำให้เกิดปัญหาด้านศาสนาและ
 ศิลธรรม
๔. การศึกษาส่งผลถูกละเลย เป็นเหตุให้วัดมีได้ เป็นศูนย์กลางการพัฒนาด้านจิตใจ
 มากและคืออย่างที่ควรเป็น
๕. ชาวบ้านขาดความเข้าใจในหลักธรรมที่จะนำมาใช้ในชีวิตประจำวันหันไป
 หาทึ่งอื่น เสียคน เมือง เล่นอบายมุข

๒. แรงจูงใจสำหรับผู้วิจัย

ความรู้ปัญหาดังกล่าวข้างต้นทั้งจาก เอกสารและการรับรู้โดยตรงด้วยตนเอง
 เป็นเหตุให้ผู้วิจัยรู้สึกสะเทือนใจต่อสภาพของพระพุทธศาสนาในชนบทบางแห่งที่ถูกทอดทิ้ง
 ตามยถากรรม สะเทือนใจที่โดยสภาพของพระพุทธศาสนาที่เป็นอยู่ทำให้ชาวชนบทส่วนหนึ่ง
 ผู้ยังมีใจศรัทธาแนบแน่นในพระศาสนาได้สัมผัสสรรพพระธรรมเพียงตัวเปลือก เสียโอกาส
 การสัมผัสแก่นธรรม เพราะไม่มีพระภิกษุสงฆ์และคฤหัสถ์ที่มีความรู้ความเข้าใจหลักธรรม
 ช่วยชี้แนะอย่างเพียงพอ และสะเทือนใจที่เห็นชาวชนบทรุ่นใหม่บางกลุ่มละทิ้งหรือเกิดความ
 ลังเลสงสัยไม่แน่ใจในธรรมมรดกอันมีค่ายิ่งต่อชีวิต เพราะไม่มีข้อพิสูจน์ที่เพียงพอสำหรับเขา
 ความรู้สึกดังกล่าวนำไปสู่สำนักในหน้าที่ทั้งหน้าที่ในฐานะพุทธศาสนิกชนและหน้าที่ของผู้มี
 ความรับผิดชอบด้านการศึกษาพระพุทธศาสนาในสถาบันระดับอุดมศึกษาว่า ควรจะได้ลอง
 พยายามใช้ความรู้จากการศึกษาและปฏิบัติมาใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการแก้ไขปรับปรุงและ
 ส่งเสริมศาสนาและศีลธรรมในชนบท บางแห่งเท่าที่ความรู้ความสามารถของผู้วิจัยจักอำนวย

อย่างไรก็ดี เนื่องจากสังคมชนบทปัจจุบันได้รับผลกระทบของการพัฒนาด้านวัตถุ
มามากจนความเข้าใจในหลักธรรมที่มีมาแต่เดิมได้เริ่มเสื่อมลง การจะนำหลักพุทธธรรม
เข้ามาใช้อีกครั้ง จึงมิใช่เรื่องที่ย่างยาก *คส* มีการตรวจสอบข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาในเรื่อง
จิตใจและศีลธรรมของชาวชนบทให้เห็นเด่นชัด ทั้งในส่วนของความสัมพันธ์กับศาสนาธรรม
โดยตรง และส่วนที่มีผลกระทบจากภาวะสังคมและเศรษฐกิจของชนบท เพื่อจะได้สามารถ
เลือกปัญหา เลือกกลุ่มชาวชนบท และเลือกหลักธรรมเข้าไปประยุกต์ให้บังเกิดผลที่จะทำให้
ชาวชนบทอยู่อย่าง เป็นสุขทางใจและกระตือรือร้นต่อการช่วยกัน เสริมสร้างความ เจริญทาง
ด้านวัตถุและสังคมในแนวทางที่สอดคล้องและส่งเสริมภาวะจิตใจให้เจริญยิ่ง ๆ ขึ้นไป
ต่อนั้นก็ควรมีการทดลองประยุกต์ใช้และปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้นจนอาจสามารถนำไปใช้กับ
ชาวชนบทในกลุ่มอื่นได้ต่อไป

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

๑. เพื่อศึกษาสถานภาพด้านศาสนาและศีลธรรมในชนบท ความจำเป็นของ
การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตด้านจิตปัญญาและศีลธรรมของ
ชาวชนบท
๒. เพื่อเรียนรู้ปัญหาการดำเนินงานพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบทด้วย
ตนเอง อันจะช่วยกำหนดการเลือกหลักธรรมและกลุ่มที่จะมาทดลองประยุกต์
๓. เพื่อประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่ชาวชนบทกลุ่มนั้น ๆ
๔. เพื่อเปรียบเทียบผลกระทบ, ความเปลี่ยนแปลงทางด้านคุณธรรมที่มีผล
หรือสืบเนื่องจากการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไป
๕. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้พัฒนาชาวชนบทในท้องถิ่นอื่นที่มีสภาพ
ใกล้เคียงกัน

ขอบเขตของการวิจัย

๑. คำว่า ประยุกต์ ในที่นี้ใช้ในความหมายตามรูปศัพท์เดิมจากภาษาสันสกฤต
ประยุกต์ (ปร + ยุच्) หมายถึง การนำมาใช้ปฏิบัติให้บังเกิดผล

๒. หลักพุทธธรรม หมายถึง คำสอนของพระพุทธเจ้าตามที่ปรากฏหลักฐาน
ในพระไตรปิฎกบาลี

๓. การพัฒนา หมายถึง การพัฒนาด้านจิตปัญญาและศีลธรรมของบุคคล เป็น
สำคัญ

๔. ชาวชนบท หมายถึง ประชาชนในหมู่บ้านของตำบลวังห้วและตำบล
ทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวพุทธแล้ว ทั้งนี้
เน้นคนหนุ่มสาวที่มีอายุระหว่าง ๑๖ ปี ถึง ๒๕ ปี เป็นกลุ่มเป้าหมายหลัก แต่อาจประยุกต์
หลักพุทธธรรมแก่ผู้ที่อยู่ในวัยอื่นตามความเหมาะสม

ลักษณะและขั้นตอนของงานวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเพื่อการปฏิบัติ หรือการวิจัยประยุกต์ คือ มีจุดมุ่งหมาย
หาลักษณะและสาเหตุของภาวะด้านจิตปัญญาและศีลธรรมของชาวชนบทโดยเฉพาะในส่วน
ที่สัมพันธ์กับพุทธศาสนา แล้วทดลองหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหาหรือส่งเสริมส่วนที่ดี
อยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น ด้วยการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์เป็นหลักในการดำเนินงาน
ต่อจากนั้นจึงจะได้ประเมินว่าผลและอุปสรรคของการทดลองมีผลสัมฤทธิ์เพียงใด เพื่อจะ
ได้เป็นแนวทางสำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนาชาวชนบทในท้องถิ่นอื่นของประเทศต่อไป

กำหนดขั้นตอนการวิจัยออกเป็น ๓ ขั้นตอนใหญ่ คือ

๑. ขั้นสำรวจข้อมูลพื้นฐานเพื่อการตัดสินใจเลือกกลุ่มทดลองและวิธีการทดลอง

เป็นการสำรวจวิเคราะห์สภาพด้านศาสนาและศีลธรรมของชาวชนบท
ในหมู่บ้านตำบลวังห้วและตำบลทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ๔ แห่ง
โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์ การสังเกตโดยตรง และหลักฐานเอกสารของส่วน
ราชการในท้องถิ่น ผลที่ได้จากวิเคราะห์ข้อมูล นำมากำหนดเลือกกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุม
และแนวทางการดำเนินงานทดลอง

๒. ขั้นปฏิบัติทดลองประยุกต์

จัดทำในรูปการเสริมสร้างการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ จัดการอบรมหลักพุทธธรรมและส่งเสริมการลดละอบายมุข พัฒนาการประกอบอาชีพ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลเหมือนข้อแรก มีการบันทึกเสียงและการถ่ายภาพเพิ่มเติม ตามความเหมาะสม

๓. ขั้นประเมินผลการทดลองทั้งหมด

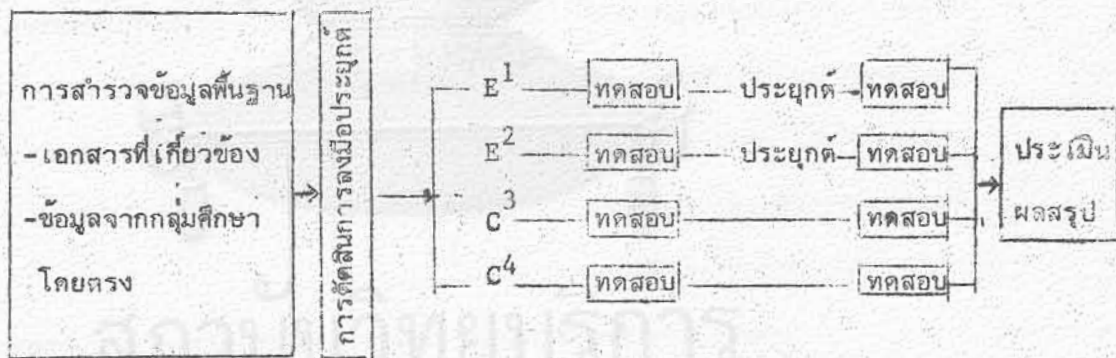
เป็นการประเมินผลความเปลี่ยนแปลงของชุมชนกลุ่มทดลอง ผลดี ผลเสีย และปัญหาของการทดลอง โดยใช้แบบสอบถาม การสัมภาษณ์และการสังเกตโดยตรง

ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามส่วนใหญ่ สรุปผลใน ๒ ลักษณะ คือ

๓.๑ ประมวลในรูปร้อยละ ตาราง แผนภูมิ แผ่นภาพ

๓.๒ บรรยายประกอบ

โดยสรุปลักษณะโครงสร้างของงานวิจัยจะเป็นดังนี้

ประโยชน์ของงานวิจัย

๑. การพัฒนาชนบท

๑.๑ ได้ข้อมูลลักษณะศาสนาและศีลธรรมของชนบทกลุ่มศึกษา พร้อมทั้งวิธีการแก้ไข ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชนบทส่วนอื่นของประเทศได้

๑.๒ คนในหมู่บ้านทดลองและหมู่บ้านที่เกี่ยวข้องจักได้รับความรู้ความเข้าใจหลักธรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาถูกต้องยิ่งขึ้น มีการแก้ไขปรับปรุงปัญหาศาสนาและศีลธรรมทั้งในส่วนบุคคลและส่วนชุมชนบางประการ จะเป็นการวางรากฐานการพัฒนาในด้านนี้ให้ดีขึ้นต่อไป

๒. ความก้าวหน้าทางวิชาการ

๒.๑ งานวิจัยนี้จะ เป็นข้อพิสูจน์อันหนึ่ง ที่แสดงให้เห็นว่า วิชาในสาขามนุษยศาสตร์อย่าง เช่นวิชาภาษาบาลีและวิชาพุทธปรัชญา ก็สามารถนำไปประยุกต์ช่วยในการพัฒนาสังคมได้ ไม่เฉพาะสังคมส่วนน้อย แต่ต่อสังคมส่วนใหญ่ของประเทศ โดยมีบทบาท เป็นฐานหรือ เป็นแกนกลางของการพัฒนาในทุก ๆ ด้านทั้งทางวัตถุและจิตใจ

๒.๒ เป็นการประสานความรู้ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ เพราะในการดำเนินงานต้องศึกษาวิเคราะห์ปัญหาทางด้านจิตใจและจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับปัญหาทางด้านสังคม ต้องนำ ความรู้ด้านสังคมศาสตร์ที่มีประโยชน์ เช่น ความรู้ในด้านการพัฒนาชุมชน ความรู้เกี่ยวกับโครงร่างการปกครองและการพัฒนาท้องถิ่นชนบท มาประกอบเข้า

๓. การพัฒนาความสามารถในการวิจัย

งานวิจัยในสาขามนุษยศาสตร์ ส่วนใหญ่มีลักษณะ เป็นการศึกษาหาข้อมูลจากเอกสาร หรือรวบรวมข้อมูลปัจจุบันด้วยการทำแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์ แล้วนำข้อมูลที่ได้อา วิเคราะห์ สรุปผล แต่งานวิจัยนี้ นอกจากจะมีวิธีการดำเนินการวิจัย ในลักษณะดังกล่าวแล้ว ยังได้มีการ "ปฏิบัติจริง"

๔. การเรียนการสอน

งานวิจัยนี้จัก เป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนในสาขามนุษยศาสตร์หลายด้าน กล่าวคือ

๔.๑ จัก เป็นทางกระตุ้นให้ผู้ศึกษาริชาในสาขามนุษยศาสตร์เห็นคุณค่าของวิชาที่ศึกษาที่มีต่อชีวิตทั้งส่วนตนและส่วนรวม ซึ่งอาจช่วยให้ผู้ศึกษาเกิดความกระตือรือร้นในการศึกษามากขึ้น

๔.๒ เป็นการ เสนอรูปแบบการสอนวิชาในสาขามนุษยศาสตร์ว่า ควรที่ผู้ศึกษาจะนำตัวเอง เข้าไปเป็นชนบทบ้าง เพื่อเรียนรู้ถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ เป็นจริงของคนปัจจุบัน จักได้ เกิดความคิดสร้างสรรค์ที่จะประยุกต์ความรู้ที่ศึกษาไปช่วยการแก้ไข

ปัญหาสังคมได้อย่างเหมาะสม

๔.๓ เป็นการเน้นความสำคัญของการศึกษาในรูปสหสาขาวิชาในที่นี้ คือ รู้จักประสานความรู้ในสาขาวิชามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ ทั้งนี้ควรร่วมประสานกับวิทยาศาสตร์ เช่น ความรู้ด้านอนามัย และเทคโนโลยีด้วย เพื่อความสมบูรณ์ในการแก้ปัญหาหลาย ๆ ด้านของสังคมในเวลาเดียวกัน

การสำรวจแนวความคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการเตรียมการขั้นแรก ได้ศึกษาผลงาน, เอกสารที่เกี่ยวข้องที่มีอยู่แล้วเพื่อจะได้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการช่วยกำหนดแนวทางการวิจัย พบว่ามีเอกสาร ๔ ประเภทที่มีประโยชน์ต่อแนวคิดของงานวิจัยนี้ ได้แก่

๑. ประเภทเสนอแนวคิดการนำหลักพุทธธรรมมาใช้พัฒนาสังคมไทยทั่วไป
๒. ประเภทเสนอแนวคิดการนำหลักพุทธธรรมมาใช้พัฒนาสังคมชนบทโดยเฉพาะ
๓. ประเภทแสดงผลงานการพัฒนาชนบทของพระสงฆ์
๔. งานวิจัย

ประเภทที่ ๑ อาทิ บทความ "แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศการพัฒนาคุณภาพขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์"

ของ ดร.สมพร แสงชัย

"พระพุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ"

ของ ดร.ป๋วย อึ้งภากรณ์

"พระสงฆ์และพุทธศาสนิกชน"

ของ นพ.ประเวศ วะสี

หนังสือ "ศาสนากับการพัฒนา"

ของ สุลักษณ์ ศิวรักษ์

- ประเภทที่ ๒ อาทิ "หลักการของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาท้องถิ่น"
 ของ พอ. ปิ่น มุทุกันต์
- "จิตวิทยากับการพัฒนาสังคมชนบทไทย"
 ของ ดร.นवलเพ็ญ วิเชียรโชติ
- "ข้อคิดเรื่องการพัฒนาชนบท"
 ของ ดร.ระวี ภาวิไล
- "หน้าที่และบทบาทของศาสนาในสังคม"
 รายงานการสัมมนาที่สวางคนิवास
- "โลกทัศน์และชีวทัศน์แบบพุทธ"
 รายงานการสัมมนาที่มหาจุฬาลงกรณ สระบุรี
- "การประสานงานเพื่อพัฒนาชนบท"
 รายงานการสัมมนาที่นครราชสีมา
- "พระสงฆ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน"
 รายงานการสัมมนาที่มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย
- "พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท"
 เอกสารของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

ประเภทที่ ๓ ได้แก่ บทความ "พระครูสาครสังวรกิจกับการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์"
 ในปาจารย์สาร

"ชมการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดต่างๆ"
 พระมหาพรงค์ จิตตฺ โสภโณ

หนังสือ "พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : การปฏิรูปชีวิต
 ชาวบ้านที่ยกกระบัตร" ของมูลนิธิโกมลคีมทอง
 สำเนาคำสัมภาษณ์พระอธิการบุญมี วัดตะโกทราย
 ของคณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา

ประเภทที่ ๔ ได้แก่ "การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย"

ดร.สวนา พรพัฒน์กุล

เอกสารประเภทที่ ๑ มีแนวความคิดร่วมกันว่า การพัฒนาที่ถูกต้องไม่มุ่งด้านวัตถุจนกระทั่งกลับกลายเป็นการทำลายพื้นฐานทางด้านจิตใจ การพัฒนาทางด้านสังคม ศาสนาและศีลธรรม จะต้องควบคู่ไปกับการพัฒนาเศรษฐกิจ^{๑๙} หลักธรรมในพุทธศาสนา เหมาะแก่การนำมาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาศีลธรรมในสังคมไทย^{๒๐} เพราะเป็นฐานของการดำรงศีลธรรม ความเมตตากรุณาต่อกันและกัน การดำรงชีวิตที่เรียบง่าย และผาสุก^{๒๑} แนวคิดที่มีการเน้นแตกต่างไปจากความคิดอื่น ๆ คือ ความคิดของสุลักษณ์ ศิวรักษ์ นอกจากความเห็นร่วมของการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาด้านวัตถุแล้ว ยังได้เห็นว่า ขบวนการแห่งความหลุดพ้นทางสังคมและจิตวิญญาณต้องขนาดควบคู่กันไป ศาสนาจะมีส่วนในการพัฒนาสังคมอย่างจริงจังถูกต้องได้ก็ต่อเมื่อ ศาสนิกมีความรับผิดชอบต่อความบกพร่องของสังคมแล้วนำตัวเข้าร่วมแก้ไข โดยละทิ้งรูปแบบศาสนาที่คร่ำครึ ไม่ส่งเสริมระบบนายทุนหรือความอยุติธรรมของสังคม^{๒๑}

^{๑๙} สมพร แสงชัย "แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ : การพัฒนาคุณภาพขั้นพื้นฐานของชีวิตมนุษย์" แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ : ทางเลือกสุดท้าย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ สายรุ้งการพิมพ์ , ๒๕๒๒) หน้า ๑๒๗-๘ สำนักบัณฑิตอาสาสมัครมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จัดพิมพ์คัดจาก รัฐศาสตร์สาร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๒ พฤศจิกายน ๒๕๒๐

^{๒๐} ป๋วย อึ๊งภากรณ์, "พุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ" พิมพ์ใน รายงานกิจกรรมของมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พ.ศ. ๒๕๑๔ หน้า ๔๖

^{๒๑} ส. ศิวรักษ์, ศาสนากับการพัฒนา ปาฐกถาทอมป์สันอนุสรณ์ฉบับที่ ๔ ของคริสเตียนศึกษาและบรรณศาสตร์ สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทยจัดพิมพ์, ๒๕๑๘, หน้า ๑๒๑ และ๑๓๔

เอกสารประเภทที่ ๒ เสนอแนะแนวทางการนำหลักธรรมในพุทธศาสนาไปใช้
ในการพัฒนาชนบท เช่น พันเอกปิ่น มุฑกันต์ เสนอให้พระภิกษุผู้นำหลักสัปปายะ ๔ และ
หลักแห่งการพัฒนา ๗ ไปใช้ในการพัฒนาวัด^{๒๒} ดร. นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ เสนอว่า
เป้าหมายของการพัฒนาสังคมว่าควรมี ๓ มิติ คือ มิติทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม
มิติทางสังคม และมิติทางวัฒนธรรม มิติทางวัฒนธรรมจะช่วยพัฒนาสังคมชนบทให้สามารถ
เลือกผู้นำที่มีคุณธรรมคือ มีศีล มีเมตตา ปฏิบัติตามหลักสัปปายะ ๗ มาเป็นสมาชิกสภา
ตำบลหรือเป็นกรรมการสหกรณ์ ช่วยให้สามารถวางพื้นฐานทางศีลธรรมแก่ชุมชน และช่วย
ให้คนมีการพัฒนาจิตใจให้มีระดับสูงขึ้นพร้อมกับการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อมิให้เป็นทางวัตถุ
ดร. นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ ได้เสนอโครงการที่มหาวิทยาลัยสามารถเข้าไปมีบทบาทใน
ฐานะผู้กระตุ้นให้เกิดการดำเนินงานโดยอาศัยหลักมโนธรรมเป็นแกน เช่น โครงการระบบ
สหกรณ์พืชพันธุ์ารวม เป็นต้น อย่างไรก็ตามบทความดังกล่าวเป็นเพียงแนวคิด ยังไม่ได้
ทดลองทำจริง^{๒๓} ดร. ระวี ภาวิไล เสนอความคิดว่า ผู้ที่จะออกไปพัฒนาชนบทควรได้
พัฒนาตนเองแล้วเพียงพอที่จะไปพัฒนาคนอื่น ความบริสุทธิ์แห่งเจตนารมณ์ของการ
พัฒนาควรเป็นหัวใจของโครงการพัฒนาชนบท และความมีน้ำใสใจจริงต่องานพัฒนาควร
เป็นคุณวุฒิสำคัญของผู้ร่วมโครงการนี้ ข้อที่นักพัฒนาควรคำนึงคือ อย่าพัฒนาด้วยความโลภ
ความหลง ความกลัวและความเกลียดชัง^{๒๔} ส่วนรายงานสัมมนาต่าง ๆ นั้น เสนอแนวคิด

^{๒๒} ปิ่น มุฑกันต์, "หลักธรรมของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาท้องถิ่น "เอกสารประชุม
เจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างทั่วประเทศ ครั้งที่ ๒ พ.ศ. ๒๕๑๑ ณ วัดสามพระยา
ในความอุปถัมภ์ของมหาเถรสมาคมและคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาวัด

^{๒๓} นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ, "จิตวิทยากับการพัฒนาสังคมชนบทไทย" เสนอในการสัมมนา
เรื่อง "สถานการณ์ในปัจจุบันและปัญหาการใช้สังคมศาสตร์ ในการพัฒนาสังคมชนบท"
เนื่องในการประชุมวิชาการงานวันเกษตรแห่งชาติ วันที่ ๓-๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔

^{๒๔} ระวี ภาวิไล, เรื่องเดิม, หน้า ๓

ที่คล้ายคลึงกันว่า ในสภาพสังคมปัจจุบัน พุทธศาสนาคควรจะหันมาสนใจการพัฒนาสังคม
ชนบทซึ่งมีปัญหาเรื่องความยากจนและความเจ็บป่วยอันเป็นปัญหาเร่งด่วน รวมทั้งควรมี
การร่วมกันแก้ไขปัญหาความอยู่ดีศรีธรรมของสังคมที่ชาวชนบทได้รับ

เอกสารประเภทที่ ที่สำคัญคือ ผลงานของพระครูสาครสังวรกิจ ได้ช่วยแก้
ปัญหาความยากจนของชาวยกกระบัตร อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ด้วยการแนะ
นำให้ชาวบ้านปลูกมะพร้าว โดยท่านได้ปลูกให้ดูเป็นตัวอย่างที่วัด ทั้งยังกระตุ้นให้ชาวบ้าน
เห็นประโยชน์ของการเจาะน้ำบาดาลและการขุดคลองน้ำจืด ร่วมกันสร้างถนน เป็นต้น^{๒๕}
ผลงานของพระราชวินยาภรณ์ วัดป่าดาราภิรมย์ จังหวัดเชียงรายมีการตั้งหน่วยสงเคราะห์
และอาชีพขึ้น ซึ่งมีความก้าวหน้าจนจัดตั้ง เป็นมูลนิธิชื่อว่า "มูลนิธิเพื่อการศึกษาและพัฒนา
ชนบท"^{๒๖} ผลงานของพระอธิการบุญมี วัดตะโกราย ได้ดำเนินโครงการพระหม ประจำ
หมู่บ้านและการตั้งสหบาลข้าว^{๒๗} นอกจากนี้ พระภิกษุสงฆ์ ที่อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่ ก็ได้จัดโครงการพัฒนายนบท เช่น สนับสนุนการทอผ้า ทำอิฐ

^{๒๕} พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน ทางปฏิรูปชีวิตชาวบ้านที่ยกกระบัตร (จัดพิมพ์) โดยมูลนิธิ

โกมลคีมทอง : ๒๕๒๐, หน้า ๑๗-๑๘ และ

"พระครูสาครสังวรกิจกับการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์" ปาจารย์สาร (กรุงเทพ :

โรงพิมพ์พิมพ์เทศ, ๒๕๑๔), หน้า ๒๑ - ๗ ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๑๘ พฤษภาคม-มิถุนายน

๒๕๑๔

^{๒๖} พระมหาณรงค์ จิตฺต โสภโณ, "ชมการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดต่าง ๆ"

วัดพัฒนา ๒๔ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔ หน้า ๓๗-๘ จัดพิมพ์โดย

กองพุทธศาสนสถาน กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ

^{๒๗} สำเนา คำสัมภาษณ์ พระอธิการบุญมี โดย คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา, หน้า ๑

เลี้ยงไก่ ปลูกเด็กเล็ก โดยได้รับความสนับสนุนส่วนหนึ่งจากสำนักงานไทย เพื่อการพัฒนา ซึ่งบาทหลวงศาสนาคริสต์นิกายโรมันแคทอลิก หลุยส์ เยซูอ็อค ได้จัดตั้งขึ้นที่เชียงใหม่ เพื่อเป็นหน่วยกลางการให้ความรู้ด้านการพัฒนาชนบทและได้จัดการอบรมและสนับสนุนงานพัฒนาแก่พระสงฆ์ไทยด้วย พระนิสิตของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ก็มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาชนบท ดังปรากฏในรายงานเรื่อง พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท กล่าวถึง โครงการอบรมพระสงฆ์เพื่อส่งเสริมสัมมาชีพ โครงการที่พระสงฆ์และผู้นำในท้องถิ่นร่วมกันสร้างตั้งเก็บน้ำฝน เป็นต้น^{๒๘}

อย่างไรก็ตาม ท่านพุทธทาสภิกขุไม่เห็นด้วยกับบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาสังคมด้านวัตถุ ท่านเห็นว่าพระจะต้องทำหน้าที่ในทางนำวิญญูญาณ ประคับประคองในทางจิต ทางวิญญูญาณเสมอ ไม่ใช่ไปร่วมงาน ร่วมการอะไร ในทางไปช่วยสร้างวัตถุกับชาวบ้านเสียเอง แต่ไปเป็นผู้ที่หักขั้วชาวบ้านไม่ให้เกิดความทุกข์ความร้อน ความโง่ ความหลง ในการประกอบภาระงานของตน^{๒๙}

เอกสารประเภทที่ ๔ ไม่ปรากฏงานวิจัยที่เกี่ยวข้องโดยตรง ไม่ว่าจะ เป็น ผลงานวิจัยในด้านการนำหลักธรรมในพุทธศาสนาไปใช้ใ้ในการพัฒนาชนบท หรือ การวิจัย ผลการพัฒนาชนบทที่พุทธศาสนามีบทบาท เกี่ยวข้อง มีแต่งงานวิจัยที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสภาพของพระภิกษุสงฆ์ทุกภาคของประเภทได้แก่งานวิจัยเรื่อง การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย โดย ดร.สวณา พรพินันกุล ผลงานวิจัย สรุปได้ว่า ในด้านการศึกษาของ

^{๒๘} รายงานการสัมมนาเรื่อง "พระสงฆ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน" ณ สำนักธรรมวิจัย มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย : ในวันที่ ๓ - ๕ กรกฎาคม ๒๕๒๒ และรายงานการอบรมสัมมนาประจำปี ๒๕๒๓ ของมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัยซึ่งเน้นที่ "พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท"

^{๒๙} พระวสุวัตติโก, ประมวลลหวิเคราะห์การสัมมนา : หน้าที่และบทบาทของศาสนาในสังคม, โลกทัศน์และชีวิตทัศน์แบบพุทธ, การประสานงานเพื่อการพัฒนาชนบท (กรุงเทพ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ๒๕๒๓), หน้า ๔๖

สงฆ์มีปัญหาในเรื่องหลักสูตรที่เน้นทางธรรมมากเกินไป ไม่เสริมสร้างให้ภิกษุ ผู้ศึกษาสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตจริงและช่วยเหลือบุคคลในชุมชนได้ จำนวนพระภิกษุที่ไม่ได้รับการศึกษาตั้งแต่บวชเลย ๑๖ เปอร์เซ็นต์ ส่วนใหญ่ที่ได้รับบวชก็ไม่ได้เรียนสม่ำเสมอ เพราะ ผู้สอนมีไม่พอ^{๓๐} ในด้านการดำรงสมณเพศที่น่าวิตก คือ กิจกรรมที่สงฆ์ไม่ทำ เช่น การทำนายโศกเคราะห์ พระภิกษุ ผู้ตอบสนองความเห็นสนับสนุนเกินร้อยละ ๓๘ ข้อมูลที่ปรากฏในงานวิจัยฉบับนี้มีส่วนยืนยันถึงความสำคัญและความจำเป็นของการพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบท

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

^{๓๐} สวานา พรพัฒน์กุล, เรื่องเดิม, หน้า ๕ - ๑๒

บทที่ ๒

การศึกษาศถานภาพด้านศาสนาศิลธรรมของกลุ่มศึกษาก่อนการทดลอง

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

ผลจากการสำรวจเอกสารและงานวิจัยตามที่กล่าวในบทที่ ๑ และจากประสบการณ์โดยตรงของผู้วิจัยในช่วงที่เข้าไปเป็นวิทยากรให้กับกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ทำให้พอประมวลได้ว่า ในปัจจุบันสังคมชนบทมีความเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเหตุปัจจัยหลายประการ เช่น ได้เปลี่ยนแปลงทางด้านวัตถุ การรับค่านิยมตามแบบเมืองใหญ่ และความแปรปรวนในทางเศรษฐกิจ ที่น่าเป็นห่วงคือ การเปลี่ยนแปลงทัศนคติ แนวทางความประพฤติ และการดำเนินชีวิตตามหลักศาสนธรรมที่ถูกต้องของชาวชนบท

อย่างไรก็ตาม ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ย่อมมีลักษณะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น เนื่องจากได้รับผลกระทบกระเทือนจากเหตุปัจจัยต่างกัน ในเรื่องนี้ยังไม่เคยมีการศึกษาริวิจัยอย่างชัดเจนมาก่อน ดังนั้น ควรที่จะได้มีการศึกษาสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับศาสนาลักษณะจิตใจและศีลธรรมของชาวชนบทในท้องถิ่นที่จะเข้าไปทำการทดลองให้ชัดเจนเสียก่อน เพื่อจะได้นำข้อมูลมาช่วยกำหนดกลุ่มทดลอง กลุ่มควบคุมและวิธีการดำเนินการทดลองต่อไป

ดังนั้น วัตถุประสงค์ของการดำเนินงานวิจัยขั้นต้นนี้เพื่อสำรวจข้อมูลพื้นฐานในท้องถิ่นที่คาดว่าจะ เป็นกลุ่มทดลองสำหรับเป็นข้อมูลในการตัดสินใจสำหรับการดำเนินการวิจัยจริงต่อไป โดยจักได้สำรวจแนวความรู้ ทัศนคติ และการปฏิบัติของคนทั้ง ๔ ช่วงอายุ คือ ๑๖-๒๕, ๒๖-๔๕, ๔๖-๖๐, และ ๖๐ ปีขึ้นไป เพราะการจะประยุกต์หลักธรรม ถึงแม้ว่าอาจจะเลือกกลุ่มหนึ่งโดยเฉพาะ แต่ถ้าได้ศึกษาความคิดเห็นของคนกลุ่มอื่นด้วย ก็จะช่วยให้แนวทางและเนื้อหาสาระแห่งหลักธรรมที่นำไปใช้สอดคล้องเหมาะสมกับความคิดเห็นความต้องการของคนในชุมชนที่มีร่วมกัน

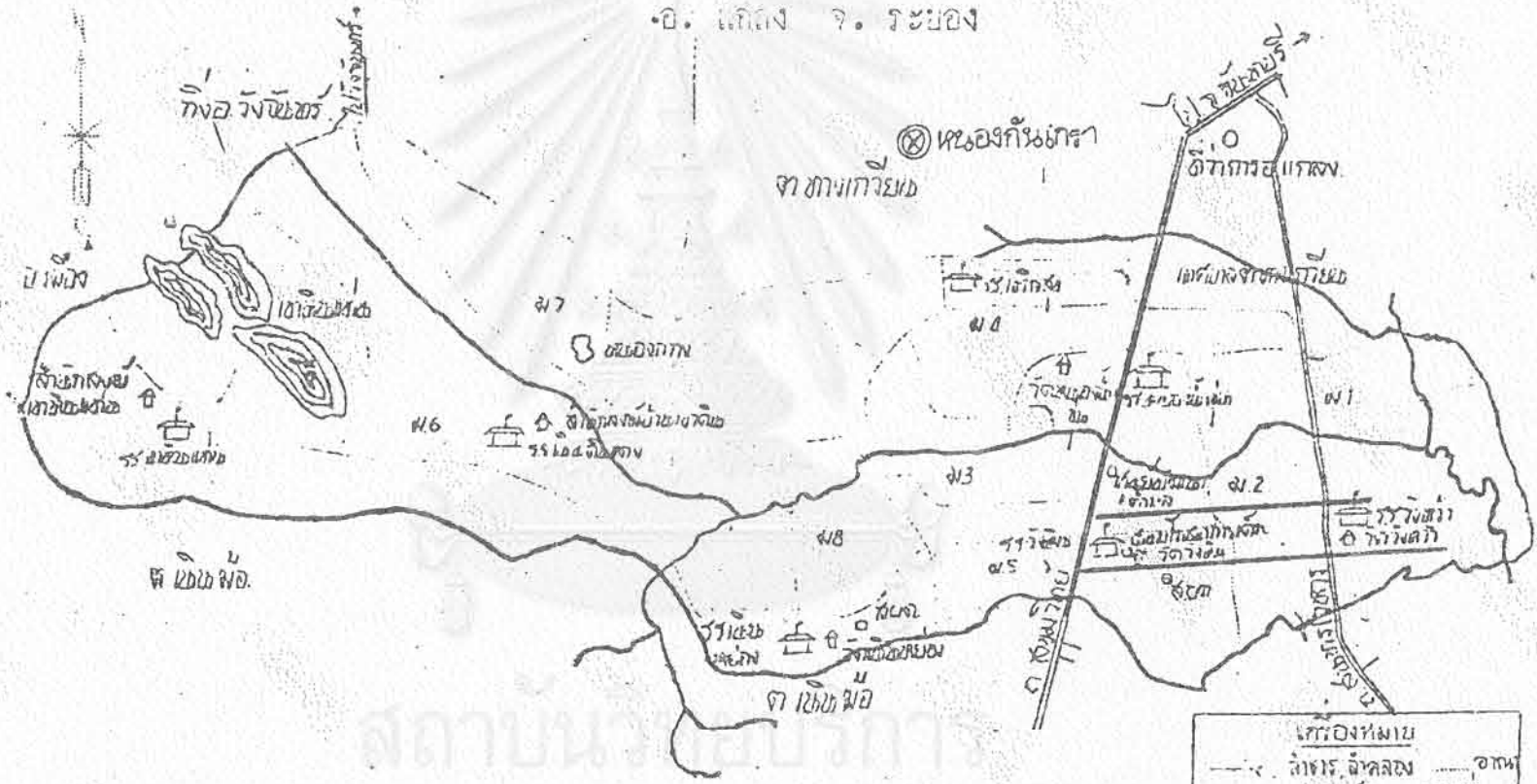
วิธีการศึกษา

ได้เก็บข้อมูลด้วยวิธีการสัมภาษณ์และการศึกษาจากเอกสารของสภาตำบลก่อนแล้ว นำข้อมูลที่ได้อามาเป็นแนวความคิดพื้นฐานในการสร้างแบบสอบถาม ทดสอบแบบสอบถามที่สร้างขึ้นกับชาวบ้านนอกกลุ่มศึกษา ในอำเภอแกลง จำนวน ๑๕ คน ปรับปรุงแบบสอบถาม แล้วนำไปใช้จริงกับกลุ่มศึกษา

แผนที่แสดงสถานที่ตั้งของภูมิศึกษา

อ. แกลง จ. ระยอง

เครื่องหมาย	
—	ลำน้ำ ลำคลอง
—	ถนน
—	ถนนลูกรัง
—	ถนนลาดยาง
—	อาณาเขตตำบล

สถาบันส่งเสริมการ
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สถานที่ศึกษา

ได้เลือก ๖ หมู่บ้านในเขตตำบลวังห้วและทางเกวียน อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ในการเก็บข้อมูลเบื้องต้น ๔ แห่งแรกมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ กลุ่มสุดท้าย ยังไม่มีแต่ต้องการจะจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธในอนาคต ข้อมูลพื้นฐานของ ๖ หมู่บ้านมีดังนี้

ชื่อที่เรียกในงานวิจัยนี้	หมู่ที่	ตำบล	เนื้อที่ (ไร่)	จำนวนครัวเรือน	อาณาเขต
๑.กลุ่มเนินหย่อง	๘	วังห้ว	๔,๕๐๐	๗๔	บ้านเนินหย่อง
๒.กลุ่มวังห้ว	๒	วังห้ว	๔,๕๐๐	๑๐๘	บ้านวังห้ว บ้านไทรรัง
๓.กลุ่มหนองกันเกรา	๒	ทางเกวียน	๔,๓๐๐	๑๘๘	บ้านหนองกันเกรา
๔.กลุ่มเขาหิน	๖	วังห้ว	๕,๗๐๐	๑๐๘	บ้านเขาหิน บ้านเขาหินแท่น
๕.กลุ่มหนองน้ำซุ่น	๓	วังห้ว	๕,๔๐๐	๑๖๔	บ้านหนองน้ำซุ่น บ้านหนองสนม บ้านซากตะแบก บ้านหนองหอย
๖.กลุ่มวังหิน	๕	วังห้ว	๓,๘๐๐	๒๑๗	บ้านวังหิน
		รวม	๒๘,๓๐๐	๘๗๑	

จำนวนประชากรในตำบลที่ศึกษา

จำนวนประชากรในตำบลที่เข้าไปศึกษา ตามรายงานผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของตำบลวังห้วและทางเกวียน พ.ศ. ๒๕๒๔ สรุปเป็นตารางดังนี้

จำนวนประชากรทั้งหมดแยกตามช่วงอายุของตำบลวังห้วและทาง เกวียน

ช่วงอายุ	จำนวนประชากร (คน)		ร้อยละของประชากรทั้งหมด	
	ตำบลวังห้ว	ตำบลทาง เกวียน	ตำบลวังห้ว	ตำบลทาง เกวียน
แรกเกิด - ๗ ปี	๑๓๐๐	๔๔๒	๑๘.๒	๒๑.๔
๗ - ๑๔ ปี	๑๕๙๙	๑๒๕๕	๒๒.๙	๒๗.๕
๑๖ - ๒๕ ปี	๑๔๑๙	๑๐๖๒	๑๙.๘	๒๓.๑
๒๖ - ๔๕ ปี	๑๘๔๙	๖๖๗	๒๕.๖	๑๔.๖
๔๖ - ๖๐ ปี	๖๗๑	๓๕๖	๙.๑	๗.๖
๖๑ ปีขึ้นไป	๓๑๙	๒๗๙	๔.๙	๕.๙
รวมทั้งสิ้น	๗๑๓๗	๔๕๘๖	๑๐๐.๐๐	๑๐๐.๐

การวิเคราะห์ประเมินผลการศึกษา

๑. ผลการสัมฤทธิ์

หัวข้อเรื่องที่กำหนดไว้สำหรับการสัมภาษณ์ มี ๙ หัวข้อ ด้วยกัน คือ

๑. ลักษณะและปัญหาของประเพณีที่ทำกันในรอบปี โดยเริ่มต้นจากประเพณี
หั่งงออกพรรษา เป็นต้นไป
๒. สภาพของสงฆ์และวัด เน้นถามเป็นพิเศษในเรื่องการศึกษา
๓. วิธีการศึกษารวมของชาวบ้าน
๔. การจัดการศึกษารวมแก่เยาวชนในโรงเรียน
๕. วิชาที่เหมาะสมในการศึกษารวม
๖. การรักษาศิลปะของชาวบ้าน
๗. จิตใจและความประพฤติของชาวบ้านโดยทั่วไป
๘. ลักษณะการอุปถัมภ์ดูแลพระศาสนาของชาวบ้าน
๙. สถานภาพของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ-ประวัติการจัดตั้งกลุ่ม, ปัญหาของ
กลุ่ม, ส่วนดีของกลุ่ม

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทำการสัมภาษณ์ระหว่างวันที่ ๒๔ - ๓๐ พฤศจิกายน ๒๕๒๔ มีผู้ให้คำสัมภาษณ์ ๑๐ ราย คือ ๑) เจ้าอาวาสวัดเนินหย่อง ๒) เจ้าอาวาสวัดหนองกิมเกรา ๓) กำนันตำบลวังหัว ๔) ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๒ ตำบลทางเกวียน ๕) นักพัฒนากรประจำตำบลวังหัว กระแสรับและบ้านนา ๖) ผู้ริเริ่มตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ๗) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เนินหย่อง ๘) ประธานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธหนองน้ำขุ่น ๙) สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธวังหัว ๑๐) เจ้าของร้านขายของชำตลาดวังหิน

สรุปผลที่ได้จากการสัมภาษณ์

๑.๑ ลักษณะและปัญหาของประเพณีที่ทำกันในรอบปี

ประเพณีของชาวบ้านในกลุ่มศึกษาที่ทำกันในรอบปีนับแต่ออกพรรษาคือ

ประเพณีตักบาตรเทโวโรหณะ มีขึ้นในเดือน ๑๑ หลังออกพรรษา

เป็นงานวันเดียว มีการตักบาตรข้าวสารและอาหารแห้ง ตลอดจนการรำต่าง ๆ งานนี้จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงตอนที่พระพุทธเจ้าเสด็จกลับจากดาวดึงส์ หลังเทศนาพระอภิธรรม โปรดพระราชมารดา ปัญหาคือ ชาวบ้านมิได้รู้ถึงวัตถุประสงค์และคุณค่าทางธรรมของงาน สาเหตุที่เข้าร่วมเพื่อทำบุญตามประเพณีและเพื่อมาสนุกสนาน แต่บางครั้งมีการเน้นในเรื่องการทำบุญมากเกินไป พยายามหาทางเรียไรให้คนถวายเงินมาก ๆ เพราะคณะกรรมการวัดความลำเร็จของงานที่จำนวนเงินที่ได้ เจ้าอาวาสวัดหนองกิมเกราเล่าว่า งานตักบาตรเทโวที่ผ่านมา (เดือนพฤศจิกายน ๒๕๒๔) มีการเรียไรกันในลักษณะบังคับ ซึ่งท่านเห็นว่า เป็นการกระทำที่ผิดศีลธรรม ยึ่ง เพื่อให้คนมามากจึงหันไปเน้นความสนุกสนาน เช่น มีการประกวด

เทพธิดา การประกวดขบวนแห่ เป็นต้น

ประเพณีลอยกระทง เดือน ๑๒ กลางเดือน ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าใจว่าเป็นงานสำหรับหนุ่มสาวอธิษฐานหาคู่ หรือเป็นวันที่คู่รักพากันร่วมอธิษฐานให้ได้ครองรักกันด้วยความสุข

วันสิ้นปี เป็นวันที่ชาวบ้านคึกคักมากที่สุด เพื่อส่งท้ายปีเก่า

วันปีใหม่ มีการตักบาตรตอนเช้าตามประเพณีเพื่อได้บุญ ชาวบ้านถือว่าช่วงที่พระให้พรสำคัญที่สุด ได้ให้ความสำคัญกับการสวดไตรสรณคมน์และการรับศีลน้อย

วันตรุษจีน เดือน ๓ เป็นวันที่คนมาทำบุญตักบาตรที่วัดมากที่สุด เมื่อเทียบกับวันสำคัญอื่น ๆ วัดส่วนใหญ่มีกจัดงานปิดทองฝังลูกนิมิต ๔ วัน ๔ คืน นับเป็นงานที่วัดมีรายได้ดีที่สุดในปี มีการฉายภาพยนตร์ จัดวงดนตรีลูกทุ่ง ในงานชาวบ้านเชื่อว่าถ้าได้ฝังทองลูกนิมิต ๗ วัด ประตูลสวรรค์จะเปิด ประตูนรกจะปิด

วันมาฆบูชา เดือน ๓ โดยปรกติจะมีคนมาร่วมงานวันมาฆบูชารวมทั้งวันวิสาขบูชาและวันอาสาฬหบูชาจำนวนน้อยมาก เพราะเป็นทางพระพุทธศาสนาแท้ ไม่มีรายการสนุกสนาน ตอนเช้ามีการทำบุญตักบาตร ตอนกลางคืนมีการเวียนเทียน ผู้ร่วมงานส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ชาวบ้านมาร่วมงานโดยมิได้เข้าใจซัดเจนถึงความสำคัญ และวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องในการพัฒนาจิตใจตนเองในโอกาสวันสำคัญนั้น ๆ

วันสงกรานต์ ๑๓ เมษายน มีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ระหว่างวันไปรดน้ำผู้ใหญ่ มีการสาดน้ำกันบ้าง ที่วัดมีการสวดผีหมู่ คือ เอาชื่อคนตายใส่บาตรแล้วอุทิศส่วนกุศลไปให้ การสรงน้ำพระมีกจัดงานต่อเนื่อง ๕ วัน มีการกินเหล้ากันมากคล้ายกับวันที่ ๓๑ ธันวาคม

วันวิสาขบูชา เดือน ๖ ชาวบ้านไม่ค่อยเห็นความสำคัญมากนัก จัดทำกันเงียบ ๆ มีคนมาร่วมน้อย มีการทำบุญตักบาตรในตอนเช้า ตอนกลางคืนมีการเวียนเทียน

วันอาสาฬหบูชา เดือน ๘ เช่นเดียวกับวันมาฆบูชาและวิสาขบูชา

เข้าพรรษา - งานอุปสมบท ญัตติเรื่องประเพณีการออกบวชในชนบทมีมาก กล่าวคือ

๑. ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการออกบวช โดยทั่วไปเห็นว่าการบวชสำคัญมากเพราะ

- ก) เป็นการทำบุญสำคัญ และผลบุญนั้นจะส่งผลให้แก่ญาติที่ได้ล่วงลับไปแล้ว หรือบิดามารดาในปัจจุบัน
- ข) เป็นประเพณีที่นิยมทำกัน เป็นการระดมความพร้อมที่จะออกไปเป็นผู้นำในครอบครัว และชุมชนของฝ่ายชาย

๒. ไม่ได้รับประโยชน์จากการบวช ผู้บวชมิได้มีโอกาสศึกษาปฏิบัติมากเท่าที่ควร บางวัดไม่ได้เลย เพราะพระที่อยู่ประจำขาดความรู้ และมีจำนวนน้อย มีการจัดการศึกษาให้เฉพาะวัดของหมู่บ้านที่มีฆราวาสผู้รู้ธรรม หรือเจ้าอาวาสมีความรู้และความสามารถเพียงพอ ผู้ที่เคยบวชส่วนใหญ่ให้คำปรารภว่า การบวช ๓ หรือ ๔ เดือนนั้นเป็นเรื่องที่เสียเวลาเพราะไม่ได้ทำอะไรเลยทั้ง ๆ ที่ก่อนบวชมีความตั้งใจหาความรู้ทางธรรมอยู่สำหรับบางคน การบวชกลับเป็นผลเสีย เพราะทำให้รู้สึกเห็นว่าพุทธศาสนาและวัดไม่มีคุณค่าต่อชีวิตมากยิ่งขึ้นกว่าก่อนที่จะบวช เนื่องจากได้เห็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ความขัดแย้งของพระในวัด เป็นต้น

๓. ความพ่ายเหยียดในการจัดงานบวช ปัจจุบันส่วนใหญ่มักใช้เงินอย่างน้อย ๒ หมื่นบาท เพื่อการบวชพระภิกษุ ๑ รูป ถ้างานใหญ่ก็อาจประมาณ ๔ หมื่นบาท ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่เป็นค่าเหล้า ค่าอาหารและเครื่องดื่ม

ประเพณีสารทจีนและสารทไทย เดือน ๑๑ งานสารทไทยมีผู้เข้าร่วมมาก

โดยสรุป ชาวบ้านส่วนใหญ่เข้าร่วมงานตามประเพณี ขาดความเข้าใจในเนื้อหาสาระและคุณค่าในทางธรรมของประเพณีแต่ละอย่าง เน้นการทำบุญตักบาตรและถวายปัจจัย เป็นเหตุให้เกิดลักษณะการเรียไรที่ไม่เหมาะสม และมักถือเอาประเพณีเป็นโอกาสแห่งความสนุกสนานที่นิยมคือการดื่มสุรา

๑.๒ สังฆและวัด

จะมีพระประจำมาเฉพาะตอนช่วงเช้าพรรษา เพราะมีพระนวกะ เมื่อออกพรรษาเหลือพระน้อยมาก เช่น ในปี ๒๕๒๔ ที่วัดเนินหย่อง ตอนเช้าพรรษามีพระ ๑๔ รูป ออกพรรษาเหลือ ๓ รูป ส่วนวัดหนองกิ้งเกรง ตอนเช้าพรรษามีพระ ๑๒ รูป ออกพรรษามีพระเพียง ๔ รูป

ปัญหาสำคัญของพระภิกษุสงฆ์ในกลุ่มศึกษาคือขาดการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม พระส่วนใหญ่มีความรู้สูงถึงขั้น ป. ๔ ส่วนในทางธรรมยังเป็นปัญหามากเพราะว่าขาดผู้ที่จะให้การศึกษา

๑.๓ การศึกษาหลักธรรมของชาวบ้าน

ส่วนใหญ่เรียนรู้จากการฟังเทศน์ ซึ่งก็ไม่มีโอกาสมากนัก เพราะโดยทั่วไปวัดทำเฉพาะด้านศาสนพิธี ไม่มีการเทศน์ มีกัมมัฏฐานตอนช่วงการบวช ทางวิทยุ - ส่วนใหญ่ไม่มีใครสนใจฟัง การคัดอธิปราชหรือปาฐกถาธรรม มีบ้าง เป็นครั้งคราว ถ้ามีคนคัด ฉะนั้นจะเห็นว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่จะสัมผัสสังฆพุทธศาสนาในลักษณะที่เป็นวัฒนธรรมประเพณี

๑.๔ การศึกษาธรรมะในโรงเรียน

เรียนกันบ้างในวิชาศีลธรรมหรือเมื่อมีการอบรมพิเศษโดยครูผู้รักจะปลูกฝังความเข้าใจในหลักธรรมที่ถูกต้องแก่เด็ก แต่ครูบางคนก็ไม่รู้จักธรรมะที่ถูกต้อง ชาวบางคนก็เห็นเป็นเรื่องล้าสมัย

๑.๕ วัยที่เหมาะสมในการศึกษาธรรม

หัวหน้ากลุ่มหนุ่มสาว เห็นว่า วัยหนุ่มสาวเป็นวัยที่ควรศึกษาธรรมอย่างมากและเห็นว่าคนที่อายุมากมักหัวดื้อ ยากที่จะเปลี่ยนหรือปรับปรุงตนให้ดีขึ้น ส่วนคนหนุ่มสาวมักมีความรู้สึกอยากแสวงหาความถูกต้อง ยังไม่มีกิเลสที่ติดแน่นมากเพราะประสบการณืยังน้อย

ผู้เป็นครูเห็นว่า วัยเด็กเป็นวัยที่เหมาะสมที่สุดในการศึกษาธรรม เพราะเท่ากับเป็นการปลูกฝังแต่ต้น

ผู้ใหญ่เห็นว่า วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่ควรศึกษาธรรมมาก เพราะประสบการณืชีวิตสามารถเข้าใจธรรมได้ถูกต้อง

๑.๖ การรักษาศีลของชาวบ้าน

ศีล ข้อ ๕ ผิดมากที่สุด รองลงมาคือข้อมุสา

การฆ่าสัตว์ตัดชีวิต โดยมากเพื่อเป็นอาหาร หรือเพื่อประหยัด การทะเลาะ

วิวาททำร้ายร่างกาย มีน้อย

การลักขโมยเล็กน้อยมีบ้าง มีการเอาเปรียบ อู้งาน การผิดลูกเมียผู้อื่นผิดน้อยที่สุด แต่มีการหนีตามกันบ้าง

๑.๗ จิตใจความประพฤติของชาวบ้านทั่วไป

ยังมีประเพณีการช่วยเหลือกันทำงาน เช่น ทำนา ในลักษณะการลงแขกอยู่ โดยชาวบ้านจะรักษาสัญญาที่ตกลงกันมาก เพราะถ้าไม่รักษาสัญญาก็อาจจะไม่มีใครมาช่วยลงแขกในงานของคนในคราวต่อไป

ตั้งแต่เมื่อมีโครงการการสร้างงานในชนบท (กสช.) ชาวบ้านมักมีความคิดที่ว่า งานสร้างวัดอุสาธารณะเป็นงานของรัฐบาล ฉะนั้น เมื่อมีปัญหา เช่น สะพานทรุดก็ไม่คิดแก้ไข แต่รองบประมาณของรัฐ เพราะนอกจากจะได้ซ่อมสะพานแล้ว ตัวเองยังจะได้ค่าแรงด้วย อย่างไรก็ตาม ถ้ามีความจำเป็น ก็ยังขอแรงช่วยกันได้ แต่โดยทั่วไป คนเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก

เด็ก ๆ และคนวัยรุ่น ไม่มีความกตัญญูต่อบิดา มารดาและผู้ใหญ่ เหมือนแต่ก่อน

กำนันตำบลวังท้าวเห็นว่า คนปกครองยากขึ้น เพราะเข้าใจความหมายของคำว่าประชาธิปไตยในทางที่ผิด

คนส่วนใหญ่ไม่มีความสุข (กำนันเรียกว่าเป็นประสาทอ่อน ๆ กันทุกคน) เนื่องจากปัญหาทางเศรษฐกิจ การดูแลพระศาสนา

๑.๘ การดูแลพระศาสนา

คุณลักษณะที่เด่นอย่างมากของชาวชนบท คือ การดูแลให้ความสะดวกต่อพระภิกษุสงฆ์ ในแต่ละหมู่บ้าน ชาวบ้านจัดเวรรับหน้าที่นำอาหารมาถวายพระทุกวัน โดยพระภิกษุจะออกมารับนิมิตเฉพาะข้าวสุกเท่านั้น ในการทำบุญที่วัดหลังจากที่พระฉันภัตตาหารแล้ว ชาวบ้านจะรับประทานอาหารร่วมกัน เป็นการแสดงถึงความสัมพันธ์ที่ดีของคนในท้องถิ่น

๑.๔ สถานภาพของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

ก. ประวัติการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้ตั้งขึ้นเป็นครั้งแรกที่วัดวังหว่า หมู่ที่ ๒ ตำบลวังหว่า

อำเภอแกลง เมื่อวันที่ ๑๐ เมษายน พ.ศ. ๒๕๒๒ ผู้ที่ริเริ่มก่อตั้งคือ นายพจนาน คมขำ ซึ่งในเวลานั้นบรรพชาเป็นพระภิกษุอยู่ที่วัดวังหว่า ได้มีโอกาสเห็นการรวมกลุ่มหนุ่มสาวของคนในภาคเหนือเพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีจึงเกิดความคิดว่า บรรพชาคนหนุ่มสาวและเด็กนั้น กำลังอยู่ในวัยที่ต้องศึกษาเรียนรู้สิ่งที่ถูกต้องดีงาม เพื่อเตรียมตัวเป็นผู้นำของชาติสืบไป แต่ปัจจุบันที่ลัทธิวัฒนธรรมวัฒนธรรมของไทยเรากำลังถูกมองข้ามไป มองวัฒนธรรมทางตะวันตกว่าดีงามตามที่เห็นจากหนังสือหรือภาพยนตร์ และผู้ที่ทำตามวัฒนธรรมไทยจริง ๆ ก็ทำไม่ถูกต้อง เช่น การไหว้การกราบ ไม่ถูกต้องตามประเพณี จึงได้ปรึกษาศุภวิจิตร-เจ้าอาวาสวัดวังหว่า ได้รวมคนหนุ่มสาวตั้งเป็นกลุ่มขึ้นที่วัด และได้จัดหาวิทยากรที่มีความรู้มาช่วยแนะนำวิธีการกราบไว้ การรดน้ำ ผ้าเมตตา ช่วยกันทำงานส่วนรวม พัฒนาวัดวาอาราม ช่วยงานวัด เช่น งานผ้าป่า งานกฐิน

หลังจากการจัดกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่มแรกที่วัดวังหว่าแล้ว ในปีเดียวกันนั้นได้มีการจัดตั้งเพิ่มอีก ๒ กลุ่ม คือ ที่บ้านเขาคิมและบ้านเนินหย่อง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ ตั้งขึ้น ๔ กลุ่ม ที่บ้านหนองน้ำขุ่น บ้านหนองสำราญ เขตตำบลวังหว่า บ้านหนองก้นเถรา บ้านทะเลน้อย ในเขตตำบลทางเกวียน

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวในระยะแรก มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ เพื่อให้คนหนุ่มสาว

๑. ได้รู้จักวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะส่วนที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง เช่น การกราบพระ การกรวดน้ำแผ่เมตตา

๒. ได้รวมตัวกันประพฤติดนเป็นประโยชน์ต่อชุมชน โดยเฉพาะต่องานพระศาสนา เช่น ร่วมกันทำความสะอาดวัด ช่วยในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น งานผ้าป่า งานทอดกฐิน

ในเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๒๓ นายวินัย อาษาพงษ์วัฒนา และนายวินัย หลีสุนย์ ได้แนะนำให้กลุ่มสนใจศึกษาธรรมมากขึ้น นอกเหนือจากการอบรมวัฒนธรรมเบื้องต้นอย่างที่ได้นำมา ตัวแทนของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ กลุ่มวังห้ว กลุ่มเนินหย่อง และกลุ่มเขาคิน กลุ่มละ ๕ คน ได้เดินทางมาอยู่ศึกษาปฏิบัติธรรมที่ธรรมสถาน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งผู้วิจัยได้เป็นวิทยากรคนหนึ่งในการอบรมครั้งนั้น

หลังจากที่กลับไปแล้ว ก็ไม่มีการพัฒนากลุ่มเนื่องจากชาววิทยากร จึงเพียงคำนวณการกิจกรรมช่วยเหลือวัดในโอกาสที่วัดมีกิจกรรมเป็นพิเศษ

ข. ปัญหาของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

จากการสัมภาษณ์สมาชิกกลุ่มต่าง ๆ ได้พบว่า ทุกกลุ่มมีปัญหาเหมือนกันดังนี้ คือ

๑. ขาดวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน ส่วนใหญ่ตอบว่าจัดตั้งกลุ่มขึ้นเพื่อความสามัคคี ซึ่งหมายถึงการได้มารวมกลุ่มกัน การจัดตั้งกลุ่มขึ้นภายหลังจากกลุ่มแรกเป็นลักษณะการทำตามกิจกรรมขึ้นอยู่กับผู้นำจะกำหนด นอกจากผู้ริเริ่มก่อตั้ง เจ้าอาวาสบางรูปและผู้ใหญ่ในท้องถิ่นบางคนแล้ว สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเอง ยังไม่ได้คำนึงถึงเป้าหมายการศึกษาและปฏิบัติตามหลักพุทธศาสนา และยังไม่ได้คิดพัฒนากลุ่มในด้านจิตใจศีลธรรม ดังนั้นจึงไม่มีระเบียบที่เป็นเอกลักษณ์ของกลุ่มสำหรับสมาชิก และยังขาดหลักการดำเนินงาน

๒. ขาดวิทยากรที่จะให้ความรู้ทางด้านธรรมะ ถึงแม้ว่าแต่ละกลุ่มจะจัดประชุมพบปะสมาชิกในกลุ่มของตนเดือนละครั้งก็มักไม่มีกิจกรรมที่ดี จึงมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมน้อย

๓. ขาดศรัทธาในบุคคลที่เป็นผู้นำทางด้านธรรมะ

ก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้ามาชาวบ้านยังไม่ศรัทธาผู้นำทางด้านธรรมะ ด้วยเหตุผลที่เชื่อว่าผู้ที่ทำงานด้านการเผยแพร่ธรรม ในท้องถิ่น เป็นคอมมิวนิสต์ ถึงแม้ว่าจะไม่มีมูลความจริงแต่ขบวนการก็ทำให้คนส่วนใหญ่ไม่เข้ามาร่วมงาน เหตุดังกล่าว ได้กลายเป็นอุปสรรคสำคัญต่อความก้าวหน้าของกลุ่ม เพราะทำให้กลุ่ม เริ่มคลอนแคลน ไม่อาจรวมกลุ่ม เข้มแข็งได้ นอกจากนี้ ก็มีความประพฤติด้านตัวที่ไม่เหมาะสมของผู้เผยแพร่ธรรมะคนหนึ่งด้วย

๔. การไม่ได้รับความสนับสนุนจากผู้ปกครอง

ทั้งผู้ปกครองและชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนับสนุนในการอนุญาตให้บุตรหลานของตน เข้า เป็นสมาชิกกลุ่มและร่วมกิจกรรม อาจเนื่องด้วยเหตุผล ๓ ประการคือ

๑. ขาดศรัทธาในผู้นำบางคนดังกล่าวข้างต้น

๒. ขาดวัตถุประสงค์และหลักการดำเนินงานที่ชัดเจน ทำให้กลุ่มไม่มีการพัฒนา ผู้ปกครองมองไม่เห็นประโยชน์ที่เกิดกับบุตรหลานของตน

๓. ความประพฤติดังกล่าวของสมาชิกของกลุ่มเอง เช่น สมาชิกหนุ่มสาวเกิดมีความรักต่อกัน ผู้ปกครองก็เห็นว่า การให้ลูกหลานที่เป็นหญิงของตนมาร่วมกลุ่มอาจเป็นทางที่นำความเสื่อมเสียมาให้ได้

ค. ส่วนดีของกลุ่ม

ส่วนดีของกลุ่มตามที่สังเกต คือ กลุ่มมีผู้นำซึ่งเป็นคนในท้องถิ่นของตนเองที่มีความเข้มแข็ง พากเพียร ไม่ท้อถอยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น และเห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่จะมีประโยชน์ต่อชุมชนทางด้านศีลธรรม ถึงแม้ว่า ผู้นำดังกล่าวจะมีน้อย เพียงประมาณ ๓-๔ คนเท่านั้น แต่ก็ยังเป็นกำลังสำคัญที่ช่วยให้กิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธยังคงดำเนินอยู่ ถึงแม้จะไม่มีครูบาพญาก็ตาม

๒. ผลของการศึกษาจากเอกสารที่รายงานเกี่ยวกับกลุ่มศึกษา

รายงานผลการสำรวจข้อมูลเบื้องต้นของสภาตำบลวังหว้า และสภาตำบลทาง

เกวียน อำเภอแก่งสิงห์ จังหวัดระยอง พ.ศ. ๒๕๒๘

ที่น่าสนใจและเป็นประโยชน์คือ ข้อมูลในตอนที่ ๔ ของเอกสารเป็นเรื่องเกี่ยวกับคุณภาพของประชากรตามวัยดังนี้คือ

"ผู้ใหญ่" ปัญหาที่พบในปัจจุบันคือ

- ๑. ไม่ยอมรับความรู้ใหม่ ๆ
- ๒. ขาดความรู้ในด้านการศึกษาและการประกอบอาชีพ
- ๓. ความเชื่อและทัศนคติไม่ยอมปรับปรุง

อุปสรรค คือ

- ๑. ขาดความกระตือรือร้น
- ๒. ขาดเจ้าหน้าที่ หรือผู้นำ
- ๓. ขาดความเลื่อมใส
- ๔. ขาดประสบการณ์

วัยรุ่นหรือเยาวชน ปัญหาที่พบคือ

- ๑. ขาดโอกาสในการศึกษาเพิ่ม
- ๒. ไม่มีความรู้ในเรื่องการประกอบอาชีพอย่างแท้จริง
- ๓. ไม่มีทิศทางในการดำเนินชีวิตที่ดี
- ๔. ไม่มีบุคคลากรที่ให้คำแนะนำให้แนวทาง
- ๕. ขาดความสนใจ ความเข้าใจ การเอาใจใส่ของผู้ปกครอง

อุปสรรค คือ

- ๑. ขาดเจ้าหน้าที่ฝึกอบรมวิชาชีพ
- ๒. ผู้ปกครองไม่เห็นความสำคัญ ไม่สนับสนุน
- ๓. การสืบทอดทัศนคติจากบรรพบุรุษ
- ๔. ฐานะการเงินไม่ดี
- ๕. ความไม่จริงซ่ง ไม่กระตือรือร้น

วัยหนุ่มสาว ที่ควรจะทำคือ

- ๑. ควรมีการฝึกอบรมอาชีพระยะสั้น
- ๒. ควรอบรมด้านศีลธรรมจรยา และเตรียมตัวสู่วิชาชีพการครองเรือน

วัยชรา สิ่งที่เราทำคือ บำเพ็ญตนเข้าทางคำสอน หาความสงบ เลี้ยงดูหลาน

วัยเด็ก ควรส่งเสริมให้มีสถานที่เล่น หรืออบรมดูแลเด็กที่ถูกรัง

เอกล่ารดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าทางฝ่ายสภาตำบลได้เล็งเห็นถึงคุณภาพของ

ประชากรในตำบลจิตใจ และรู้สึกว่าคนในชุมชนของตนขาดคุณภาพด้านนี้มาก เช่น ใต้วิเคราะห้
 เยาวชนว่า ไม่มีทิศทางในการดำเนินชีวิตที่ดีเพราะขาดผู้แนะนำ ขาดการสนับสนุนจากผู้ปกครอง
 และคนหนุ่มสาวเองขาดความกระตือรือร้นในการ หาทางการพัฒนาแนวทางชีวิตที่ดี ส่วนฝ่าย
 ผู้ใหญ่ที่ไม่ให้ความสนับสนุนก็เป็นเพราะไม่ยอมเปลี่ยนแปลงทัศนคติความเชื่อเดิม ๆ ไม่ยอมรับรู้
 ความรู้ใหม่ ๆ ขาดประสบการณ์ ความกระตือรือร้น และความเสียสละ ฉะนั้นเห็นได้ว่า ปัญหา
 ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนาคุณภาพ ชีวิตเป็นปัญหาที่ร่วมกันทั้ง ๒ ฝ่าย ซึ่งก็นับว่าเป็น
 ปัญหาใหญ่ เพราะถ้าถ้าไม่มีความกระตือรือร้นแล้วก็จะขาดความสนใจและไม่ให้ความร่วมมือ
 ต้องงานพัฒนาในด้านต่าง ๆ

๒. แผนพัฒนาตำบล ๕ ปี (๒๕๒๕ - ๒๕๒๙) ตำบลวังหว่า อำเภอแกลง

ในตอนต้นของเอกล่ารนี้ เรียงลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการ ๒๐

ปัญหา ปัญหาแรกคือ การขาดน้ำในการเกษตรในฤดูแล้ง ปัญหาที่ ๑๘ เป็นปัญหาเกี่ยวกับ
 ประเพณีโดยกล่าวว่า "ประเพณีทิวไปและเยาวชหนุ่มสาวลืมเลือนประเพณีดั้งเดิมและไม่มี
 เวลาสนใจ" ไม่ปรากฏว่าหน่วยงานของรัฐบาลที่ทำหน้าที่ด้านคำสอนและการส่งเสริมศีลธรรม
 ที่รับผิดชอบด้านพัฒนาของรัฐบาล วัฒนธรรมเข้ามาเกี่ยวข้อง ทางฝ่ายสภาตำบลเองก็ยังเห็น
 ว่าปัญหาในเรื่องนี้เป็นปัญหาที่ไม่มีความสำคัญเท่ากับปัญหาทาง เกษตรและ เศรษฐกิจ

อย่างไรก็ดี การที่สภาตำบลมองเห็นปัญหาทางด้าน จิตใจอยู่บ้างก็พอเป็นทางแก้
 หนุนให้การนำหลักพุทธธรรมเข้าไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตชาวชนบทเป็นไปได

๓. ผลแบบสอบถาม

ได้สอบถามพระภิกษุและฆราวาส สำหรับพระภิกษุ มีเพียง ๒ กลุ่มคือ
กลุ่มเนินหย่องและหนองน้ำขุ่น ที่ตอบได้ครบทุกรูป กลุ่มวังหว่าตอบ ๓ รูป อีก ๑ รูปไม่อยู่ กลุ่ม
วังหินตอบ ๖ รูป

สำหรับฆราวาสได้ขอให้ผู้ใหญ่นบ้านคัดเลือกชายหญิง ประมาณร้อยละ ๑๐ ของ
ประชากรโดยวิธีสุ่มตัวอย่าง และให้ครอบครัวอายุตั้งแต่ ๑๖ ปีขึ้นไป แบ่งออกเป็น ๔ ช่วง
อายุคือ ๑๖-๒๕, ๒๖-๔๕, ๔๖-๖๐ และมากกว่า ๖๐ ปีขึ้นไป ดังตารางที่ ๑ และ ๒ ต่อไปนี้

ตารางที่ ๑ จำนวนประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม					คนในหมู่บ้านที่มีอายุ มากกว่า ๑๖ ปี		
	พระ	ฆราวาส			รวม	ร้อยละ *	ทั้งหมด	ร้อยละของ ผู้ตอบ
		ชาย	หญิง	รวม				
เนินหย่อง	๖	๓๓	๒๕	๕๘	๖๔	๑๖.๓	๔๘๑	๑๓.๓
วังหว่า	๓	๒๘	๒๓	๕๑	๕๕	๑๓.๘	๔๕๗	๙.๖๕
หนองกันเกรา	๒	๔๒	๓๑	๗๓	๗๕	๑๙.๑	๗๖๐	๙.๘
วังหิน	๖	๓๕	๓๑	๗๐	๗๖	๑๙.๕	๗๓๔	๑๐.๓๕
ชาดิน	๑	๒๖	๑๘	๔๔	๔๕	๑๑.๕	๔๘๐	๙.๖๕
	๑๘	๑๖๘	๑๒๘	๒๙๖	๓๑๔	๘๐.๑	๓,๐๑๒	๑๐.๕

* เทียบทุกอายุ

การกำหนดกลุ่มจำนวนผู้ตอบแบบสอบถามตามช่วงอายุนี้ เพื่อจะสอดคล้องกับแบบการ
จัดกลุ่มประชากรในรายงานราชการของตำบล

ตารางที่ ๒ อายุพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	๒๐ -๒๕ ปี	๒๖-๔๕ ปี	๔๖-๖๐ ปี	๖๐ ปีขึ้นไป	รวม
เงินหย่อง	๓	๒	๑		๖
วังหว้า	๑	๑		๑	๓
หนองกั้นเกรา		๑		๑	๒
วังดิน	๓	๒	๑		๖
เขาดิน		๑			๑
หนองน้ำขุ่น		๑	๕		๖
รวม	๗	๖	๕	๒	๒๐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓ อายุมาราชาผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	๑๖-๒๕ ปี	๒๖ - ๔๕ปี	๔๖ - ๖๐ปี	๖๑ ปีขึ้นไป	รวม
เนินหย่อง	๒๐	๒๘	๘	๒	๕๘
วังหำ	๒๕	๑๓	๙	๔	๕๑
หนองกันเกรา	๑๕	๒๔	๒๙	๔	๗๒
วังหิน	๒๗	๓๒	๘	๓	๗๐
เขาหิน	๒๐	๑๓	๗	๓	๔๓
หนองน้ำขุ่น	๓๐	๓๑	๑๐	๔	๗๕
รวม	๑๓๘	๑๔๒	๗๑	๒๐	๓๗๑
ร้อยละ	๓๗.๒	๓๘.๓	๑๘.๑	๕.๔	๑๐๐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ การศึกษาของพระภิกษุกลุ่มศึกษา

หมู่บ้าน	การศึกษาทางโลก			การศึกษาทางธรรม				รวม
	ไม่ได้ศึกษา	ป.4	มัธยม	ไม่ได้ศึกษา	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก	
เนินหย่อง	๑	๔	๑	๕	๑	๑		๖
วังหว้า		๒			๑	๑	๑	๓*
หนองกันเกรา		๒		๑		๑		๒
วังหิน		๔	๒	๑	๑	๒	๒	๖
เขาดิน		๑			๑			๑
หนองน้ำขุ่น		๒	๑		๑		๒	๓
รวม	๑	๑๕	๔	๗	๕	๕	๕	๒๑
ร้อยละ	๔.๓	๓๑.๕	๑๔.๐	๓๓.๓	๒๓.๘	๑๙.๐	๒๓.๘	

* การศึกษาทางโลกระดับอุดมศึกษา ๑ รูป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕ การศึกษาทางโลกและทางธรรมของฆราวาสที่ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	การศึกษาทางโลก							การศึกษาทางธรรม				รวม
	ไม่ได้ศึกษา	ต่ำกว่า ป.๔	ป.๔	ป.๕-๗	มัธยม	อุดมศึกษา	รวม	ไม่ได้ศึกษา	นิกธรรม ตรี	นิกธรรม โท	นิกธรรม เอก	
เนินหย่อง	๒	๓	๔๘	๑	๑	๓	๕๘	๕๐	๗	๑		๕๘
วังหว้า	๑	๓	๔๐	๑	๔	๒	๕๑	๔๓	๗	๑		๕๑
หนองกั้นเกรา	๓	๒	๔๘	๒	๖	๒	๗๓	๖๔	๖	๒	๑	๗๓
วังหิน		๑๖	๓๐	๑	๑๕	๗	๗๐	๔๘	๑๗	๔	๑	๗๐
เขาคิน	๑	๒	๒๘	๑	๑๐	๒	๔๔	๓๓	๕		๒	๔๔
หนองน้ำขุ่น		๕	๖๔		๒	๑	๗๔	๗๔				๗๔
รวม	๗	๓๔	๒๖๔	๖	๓๘	๑๗	๓๗๑	๓๑๓	๔๖	๘	๔	๓๗๑
ร้อยละ	๐.๘๘	๔.๖๖	๓๖.๕๕	๑.๖๒	๑๐.๒๔	๔.๕๘	๑๐๐					

ตารางที่ ๖ อาชีพของมารวากลุ่มตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	ทำสวนยาง และสวนผล ไม้	ทำไร่ - นา	รับจ้าง	ค้าขาย	รับราชการ	กำลังศึกษา	รวม
เนินหย่อง	๓๖	๑๗			๓	๒	๕๘
วังหว้า	๑๙	๒๙	๒		๑		๕๑
หนองกันเกรา	๒๖	๓๓	๔	๔	๒	๓	๗๒
วังดิน	๓๕	๙	๕	๑๐	๖	๓	๗๐
เขาหิน	๒๐	๑๘		๑	๒	๓	๔๔
หนองน้ำขุ่น	๕๖	๒๖	๓				๘๕
รวม	๑๘๖	๑๓๒	๑๕	๑๕	๑๔	๑๓	๓๗๑
ร้อยละ	๔๙.๑	๓๕.๕	๓.๐๕	๔.๐๕	๓.๗๕	๓.๕	๑๐๐

ตารางที่ ๗
ความเห็นเกี่ยวกับการรักษาศิลปะ

หมู่บ้าน	ศิลปะที่ทำได้มากที่สุด		ศิลปะที่ทำได้น้อยที่สุด	
	อันดับหนึ่ง ศิลปะข้อ ๔	อันดับสอง ศิลปะข้อ ๑	อันดับหนึ่ง ศิลปะข้อ ๓	อันดับสอง ศิลปะข้อ ๒
เนินหย่อง	๔๕.๓	๔๓.๗	๖๖.๕	๖.๕๐
วังหว้า	๔๕.๑	๖๕.๕	๔๑.๖	๓๔.๖
หนองกันเกรา	๕๒.๐	๒๘.๐	๖๒.๗	๔๕.๓
วังดิน	๕๓.๗	๓๔.๓	๖๘.๐	๒๖.๗
เขาดิน	๗๕.๐	๑๑.๑	๗๐.๐	๑๕.๐
หนองน้ำขุ่น	๕๐.๐	๓๘.๖	๕๕.๑	๓๖.๑

ยกเว้น วังหว้า เห็นว่าศิลปะที่ชาวบ้านทำได้น้อยที่สุดคือ ศิลปะข้อ ๒
รองลงมาคือ ข้อ ๓ กลับกันกับหมู่บ้านอื่น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๘ เวลาที่เหมาะสมในการรักษา

หมู่บ้าน	ช่วงเช้า พรรษา	ช่วงการ บวช	ในฮิริตประจำ วัน	วันพระ
เนินหย่อง	๕๕.๕	๗.๓๕	๑๙.๑	๐
วังหว้า	๔๘.๑	๗.๔	๒๗.๘	๑๑.๑
หนองกันเกรา	๓๒.๔	๕.๔	๔๘.๖	๒.๗
วังหิน	๒๔.๐	๒๑.๓	๓๗.๓	๕.๘
เขาดิน	๕๖.๔	๑๐.๘	๒๑.๘	๐
หนองน้ำขุ่น	๓๘.๐	๒๒.๘	๑๗.๔	๖.๕
คำเฉลียบ	๔๑.๑	๑๓.๔	๒๘.๗	๕.๓

ตารางที่ ๙ เป้าหมายของการฝึกสมาธิ

หมู่บ้าน	ทำใจให้สงบ	ดับกิเลสสิ้นทุกขันธ์	ได้บุญ
เนินหย่อง	๗๐.๗	๑๓.๘	๖.๕
วังหว้า	๗๐.๕	๑๘.๒	๑๐.๕
หนองกันเกรา	๗๙.๑	๑๔.๖	๒.๑
วังหิน	๘๑.๑	๑๐.๘	๕.๔
เขาดิน	๖๖.๗	๒๕.๕	๓.๓
หนองน้ำขุ่น	๗๖.๗	๘.๒	๑๕.๘
คำเฉลียบ	๗๔.๗	๑๕.๕	๗.๕

ตารางที่ ๑๐ ค่าล่อนของพุทธคำล้นา

หมู่บ้าน	ให้เป็นคนดี	ทำดีละชั่ว	ธรรมะ, คำล้นา
เนินหย่อง	๔๔.๗	๒๔.๓	๑๔.๗
วังหว้า	๓๗.๐	๒๔.๕	๑๑.๑
หนองกันเกรา	๒๕.๖	๕๖.๑	๑.๒
วังหิน	๔๗.๔	๑๗.๑	๑๘.๔
เขาดิน	๕๓.๑	๒๖.๕	๑๔.๓
หนองน้ำขุ่น	๑๔.๔	๓๐.๘	๑๕.๔
ค่าเฉลี่ย	๓๕.๕	๓๑.๕	๑๒.๕

ตารางที่ ๑๑ การล่วตมณตบณานขอความช่วยเหลื่อเมื่อมีปัญหา

หมู่บ้าน	ล่วตมณตบณานขอความช่วยเหลื่อ	บณานลิ่งคักดีลิ่ง	ไม่เคยบณาน
เนินหย่อง	๗.๘	๖๕.๖	๑๘.๘
วังหว้า	๑.๕	๖๔.๘	๒๐.๕
หนองกันเกรา	๗.๘	๕๒.๕	๔๔.๑
วังหิน	๗.๕	๗๒.๕	๑๘.๕
เขาดิน	๑๑.๑	๖๖.๗	๒๒.๒
หนองน้ำขุ่น	๑๑.๕	๖๖.๗	๒๐.๕
ค่าเฉลี่ย	๘.๑	๖๒.๗	๒๔.๖

ตารางที่ ๑๖ การปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์ร้ายเกิดขึ้น

หมู่บ้าน	อาศัยธรรม	ทำบุญสะเดาะ เคราะห์	รดน้ำมนต์	ปรึกษา ผู้อื่น	ปล่อยไปตาม กรรม
เงินหย่อง	๓๒.๐	๔๒.๗	๕.๓	๕.๓	๖.๗
วังหว้า	๓๑.๗	๓๖.๗	๑๐.๐	๑๓.๓	๖.๗
หนองกั้นเกรา	๑๗.๕	๓๑.๒	๖.๓	๓๖.๒	๓.๕
วังหิน	๓๒.๔	๓๕.๒	๘.๘	๑๓.๕	๑๐.๑
เขาหิน	๑๕.๒	๓๖.๕	๑๓.๕	๑๑.๕	๑๗.๓
หนองน้ำขุ่น	๒๒.๘	๓๓.๗	๑๐.๘	๒๒.๘	๕.๘
ค่าเฉลี่ย	๒๖.๐	๓๕.๖	๕.๖	๑๘.๗	๘.๗

ตารางที่ ๑๗ จุดมุ่งหมายของการแขวนพระ

หมู่บ้าน	สร้างควม อุ่นใจ	ระลึกถึง พระพุทธรเจ้า	ป้องกัน อันตราย	ตามความนับถือ
เงินหย่อง	๕.๖	๓๗.๕	๕๔.๗	๕.๖
วังหว้า	๓๑.๕	๓๑.๕	๕๖.๖	๓.๗
หนองกั้นเกรา	๑๖.๐	๕๐.๐	๒๑.๓	๑๕.๖
วังหิน	๓๕.๒	๓๑.๕	๕๐.๘	๑.๓
เขาหิน	๑๓.๓	๒๖.๖	๕๑.๑	๕.๕
หนองน้ำขุ่น	๒๓.๐	๕๒.๓	๓๘.๕	๖.๕
ค่าเฉลี่ย	๒๑.๖	๓๘	๕๐.๑	๖.๑

ตารางที่ ๑๔ จุดมุ่งหมายของการทำบุญ

หมู่บ้าน	ได้สบายขาดหนี้	ทะนุบำรุงศาสนา	รักษา ประเพณี	ละความโลภ
เนินหย่อง	๓๒.๑	๕๐.๐	๑๖.๑	๘.๘
วังหว้า	๑๒.๘	๓๕.๗	๕๐.๐	๗.๕
หนองกันเกรา	๒๑.๒	๒๘.๒	๐.๘	๑๒.๑
วังหิน	๔.๒	๓๖.๘	๕๗.๘	๑๐.๘
เขาดิน	๒๔.๔	๑๑.๑	๕๗.๘	๒.๒
หนองน้ำขุ่น	๒๔.๑	๓๖.๐	๑๔.๘	๘.๓
คำเจดีย์	๒๑.๔	๓๓.๐	๓๒.๑	๘.๗

ตารางที่ ๑๕ การกระทำที่เห็นสมควรมากที่สุด

หมู่บ้าน	สร้างถาวร วัตถุ	สักบาตร	ทำบุญวัน พระ	บวช	รักษาศีลใน ชีวิตประจำวัน	พัฒนาชุมชน
เนินหย่อง	๑๔.๐	๑๒.๕	๑๘.๘	๑๒.๕	๓๔.๘	๐
วังหว้า	๒๕.๘	๑๖.๗	๑๘.๘	๑๖.๖	๒๕.๘	๑๘.๕
หนองกันเกรา	๑๖.๐	๑๘.๗	๘.๐	๑๘.๖	๒๑.๓	๐
วังหิน	๒๖.๓	๑๘.๗	๕.๐	๑๓.๑๕	๕๖.๕	๒.๖
เขาดิน	๑๑.๑	๑๕.๕	๑๑.๑	๑๕.๕	๔๐.๐	๘.๕
หนองน้ำขุ่น	๒๐.๕	๑๖.๗	๑๘.๒	๑๕.๕	๒๓.๐	๑๕.๑
คำเจดีย์	๒๐.๕	๑๘.๕	๑๑.๕	๑๕.๓	๓๓.๕	๕.๐

ตารางที่ ๑๖ ทัศนคติต่อการดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณีในพุทธศาสนา

หมู่บ้าน	ควรหรือไม่			เป็นไปได้หรือไม่		
	ควร	ไม่ควร	ไม่แน่ใจ	เป็นไปได้	เป็นไปได้ ไม่ได้	ไม่แน่ใจ
เนินหย่อง	๑๔.๑	๗๓.๔	๑๒.๕	๒๑.๔	๕๔.๔	๑๘.๘
วังหว้า	๑๘.๕	๗๕.๔	๕.๖	๕๐.๐	๔๘.๑	๑.๙
หนองกั้นเกรา	๒๓.๐	๗๑.๖	๖.๘	๓๓.๓	๖๑.๓	๕.๓
วังหิน	๑๑.๓	๘๕.๕	๒.๖	๓๙.๕	๔๙.๖	๑.๓
เขาดิน	๑๓.๓	๗๗.๕	๙.๙	๒๔.๔	๘๕.๕	๐
หนองน้ำขุ่น	๑๕.๔	๗๘.๒	๖.๔	๔๐.๓	๕๔.๕	๖.๕
คำเฉลี้ย	๑๓.๖	๗๗.๒	๖.๙	๓๖.๓	๖๕.๔	๖.๕

ตารางที่ ๑๗ ลำเหตุที่ต้องมีการดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณี

หมู่บ้าน	เกรงคนไม่มา งาน	กลัวเพื่อนบ้าน	เกรงว่า งานไม่สนุก	ผิดประเพณี	คนในบ้านไม่ เห็นด้วย
เนินหย่อง	๑๒.๕	๓๔.๙	๖.๓	๒๓.๕	๒๑.๙
วังหว้า	๑๓.๐	๒๒.๖	๕.๗	๑๗.๐	๔๑.๕
หนองกั้นเกรา	๑๓.๘	๓๒.๓	๒๒.๓	๑๒.๓	๒๓.๘
วังหิน	๑๗.๕	๓๕.๐	๑๘.๕	๑๓.๖	๑๕.๕
เขาดิน	๑๔.๓	๓๘.๘	๑๒.๒	๑๒.๒	๒๐.๕
หนองน้ำขุ่น	๑๕.๘	๓๗.๙	๒๐.๐	๑๐.๕	๑๕.๘
คำเฉลี้ย	๑๔.๘	๓๓.๘	๑๖.๒	๑๕.๒	๒๑.๙

ตารางที่ ๑๘

ปัญหาศาสนาในหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ชาดผู้ สอนธรรม	คนไม่ ศึกษาปฏิบัติ	ศาสนาถูก ใช้เป็นเครื่องมือ	ไม่มี ปัญหา	สาเหตุ*
เนินหย่อง	๒๓.๔	๖๗.๒	๗.๘	๐	๕๘.๔
วังหว้า	๒๗.๗	๕๐.๘	๑๘.๕	๓.๑	๔๖.๗
หนองกันเกรา	๑๖.๘	๕๘.๓	๓๓.๓	๖.๐	๕๓.๒
วังหิน	๘.๖	๖๖.๗	๑๘.๕	๖.๒	๖๒.๕
เขาดิน	๑๓.๖	๗๒.๙	๑๐.๒	๓.๔	๖๒.๕
หนองน้ำขุ่น	๑๘.๕	๕๘.๐	๑๖.๐	๒.๕	๔๕.๕
ค่าเฉลี่ย	๑๕.๗	๖๒.๐	๑๘.๒	๓.๗	๕๓.๑

* เนื่องจากความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ

ตารางที่ ๑๙

ความเป็นห่วงคนหนุ่มสาวในด้านศีลธรรม

หมู่บ้าน	ห่วงมาก	ห่วงบ้าง	ไม่ห่วงเลย
เนินหย่อง	๗๘.๑	๒๐.๓	๐
วังหว้า	๗๕.๔	๒๒.๒	๑.๔
หนองกันเกรา	๖๑.๓	๒๒.๗	๑.๓
วังหิน	๕๙.๒	๓๖.๘	๓.๙
เขาดิน	๗๗.๘	๑๕.๖	๒.๒
หนองน้ำขุ่น	๖๑.๕	๒๙.๕	๓.๘
ค่าเฉลี่ย	๖๗.๖	๒๕.๕	๓.๘

ตารางที่ ๒๐
อุปสรรคการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	คนขาดความ ร่วมมือ	คนไม่กระตือ รือร้น	ขาดวัสดุ อุปกรณ์	ขาดความช่วยเหลือจากภายนอก	ไม่มีอุปสรรค
เนินหย่อง	๓๘.๘	๙.๐	๒๕.๔	๑๘.๔	๐
วังหว้า	๓๙.๘	๑๙.๗	๒๙.๕	๘.๒	๓.๔
หนองกันเกรา	๓๗.๓	๑๔.๖	๑๔.๗	๕.๓	๒.๗
วังหิน	๓๖.๘	๒๗.๖	๑๔.๕	๑๘.๔	๒.๖
เขาคิน	๓๕.๖	๑๑.๑	๒๔.๔	๒๔.๔	๒.๒
หนองน้ำขุ่น	๓๒.๙	๒๓.๒	๓๑.๗	๑๒.๒	๒.๔
คำเฉลี้ย	๓๙.๑	๑๙.๔	๒๕.๒	๑๔.๐	๒.๔

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การวิเคราะห์ประเมินผลแบบสอบถาม

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพระ ๒๑ รูป ขรราวาส ๓๗๑ คน ร้อยละของประชากร
กลุ่มศึกษาดังแต่ ๔.๖ (วังห้ว) จนถึง ๑๓.๓ (เนินหย่อง) ค่าเฉลี่ยของประชากร
กลุ่มศึกษาเทียบกับจำนวนประชากรทั้งหมดคือร้อยละ ๑๐.๖ (ตารางที่ ๑)

อายุของประชากรกลุ่มศึกษาอยู่ในช่วง ๒๖-๔๕ ปี มากที่สุด (ตารางที่ ๒)
รองลงมาคือ ๑๖-๒๕ ปี (ร้อยละ ๓๗.๒) ที่อายุมากกว่า ๖๑ ปีมีเพียง ๒๐ คน
จาก ๓๗๑ คน หรือร้อยละ ๕.๔

ในด้านการศึกษา พระ ๑๔ รูปใน ๒๑ รูป (ร้อยละ ๗๑.๔) และขรราวาส
๒๖๔ ใน ๒๗๑ คน (ร้อยละ ๗๕.๔) จบการศึกษาประถมปีที่ ๔ (ตารางที่ ๔ และ ๕)
ส่วนการศึกษาทางธรรม ร้อยละ ๓๓.๓ และ ๔๔.๓ ของพระและขรราวาสที่ไม่ได้
ศึกษาเลย ร้อยละ ๒๓.๔ และ ๑๒.๔ ของพระและขรราวาสได้ศึกษานักธรรมตรี
ร้อยละ ๑๔.๐ และ ๒๓.๔ ของพระได้ศึกษานักธรรมโทและเอกตามลำดับ ขณะที่
ขรราวาสมีเพียง ๒.๑ และ ๑.๒ ตามลำดับ (ตารางที่ ๔ และ ๕)

ในด้านอาชีพส่วนใหญ่อำชีพทำสวนผลไม้ ร้อยละ ๔๔.๑ รองลงมาคือ
ทำไร่ทำนา ร้อยละ ๓๔.๕ ที่น้อยที่สุดคือรับราชการ ร้อยละ ๓.๗ ผู้ตอบกำลัง
ศึกษาอยู่เพียงร้อยละ ๓.๔

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากตารางสรุปคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติ และพฤติกรรมที่เนื่องด้วยศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มศึกษาริ เกราะที่ได้ดังนี้

ในเรื่องของการรักษาศีล ๔ (ตารางที่ ๗) คนในหมู่บ้านทำผิดกันมากที่สุดคือศีลข้อ ๑ รองลงมาคือศีลข้อ ๔ จากการสัมภาษณ์เพิ่มลักษณะการผิดศีลข้อ ๑ ของชาวบ้านคือการฆ่าสัตว์เพื่อเป็นอาหาร และฆ่าแมลงที่มาทำลายพืชผัก ศีลข้อ ๔ คือการดื่มสุราและเล่นการพนัน ศีลที่คนทำผิดน้อยที่สุดคือข้อ ๓ ซึ่งชาวบ้านหมายเฉพาะการประพฤติดินในเรื่องเพศ เช่น เป็นขู้ ข่มขืน เป็นต้น ซึ่งเป็นความประพฤดิที่ไม่ปรากฏในหมู่บ้านเหล่านี้ แต่การหนีตามกันซึ่งมีอยู่บ้างนั้นชาวบ้านมักให้ความเห็นว่าเต็มใจด้วยกันทั้ง ๒ ฝ่ายจึงไม่ผิดศีล ศีลที่คนทำผิดน้อยรองลงมาคือศีลข้อ ๒ ทั้งนี้ยกเว้นวังหว้าที่ผิดศีลข้อ ๒ น้อยที่สุด และผิดศีลข้อ ๓ น้อยรองลงมา

เวลาในการรักษาศีล ๔ (ตารางที่ ๘) คนส่วนใหญ่ของกลุ่มเนินหย่องวังหว้า เขาดิน และหนองน้ำขุ่น (ร้อยละ ๕๔.๔, ๔๘.๑, ๕๖.๔ และ ๓๘.๐) เห็นว่าช่วงเข้าพรรษาเป็นช่วงที่เหมาะสมที่สุด ส่วนกลุ่มหนองกันเกราและวังดิน (ร้อยละ ๔๘.๖ และ ๓๗.๓) เห็นว่าควรจะรักษาศีลในชีวิตประจำวัน เมื่อรวมความเห็นของทุกหมู่บ้านช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลาที่เหมาะสมที่สุดในการรักษาศีลเป็นอันดับแรกคือร้อยละ ๔๑.๑, ลำดับสองคือในชีวิตประจำวัน ร้อยละ ๒๘.๗, ลำดับ ๓ คือเวลาในช่วงการบวชร้อยละ ๑๓.๔, และน้อยที่สุดคือวันพระร้อยละ ๔.๓

สำหรับเป้าหมายของการฝึกสมาธิ (ตารางที่ ๑๐) ทุกกลุ่มและทุกวัย เห็นว่าเพื่อให้ใจสงบส่วนเพื่อดับกิเลสเพื่อได้บุญ หรือเพื่อสร้างอำนาจจิต มีน้อย

ต่อคำถามเปิดต้นปัญหาที่ว่าพุทธศาสนาสอนอะไร (ตารางที่ ๑๑) คนส่วนใหญ่ของกลุ่มเนินหย่อง วังหว่า วังหิน และเขาคิน ตอบว่าเพื่อให้เป็นคนดี ฐานะระหว่างร้อยละ ๔๗.๔-๗๗.๐ ลำดับรองลงมาคือสอนให้ทำดีละชั่ว ระหว่างร้อยละ ๒๖.๕-๑๗.๑ แต่กลุ่มหนองกั้นเกราและหนองน้ำขุ่น ตอบว่าสอนให้ทำดีละชั่ว เป็นอันดับแรกระหว่างร้อยละ ๕๖.๑-๓๐.๘ และให้เป็นคนดีเป็นอันดับ ๒ ระหว่างร้อยละ ๒๕.๖-๑๕.๕ ทุกกลุ่ม (เว้นหนองน้ำขุ่น) ให้คำตอบว่าสอนธรรมะ ศาสนา เป็นอันดับ ๓ ส่วนที่ตอบว่าสอนให้มีสติให้ชีวิตมีความสุขให้มีเมตตา ให้ทำบุญ เป็นคำตอบส่วนน้อย

การบนบานขอความช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา (ตารางที่ ๑๒) ทุกกลุ่มยกเว้นหนองกั้นเกรา ตอบว่าบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นส่วนใหญ่ ซึ่งสูงถึงระหว่างร้อยละ ๗๖.๕-๖๕.๘ คำตอบรองลงมาคือไม่เคยบนบาน คนส่วนใหญ่^{๗๑}หนองกั้นเกรา ร้อยละ ๔๔.๑ ตอบว่าไม่เคยบนบานร้อยละ ๔๒.๕ ตอบว่าบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ โดยรวมแล้วทุกหมู่บ้านจะบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เมื่อมีปัญหา ร้อยละ ๖๒.๗ ไม่เคยบนบานร้อยละ ๒๕.๖ ที่น่าสนใจ เกิดคือมีผู้ตอบว่าสวดมนต์ถึงพระพุทธรูปเจ้าน้อยทุกหมู่บ้าน คำเฉลี่ยร้อยละ ๘.๑

ในการปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์ร้ายเกิดขึ้น (ตารางที่ ๑๓) ทุกกลุ่มยกเว้นหนองกั้นเกราทำบุญสะเดาะเคราะห์มากที่สุด (ค่าเฉลี่ย ๓๕.๖) แต่กลุ่มหนองกั้นเกรา ปริกษารู้จักกันมาก (ร้อยละ ๓๖.๒) โดยส่วนรวมแล้วชาวบ้านอาศัยธรรมเป็นที่พึ่งเป็นลำดับ ๒ ปริกษาอื่นลำดับ ๓ รตนน้ำมนต์ลำดับ ๔ และลำดับสุดท้ายคือปล่อยตามยถากรรม (ร้อยละ ๘.๗) กลุ่มเนินหย่อง วังหว่า วังหิน เขาคิน มีจุดมุ่งหมายของการแขวนพระ (ตาราง ๑๔) เพื่อป้องกันอันตรายมากที่สุด ส่วนกลุ่มหนองกั้นเกราและกลุ่มหนองน้ำขุ่น ตอบว่าเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้ามากที่สุด โดยเฉลี่ยแล้วเพื่อป้องกันอันตรายและเพื่อระลึกถึงพระพุทธรูปเจ้า เป็นสองลำดับแรก

ที่ใกล้เคียงกัน (๔๐, ๓๘) รองลงมาคือเพื่ออุ้มใจร้อยละ ๒๑ เพียงร้อยละ ๖.๑ เท่านั้นที่ตามความนับถือ

ในเรื่องจุดมุ่งหมายของการทำบุญ (ตารางที่ ๑๕) ร้อยละ ๕๗.๘ ของวังหินและเขาดินร้อยละ ๔๐ ของวังหัวเพื่อรักษาประเพณีร้อยละ ๕๐ ของเนินหย่องเพื่อทะนุบำรุงศาสนา

โดยสรุปร้อยละ ๖๕ เพื่อทะนุบำรุงศาสนาและรักษาประเพณีเพียงร้อยละ ๘.๗ เพื่อละความโลภ มีผู้ตอบเพื่อไถ่ลาภ หรือให้ผู้อื่นนับถือ, ช่วยเหลือผู้อื่น มีบ้างเล็กน้อย

การกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด (ตารางที่ ๑๖) ทุกหมู่บ้านและทุกช่วงวัย มีความเห็นตรงกันว่าการรักษาศีลในชีวิตประจำวันให้ผลบุญมากที่สุด (๓๓.๕) ศึกษานานจนน้อยที่สุด (๕.๑) ที่น่าแปลกใจคือตอบว่าการบวชให้ผลบุญมากที่สุด เพียงร้อยละ (๑.๕ เท่านั้น

ร้อยละ ๗๗.๒ เห็นว่าไม่ควรดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณีทางพุทธศาสนา งานงานอุปสมบท งานศพ (ตารางที่ ๑๗) แต่ในทางปฏิบัติทำไม่ได้ (ร้อยละ ๖๕.๔) เพราะกลัวเพื่อนบ้านจะหาว่าตระหี่ (ร้อยละ ๓๓.๘) ที่เหลือไม่เกินร้อยละ ๑๗ เกรงงานไม่สนุก, คนไม่มา, หรือผิดประเพณี (ตาราง ๑๘)

ส่วนปัญหาศาสนาในท้องถิ่น (ตารางที่ ๒๐) เกิดจากคนส่วนใหญ่ไม่สนใจศึกษาปฏิบัติมากที่สุด (ร้อยละ ๖๒.๐) หมู่บ้านเนินหย่อง วังหัว เขาดิน หนองน้ำขุ่น เห็นว่าการขาดผู้สอนธรรมเป็นปัญหาลำดับ ๒ และศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือเป็นปัญหาลำดับ ๓ ในทางตรงกันข้ามหมู่บ้านหนองหินเกราและวังหิน มีปัญหาศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือเป็นลำดับ ๒ และการขาดผู้สอนธรรมเป็นลำดับ ๓ ที่ตอบว่าไม่มีปัญหาอยู่บ้างค่าเฉลี่ยร้อยละ ๓.๗

ปัญหาความเสื่อมทางค่านศีลธรรมที่เพิ่มขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้คนทุกหมู่บ้าน และทุกช่วงวัย แสดงความรู้สึกเป็นห่วงคนหนุ่มสาวในด้านศีลธรรมมากร้อยละ ๖๗.๖ ที่ห่วงบ้างร้อยละ ๒๕.๘ ส่วนที่ไม่ห่วงเลยมีเพียงร้อยละ ๓.๘ (ตารางที่ ๒๑) ซึ่งแสดงว่ามีปัญหาด้านศีลธรรมจริง

สำหรับสาเหตุที่ทำให้ศีลธรรมเสื่อมค่าตอบที่ให้เลือกมีความเป็นคั่นทาง เศรษฐกิจ, การขาดความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับศาสนา, อิทธิพลจากวัฒนธรรมใหม่, จำนวนคนมากขึ้น ทุกกลุ่มให้คำตอบเรื่องความเป็นคั่นทาง เศรษฐกิจ เป็นสาเหตุใหญ่ จึงแสดงในตารางเพียงอย่างเดียว ค่าเฉลี่ย ๕๓.๑

อุปสรรคการพัฒนาหมู่บ้าน (ตารางที่ ๒๓) ร้อยละ ๓๙ เกิดจากคนในหมู่บ้านไม่ร่วมมือ ร้อยละ ๒๕.๒ ขาดวัสดุอุปกรณ์ ร้อยละ ๑๙.๔ ขาดความกระตือรือร้นในการพัฒนา ร้อยละ ๑๕ ต้องการความช่วยเหลือจากภายนอกเพียงร้อยละ ๒.๔ ที่บอกว่าไม่มีอุปสรรค

จากการสัมภาษณ์การศึกษา เอกสารของท้องถิ่นและการตอบแบบสอบถาม สรุปสถานการณ์ด้านศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มศึกษาก่อนการทดลองได้ว่า

๑. ปัญหาในด้านความรู้ความเข้าใจธรรมไม่ถูกต้องถึงแม้จะมีผู้สอนมากกว่า พุทธศาสนาลอนให้เป็นคนดีหรือสอนให้ทำดีละชั่ว และนั่งสมาธิเพื่อทำใจให้สงบ แต่คำตอบความสำคัญของวันวิสาขบูชาและศักราชเทโวโรหณะ แสดงชัดเจนว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่รู้ความหมาย ทำตามประเพณีซึ่งผลที่ได้จากแบบสอบถามตรงกับ การสัมภาษณ์

๒. การดื่มและเลี้ยงสุราในงานประเพณีในพุทธศาสนา (รวมทั้งในชีวิตประจำวันนอกวัด) ชาวบ้านส่วนใหญ่รู้ว่าไม่ควรทำแต่ก็ยังปฏิบัติอยู่เพราะส่วนมากกลัวคำตำหนิของเพื่อนบ้าน พฤติกรรมและทัศนคติดังกล่าวมีผลกระทบต่อความถูกต้องและความเจริญของพระศาสนาอย่างมาก

นอกจากจะทำให้สภาพของวัดไม่ใช่นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตปัญญา และศีลธรรมแล้ว ยังเป็นเหตุให้บุคคลากรในพระศาสนาขาดคุณภาพด้วย และยังจะมีผลต่อปัญหาด้านอื่น เช่น เศรษฐกิจ ค้าย ดังเห็นผลว่าในการจัดงานตามประเพณีพุทธศาสนาเช่นงานอุปสมบท ใช้ค่าจ่ายในเรื่องอาหารและสุราเป็นจำนวนที่สูงมาก โดยเฉพาะเมื่อเทียบกับรายได้ต่อปีของชาวบ้าน

๓. ปัญหาในค้ำนทัศนคติความเชื่อ ชาวบ้านส่วนใหญ๋เชื่อในเรื่องการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสะเดาะเคราะห์ การแขวนพระเพื่อป้องกันอันตราย เป็นต้น ส่วนการอาศัยหลักธรรมเป็นที่พึ่งยังมีผู้เห็นความสำคัญและประพฤติในเรื่องนี้น้อย

๔. การไม่ประพฤติธรรมในชีวิตประจำวัน ชาวบ้านส่วนใหญ๋สัมพันธ์กับวัดและพุทธศาสนาตามประเพณี ซึ่งผู้ใหญ่ของหมู่บ้านก็มีความเป็นห่วงคนหนุ่มสาวที่ประพฤติตนตามคตินิยมสมัยใหม่จนออกนอกแนวทางที่ตั้งงาม ซึ่งตรงกันทั้งจากลัทธิฆราวาส, สังเกต และคำตอบจากแบบสอบถาม สาเหตุของความเสื่อมทางด้านศีลธรรมที่ชาวบ้านส่วนใหญ๋เห็นคือความบีบคั้นทางเศรษฐกิจ การขาดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมจนไม่สามารถจัดกิจกรรมด้านธรรมะได้ มีเพียงการรวมกลุ่มเพื่อช่วยเหลือกิจกรรมของวัดเป็นครั้งคราวเท่านั้น

๕. การขาดความร่วมมือและความกระตือรือร้นในการร่วมกันพัฒนาชุมชนก็เป็นปัญหาสำคัญในชุมชน แต่คาดว่าถ้ามีการปรับชรังก็น่าจะได้รับความร่วมมือมากขึ้น เพราะชาวบ้านยังคงมีประเพณีการลงแขกช่วยเหลืองานแก่กันและกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๓

การทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท

การกำหนดกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม

จากข้อมูลที่ได้จากการสำรวจสถานภาพด้านศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มศึกษา ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มทดลอง ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มเนินหย่อง และ กลุ่มวังหัวา ซึ่งมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธอยู่แล้วทั้ง ๒ กลุ่ม และได้เลือกกลุ่มควบคุมอีก ๒ กลุ่มคือ กลุ่มหนองกันเกล้า ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ และกลุ่มวังหินซึ่งไม่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

การที่กำหนดกลุ่มในลักษณะข้างต้น ด้วยเหตุผลว่า งานทดลองที่ทำ เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับคน ซึ่งมีตัวแปรมาก การศึกษาพิจารณาจากหลายกลุ่ม จะทำให้เกิดการเปรียบเทียบได้ข้อเท็จจริงที่กว้างลึกและถูกต้องต่อผล อุปสรรค และสิ่งสนับสนุนในการดำเนินงานประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปใช้ในการพัฒนาชาวชนบทได้มากกว่ากลุ่มน้อย เป็นประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในที่อื่นต่อไป

การกำหนดเป้าหมายและวิธีการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานวิจัย ๑ ปี ผู้วิจัยได้เลือกปัญหา ๗ ปัญหา ของกลุ่มศึกษา ที่เห็นว่าเป็นปัญหาพื้นฐานหรือปัญหาสำคัญ ๆ มีผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตด้านจิตปัญญา และศีลธรรมของชาวชนบทในท้องถิ่นนั้นมาทำการทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปแก้ไขปรับปรุง ดังนี้

โครงสร้างงานทดลอง

ปัญหา	วิธีการ	เป้าหมาย
๑. ขาดความรู้ในหลักธรรม และคุณค่าความหมายของ พุทธประเพณี	จัดการอบรม, อธิบายในโอกาส งานประเพณี, จัดโครงการปฏิบัติ ธรรมสู่ความเป็นพุทธะในช่วงวิสาขะ	มีความรู้ในหลักธรรมและ คุณค่าความหมายของ พุทธประเพณีมากขึ้นกว่าเดิม
๒. มีทัศนคติผิดในเรื่อง การทำบุญ เรื่องไสยศาสตร์	จัดการอบรม, อธิบายความ ถูกต้องตามโอกาสที่เหมาะสม	มีทัศนคติถูกต้องในเรื่องการ ทำบุญ ไสยศาสตร์
๓. มีการดื่มสุราในงานประเพณี และในกิจกรรมที่เกี่ยวกับ พุทธศาสนา	จัดงานที่วัดและที่ทำในนามชาว กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธโดยไม่มี อบายมุขตลอดโครงการอบรม -กำหนดให้การจัดงานโดยไม่มี อบายมุข เป็นหลักการทำงาน ที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธยอมรับ	ไม่มีการดื่มสุราในงาน ประเพณีและในกิจกรรมที่ เกี่ยวเนื่องกับพุทธศาสนา เฉพาะที่จัดที่วัดและในนาม ของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
๔. ยังไม่เห็นว่าธรรมะเป็น เรื่องที่เกี่ยวกับชีวิต ประจำวัน	ประยุกต์หลักพุทธธรรมในงาน โครงการ กสช, จัดรวมกลุ่ม สัมมาชีพ	ชาวบ้านได้เข้าใจธรรมะ เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิต ประจำวัน
๕. คนหนุ่มสาวมีปัญหาด้าน ศีลธรรมไม่สนใจศาสนา	อบรม, ปรับปรุงกิจกรรมด้าน ศาสนาให้น่าสนใจสำหรับคน หนุ่มสาวมากขึ้น เช่น ส่งเสริม ให้มีการแสดงละครธรรมะ	คนหนุ่มสาวเห็นคุณค่าของ ศาสนา และเข้าร่วม กิจกรรมมากขึ้น

ปัญหา	วิธีการ	เป้าหมาย
๖. กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขาดความรู้พื้นฐานและแนวทางการดำเนินงาน ที่จะช่วยให้ดำเนินกลุ่มต่อไปได้ด้วยตนเอง	อบรมปรับปรุงโครงสร้างของกลุ่มหนุ่มสาวพุทธใหม่, ส่งเสริมบทบาทผู้นำกลุ่มฯ	กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธมีความมั่นคงขึ้นทั้งในด้านความรู้และแนวทางการดำเนินงาน
๗. วัดไม่เป็นศูนย์กลางการศึกษาปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร	ปรับปรุงกิจกรรมที่จัดทำเป็นประจำที่วัดให้น่าสนใจและมีคุณค่าทางธรรมมากขึ้น, เช่น วันพระ, วันวิสาขะ เพิ่มกิจกรรมด้านการศึกษาปฏิบัติ เช่น บวชสามเณรภาคฤดูร้อน ฝึกปฏิบัติช่วงวิสาขะ จัดตั้งห้องสมุดโดยการทอดผ้าป่าหนึ่งสัปดาห์	ให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาปฏิบัติธรรมมากขึ้น

สถาบันนวัตกรรมการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การรายงานลักษณะและผลของการทดลองที่ได้ทำ

ผู้วิจัยได้เริ่มงานทดลองตั้งแต่วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๖๔ จนถึง วันที่ ๑๖ ตุลาคม ในปีเดียวกัน ได้ดำเนินงานการทดลองในลักษณะที่เป็นโครงการย่อย ๗ โครงการ คือ

๑. การจัดงานวันปีใหม่อย่างประหยัดไม่มีบายบาย
๒. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปใช้ในโครงการงานการสร้างงานในชนบท (กลช.พิเศษ) เพื่อประสานระหว่างวัตถุและจิตใจ
๓. การบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน
๔. การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ ช่วงวิสาขะ
๕. การร่วมกลุ่มสัมมาชีพโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
๖. การทอดผ้าป่าหนังสือ
๗. การปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

แต่ละโครงการมีการกำหนดวัตถุประสงค์ แนวทางการดำเนินงาน และการประเมินผลสมบูรณ์เฉพาะในแต่ละโครงการ

นอกจากนี้ ยังมีงานที่ไม่เป็นโครงการ คือ ประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปตามโอกาส เช่น ในการร่วมประชุมกับกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ การร่วมงานกับชาวบ้านในโอกาสวันสำคัญทางศาสนาที่วัด การเยี่ยมเยียนเฉพาะราย การกระตุ้นให้มีการตั้งสัจจะ ในโอกาสเข้าพรรษา เป็นต้น งานเหล่านี้ ไม่มีการประเมินผลเฉพาะในแต่ละเรื่อง จักรายงานลักษณะการทำงานและข้อสังเกตที่สำคัญเท่านั้น

การจัดงานวันปีใหม่โดยไม่มีอบายมุข

ณ วัดเนินหย่อง ตำบลวังหว้า

๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ - ๑ มกราคม ๒๕๒๕

ความเป็นมา

ภายหลังการสำรวจลักษณะศาสนา วัฒนธรรม และสังคมด้านจิตใจและศีลธรรมของชาวชนบทหลายหมู่บ้านแล้วพบว่า ปัญหาหนึ่งซึ่งมีผลกระทบต่อความถูกต้องของพระพุทธศาสนา และศีลธรรมของชาวชนบทอย่างมาก คือ ความนิยมในการจัดงานประเพณีทางพุทธศาสนา และงานทั่วไป ทั้งที่จัดที่บ้านและที่วัด โดยมีอบายมุข การเสพสุราเป็นหลัก บางครั้งก็มีการเล่นการพนัน และกิจกรรมบันเทิงที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะที่วัดพึงเป็น งานประเพณีที่มีการเสพสุรามากที่สุด คือ งานประเพณีวันขึ้นปีใหม่ ผู้วิจัยจึงคิดทำการทดลองจัดงานวันปีใหม่โดยไม่มีอบายมุข เมื่อนำความคิดนี้ ปรึกษากับเจ้าอาวาส และผู้นำของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ทุกคนเห็นพ้องว่าเป็นกิจกรรมที่น่าทำ เพื่อเป็นตัวอย่างของการจัดงานที่ไม่มีอบายมุขของหมู่บ้าน เป็นการเสริมสร้างศีลธรรมแก่ชาวบ้าน และช่วยให้ชาวบ้านได้ประโยชน์ทั้งทางด้านจิตใจและประหยัดค่าใช้จ่าย

เมื่อผู้นำในท้องถิ่นเห็นด้วยและมีความพร้อมในการจัดงาน จึงได้ตัดสินใจกำหนด

การทดลอง

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อทดลองจัดงานประเพณีที่ประหยัดและไม่มีอบายมุข เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน และสร้างค่านิยมที่ถูกต้อง
๒. เพื่อน้อมนำให้ชาวบ้านได้เข้าใจถึงการปฏิบัติตนตามหลักธรรม
๓. เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้ร่วมกันทำกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อตนเอง และท้องถิ่น

การดำเนินงาน

มี ๒ ขั้นตอน คือ

๑. การประชุมกำหนดงาน
๒. กิจกรรมในวันงาน

๑. การประชุมกำหนดงาน

ได้จัดประชุมคณะกรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่มีอยู่ทั้ง ๗ กลุ่ม ตลอดจนเจ้าอาวาส ที่ปรึกษากลุ่ม ร่วมกันกำหนดรายการงานวันปีใหม่ที่ตามหลักการ ๓ ประการข้างต้น ที่ประชุมเห็นว่าควรมีรายการบันเทิงที่กระตุ้นความสนใจของชาวบ้าน เพราะจะมีการจัดงานวันปีใหม่ที่หลายแห่งซึ่งเน้นความบันเทิงสนุกสนานเป็นสิ่งสำคัญ โดยเฉพาะในปีนี้มี การประชันวงดนตรีลูกทุ่งที่มีชื่อเสียงหลายวง มีการเดินรำสมัยใหม่ มีการเสพสุราและอื่น ๆ ซึ่งชาวบ้านนิยมอยู่แล้วด้วย จากผลการประชุม ควรมีรายการบรรยายธรรมที่เน้นการประพาศิตต เป็นพุทธศาสนิกชนที่ถูกต้อง รายการปฏิบัติธรรมและศาสนพิธีตอนช่วงเวลาปีใหม่ รายการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธแต่ละกลุ่ม และรายการฉายภาพยนตร์เรื่องหลวงตา และยังได้จัดแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบด้วย เป็นต้น

๒. กิจกรรมในวันงาน

งานจัดขึ้นในวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๕๒๔ เริ่มต้นเวลา ๑๖.๐๐-๑๖.๓๐ น.

ผู้ร่วมงานชุมนุมบนศาลาการเปรียญ มีการสวดมนต์รำลึกถึงพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ และอาราธนาศีล พร้อมกัน ทั้งนี้ได้เน้นให้ผู้มาร่วมงานเข้าใจถึงคุณค่าของการมีศีลที่การประพาศิตปฏิบัติ มิใช่สักแต่ทำตามประเพณี ต่อจากนั้น มีการสัญญาว่าจะร่วมกันรักษาศีลตลอดงานปีใหม่ เจ้าอาวาสผูกสายสิญจน์แก่ฆราวาสฝ่ายชาย แม่ชีผูกให้แก่ฝ่ายหญิงเพื่อเป็นเครื่องยืนยันถึงคำสัญญาในการที่จะรักษาศีลร่วมกัน เป็นการ เริ่มรับวันใหม่ด้วยชีวิตในทางธรรม

เวลา ๑๖.๓๐ - ๑๘.๓๐ น. นายไสว แก้วสม จากมูลนิธิเผยแผ่ชีวิต
 อันประเสริฐได้บรรยายเรื่อง "๒๔ โขติช่วง ๒๔ ชั่ววาล" มีผู้เข้าฟังประมาณ
 ๘๐ คน เนื้อหาเน้นถึงการพัฒนาชีวิต โดยเปรียบเทียบภาวะจิตในแต่ละระดับกับแนวคิด
 ในเรื่องภพภูมิ เช่น กล่าวถึงภาวะจิตที่ไม่ได้รับการพัฒนาว่า ตกอบายภูมิ เป็น ผี
 เปรต เคว้งฉวาง อสุรกาย ภาวะจิตในระดับมนุษย์ คือ มีใจสูงประกอบด้วยศีล
 ภาวะจิตระดับพรหม มีพรหมวิหาร ๔ ไปจนถึงระดับจิตของพระอรหันตบุคคลในระดับต่าง ๆ
 ทั้งนี้ ย้ำว่า ทุกอย่างอยู่ที่ใจ

เวลา ๑๘.๐๐ - ๒๑.๓๐ น. เป็นการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
 แต่ละกลุ่ม เฉพาะ เขตตามวังหัวลำโพงส่วนใหญ่แสดงรำฟ้อนแบบไทย เช่น รำอวยพร รำเทียน
 เป็นต้น ที่แปลกออกไป คือ การแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวเนินหย่องที่เป็นกลุ่มทดลอง เรื่อง
 "แฟนกัมม็อกโขน" มีเนื้อหาสะท้อนความนิยมในการกินยาฆ่าแมลงของคนหนุ่มสาวใน
 ท้องถิ่นซึ่งทำกันมากในเวลานั้น โดยได้สอดแทรกธรรมะไว้ตลอดเรื่องในตอนสุดท้าย
 นางเอกซึ่งคิดจะฆ่าตัวตายได้พบกับพระพุทธรูปและได้ฟังเทศนาธรรมเรื่อง ความรักและ
 วิธีการกำจัดทุกข์ จึงเปลี่ยนใจไม่ฆ่าตัวตาย

เวลา ๒๑.๓๐ - ๒๓.๐๐ น. ฉายภาพยนตร์ เรื่อง "หลวงตา"
 (ในช่วงที่มีการแสดง และการฉายภาพยนตร์นี้ มีผู้เข้ามาร่วมงานมากประมาณ ๔๐๐ คน)

เวลา ๒๓.๐๐ น. ได้หยุดพักการฉายภาพยนตร์ และเชิญชวนผู้ร่วมงานเข้าสู่พิธี
 สร้างชีวิตใหม่ต้อนรับวันปีใหม่ บนศาลาการเปรียญ มีคนเข้าร่วมงานนี้ประมาณ ๔๐๐ คน
 ที่เหลือรอคอยที่จะชมภาพยนตร์ต่ออยู่ข้างล่าง ได้มีมนต์พระภิกษุที่คนในท้องถิ่นนับถือ
 แสดง พระธรรมเทศนา ๒ รูป เรื่อง "การเป็นชาวพุทธที่ดี" และ "คุณค่าของการ
 ปฏิบัติธรรมต่อชีวิต" ต่อจากนั้นได้มีมนต์ให้พระมหาสุนทร จากวัดสร้อยทอง กรุงเทพฯ
 ดำเนินรายการ โดยเริ่มจากการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของการถือเอาวันที่ ๑
 มกราคม เป็นวันปีใหม่ และการปฏิบัติตัวของพุทธศาสนิกชนที่จะกระทำวันปีใหม่ได้สอดคล้อง

กับวัฒนธรรมแบบชาวพุทธผสมกับที่พุทธศาสนา เป็นศาสนาประจำชาติด้วยการสร้างชีวิตใหม่ ความคิดใหม่ การกระทำใหม่เนื่องในวันปีใหม่ เมื่อใกล้เวลาเที่ยงคืน ได้ดับไฟ และ จุดเทียนหน้าโต๊ะหมู่บูชา โดยจัดเทียนต่อกันเป็นรูปคำว่า "ปีใหม่ ๒๕๒๕" ในความเจียบสงบนั้น ได้นำชาวบ้านนั่งสมาธิร่วมกันประมาณ ๑๐ นาที ต่อจากนั้นให้ทุกคนค่อย ๆ จุดเทียนที่เตรียมมาคนละเล่ม อยู่ในความเจียบอีกประมาณ ๒-๓ นาที พระมหาสุนทร กล่าวคำอธิษฐานการสร้างชีวิตใหม่ร่วมกัน และให้ทุกคนกล่าวตามเนื้อความคำอธิษฐาน ย้ำถึงการประกาศตนเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี การพยายามละเว้นความชั่ว กระทำความดี และการทำใจให้ผ่องแผ้วบริสุทธิ์ปราศจากความมัวหมอง เมื่อกล่าวคำอธิษฐานจบ ก็พอดีกับเวลาเริ่มต้นปีใหม่ ตีกลองระฆัง พระสงฆ์ทั้ง ๑๒ รูป สวดชัยันโต และ มงคลคาถา ต่อจากนั้น พระครูสุตพลวิจิตรแห่งวัดวังห้ว ประพรมน้ำพระพุทธมนต์ (ได้อธิบายถึงความหมายของการประพรมน้ำพระพุทธมนต์ว่าเป็นสัญลักษณ์ของความร่มเย็นแห่งจิตใจ ซึ่งแต่ละคนจะได้ผลแห่งความเป็นดีด้วยการประพฤติปฏิบัติในชีวิตประจำวันด้วยการมีสติ รู้จักควบคุมอารมณ์ เป็นต้น)

หลังจากนั้น สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ จัดรายการแลกเปลี่ยนของขวัญ และ ฉายภาพยนตร์เรื่อง "หลวงตา" งานสิ้นสุดลงเวลาประมาณ ๐๒.๐๐ น. ของวันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๕

การเก็บข้อมูล

ใช้วิธีการสังเกตสัมภาษณ์และติดตามผลที่เกิดขึ้นจริงภายหลังการจัดงาน

การประเมินผลการทดลอง

การวิเคราะห์ประเมินผลของการทดลอง ได้พิจารณา ๔ เรื่อง คือ

๑. ข้อสังเกตการประชุมกำหนดงาน
๒. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากงานทดลอง
๓. ประโยชน์ของงานทดลองที่มีต่อชาวชนบท
๔. ผลในการสร้างประสบการณ์ในการทำงานแก่ผู้วิจัย

๑. ข้อสังเกตการประชุมกำหนดงาน

การประชุมร่วมครั้งแรกนี้ มีผู้ออกความคิดเห็นมากเพียง ๔ คน ใน ๑๘ คน คือผู้ที่มีอายุมากกว่าสมาชิกผู้อื่น คนหนึ่งเป็นประธานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่เป็นกลุ่มทดลอง อีก ๓ คน เป็นที่ปรึกษาและผู้ประสานงานกลุ่ม สมาชิกส่วนใหญ่รับฟัง การกำหนดงานเป็นไปด้วยดี โดยอาศัยผู้นำที่มีความสามารถ ผู้ที่เป็นผู้นำในการทำงาน คือกลุ่มคนที่ออกความคิดเห็นข้างต้น ตลอดจนผู้ใหญ่ในหมู่บ้านที่มีความสนใจและที่เป็นคณะกรรมการวัด โดยมีผู้อื่นร่วมมืออย่างดี

๒. ปัญหาที่เกิดขึ้นจากงานทดลอง

๒.๑ ลักษณะปัญหา

หลังจากการจัดงานวันปีใหม่แล้ว ผู้วิจัยมิได้เดินทางไปจังหวัดระยอง ๓ อาทิตย์ เพราะต้องวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานที่รวบรวมมา เมื่อเดินทางไปอีกครั้ง จึงได้ทราบว่าในช่วงที่ผ่านมา นั้น ได้เกิดปัญหาหลายประการอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการจัดงานวันปีใหม่ จากคำบอกเล่าของประธานกลุ่มหนุ่มสาวกลุ่มทดลองทั้ง ๒ แห่ง และคำบอกเล่าของผู้ที่รับรู้เหตุการณ์อีก ๕ คน ซึ่งเป็นพระภิกษุ ๒ รูป และ ขรราวาส ๓ คน อาจสรุปปัญหาได้ ๒ ลักษณะ คือ

ก. ปัญหาการต่อต้านการจัดงานที่ไม่มีอธิบาย

หลังจากวันปีใหม่ ชาวบ้าน ๕ คน พากันมานั่งตีมโหรีที่ร้านค้า ซึ่งตั้งอยู่หน้าวัดติดต่อกัน ๓ วัน เพื่อแสดงการต่อต้านที่ไม่ให้มีการเสกสุราในช่วงการจัดงาน นอกจากนี้ เจ้าอาวาส ยังได้รับจดหมายฉบับหนึ่งจากผู้ที่ใช้ชื่อว่า "เสียงชาวบ้าน" เขียนเตือนว่า เจ้าอาวาสควรที่จะพิจารณาและเปลี่ยนความคิดการทำงานในลักษณะที่ได้ทำไปในการจัดงานวันปีใหม่ เพราะเป็นการไม่ทำตามใจชาวบ้าน ซึ่งเป็นผู้ที่ค้าจุนวัดให้อยู่ได้ และมีข้อความพาดพิงถึงชาวบ้านที่เป็นผู้นำในการจัดงานว่า เป็นผู้ที่กำลังจะคิดสร้างความเป็นใหญ่ในหมู่บ้าน

ข. ปัญหาการสร้างข่าวลือ

หลังจากเหตุการณ์ข้างต้น ได้มีการสร้างข่าวลือเกี่ยวกับผู้วิจัย และงานวิจัย พอสรุปได้ดังนี้

๑. งานเผยแพร่ธรรมที่ผู้วิจัยทำนั้นเป็นการใช้ศาสนาบังหน้า เพื่อประโยชน์ในการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์
๒. ผู้วิจัยมาจากสำนักหุบผาสวรรค์ และในวันงานปีใหม่ ได้เชิญบุคคลสำคัญบางคนของสำนักนี้มาบรรยาย
๓. คนเข้าทรงของท้องถิ่นบอกว่า มีการส่งสมออาวุธไว้ที่ใต้ฐานพระพุทธรูปที่วัดเนินหย่อง
๔. ภาพยนตร์เรื่อง "หลวงตา" เป็นภาพยนตร์ประเภทปลุกระดมมวลชน
๕. เสื้อ "ธรรมโมทัย" ที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เริ่มใช้เป็นเสื้อแสดงความเป็นคอมมิวนิสต์ ผู้ใดใส่เสื้อจะถูกตำรวจจับ

๒.๒ สาเหตุของปัญหา

ผู้วิจัยได้พยายามสืบสาวสาเหตุต้นตอของปัญหาจากข้อมูลที่ได้จากการบอกเล่าสรุปได้ ๓ ประเด็นใหญ่ คือ

- ก. สาเหตุเนื่องจากวันงานโดยตรง
- ข. สาเหตุที่สั่งสมอยู่ในหมู่บ้านก่อนผู้วิจัยเข้ามา
- ค. สาเหตุจากความบกพร่องในการทำงานของผู้วิจัย
- ก. สาเหตุเนื่องจากวันงานโดยตรง

สาเหตุที่เป็นจุดประทุปัญหา คือ การบรรยายธรรมะบางตอนของวิทยากรจากกรุงเทพเรื่อง "๒๔ โขติช่วง ๒๔ ชุขวาล" ที่อธิบายถึงลักษณะจิตในระดับอบายภูมิ โดยกล่าวถึง จิตของผู้ติดสิ่งเสพติด มีสุรา เป็นต้น ว่าในกรณีการดื่มสุรานั้น ถ้าเอาสุรา ให้สุนัขกิน สุนัขก็ไม่กิน ฉะนั้นสุราจึงเป็นของที่ต่ำ คำอธิบายนี้ สำหรับ

ผู้ที่สนใจธรรมะอยู่บ้าง ก็ฟังด้วยความรู้สึกว่าเป็นเรื่องสนุกและได้คิดข้อคิดไปพิจารณา แต่ในขณะที่บรรยายนั้นผู้จัดงานได้ติดเครื่องขยายเสียงออกไปรอบวัด มีคนประมาณ ๕ คน ชักชวนกันมาตีฆ้องทางหนึ่งของบริเวณวัด เกิดความรู้สึกไม่พอใจอย่างมาก จึงพากันนั่งตีฆ้องต่อต้านต่อเนื่อง ๓ วัน เพื่อประท้วง

ข. สาเหตุที่สิ่งสมในหมู่บ้านก่อนการเข้ามาของผู้วิจัย

จำแนกได้เป็น ๓ ปัญหาย่อยซึ่งเป็นสมเหตุของปัญหาการสร้างข่าวลือ

๑. ปัญหามุคคละในท้องถิ่นที่ร่วมงานกับผู้วิจัย

วัดของกลุ่มทดลอง เป็นสำนักสงฆ์เป็นเวลานาน ได้ยกฐานะเป็นวัดไม่นานก่อนที่ผู้วิจัยจะเข้ามา ตลอดเวลาที่เป็นสำนักสงฆ์นั้น เจ้าอาวาสได้ใช้วิธีตามใจชาวบ้านมาโดยตลอด เมื่อท่านเปลี่ยนมาใช้กฎเกณฑ์ที่เข้มงวด ดังเช่น จัดงานวันปีใหม่โดยไม่มีการเสพอบายมุขใดโดยเด็ดขาด ชาวบ้านซึ่งเคยอาศัยสถานที่วัดกระทำ การดังกล่าวจึงยังยอมรับความเปลี่ยนแปลงนี้ไม่ได้

ผู้ร่วมงานในท้องถิ่น ๒ คน คนหนึ่งเป็นครู ประจำโรงเรียนของหมู่บ้าน มีการศึกษาระดับปริญญาตรี ได้เคยเป็นครูในโรงเรียนที่มีชื่อเสียงของอำเภอมาก่อน ต่อมาได้ขอย้ายมาสอนนักเรียนในหมู่บ้านเล็ก ๆ ของตนเอง เป็นผู้ที่ไม่ใส่ใจในธรรม ได้พยายามสอนศีลธรรมแก่นักเรียนอย่างเอาใจใส่ พยายามหาทางปรับปรุงการสอนวิชาดังกล่าวให้มีคุณภาพ เช่น มีการพานักเรียนมาปฏิบัติธรรมที่วัดในวันพระ เป็นต้น ส่วนอีกผู้หนึ่ง เป็นเจ้าหน้าที่ประจำอำเภอแกลง เป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยที่มีความสามารถสูง และเป็นผู้ที่อุทิศตนเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวมอย่างมาก บุคคลทั้ง ๒ ได้เป็นกำลังสำคัญในการจัดงานวันปีใหม่ ปรากฏว่ามีคนมาร่วมงานไม่ต่ำกว่า ๘๐๐ คน . ถือได้ว่าเป็นงานที่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยได้ยกย่องคนทั้งสองในการทำงาน เพื่อให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นงานของท้องถิ่น แต่กลับสร้างความไม่พอใจแก่คนบางกลุ่ม จุดหมายที่มีมาถึงเจ้าอาวาส จึงมีถ้อยคำก้าวร้าวบุคคลทั้ง ๒ ว่า กำลังพยายามสร้างความเป็นใหญ่ในหมู่บ้าน

ผู้ร่วมงานอีกผู้หนึ่ง เป็นผู้นำด้านธรรมะของกลุ่มหนุ่มสาว
ชาวพุทธที่ผู้วิจัยเข้ามา แต่เป็นผู้ที่ชาวบ้านไม่ศรัทธา มีข่าวร่ำลือว่า เป็นคอมมิวนิสต์
เมื่อผู้วิจัยเข้ามาได้ทำงานร่วมกัน เพราะเห็นว่าเป็นผู้ที่มีความตั้งใจเผยแผ่ธรรม
แต่การเข้าร่วมนี้ พยายามทำให้ผู้วิจัยได้รับการกล่าวหาว่าเป็นคอมมิวนิสต์ด้วย

๒. ปัญหาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นในช่วงหลัง

๑๔ ตุลาคม ๒๕๑๔

ได้รับคำบอกเล่าว่าในปี พ.ศ. ๒๕๑๔ นักศึกษา

ธรรมศาสตร์ กลุ่มหนึ่งได้มาตั้งห้องสมุดที่วัดวังหิน ซึ่งอยู่ใกล้กลุ่มทดลอง ได้นำหนังสือ
ซึ่งมีตราหม้อ นเคียวประทับเข้ามาปะปนกับหนังสืออื่นหลายเล่ม ภายหลัง เจ้าหน้าที่ทาง
บ้านเมือง ได้มาตรวจค้น เผาหนังสือดังกล่าวและสั่งปิดห้องสมุด และจับกุมครู
โรงเรียนวังหิน ๒ คน ในข้อหากระทำการอันแสดงว่าเป็นคอมมิวนิสต์ เป็นเหตุให้ชาวบ้าน
มีทัศนคติว่า ผู้มีอาชีพครูและผู้ที่มาจากมหาวิทยาลัยมักจะเป็นคอมมิวนิสต์ หลังจากนั้นก็ยัง
เคยมีอาจารย์และนักศึกษาจากมหาวิทยาลัยโต เข้าไปทำงานในท้องถิ่นดังกล่าว เมื่อผู้วิจัย
เข้าไปพร้อมทั้งมีผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครู (โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา) และจบการศึกษาจาก
คณะครุศาสตร์ ก็เกิดการรื้อฟื้น เรื่องราวในอดีต และตั้งประเด็นสงสัยผู้วิจัยและคณะว่า
อาจเข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อันเดียวกัน โดยใช้ศาสนาบังหน้าเพื่อหลอกให้ประชาชน
เชื่อถือ

๓. ปัญหาความเข้าใจผิดในสถานที่และบุคคลที่ผู้วิจัย

ได้ทำงานร่วมในมหาวิทยาลัย

ปัญหาการวิจารณ์ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงอีกเรื่องหนึ่ง

ซึ่งมีผลกระทบต่อความไว้วางใจต่อตัวผู้วิจัย คือสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธซึ่งเคยมารับ
การอบรมธรรมที่ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ หลังจากรอบรม
แล้ว ได้กลับไปวิจารณ์ในท้องถิ่นว่า ธรรมสถานจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นสถานที่
เผยแผ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ เพราะได้เห็นว่ารูปไม้กางเขนติดอยู่และทราบว่จักกิจกรรมของ

ศาสนาอื่นด้วย ซึ่งในทัศนะของชาวบ้าน ถือว่าเป็นการกระทำแบบคอมมิวนิสต์ ผู้วิจัยได้
อาสาสมัครช่วยงานของธรรมสถานและได้ให้การอบรมแก่สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
ที่มาในครั้งนั้นด้วย จึงเป็นผู้หนึ่งที่ชาวบ้านเอามาวิจารณ์ว่าเป็นพวกคอมมิวนิสต์

ก. สาเหตุจากความบกพร่องในการทำงานของผู้วิจัย

ความบกพร่องเท่าที่ผู้วิจัยประเมินตนเอง มีดังนี้คือ

๑. การทำงานข้ามขั้นตอนการพัฒนาชุมชน

การจัดงานในลักษณะที่ได้ทดลองในวันปีใหม่ การรวมกลุ่ม

ซึ่งน่าจะเป็นงานขั้นที่ ๒ ของการพัฒนา ที่กระทำได้หลังจากที่ดำเนินงานขั้นแรก คือ
การสร้างความสัมพันธ์และความศรัทธาของชาวบ้านต่อคณะผู้ทำงานและโครงการอย่างดี
แล้ว ดังนั้นถึงแม้ว่าวัตถุประสงค์และลักษณะเนื้อหาของงานจะดี แต่เมื่อชาวบ้านขาดความ
ศรัทธาความไว้วางใจในคณะผู้ทำงานก็ง่ายต่อการที่คณะผู้ทำงานจะได้รับการตั้งประ เติ่น
สงสัยเมื่อมีปัญหาอื่นแทรกเข้ามา และง่ายต่อการถูกใส่ความจากผู้ไม่เห็นด้วย

๒. ขาดการวางพื้นฐานความพร้อมของผู้รับผลการทดลอง

ปัญหาเรื่องการเสพอบายมุขเป็นปัญหาใหญ่ซึ่งเกิดขึ้นทั่วไปแทบ

ทุกท้องถิ่นการต้มสุราเป็นค่านิยมที่สังคมไทยยอมรับ การพยายามเปลี่ยนค่านิยมอย่าง
กะทันหัน ย่อมมีผลทำให้คนบางกลุ่มยอมรับไม่ได้ ดังนั้น ในการแก้ปัญหานี้ จำเป็นต้อง
ปรับเปลี่ยนพื้นฐานความคิดของคนเป็นขั้นตอนก่อนจัดงานนานพอสมควร

๓. ขาดการศึกษาแนวคิดของชาวบ้านที่มีต่อบุคคลที่ร่วมงาน

หรือ เหตุการณ์ที่อาจมีผลกระทบต่องานวิจัยให้ถ่วงแท้ก่อนการทดลอง

๒.๓ วิธีการแก้ไขปัญหา

ผู้วิจัยได้พยายามแก้ปัญหที่เกิดขึ้น ๒ ลักษณะ คือ

ก. การพัฒนาจิตใจของผู้ร่วมงานให้พร้อมในการเผชิญปัญหา

ปัญหาที่เกิดขึ้นมีผลกระทบความรู้สึกของผู้ร่วมงานในกลุ่มทดลองมาก

ผู้วิจัยได้สนทนาแลกเปลี่ยน ความคิดเห็น ย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนาใจตนเอง และ

รู้จักการแก้ปัญหาโดยอาศัยหลักธรรมเป็นแนวทาง ในกรณีที่เกิดขึ้น ผู้ร่วมงานต้องอาศัยหลักธรรมพรหมวิหาร คือ เมตตา กรุณา และ อุเบกขา เข้ามาใช้ กล่าวคือ มีความหวังดีปรารถนาให้ทุกคนมีความสุขปราศจากทุกข์ด้วยหัวใจจริง ไม่แบ่งพรรคพวก และไม่ถือใคร เป็นศัตรูและมีใจวางเฉยต่อปัญหาที่เกิดขึ้น ไม่ว่าจะวุ่นหรือวุ่นไหว พยายามหาสาเหตุและดำเนินการแก้ไขเท่าที่สามารถด้วยวิธีที่ไม่สร้างความขัดแย้ง

ข. การแก้ไขปัญหามารูปพฤติกรรม ได้ทำ ๓ วิธี คือ

๑. เล่าปัญหาที่เกิดขึ้นให้แก่ผู้ว่าราชการจังหวัด และ นายอำเภอ เพราะในเวลานั้น ผู้วิจัยไม่แน่ใจว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาใหญ่หรือเล็ก และเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นตามแนวคิดของชาวบ้านเองหรืองานที่ได้ทำไปได้กระทบผลประโยชน์ของผู้ใดในท้องถิ่น

๒. ให้ฝ่ายวิจัย ของมหาวิทยาลัยทำหนังสือมาถึงผู้ว่าราชการจังหวัด แจ้งถึงวัตถุประสงค์การมาทำงานของผู้วิจัยพร้อมทั้งขอความอนุเคราะห์ในการทำงาน

๓. อธิบายชี้แจงแก่ชาวบ้านตามที่มีโอกาส โดยเฉพาะในช่วงการทำบุญวันพระ และการประชุมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

อนึ่ง ในขณะที่นั้น ผู้วิจัยต้องเริ่มดำเนินการทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้าไปในโครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) เพื่อประสานประโยชน์ระหว่างการพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ การดำเนินงานนี้ ผู้วิจัยต้องติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของท้องถิ่นหลายระดับ และหลายฝ่าย ตลอดจนถึงมีการประชุมชาวบ้านอย่างเป็นทางการ จึงมีโอกาสนี้แจงเกี่ยวกับประวัติของผู้วิจัยและวัตถุประสงค์ของการเข้ามาทำงานพัฒนาในท้องถิ่นได้มาก ที่สำคัญชาวบ้านได้รับประโยชน์เป็นพิเศษจากงาน กสช. และเป็นงานที่มีสภาพตำบลเป็นหลัก ในการดำเนินงาน มีการติดต่อกันระหว่างสภาพตำบลกับหน่วยงานอื่นในระดับสูงขึ้นไป จึงชัดเจนว่าเป็นงานของรัฐบาล ช่วยให้ชาวบ้านเกิดความเข้าใจและไว้วางใจในตัวผู้วิจัยขึ้น เพราะประธานและกรรมการของสภาพตำบลได้ทำหน้าที่อธิบายให้ชาวบ้านที่สงสัยได้ทราบ

ข้อเท็จจริง แต่ถึงกระนั้น ก็ยังมีเสียงวิจารณ์ว่าเงิน กสช.พิเศษ ที่ได้รับนั้นเป็นเงินอุดหนุนจากฝ่ายคอมมิวนิสต์

๒.๔ ผลของการแก้ไขข้อหา

ผู้วิจัยไม่อาจสรุปได้โดยตรง เพียงแต่ตั้งข้อสังเกตว่า หลังจากนั้นก็มีผู้เข้าร่วมงานวันมาฆบูชา (๘ กุมภาพันธ์) ๒๐๐ คน ซึ่งไม่เคยปรากฏในหมู่บ้านมาก่อน หรือจากการที่มีผู้เข้าร่วมงาน กสช. จำนวนมาก กล่าวได้เพียงว่า หลังจากที่ย้ายมาแก้ไขข้อหา ก็มีคนส่วนหนึ่งเข้าใจเพิ่มขึ้น และคนอีกส่วนหนึ่งก็ยังไม่เข้าใจ

๓. ประโยชน์ของการทดลองที่มีต่อชาวชนบท

๓.๑ มีผู้เห็นคุณค่าของการจัดงานประเพณีในวัดที่มีสาระทางธรรม

โดยไม่มีอบายมุข ผลที่ปรากฏชัดเจนคือ หลังจากงานทดลองนี้แล้ว ทางวัดได้จัดกิจกรรมในวัด โดยไม่มีการดื่มสุราหรือเล่นการพนันในวัดอีกเลยทั้งในวันปกติและในงานประเพณี และในกิจกรรมพิเศษตลอดช่วงงานวิจัย มีการดื่มสุราครั้งเดียว คือ ในวันงานทอดกฐิน ซึ่งคนจากกรุงเทพฯไปทอดที่วัด แล้วนำสุราเข้าไปดื่มด้วย แต่จากการสอบถามชาวบ้านที่ร่วมงาน (ผู้วิจัยมีได้ร่วม) ทราบว่า ชาวบ้านมิได้ร่วมการกระทำครั้งนั้นกับคนกรุงเทพฯ แต่ขณะเดียวกันมิได้ห้ามเพราะเห็นว่า เป็นคนจากกรุงเทพฯซึ่งนำกฐินมาทอดที่วัด

๓.๒ หลังจากงานทดลอง ปรากฏว่า มีผู้ร่วมงานประเพณีวันสำคัญทางศาสนา คือ มาฆบูชา วิสาขบูชา และอาสาฬหบูชา มากขึ้นกว่าที่เคยเป็นในหมู่บ้าน ตัวอย่างงานวันมาฆบูชา วันที่ ๘ กุมภาพันธ์ มีผู้มาร่วมเวียนเทียน จำนวนประมาณ ๒๐๐ คน โดยทางวัดมิได้ทำการชักชวนเป็นพิเศษแต่อย่างใด นอกจากที่ได้เคยย้ำในวันงานปีใหม่ที่เท่าที่ผ่านมา จะมีผู้มาร่วมประมาณ ๑๕ - ๓๐ คนเท่านั้น

๓.๓ หลังจากเล่นละครสะท้อนความนิยมการฆ่าตัวตายของคนหนุ่มสาวในท้องถิ่น ด้วยการกินยาฆ่าแมลง ปรากฏว่าหลังจากนั้น ไม่มีการฆ่าตัวตายในหมู่บ้านอีก

๓.๔ ผลแห่งความสำเร็จของการจัดละคร ทำให้กลุ่มหนุ่มสาวที่เล่นซึ่งเป็นกลุ่มทดลอง เกิดกำลังใจและความมั่นใจในการสร้างความคิดด้วยตัวเอง จึงได้สร้างบทละครขึ้นอีก ภายหลังจากกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่มอื่นได้ทำตามทำให้เกิดผลงานการละครธรรมในท้องถิ่นหลายเรื่อง

๔. ผลในการสร้างเสริมประสบการณ์ในการทำงานแก่ผู้วิจัย

ปัญหาที่เกิดขึ้น มีผลดีในด้านเสริมสร้างประสบการณ์การทำงานวิจัยแก่ผู้วิจัย
อย่างน้อย ๓ ประการ คือ

๔.๑ ทำให้ผู้วิจัยได้มองเห็นขั้นตอนของการพัฒนาชนบทชัดเจนขึ้นว่า
หลักการที่ตืออย่างเดียว อาจไม่นำไปสู่ผลดีดังความมุ่งหมาย แต่จำเป็นต้องหาวิธีการ
ดำเนินงานเป็นขั้นตอนอย่างเหมาะสมและค่อยเป็นค่อยไป ขั้นตอนแรกของการพัฒนา คือ
การสร้างความสัมพันธ์และความศรัทธาแก่กันในห้องถิ่น ผู้ที่จะทำงานพัฒนาชนบท จะต้อง
ทำให้ชาวบ้านมีความชัดเจนถึงความจำเป็นมาของตัวผู้ทำงาน เช่น มีหน้าที่การงานอะไร
เข้ามาเพื่อวัตถุประสงค์อะไร การเข้ามาได้รับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น
อย่างน้อยเพียงใด เป็นต้น และควรใช้เวลาสร้างสรรคงานที่เกือประโยชน์แก่ชาวบ้าน
โดยพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เช่น การพยายามแก้ไขสิ่งที่เป็นปัญหาที่ฝังรากลึกใน
วิถีชีวิตของชาวบ้านส่วนใหญ่ เมื่อได้รับความศรัทธา ความเชื่อมั่นในพฤติกรรมของผู้วิจัย
และเห็นถึงคุณค่าของงานที่ทำแล้ว จึงจะสามารถขยายงานพัฒนาไปสู่ขั้นของการรวมกลุ่ม
และขึ้นการสร้างผู้นำต่อไปได้

๔.๒ ทำให้ได้มีโอกาสรับรู้ปัญหาต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นอันเกี่ยวเนื่องกับ
งานวิจัย ทั้งที่เป็นปัญหาส่วนบุคคลและเหตุการณ์ซึ่งมีผลสร้างทัศนคติบางประการแก่คนใน
ท้องถิ่น ซึ่งมีผลกระทบต่อกรดำเนินงานของผู้วิจัย การรับรู้ปัญหานี้นำไปสู่การแก้ไขปัญหา

๔.๓ ได้ประสบด้วยตัวเองถึงลักษณะของชาวชนบทในถิ่นทดลองว่า
คนส่วนหนึ่งเชื่อง่าย โดยไม่ไตร่ตรองพิจารณาหาเหตุผลหรือน้ำหนักของความน่าเชื่อถือ
เช่น ในกรณีที่เกิดขึ้น ชาวบ้านยอมรับต่อข่าวลือว่า ภาพยนตร์หลวงตาเป็นภาพยนตร์ประเภท
ปลุกระคมและพูดต่อกัน ทั้งที่เป็นภาพยนตร์ที่ไปซื้อ เชียงในถิ่นชนบทและชาวบ้านไม่ต่ำกว่า
๘๐๐ คนได้ชมภาพยนตร์นั้นในคืนที่นำมาฉายแสดงด้วยตนเองแล้ว แต่ก็ยอมรับข้อวิจารณ์
ปัญหาความเชื่อง่ายและข่าวลือนี้ เป็นปัญหาสำคัญที่ผู้ทำงานในชนบทพึงระมัดระวังมาก
เพราะเมื่อเกิดข่าวลือในทางไม่ดีแล้ว ข่าวนี้ก็จะแพร่หลายกระจายไปสู่คนในท้องถิ่นได้
รวมเร็วและคนก็จะเชื่อ ซึ่งยากต่อการแก้ไขในภายหลัง

การจัดงานฉลองเจ้าอาวาสของกลุ่มควบคุมที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

เพื่อความเข้าใจเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ควรจะได้สรุปงานฉลองเจ้าอาวาสของกลุ่มควบคุม ซึ่งมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธไว้ในตอนนี้ด้วย

เนื่องจากได้มีการประกาศสำนักสงฆ์อื่นเป็นกลุ่มควบคุมของงานวิจัย เป็นวัด และมีการประกาศแต่งตั้งเจ้าอาวาส ประชาชนในกลุ่มควบคุมจึงได้จัดงานฉลองเจ้าอาวาสขึ้น ซึ่งผู้วิจัยได้เข้าไปสังเกตงานโดยตลอด

งานเริ่มเวลา ๑๖.๓๐ น. มีการนำใบประกาศแต่งตั้งเจ้าอาวาส จากเจ้าคณะอำเภอมาทำวัด ผู้มาร่วมงานสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยอาราธนาศีล อ่านประกาศให้รับทราบ โดยทั่วกัน พระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา

ตั้งแต่เวลา ๑๘.๐๐ น. เป็นรายการแสดงบนเวที และฉายภาพยนตร์

ข้อสังเกตุการจัดงานของกลุ่มควบคุม

๑. ในช่วงพิธีที่นำใบประกาศแต่งตั้งเจ้าอาวาส และพระสงฆ์สวดชัยมงคลคาถา เป็นการแสดงความยินดี ต่อตำแหน่งที่ได้รับ ซึ่งมีความหมายในฐานะผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจศีลธรรมนั้น น่าจะถือเป็นตอนที่มีความสำคัญมากที่สุด แต่ปรากฏว่า ชาวบ้านให้ความสำคัญในส่วนนี้น้อยมาก มีชาวบ้านเข้าร่วม ๗ คน เข้าใจว่าจะ เป็นคณะกรรมการวัด ส่วนชาวบ้านคนอื่นซึ่งอยู่ในบริเวณงาน ประมาณ ๔๐ คน ต่างสวดระฆังกับการจัดเตรียมเวที และตั้งร้านขายสุราและกับแกล้ม ในเวลาที่ดำเนินพิธีนั้น ก็มีคนนั่งดื่มสุราด้วย ไม่มีสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นมาร่วมพิธีเลย

๒. งานบันเทิงที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธจัดมี ๒ รายการ

๒.๑ การแสดงบนเวทีที่มีการประกวดร้องเพลง และการเต้นรำในจังหวะที่คนหนุ่มสาวนิยม ผู้วิจัยได้เห็นคนหนุ่มสาวชาวบ้านขึ้นไปเต้นขับพ้กันด้วยความสนุกสนาน

๒.๒ ภาพยนตร์ไทยไม่ทราบชื่อแน่ชัดแต่ที่ติดตามดูเนื้อเรื่องเป็น เรื่องการแก้แค้นหักเหลี่ยม มีการต่อสู้ตลอดเรื่อง

๓. มีผู้มาร่วมงานในภาคการแสดงมาก คนหนุ่มสาวให้ความสนใจกับดนตรีและการเต้นรำ ส่วนคนทั่วไปให้ความสนใจในภาพยนตร์ไทย

๔. งานนี้เห็นความสำคัญที่การบันเทิง ไม่มีใครให้ความสำคัญต่อคุณค่าของการมีเจ้าอาวาสเป็นครั้งแรกของหมู่บ้านในด้านที่เป็นผู้นำทางด้านศีลธรรมของชุมชน เป็นเพียงการใช้โอกาสนี้จัดงานทำนองส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่เท่านั้น

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทดลองการประยุกต์หลักพุทธธรรม
ในโครงการสร้างงานในชนบท กสช.พิเศษ
ประสานประโยชน์การพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ

ณ ตำบลวังหาว

๖ - ๑๕ มีนาคม ๒๕๒๖

ความเป็นมา

โครงการสร้างงานในชนบทหรือโครงการ กสช. ได้เริ่มขึ้นเมื่อ พ.ศ.๒๕๒๓ และต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบันรวมเป็นเวลา ๓ ปี ดำเนินการภายใต้มติและนโยบายตามคณะกรรมการสร้างงานในชนบท (กสช.) โดย ฯพณฯ นายกรัฐมนตรีเป็นประธานและมีสำนักงานเลขานุการ กสช. เป็นฝ่ายอำนวยการและประสานการดำเนินการกับคณะกรรมการสร้างงานในชนบทระดับจังหวัด (กสจ.) ระดับอำเภอ (กสอ.) และระดับตำบล(กสต.) โดยยึดถือระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยโครงการสร้างงานในชนบท ปี ๒๕๒๓ ปี ๒๕๒๔ และปี ๒๕๒๕ เป็นหลัก วัตถุประสงค์ที่สำคัญของโครงการ กสช. ในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๕๒๓ มี ๔ ประการ คือ

๑. ให้ราษฎรที่ยากจน และที่ยากจนเนื่องจากสภาวะฝนแล้ง ได้มีงานทำ มีรายได้อันเป็นการสกัดกั้นการอพยพเข้าไปหางานทำในเมือง
๒. ช่วยให้ราษฎรในชนบทมีแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร เพื่ออุปโภคและบริโภค
๓. เพื่อกระจายรายได้ตามอัตราส่วนประชากร และพื้นที่การเกษตร
๔. เพื่อพัฒนาประสิทธิภาพของสภาตำบล ในการพัฒนาและปกครองตนเอง

ตามระบอบประชาธิปไตย

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๔ วัตถุประสงค์เดิมเพียงเพิ่มเติมข้อความว่า "การเสริม-
สร้างสิ่งก่อสร้างที่เป็นประโยชน์ในด้านการส่งเสริมอาชีพ และสุขภาพอนามัยของประชาชน"
ขึ้นอีกข้อหนึ่ง^๑

ในการกำหนดจุดประสงค์ของโครงการ กสช.ปี ๒๕๒๕ วัตถุประสงค์ข้อ ๑-๓
คล้ายคลึงกับของเดิม แต่ข้อที่ ๔ เพิ่มขึ้นเป็นนโยบายใหม่เพื่อแก้ปัญหาด้านจิตใจศีลธรรม
กล่าวคือ

๑. ยังยึดถือวัตถุประสงค์เดิม คือ การใช้แรงงานของราษฎรเป็นหลัก
โดยใช้วิธีการจ้างแรงงานราษฎร
๒. มีการปรับปรุงให้มีการจัดวางแผนพัฒนาตำบลเพื่อเลือกลำดับโครงการที่เป็น
ความต้องการของท้องถิ่นอย่างแท้จริง
๓. เน้นเรื่องความมั่นคงของงานเพิ่มขึ้น โดยมีการจัดทำคู่มือช่างพื้นฐานและ
แบบมาตรฐานงานช่างด้านถนน สะพาน อาคาร เพื่อสภาดำบลและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้อง
จะได้เป็นคู่มือในการทำงาน ทั้งในด้านการวางแผนโครงการ การปฏิบัติตามและการบำรุง
รักษา
๔. โครงการ กสช.ปี ๒๕๒๕ มุ่งหวังให้มีการพัฒนาจิตใจหรือการแสดงอุดมการณ์
ที่จะให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มองเห็นคุณค่าของการร่วมแรงใจกันเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
ไม่ว่าจะเป็นรูปของแรงงานหรือวัสดุภายนอก โดยไม่คำนึงถึงค่าจ้างแรงงานอย่างเดียว^๒

^๑รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๔ ภาคกลาง
สำนักงานเลขาธิการ กสช. (กทม.เทคนิค, ๒๕๒๕) หน้า ๖-๗

^๒สำนักงานเลขาธิการ กสช. กสช.๒๕๒๕ พุทธศักราช ๒๕๒๕, หน้า ๑๑ (เอกสารอัดสำเนา)
และ สุลี มหาสันตนะ, เรืออากาศโท แนวคำกล่าวของรองประธาน กสช.ในการประชุม,
ชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติโครงการ กสช. ๒๕๒๕ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี
(อัดสำเนาแจกในการประชุม พุทธศักราช ๒๕๒๕)

การที่มีการเพิ่มวัตถุประสงค์การพัฒนาจิตใจขึ้น ก็เพราะว่า รัฐบาลปัจจุบันได้ตระหนักว่า การพัฒนาของไทยที่ผ่านมา *เน้นการพัฒนาทางด้านวัตถุ* มีการเศรษฐกิจ อุตสาหกรรม เกษตรกรรม เป็นสำคัญ ถึงแม้ว่าจะมีการเน้นการพัฒนาทางด้านสังคมด้วย ก็เป็นการพัฒนาดังคนส่วนภายนอก ขาดการเน้นและทุ่มเทที่การพัฒนาคุณภาพประชากรในด้านจิตใจและจริยธรรมให้สอดคล้องสอดคล้องกับการพัฒนาด้านอื่นอย่างเพียงพอ เมื่อประกอบกับปัญหาด้านอื่น ๆ เช่น ปัญหาความไม่มั่นคงทางการเมือง และการเศรษฐกิจ ปัญหาการเพิ่มประชากร ปัญหาทัศนคติหรือพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงต่างประเทศและไม่สอดคล้องกับคุณค่าวัฒนธรรมไทย ก็เป็นเหตุให้สังคมไทย^{สังคม} ทั้งสังคมเมืองชนบท เกิดปัญหาด้านศีลธรรมและจริยธรรมอย่างมาก^๖ เป็นอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาบ้านเมือง ดังนั้น รัฐบาลจึงได้เน้นการแทรกการพัฒนาจิตใจในกิจกรรมต่าง ๆ ของประเทศมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕^๗ โครงการสร้างงานในชนบทจึงได้รับนโยบายในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๕ นี้ มากกระทำเพิ่มเป็นวัตถุประสงค์อีกประการหนึ่งของโครงการ โครงการ กสช.พิเศษ ที่ทำการทดลองในงานวิจัยนี้ เป็นงานที่ ๖ ของนายรัฐมนตรี ได้อนุมัติตามข้อเสนอของ พันเอกจำลอง ศรีเมือง ซึ่งดำรงตำแหน่งเลขาธิการนายกรัฐมนตรีและเลขาธิการ กสช. ในขณะนั้น เพื่อเป็นงานทดลองการดำเนินงานประสานประโยชน์การพัฒนาจิตใจควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ โดยเลือกสถานที่ทดลอง ที่หมู่บ้านโนนตำบลวังหว่า อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง ซึ่งมีความตื่นตัวในด้านการพัฒนาจิตใจอยู่บ้าง เพราะมีการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ทั้งนี้ได้มีการเสนอหลักการ

^๖สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙ (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, ๒๕๒๕) หน้า ๑๙๔

^๗เรื่องเดิม, หน้า ๒๑๙-๒๒๒

แก่ผู้วิจัยเพียงว่า ให้เป็นการทดลองดำเนินงานที่มุ่งประสานประโยชน์การพัฒนาจิตใจ
ควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ ส่วนวิธีการดำเนินงานนั้นเป็นหน้าที่ผู้วิจัยจะต้องหาแนวทางทำการ
ทดลองตามที่เห็นว่าเหมาะสมภายในกรอบแห่งนโยบายและระเบียบของโครงการ กสช.

เหตุผลในการเรียกชื่อโครงการทดลองนี้ว่า (โครงการ กสช.พิเศษ

มี ๒ ประการดังนี้คือ

๑. เป็นงานที่ราษฎรร่วมกันทำโดยไม่รับค่าจ้างแรงงานและมีการประยุกต์
หลักพุทธธรรมเข้าไปใช้ ตลอดโครงการการสร้างงานในชนบทพิเศษนี้
๒. โครงการนี้มีได้อยู่ในงบ กสช. ที่จัดสรรให้แก่จังหวัด แต่ได้รับอนุมัติเป็น
พิเศษจาก ฯพณฯ นายกรัฐมนตรี ตามระเบียบที่ได้กำหนดให้กระทำได้ในกรณีที่มีความ
จำเป็น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในการดำเนินงาน พัฒนาจิตใจ
ควบคู่กับการพัฒนาวัตถุ ในโครงการการสร้างงานในชนบท
๒. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาจิตใจและจริยธรรมในชนบท ซึ่งในบาง
ท้องถิ่นได้กลายเป็นปัญหาพื้นฐาน
๓. เพื่อหาทางส่งเสริม เรื่องจิตใจและจริยธรรมในถิ่นที่อยู่แล้ว
ให้ดียิ่งขึ้น

หลักการดำเนินงาน

๑. เลือกหลักธรรมที่เหมาะสมกับงานศรัทธาและความรู้ความเข้าใจของชาวบ้าน
๒. หักคู่ความสำคัญของวัดในท้องถิ่นโดยใช้วัด เป็นศูนย์กลางของการประชุมและ
ให้พระภิกษุมีส่วนร่วมงานอย่างเต็มที่ในฐานะผู้นำจิตใจ
๓. ปลุกเร้าให้ชาวบ้านพึ่งพาตนเองและเรียนรู้การเป็นผู้นำ โดยให้ชาวบ้าน
กำหนดแนวทางและลักษณะการทำงานเองมากที่สุด

๔. รับการสนับสนุนจากรัฐบาลเฉพาะวัสดุ ส่วนแรงงานและสิ่งอื่นที่จำเป็น
 ทำงาน ชาวบ้านจะเสียสละสามัคคีร่วมทำโดยถือเป็นการปฏิบัติธรรม

การเตรียมการก่อนลงมือทำ

ก่อนที่จะได้ตัดสินใจว่า จะประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในโครงการ กสช.
 พิเศษนี้อย่างไร จึงจะเป็นงานที่ประสานการพัฒนาด้านจิตใจและวัตถุในรูปการสร้างงาน
 ในชนบทที่สอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับโครงการการวิจัยที่มุ่งการพัฒนาชาวชนบท
 ได้นั้น ได้เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานก่อน โดยทำเป็น ๒ ลักษณะ คือ

๑. การสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการ กสช.ที่ผ่านมา
  ๒. การสนทนากับชาวบ้านทั่วไปเพื่อเข้าใจสภาพท้องถิ่นที่จะทำการทดลอง
๑. การสำรวจเอกสาร

วัตถุประสงค์ของการสำรวจเอกสารเพื่อ

ก. ได้เข้าใจถึงประวัติความเป็นมา วัตถุประสงค์ นโยบาย และ
 แนววิธีการดำเนินงาน ตลอดจนระเบียบต่าง ๆ ของโครงการ กสช. เพื่อจะได้กำหนด
 แนวทางที่เข้ากัน และเพื่อความถูกต้องในการปฏิบัติงาน เอกสารส่วนนี้ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง
 ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี การสร้างงานในชนบท พ.ศ. ๒๕๒๓ พ.ศ. ๒๕๒๔ และ
 พ.ศ. ๒๕๒๕

ข. เพื่อศึกษาส่วนดีและส่วนเสียของโครงการสร้างงานในชนบทที่ผ่านมา
 โดยเฉพาะส่วนที่มีผลกระทบต่อสังคมด้านจิตใจและวัฒนธรรม เอกสารสำคัญเท่าที่มีในช่วง
 เวลาที่ศึกษา (มกราคม - กุมภาพันธ์ ๒๕๒๕) มี ๓ เรื่อง

๑. รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ.๒๕๒๓
 จัดทำโดยคณะกรรมการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท ซึ่งส่วนใหญ่เป็นอาจารย์
 มหาวิทยาลัย ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค ผลของรายงานนี้ได้นำไปพิจารณาในการสัมมนา
 โครงการ กสช. ณ สถาบันเทคโนโลยีแห่งเอเชีย เมื่อวันที่ ๘-๑๐ กันยายน ๒๕๒๓
 และได้้นำผลสรุปที่ได้ไปใช้ประกอบการร่างระเบียบ กสช. ๒๕๒๕

๒. โครงการสร้างงานในชนบทของรัฐบาล การประเมินผลและการวิเคราะห์ ของ เมธี ครอบแก้ว และ คณะ เป็นงานวิจัยที่ได้ทำขึ้นในปี พ.ศ.๒๕๒๔

๓. รายงานการติดตามผลโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการวางแผน ตำบลและอำเภอ ของ แก้วตา คณะวารรณ และคณะ มกราคม ๒๕๒๔

เอกสาร ๒ เรื่องแรกกระทำขึ้น เพื่อประเมินความสำเร็จของ กสช. ๒๕๒๓ ในด้านการช่วยแก้ปัญหาการว่างงานในฤดูแล้งและการชะลอการอพยพ เคลื่อนย้ายแรงงานจากชนบทสู่เมือง การเพิ่มรายได้ให้แก่ราษฎรในชนบท การพัฒนาขีดความสามารถของคณะกรรมการสภาตำบลในการดำเนินงานพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง และการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างรัฐและประชาชน ผลการวิจัยประเมินผลมิได้แสดงปัญหาทางด้านจิตใจของชุมชนที่งาน กสช. อาจมีผลกระทบและมีได้เสนอแนะลักษณะงานที่โครงการ กสช. อาจเกี่ยวพันในเรื่องการพัฒนาจิตใจของคนในชุมชน การวิเคราะห์เรื่องการเสริมสร้างทัศนคติที่ดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ก็มุ่งในการประเมินว่า มีผู้เห็นด้วยกับโครงการมากน้อยเพียงใด เอกสารทั้ง ๒ เรื่อง จึงไม่ได้ให้ข้อมูลที่จะช่วยในการกำหนดแนวทางการดำเนินงานของผู้วิจัยมากนัก แต่ผลจากการสำรวจเอกสารมีประโยชน์ในด้านให้ความรู้ความเข้าใจ นโยบายและวิธีปฏิบัติงานโครงการ กสช. ที่ผ่านมามากมาย

ส่วนเอกสารรายงานการติดตามผลโครงการพัฒนาประสิทธิภาพการวางแผนตำบลและอำเภอ ของ แก้วตา คณะวารรณ และ คณะ

มีวัตถุประสงค์เพื่อค้นหาข้อมูลและผลการดำเนินงานในแนวทาง กสช. ในระดับตำบลและอำเภอในพื้นที่เป้าหมายของโครงการโดยใช้วิธีการจัดทำแผนพัฒนาตำบลที่มอบให้สภาตำบลจัดทำในปี ๒๕๒๔ เป็นกรณีศึกษา ถึงแม้ว่า งานวิเคราะห์จะมุ่งศึกษาประเมินผลการสัมมนาอบรมการวางแผนและงานช่างที่ทำไปแล้ว ว่ามีผลต่อระดับอำเภอและตำบลอย่างไร และ แผนพัฒนาตำบล ๔ ปี มีคุณภาพอย่างไร แต่เนื้อหาที่มีส่วนสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายและแนววิธีการดำเนินโครงการ กสช. โดยกว้าง พร้อมทั้งได้เข้าใจถึงบทบาทของสภาตำบลและผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น นายอำเภอ นักพัฒนากร ซึ่งช่วยให้ผู้วิจัยได้

เข้าใจถึงวิธีการประสานโครงการกับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องมากขึ้น

โดยสรุปแล้ว เอกสารเกี่ยวกับโครงการสร้างงานในชนบทเท่าที่มีในช่วงก่อนทำการทดลอง ให้ข้อมูลแสดงถึงวัตถุประสงค์ นโยบาย วิธีการดำเนินงาน ผลงานที่ได้ทั่วไปเป็นส่วนใหญ่ ถึงแม้จะมีผลงานในลักษณะการวิเคราะห์ ประเมินผล ก็ไม่ปรากฏแนวคิดที่ผู้วิจัยจะกำหนดงานทดลองได้โดยตรง

๒. การสนทนากับชาวบ้านทั่วไป

ผู้วิจัยได้สนทนากับชาวบ้าน และผู้ที่สนใจความเป็นไปของสังคมในท้องถิ่น เช่น นักหนังสือพิมพ์ของท้องถิ่น อย่าง เป็นกันเอง ไม่ใช่ลักษณะการสัมภาษณ์รวม ๖ ราย ซึ่งได้ให้ข้อมูลที่น่าสนใจหลายประการที่มีประโยชน์ต่อการตัดสินใจกำหนดแนวทางการทำงานได้แก่

๒.๑ ปัญหาการขาดแรงงาน เนื่องจากชาวบ้านที่เป็นคนในท้องถิ่นเองมีงานสวนยางและการทำไร่มันล้มปะหลัง ซึ่งต้องทำต่อเนื่องสม่ำเสมอ และให้รายได้ที่ดีกว่าการไปรับจ้างทำงาน กสช. ผู้ที่รับจ้างทำงานจึงมักเป็นผู้ที่อพยพมาจากถิ่นอื่น

๒.๒ ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการ กสช. มากนัก จากเหตุผลข้อ ๒.๑ เป็นเหตุให้ชาวบ้านไม่มีความรู้ดีกว่า โครงการ กสช. เป็นงานของท้องถิ่นที่ตนมีส่วนร่วมรับผิดชอบ แต่มักเห็นว่าเป็นงานของรัฐบาลซึ่งมุ่งการจ้างแรงงาน แต่ก็พอใจที่จะให้งานนี้มีอยู่เพราะก็มีผลประโยชน์ต่อท้องถิ่นในด้านที่มีสิ่งสาธารณะอันเป็นประโยชน์ เช่น ถนน สะพาน เพิ่มขึ้น

๒.๓ ผู้มีหน้าที่ดำเนินงานโครงการและผู้มีอาชีพรับเหมาก่อสร้าง

ได้รับผลประโยชน์จากรายได้มากกว่าชาวบ้าน

๒.๔ โครงการ กสช. เป็นโครงการที่ทำเพื่อประโยชน์ทางด้านวัตถุแต่เพียงอย่างเดียว ไม่ได้เกี่ยวข้องกับเรื่องทางด้านจิตใจแต่อย่างใด

๒.๕ เวลามีปัญหาด้านวัตถุเป็นของสาธารณะประโยชน์ แต่ก่อนชาวบ้านจะร่วมมือ โดยไม่รอความช่วยเหลือจากทางราชการ แต่ภายหลังมีโครงการ กสช. ชาวบ้านมักละเลยปัญหาที่พอจะแก้ไขได้ ให้เป็น เรื่องของการจัดงบประมาณ กสช. ในปิดต่อไป

วิธีการดำเนินงาน

แบ่งเป็น ๒ ขั้นตอนใหญ่ คือ

๑. การประชุมกำหนดเลือกงานพัฒนาวัตถุ

ก่อนที่จะมีการเสนอของบประมาณในนามของสภาตำบลได้มีการประชุม ระหว่างสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ชาวบ้านทั่วไปที่สนใจกับผู้แทนของกรรมการสภาตำบล เพื่อเลือกงานที่ชาวบ้านต้องการพัฒนา

ในการประชุมได้อธิบายให้ผู้เข้าประชุมเข้าใจชัดเจนถึงวัตถุประสงค์ของการทำงาน เน้นให้เห็นว่า ควรมีการพัฒนาจิตใจตั้งแต่ตอนเลือกงานนี้ โดยควรเลือกงานอย่างชาวพุทธแท้ ที่ปราศจากความโลภและความเห็นแก่ตัว พิจารณาสິงที่จำเป็นจริง ๆ และให้เสนอของบประมาณตามที่ควรเป็น ซึ่งชาวบ้านได้ให้ความร่วมมืออย่างดี ดังจะเห็นได้จากลักษณะและจำนวนงบประมาณที่เสนอ ทุกครั้งที่มีการประชุมและดำเนินกิจกรรมในโครงการ กสช.พิเศษนี้ ในตอนเริ่มต้นมีการสวดมนต์ไหว้พระรับศีล (ได้มีการอธิบายความหมายและวิธีปฏิบัติชัดเจน) ซึ่งมีผลมากที่ทำให้คนเกิดสำนึกที่จะทำงานอย่างมีศีลธรรม

๒. การปฏิบัติงาน

๒.๑ การเริ่มต้งาน

ทุกวัน งานเริ่มต้นเวลา ๘.๐๐ น. ชาวบ้านมาประชุมพร้อมกันที่วัด หลังจากสวดมนต์ไหว้พระและรับศีลแล้ว ผู้วิจัยได้อธิบายถึงเป้าหมายของการทำงานที่เป็นการพัฒนาค่านิยมวัตถุและจิตให้ชาวบ้านร่วมงานเข้าใจชัดเจน และได้อธิบายหลักธรรมที่ทุกคนพึงปฏิบัติร่วมกันอย่างละเอียด โดยเน้นเป็นพิเศษถึงการนำไปปฏิบัติจิตใจในช่วงการทำงาน ทั้งนี้ได้ประยุกต์หลักพุทธธรรม ๒ หมวดมาใช้เป็นแนวการปฏิบัติธรรมในการทำงาน คือ

ก. บุญกิริยาวัตถุ ๓ ได้แก่

ทาน หมายถึง การแบ่งปัน กำลังกาย กำลังใจ กำลังเวลา

เกื้อกูลแก่กันและกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมมิใช่หมายจำกัดเฉพาะเพียงการทำบุญที่วัดหรือการช่วยเหลือผู้ยากไร้ ดังนั้น การที่ชาวบ้านสมานสามัคคี สละแรงกาย แรงใจ

เวลาทำมาหากิน และผลประโยชน์ที่จะได้รับจากการทำงานประจำของตนมาพัฒนาชุมชน
ถือว่าเป็นการทำทานที่ถูกต้องตามหลักพุทธธรรม

ศีล หมายถึง ศีล ๔ ขั้นพื้นฐาน ได้ขอให้ชาวบ้านร่วมกันรักษาศีล
ด้วยการปฏิบัติจริงในช่วงของการทำงาน มีการละเว้นอบายมุข เช่น การดื่มสุราราย่าง
เด็ดขาด

ภavana หมายถึง การเจริญใจ ให้เปี่ยมด้วยความรัก ความหวังดี
ต่อชุมชนตลอดจนมีจิตใจไม่สั่นดิ หรือ กล่าวอีกนัยหนึ่งคือ การละชั่ว ทำดี ทำใจให้ผ่องแผ้ว
สะอาดงาม

ข. สังคหัตถุ ๔ ได้แก่

ทาน ความหมายเช่นเดียวกับคำว่าทานในบุญกริยาวัตถุ ๓

มยวาวจา หมายถึง การใช้เวลาจวนที่จริงใจแสดงความ เป็นพี่เป็นน้อง
ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของศีลข้อ ๔ ได้

อัทถจริยา หมายถึง การประพุดิตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม
คือ การที่ชาวบ้านมาร่วมกันพัฒนาชุมชนนั้นเอง

สมานัตตตา หมายถึง การที่ทุกคนมีส่วนร่วมในการทำงานอย่าง
เสมอเท่าเทียมกันและการที่ทุกคนทำงานอย่างดี เสมอต้น เสมอปลายตลอดการทำงาน

เพื่อให้ชาวบ้านมีความมั่นใจต่อการพัฒนาจิตใจพร้อมกับการพัฒนาวัตถุยิ่งขึ้น
ได้ประยุกต์เอาพิธีกรรมการผูกสายสิญจน์มาใช้ กล่าวคือ ให้ชาวบ้านที่รู้สึกอย่างจริงจังว่า
ต้องการจะปฏิบัติหลักธรรมทั้งสองหมวดข้างต้นมารับสายสิญจน์จากพระ, ชี, หรือผู้อาวุโส
โดยอธิบายว่า สายสิญจน์สีขาวนั้น เป็นสัญลักษณ์ของความบริสุทธิ์ เมื่อนำมาผูกที่ข้อมือก็เป็น
เครื่องเตือนให้มั่นคงต่อการประพุดิต การผูกสายสิญจน์นี้มีประโยชน์มากเพราะทำให้
ชาวบ้านรู้สึกว่าสิ่งที่ทำทั้งในการปฏิบัติธรรมและการพัฒนาด้านวัตถุ เป็น เรื่องจริงจัง
มีคุณค่าและมีความหมายโดยเฉพาะ เป็นงานบุญที่พุทธศาสนิกชนที่ศรัทธาร่วมมือสนับสนุน

๒.๒ ระหว่างการทำงาน

มีการเปิดเทศกาลที่เกี่ยวกับความสามัคคี การทำงาน การรักษาศิลเป็นต้น สลับกับเพลงที่มีท่วงทำนองสร้างบรรยากาศ เสริมความกระตือรือร้น และความสนุกสนานในการทำงาน และมีสาระธรรมบ้างพอสมควร ในช่วงพักเที่ยง ชาวบ้านกลับมารับประทานอาหารที่วัดร่วมกัน อาหารที่รับประทานนั้น ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งซึ่งไม่ได้ไปใช้แรงงานในการทำงานได้หุงหาจากบ้านและนำมาร่วม บางแห่งก็มาช่วยกันหุงหาที่วัด ระหว่างช่วงรับประทานอาหารได้เชิญผู้มีความรู้มาให้ข้อคิดเห็นด้านการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน

๒.๓ การปิดงาน

ในตอนเสร็จงานเวลาเย็นของแต่ละวัน (ส่วนใหญ่ประมาณ ๑๘.๐๐ น.) ได้ประชุมชาวบ้านอีกครั้งหนึ่ง ณ จุดที่งานเสร็จสิ้น เปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น วิचारณ์ผลดี ผลเสีย ของงานที่ร่วมทำกันมา ให้ทุกคนตรวจสอบตัวเองว่า สามารถประพฤติปฏิบัติหลักธรรมทั้ง ๒ หมวดได้มากน้อยเพียงใด สุดท้ายมีการนั่งสมาธิ แผ่เมตตาร่วมกัน และอธิษฐานใจที่จะเจริญศีลธรรมในชีวิตประจำวัน และพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เป็น "ธรรมคาม" หรือหมู่บ้านของผู้มีศีลมีธรรม

๒.๔ การจัดงานพิเศษ

ในวันสุดท้ายของการทำงาน กสช.พิเศษ ได้จัดรายการพิเศษโดยเชิญ พันเอกจำลอง ศรีเมือง ในฐานะเป็นผู้มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนการทำงานนี้แต่ต้น มาอุทธรณ์งาน และกล่าวปาฐกถา เรื่อง "การสร้างศีลธรรมในชนบท" และยังได้เชิญรองผู้ว่าราชการจังหวัด ผู้มีหน้าที่รับผิดชอบงาน กสช. ของส่วนจังหวัด ปลัดจังหวัด, นายอำเภอ ร่วมแสดงความคิดเห็นให้กำลังใจแก่ชาวบ้านในการพัฒนาชีวิตและจิตใจในท้องถิ่นต่อไป

โดยสรุปสิ่งที่ได้ทำในวันงาน คือ

๑. อธิบายวิธีการประพฤติธรรมตามหลักบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคมาวัตถุ ๔ ที่สอดคล้องกับการร่วมงาน กสช. ก่อนลงมือทำงาน

๒. มีพิธีกรรม ผูกสายสิญจน์
๓. เปิดเทพธรรมะระหว่างการทำงาน
๔. ให้ชาวบ้านประ เณินผลการประพฤติธรรมของตนเองและนั่งสมาธิร่วมกัน

หลังการทำงาน

๕. เชิญเจ้าหน้าที่ราชการมารับรู้ วิจารณ์

ส่วนจำนวนผู้เข้าร่วมงาน ลักษณะงานที่ทำ และงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรเพื่อ
ชื่อวัสดุอุปกรณ์ สรุปได้ดังนี้

ลำดับ	วันที่	หมู่บ้าน		งานที่ทำ
๑	๖ มี.ค.๒๕	วังท้าว	๗๐ คน	ปรับปรุงถนนสายหนองสนม โรงเรียน วังท้าว ระยะทาง ๓ ก.ม. (จำนวนเงิน ๓๕,๖๐๐ บาท)
๒	๗ มี.ค.๒๕	หนองน้ำขุ่ม	๑๒๐ คน	ปรับปรุงถนนสายมาบพวา
๓	๘ มี.ค.๒๕	ซากตะไคร้	๓๕๐ คน	ซากตะไคร้ ระยะทาง ๑๕ ก.ม. (จำนวนเงิน ๑๘๕,๘๐๐ บาท)
๔	๑๓มี.ค.๒๕	เขาดิน	๒๗๕ คน	สร้างถนนเข้าหมู่บ้านเขาดิน ยาว ๒.๕ กม. (จำนวนเงิน ๖๘,๘๗๕ บาท)
๕	๑๕มี.ค.๒๕	เนินหย่อง	๓๗๕ คน	สร้างถนนเข้าหมู่บ้านซากยาว- เนินหย่อง ระยะทาง ๓.๗ ก.ม. (จำนวนเงิน ๑๐๔,๔๔๗)

รวมงบประมาณที่รัฐบาลจัดสรรให้ ๓๗๓,๖๓๒ บาท

การเก็บข้อมูล

มี ๓ วิธีคือ

๑. สัมภาษณ์ผู้ที่มาร่วมงาน
๒. สังเกตและบันทึก
๓. บันทึกภาพ

ข้อมูลที่ได้อาจการสัมภาษณ์

ความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมงานที่รวบรวมได้จากการสัมภาษณ์ เป็นข้อมูลที่มีคุณค่ามาก เพราะทุกคนได้แสดงความคิดเห็นด้วยความจริงใจและตรงไปตรงมา วิเคราะห์ทั้งผลดีและผลเสียของงานที่ทำ คำให้สัมภาษณ์ที่จะเสนอเพื่อประกอบการพิจารณาต่อไปนี้ ได้ถอดจากเทปโดยเลือกเฉพาะส่วนสาระสำคัญ

คำให้สัมภาษณ์ผู้มาร่วมงาน กสช.พิเศษ

พระอธิการเจียง พรหมญาโณ เจ้าอาวาสวัดเนินหย่อง

เดิมการร่วมมือทำงานมีเฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น แม้วัดเคยขอให้มาช่วยงานก็มีบางคนจำใจมาช่วย เฉพาะคนที่มีความเลื่อมใสเต็มใจมีจิตศรัทธาจริง ๆ จึงมาช่วย แต่การทำงานครั้งนี้มีความสามัคคีกันดี แม้แต่ต่างหมู่บ้านก็มาช่วย

ชาวบ้านมักคิดว่าการทำทานคือการเอาข้าวมาถวายพระ ไม่เข้าใจเรื่องทานอย่างอื่น การอธิบายว่าการทำงานเป็นการปฏิบัติธรรม เน้นเรื่องทาน-ศีล-ภาวนา ทำให้ชาวบ้านเข้าใจกว้าง และทำให้ชาวบ้านสนใจเข้าร่วมมากขึ้น คนที่เข้าอยู่แล้วก็เข้าใจมากขึ้น คนที่ไม่ค่อยเข้าร่วมก็เห็นความสำคัญเข้าร่วมมากขึ้นเพราะเห็นว่าการทำนั้นดี

การทำงานเช่นนี้ เป็นการนำธรรมะไปให้ประชาชนถึงในบ้าน ซึ่งได้ผลมากกว่าการสอนธรรมะที่วัดอย่างเดียว ซึ่งนับว่าเป็นการสอนธรรมะที่ดี

นายสมนึก เดชาสิทธิรักษ์ ครูโรงเรียนเนินหย่อง และประธานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ-
เนินหย่อง

ชาวบ้านยินดีเต็มใจในงาน กสช.พิเศษ เขาพอใจด้านวัตถุได้ความสดวกสบาย
ด้านจิตใจก็สบายขึ้นไม่เคยมีใครทรมาก่อน ประหยัดขึ้นเพราะที่ผ่านมาพอเสร็จงานต้อง
มีการเลี้ยงสุรารยาเมา ทำให้สิ้นเปลืองโดยใช้เหตุ หลายคนแล้ว ๆ มาไม่เห็นด้วย แต่
บางที่ต้องเข้าร่วมวงกับเพื่อนฝูงด้วยความเกรงใจ ต้องจำใจไปตามพวก แต่บางคนเขา
ก็ชอบการเลี้ยงฉลองจริง ๆ งานนี้นับเป็นงานตัวอย่าง ที่คนมาเป็นร้อยมาร่วมงานกันได้
โดยไม่มีการดื่มสุราเลย

การทำงาน กสช.ครั้งนี้ ได้มาเฉพาะที่เป็นวัสดุแล้วเราต้องมาใช้แรงงานกันเอง
ซึ่งเราก็ได้ประชาสัมพันธ์ไปเขาก็คงเข้าใจดี การพัฒนาจิตใจ ชาวบ้านเริ่มสนใจดีขึ้น
เริ่มพูดถึงประโยชน์ศีลมากขึ้น ทีละเล็กละน้อยค่อยกินซาบไป การที่คนมามากเพราะเป็นสิ่ง
ใหม่และส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธ พูดถึงเรื่องบุญทาน ก็ต้องการกันเยอะ

อยากให้ทำด้านจิตใจให้มากขึ้น ชาวบ้านจะอยู่อย่างสงบสุขไม่เบียดเบียนกัน
และลดอบายมุขลงในหมู่บ้าน

ชาวชนบท ในภาคตะวันออก มีการเปลี่ยนแปลงมีการเอาอย่างโดยเฉพาะวัยรุ่น
เลียนแบบคนเมืองหลวง มีปัญหาด้านจิตใจ มีอบายมุข ซาดศีลธรรม ชาวบ้านศรัทธาต่อ
พุทธศาสนาเคร่งครัด เต็มดีในด้านการทำทาน แต่ในเรื่องพัฒนาจิตใจตนเองไม่ค่อยคำนึงถึง
งาน กสช.พิเศษนี้ จะมีประโยชน์อย่างมากในการนำคนให้เข้าใจความเกี่ยวข้องกันระหว่าง
ศาสนากับการพัฒนาชุมชน

นายพจนา คมขำ ผู้ประสานงานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

งาน กสช.พิเศษ ครั้งนี้มีประมาณ ๖๐ % ที่ได้ผลบริบูรณ์ คนเข้าใจงานจึงเป็นไป
ด้วยดี อีก ๔๐ % เป็นเพราะบางคนพื้นฐานทางจิตใจไม่เพียงพอและยังมีคนไม่เข้าใจงาน
งานครั้งนี้ทำให้คนตื่นตัวในด้านศาสนาเข้าใจธรรมะมากขึ้น เต็มชาวบ้านส่วนใหญ่
ไม่เข้าใจศาสนาและงมงายในพิธีกรรม

เรื่องศิลป ๕ มีคนรักษาในชีวิตประจำวันกันน้อยมาก ส่วนใหญ่จะรักษาศิลปกันในวัน
พระ เพราะไม่เข้าใจในการรักษาศิลป ในงาน กสช.ครั้งนี้ได้อธิบายให้คนเข้าใจเรื่อง
ทาน-ศิลป-ภาวนา ทำให้คนเข้าใจมากขึ้น เมื่อก่อนคนเข้าใจว่ารักษาศิลปแล้วจะทำอะไรไม่
ได้เลย เพียงวันนี้ทุกคนเข้าใจแล้วว่า เรารักษาศิลปไปด้วย ทำงานประกอบอาชีพไปด้วยได้

ในหมู่บ้านเดิมมีค่านิยมในทางฟุ้งเฟ้อมาก อยากมีอะไรเหมือนคนอื่น แต่เวลานี้
คนเริ่มเห็นค่านิยมมาทางศาสนามากขึ้น เนื่องจากกิจกรรมที่กลุ่มหนุ่มสาวได้ร่วมกับ
อาจารย์สุภาพรรณ จัดขึ้น เมื่อมาฟังธรรมมากขึ้นก็เริ่มเห็นว่าสิ่งที่คนอยากจะได้อยากจะมีนั้น
ไม่สำคัญ สิ่งที่สำคัญที่เราสมควรจะแสวงหา คือการถูกต้องของการปฏิบัติถูกต้องทางจิต
หลังจากงานนี้ต่อไป ชาวบ้านจะมารวมตัวกันมากขึ้นในกิจกรรมทางศาสนา, การปฏิบัติธรรม
เขาจะสนใจมากขึ้น

ข้อบกพร่องของงานคือ ยังไม่ได้ผลอีก ๔๐ % เพราะยังขาดการประชาสัมพันธ์และ
ประสานคิดตามงานกับฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยเฉพาะสภาตำบล กรรมการบางคนก็อาจจะ
ยังไม่เข้าใจเป้าหมายของงานชัดเจนเพียงพอ

นายจงกล งามสนิท ผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านเขาคิน

งาน กสช.พิเศษครั้งนี้ ช่วยด้านเศรษฐกิจสำหรับชาวสวน ชาวไร่ เพราะถนนจะ
ดีขึ้น ทำให้การคมนาคมสะดวก

งาน กสช.ธรรมดา มุ่งให้คนยากจนได้มีงานทำ ส่วนงาน กสช.พิเศษ ทำให้คน
สามัคคีกัน, ทุนค่าใช้จ่ายของรัฐ (ไม่ต้องจ้างแรงงาน), ประชาชนรักใคร่กันเหมือนพี่
เหมือนน้อง ให้ประชาชนเห็นคุณค่าของตนเองว่าตนได้มีส่วนในการสร้างทาง ซึ่งเป็นการ
ช่วยประเทศชาติตามนโยบายรัฐบาล ถ้าทำเช่นนี้ต่อไปประเทศชาติเราเจริญกว่าที่แล้วมานี้
คือ เรียกประชาชนให้มีส่วนร่วมรับรู้รับผิดชอบ การคอร์รัปชั่นก็จะไม่มี ชาวบ้านถือว่าเป็น
เจ้าของงานนี้ทั้งหมดและเป็นเจ้าของเงินที่รัฐบาลส่งมารวมกัน (เป็นค่าวัสดุ)

ประชาชนถือว่าทำให้ตัวเอง ถึงจะอยู่ต่างตำบล ต่ หมู่บ้านก็ตาม แต่เมื่อมีการพัฒนาจิตใจร่วมกัน มันทำให้แผ่ขยายความสามัคคี รักใคร่ออกไป ความสามัคคีมีน้ำใจ รักใคร่กันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความก้าวหน้ามีหลายเท่า เพราะเรื่องของจิตใจที่ดีเป็นสิ่งที่วัดได้ยาก

ถ้างานนี้ทำต่อไป ควรประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้นให้ประชาชนเข้าใจทราบซึ่ง เพราะเป็นงานใหญ่ ประชาชนยังไม่แน่ใจในหลาย ๆ ด้าน

เงิน กสช.พิเศษนี้ จะไม่รั่วไหลใด ๆ ทั้งสิ้น เพราะผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านช่วยกัน นายสำเริง คนทา ผู้ใหญ่บ้าน หมู่ ๗ ตำบลวังหว่า

งาน กสช.พิเศษ ได้ทั้งทางวัตถุและจิตใจพร้อมเพรียงสามัคคีกันดี ชาวบ้านตื่นตัว ถ้าหากหน่วยเหนือ หรือหน่วยราชการให้ความสนับสนุนหรือเอื้อเฟื้อแบบนี้ เขาก็จะมีกำลังใจ ช่วยเหลืองานตลอดเวลา

การไปวัดก่อนทำงานเป็นการพัฒนาจิตใจ ถ้าทำแบบนี้ ท้องถิ่นจะเจริญมากแน่

ที่ผ่านมานางาน กสช.ธรรมดา เรื่องการเงินรั่วไหลมาก และมีคนมาร่วมทำงานเพียง ๒๐ - ๓๐ คน แต่งานนี้มีคนมาร่วมประมาณ ๓๐๐ คน รู้สึกน่าภาคภูมิใจ

นายสุรพล พูนชัย เจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนประจำตำบลวังหว่า และตำบลระแสบน

งาน กสช.ที่ผ่านมา เหมือนเป็นการต้ำน้ำพริกละลายแม่น้ำ คือ รัฐบาลมุ่งจุดอย่างเดียว คือ ต้องการกระจายรายได้ให้เกิดกับประชาชนในชนบทแต่ไม่คำนึงถึงผลงานที่ได้มา ซึ่งมีการพูดกันมาก แต่บางที่ต้องตอบแทนรัฐบาลว่า การต้ำน้ำใส่โอ่ง บางทีก็หกบ้าง เข้าบ้างเป็นธรรมดา มันก็จำเป็น

คนที่มาร่วมงาน กสช.ที่ผ่านมา ไม่มากเท่าที่ควร มากก็เพราะต้องการเงิน ไม่ได้มีผลทางใจ ถึงแนวทางจะวางไว้ให้ผูกพันแต่ในทางปฏิบัติไม่มีความผูกพันต่องานจริง ๆ และงานที่ทำออกมาจากความคิดของตัวแทนชาวบ้าน ซึ่งในการบริหารงานคือ สภาตำบล งานที่ทำจึงเสนอออกจากสภาตำบลไม่ใช่จากชาวบ้านจริง ๆ

งานแบบ กสช.พิเศษนี้ ผมเคยคิดถึงงานลักษณะนี้มานาน และคิดว่าคงจะสอดคล้องกับความต้องการของรัฐบาล การทำเช่นนี้ เป็นประโยชน์มากทั้งด้านจิตใจและวัตถุและตรงกับความต้องการของประชาชน คือถูกต้อง

กรรมการพัฒนาชุมชนก็ต้องการทำงานในรูปนี้อยู่แล้ว แต่ก็ทำลำบากเพราะเราไม่รู้ว่า จะเอาศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาอย่างไร การทำงานครั้งนี้จึงเป็นสิ่งดี และเป็นผลทางใจทำให้เกิดความร่วมมือเป็นประโยชน์มาก เป็นงานที่เป็นแม่แบบซึ่งนำไปใช้ในที่อื่นได้ต่อไป

บรรยากาศการทำงาน กสช.พิเศษนี้ อบอุ่นดี เพราะหลายฝ่ายร่วมมือกันดี ถ้าพัฒนากรไปบอกว่าเรามาทำงานกันเถอะ(งานพัฒนา) ประชาชนน้อยคนคงจะเข้ามาร่วม แต่งานนี้มีคนมาร่วมมาก เพราะคนยังมีความคิดคำนึงในเรื่องศาสนามาก นอกจากนี้ส่วนสำคัญอีกอย่างที่ทำให้งานครั้งนี้สำเร็จก็เพราะมีการสนับสนุนจากหน่วยเหนือ ลำพังทางตำบลหรืออำเภอทำเองก็คงไม่สำเร็จ

ถ้างานลักษณะนี้ทำโดยไม่มีศาสนาเกี่ยวข้อง ครึ่งสองครึ่งนี้ก็อาจจะทำได้ แต่ถ้าทำหลาย ๆ ครั้ง คงจะไม่ได้ผลทำได้ยาก เช่น ถ้ากลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เหมือนกับกลุ่มอื่น ๆ ที่ไม่ได้มีศาสนาเกี่ยวข้องก็คงจะล้มไปนานแล้ว

วิธีการช่วยให้จิตใจของคนเป็นไปในแนวเดียวกัน

พื้นฐานการทำงานของเจ้าหน้าที่ ความเข้าใจของราษฎรในหมู่บ้านสำคัญมาก เพราะความร่วมมือในแต่ละตำบลไม่เท่ากัน

ศาสนาเป็นส่วนสำคัญที่จะให้คนมาร่วม แต่ผู้นำในหมู่บ้านจะมีใครทำได้บ้าง ที่จะทำอย่างนี้ (อย่างงาน กสช.ครั้งนี้) ถ้าจะทำจริง ๆ ก็ควรมีการลงมากลูกคสออย่างที่คุณะผู้วิจัยทำกัน แต่ก็ลำบากแม้พัฒนากรเอง เพราะคนที่เข้ามาควรจะต้องเข้าใจเรื่องศาสนาได้ดีพอ แม้จะเอาแผนพัฒนาจิตใจของกรมพัฒนาชุมชน ไปปรึกษากับท่านเจ้าอาวาสวัด บางครั้งท่านเจ้าอาวาส ก็ชวนคนมาได้ไม่เท่าไรแต่อย่างที่เราเห็นวันนี้หลายร้อยคน

สิ่งที่ได้รับในการทำงานครั้งนี้ คือผมได้ทราบความรู้สึกนึกคิดของชาวบ้านที่มาทำงานร่วมกัน เพราะผมจะลงไปทำงานอีก ชาวบ้านได้เห็นว่าที่เรามาทำนี้ ก็ไม่มีใครได้ประโยชน์ส่วนตัว เป็นประโยชน์ของเราเอง เงินที่ได้มาก็เป็น กสช.พิเศษ ซึ่งแปลกจากธรรมดา ไม่มีการจ้าง เข้าคืนตัวและภูมิใจในงานศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องก็เป็นผลทางใจ เป็นตัวอย่าง เป็นแนวทางปฏิบัติให้ชาวบ้านรวมทั้งตัวผมด้วยที่จะนำเอาสิ่งที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน

นายสยาม อรรถวงษ์ ชาวบ้าน อยู่บ้านเลขที่ ๒๔ หมู่ ๓

งาน กสช.ที่ผ่านมา ประชาชนคิดว่าเป็นเรื่องของสภาตำบล เข้าไม่มีส่วนรับผิดชอบ ทำให้เห็นว่าสุระไม่ใช้ และขาดความรับผิดชอบ การมาทำงานก็มารับจ้างทำ ที่ผ่านมามีคนมาทำไม่มากเพราะในภาคนี้คนยากจนมีน้อย เขามีงานประจำของเขาซึ่งมีรายได้ดีกว่าจะมาเสียเวลารับจ้างทำงาน กสช.

งาน กสช.พิเศษ ถ้าประชาชนสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบว่าเงินมาจากไหน เพื่ออะไร วัตถุประสงค์ของรัฐบาลเป็นอย่างไร เมื่อประชาชนเข้าใจก็จะให้ความร่วมมือและใช้แรงงานของตนให้เป็นประโยชน์

งานครั้งนี้เป็นงานที่ทำครั้งแรก วันแรกดูประชาชนไม่ค่อยแน่ใจ วันที่ ๒ ที่ ๓ ต่อมา คนก็เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จาก ๘๐ เป็น ๑๐๐ กว่า ๒๐๐ กว่า และเป็น ๓๐๐ กว่าต่อ ๑ วัน แสดงว่าคนเข้าใจงาน กสช.พิเศษ ที่ทำนี้มากขึ้นพอสมควร

การที่ให้คนไปวัดรับศีลปฏิบัติธรรมก่อนทำงาน เป็นการเริ่มปลูกนิสัยคนให้คนมีจิตใจสดชื่น ตั้งใจทำงานด้วยความบริสุทธิ์ใจ ได้รู้ว่าคนในท้องถิ่นยังมีความสามัคคีพร้อมเพรียง และรักถิ่นกำเนิดพร้อมใจทำเพื่อส่วนรวม

งาน กสช.ครั้งก่อน ๆ ทำให้มีความเจริญทางด้านวัตถุมากขึ้น แต่ด้านจิตใจของประชาชนไม่ได้รับการพัฒนาไปด้วย ส่วนงาน กสช.พิเศษ ทำในด้านวัตถุควบคู่กับจิตใจไปด้วย ซึ่งตรงกับแผนพัฒนาของรัฐบาลของกรมการพัฒนาชุมชนในแผนพัฒนาจิตใจ

งานนี้รู้สึกว่าคุณมาร่วมมากกว่างานอื่น ๆ ที่เคยจัดทำกัน ควรจะมีปีละครั้งให้ประชาชนได้รู้จักกับผิดชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม งานครั้งนี้ยังมีคนบางส่วนยังไม่เห็นด้วย เพราะไม่รู้ว่าจะมาอย่างไร อย่างไรก็ตามที่ผ่านมามีประชาชนทั่วไปก็ยังไม่ทุกคน ที่พร้อมจะมาช่วยอย่างที่เราเห็นกันอยู่ที่นี่ ในการทำงานให้ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชน ทราบว่าโครงการนี้เป็นอย่างไร ไม่เช่นนั้นประชาชนจะคิดว่าเป็นเรื่องของกำนัน, ผู้ใหญ่บ้าน แล้วเขาก็จะปัสกหัวไป

งาน กสช.พิเศษ ทำให้คนเห็นคุณค่าของตนเอง ทราบว่าตนควรจะทำอะไรให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม ถ้าเขาเข้าใจว่า ถนนหนทางเป็นสิ่งรองรับความสะดวกสบาย เราจึงควรทะนุถนอมบำรุงรักษาให้ดีขึ้น เขาก็คงจะทำดีกว่านี้

การวิเคราะห์ผลการทดลอง

จากความคิดเห็นของผู้มีอำนาจในท้องถิ่นและชาวบ้านทั่วไปที่ให้สัมภาษณ์ข้างต้น เมื่อนำมาประมวลกับการสังเกตของผู้วิจัยและคณะแล้ว ได้วิเคราะห์ประเมินผลการดำเนินโครงการ ๔ ประเด็น คือ

๑. ผลดีของการประยุกต์หลักพุทธธรรมในโครงการการสร้างงานในชุมชนที่มีผลต่อชาวชนบท

๒. ปัญหาการทำงาน

๓. ปัจจัยสำคัญที่เสริมความสำเร็จของงาน

๔. คุณค่าของโครงการที่มีต่องานวิจัย

๑. ผลดีของการประยุกต์หลักพุทธธรรมในโครงการการสร้างงานในชุมชนที่มีผล

ต่อชาวชนบท

การประยุกต์หลักธรรม หมวดบุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔ เข้ามาใช้ในการพัฒนาชนบทนี้เห็นว่าเหมาะสมสอดคล้องกับศรัทธา และความเข้าใจของชาวบ้านมาก เพราะชาวบ้านมีความสนใจเรื่องการทำบุญทำทาน เป็นพิเศษ เมื่อมีการอธิบายให้เห็นว่า

การร่วมพัฒนาหมู่บ้านและการรักษาศิลปเจริญจิตใจในช่วงการทำงาน เป็นการทำบุญที่ถูกต้อง ชาวบ้านก็ยินดีเข้าร่วม เพราะชัดเจนถึงประโยชน์ตนและประโยชน์ท่านที่จะได้รับ

การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชนบทและการดำเนินงานด้านอื่นตาม โครงการ กสช.พิเศษนี้มีผลดีหลายประการคือ

๑.๑ เป็นการสร้างประชาธิปไตย แก่ชุมชน เพราะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านทุกคนที่สนใจ เข้าร่วมให้ความคิดเห็นและการทำงานมาจากน้ำใจการตัดสินใจของชาวบ้านเอง ตั้งแต่เมื่อเริ่มต้นวางแผนงาน

๑.๒ เป็นการส่งเสริมศีลธรรมแก่ชาวชนบท เมื่อคนจำนวนมากได้มาร่วมกันทำงานด้วยการรักษา ศิล ทำทาน และเจริญภาวนา อย่างพร้อมเพรียงกัน ก็ก่อให้เกิดความปิติเฮิบฮัมใจในการประพฤติปฏิบัติธรรม สังเกตได้ว่าทุกคนทำงานด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้ม แสดงความเป็นพี่น้องแบบชาวพุทธอย่างแท้จริง มีผลเป็นพลังกระตุ้นให้ชาวบ้านสร้างชุมชนของตนให้เจริญตามหลักการแห่งพุทธธรรมต่อไป ดังจะเห็นได้จากข้อคิดเห็นที่ได้จากการสัมภาษณ์ว่า ชาวบ้านหลายคนพอใจกับการที่มีคนจำนวนมากมาร่วมทำงานโดยไม่เอื้อบಾಯมุข ซึ่งนับเป็นครั้งแรกในท้องถิ่น ทำให้เกิดความมั่นใจและตั้งใจที่จะจัดงานที่เนื่องด้วยพระศาสนาโดยไม่เอื้อบಾಯมุขต่อไป ชาวบ้านบางคนบอกว่าไม่เคยรู้มาก่อนเวลาทำงานก็สามารถรักษา ศิล ได้เพราะเข้าใจว่าการรักษา ศิล ต้องทำที่วัด โดยเฉพาะในวันพระและในช่วงเข้าพรรษา และชาวบ้านคนหนึ่งซึ่งเดิม เป็นผู้ที่เสพสุราและเล่นการพนันมากได้เกิดความสนใจ จึงได้พยายามศึกษาปฏิบัติ ซึ่งภายหลังงาน กสช.พิเศษนี้ไม่นาน ได้เลิกเอื้อบಾಯมุขทุกชนิดและได้ร่วมปฏิบัติธรรมทุกวันพระและทุกรายการพิเศษที่จัด

๑.๓ เพิ่มพลังความสามัคคี เป็นการรื้อฟื้นประเพณีการลงแขกอันเป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของไทย สังเกตได้ว่า โครงการ กสช.พิเศษ ประสานระหว่างวัดและจิตใจนี้ มีผู้เข้าร่วมงานมาก ถ้าตามคำสัมภาษณ์ของชาวบ้าน ก็มากกว่าโครงการ กสช.ที่ผ่านมามากและการเข้าร่วมนี้ มีใช้เฉพาะคนในหมู่บ้านแต่จากทุกหมู่บ้านที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ แม้ที่มิได้รับงบประมาณ กสช.พิเศษ ก็เข้าร่วมด้วย นับว่างานนี้ได้มีผลกระตุ้น

ให้เกิดมีการร่วมมือร่วมแรงกันทำงานสาธารณะเพื่อส่วนรวมอย่างมาก

๑.๔ ทำให้ชาวบ้านรู้จักพึ่งพาตัวเองมีความเป็นผู้นำ เพราะรัฐบาลใช้
แต่วัสดุชาวบ้านต้องช่วยกันสร้างสรรค์วัสดุนั้น ให้เป็นผลงานตนจึงจะได้รับประโยชน์

๑.๕ สร้างความรักในผลงานและท้องถิ่น ผลงานที่เกิดขึ้นจากหยาดเหงื่อ
และน้ำใจของทุกคนร่วมกันนั้น ทำให้ชาวบ้านรู้สึกว่างานที่ทำเป็นของตน พร้อมทั้งจะรักษา
และทำนุบำรุงให้ยั่งยืนเป็นอนุสรณ์ตกทอดไปถึงลูกหลานของตนต่อไป และในการทำงานร่วมกัน
ก็ก่อให้เกิดความรักในท้องถิ่นด้วย ความรู้สึกร่วมที่ปลูกเร้าความสัมพันธ์และการเสียสละ
อย่างเต็มกำลังกายและกำลังใจคือความรู้สึก (สังเกตเห็นได้จากคำสัมภาษณ์)ว่า ในงานนี้ทุกคน
มาเพื่อเสียสละ ไม่มีใครได้รับประโยชน์ส่วนตัว

๑.๖ ช่วยให้ชาวบ้านทั่วไปเกิดทัศนคติว่า โครงการ กสช. เป็นงานที่ทุกคน
มีส่วนรับผิดชอบ แต่เดิมชาวบ้านเห็นว่าโครงการ กสช. เป็นงานของรัฐบาลชาวบ้านเข้ามา
เกี่ยวข้องในฐานะผู้รับจ้างแรงงาน ทว่าทำงานในโครงการ กสช.พิเศษ ชาวบ้านได้รับ
ผิดชอบงานในลักษณะที่เป็นของตน

๑.๗ เห็นคุณค่าและปริมาณงานด้านวัตถุ เพราะไม่ต้องเสียเงินค่าจ้าง
แรงงาน ลดอัตราการรั่วไหลด้านการเงิน และยังได้เงินจากรายการที่พอมีฐานะมาร่วมสมทบ
เพื่อให้งานสำเร็จด้วย ดังที่ นายละม้าย บำรุง ประธานกรรมการสภาตำบลวังหว่าได้สรุป
จำนวนเงินที่ราษฎรสมทบและที่ทางราชการไม่ต้องจ่ายเป็นค่าจ้างแรงงานไว้ดังนี้

สภาตำบลวังหว่า
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการที่ ๑ ซ่อมปรับปรุงถนนสายมาบพวา - ชากตะไคร้

- ขนาดปริมาณงาน กว้าง ๘ เมตร ยาว ๑๔,๐๐๐ เมตร
  - สถานที่ดำเนินงาน หมู่ที่ ๓-๔-๗ ตำบลวังห้ว
  - งบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ
    - ๑. ค่าซื้อดินลูกรังใส่ผิวจราจรกลมบ่อ ๕,๖๐๐ ม.^๓
เป็นเงิน ๑๔๕,๘๐๐ บาท
  - งบเงินที่ราษฎรสมทบ
    - ๑. ค่าแรงงานทำ ๓ วัน ๔๕๐ แรง ๆ ละ ๖๐ บาท
เป็นเงิน ๒๗,๐๐๐ บาท
    - ๒. ค่าจ้าง เครื่องหั่นแรงรถแทรกเตอร์ ๓๐ ช.ม.ๆ ละ ๖๐๐ บาท
เป็นเงิน ๑๘,๐๐๐ บาท
    - ๓. ค่าเครื่องคี่มอาหาร และอื่น ๆ ๒,๒๐๐ บาท
- รวมเงินราษฎรสมทบ ๔๗,๒๐๐ บาท
- รวมทั้งสิ้น ๒๓๒,๐๐๐ บาท

สถาบันวิทย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการที่ ๒ ซ่อมปรับปรุงถนนสายหนองสนม - รังหว่า

- ขนาดปริมาณงาน กว้าง ๗ เมตร ยาว ๓,๐๐๐ เมตร
- สถานที่ดำเนินงาน หมู่ที่ ๓ - ๒ ตำบลรังหว่า
- งบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ

๑. ค่าซื้อดินลูกรังใส่ผิวจราจรกลมบ่อ ๑,๒๐๐ ม.^๓.

เป็นเงิน ๓๔,๖๐๐ บาท

- งบประมาณที่ราษฎรสมทบ

๑. ค่าแรงคนทำ ๒ วัน ๑๖๕ แรง ๆ ละ ๖๐ บาท

เป็นเงิน ๙,๙๐๐ บาท

๒. ค่าเครื่องทุ่นแรงรถแทรกเตอร์ ๑๘ ชม. ๆ ละ ๖๐๐ บาท

เป็นเงิน ๑๐,๘๐๐ บาท

๓. ค่าอาหารเครื่องดื่ม และอื่น ๆ

๑,๗๐๐ บาท

รวมเงินที่ราษฎรสมทบ ๒๒,๔๐๐ บาท

รวมทั้งสิ้น ๖๒,๐๐๐ บาท

โครงการที่ ๓ ตัดถนนสายเนินหย่อง - ซากยาว หมู่ที่ ๘ ตำบลรังหว่า

- ขนาดปริมาณงาน กว้าง ๗ เมตร ยาว ๓,๗๐๐ เมตร
- งบประมาณอุดหนุนจากทางราชการ

๑. ค่าท่อระบายน้ำขนาด ๘๐ / ๑๐๐ ซม. ๒๔ ท่อน

เป็นเงิน ๑๐,๐๘๐ บาท

๒. ค่าปูนซีเมนต์ ๔๐ ถุง ตราช้าง

๓,๔๐๐ บาท

๓. ค่าหิน จำนวน ๖ ม. ^๓ หิน ๒-๓ เป็นเงิน	๑,๓๒๐	บาท
๔. ค่าเหล็กเส้นขนาด ๓ หุน ๒๖ เส้น	๔๖๒	บาท
๕. ค่าลวดผูกเหล็ก ๒ กก. หินใหญ่ ๑๐ ม. ^๓ ทราาย ๑๐ ม. ^๓		
	เป็นเงิน	๓,๕๔๕ บาท
๖. ค่าซื้อดินลูกรัง ๒,๕๘๐ ม. ^๓ ละ ๓๓ บาท	๘๕,๑๔๐	บาท
	รวมเงินที่ราชการอุดหนุน	๑๐๘,๔๘๗ บาท
- งบเงินที่ราษฎรสมทบ รวมทั้งสิ้น		
๑. ค่าแรงงานทำ ๔ วัน ๓๒๐ แรง ๆ ละ ๖๐ บาท		
	เป็นเงิน	๑๙,๒๐๐ บาท
๒. ค่ารถแทรกเตอร์ ๔๐ ช.ม.ๆ ละ ๖๐๐ บาท	๒๔,๐๐๐	บาท
๓. ค่าอาหารเครื่องดื่ม และอื่น ๆ	๒,๗๐๐	บาท
๔. ค่าที่ดินในการใช้ตัดถนน รวม ๒๓ ไร่ ๆ ละ ๔,๐๐๐ บาท		
	เป็นเงิน	๙๒,๐๐๐ บาท
	รวมประชาชนสมทบ	๑๓๗,๙๐๐ บาท
	รวมทั้งสิ้น	๒๔๒,๓๘๗ บาท

โครงการที่ ๔ ตัดถนน เข้าหมู่บ้านเขาดิน หมู่ที่ ๖ ตำบลวังห้าว

- ขนาดปริมาณงาน ห้าง ๗ เมตร ยาว ๒,๕๐๐ เมตร
- งบเงินอุดหนุนจากทางราชการ
  - ๑. ค่าที่ระบายน้ำขนาด ๖๐ / ๑๐๐ ช.ม. ๑๖ ท่อน ๔,๔๘๐ บาท
  - ๒. ค่าที่ระบายน้ำขนาด ๔๐ / ๑๐๐ ช.ม. ๑๖ ท่อน ๒,๗๒๐ บาท
  - ๓. ค่าหินใหญ่ ๑๐ ม.^๓ๆ ละ ๒๐๐ บาท ๒,๐๐๐ บาท
  - ๔. ค่าปูนตราข้าง ๒๕ ถุง ๆ ละ ๘๔ บาท ๒,๑๒๔ บาท

๕. ค่าดินอุกรัง จำนวน ๑,๖๐๐ ม. ^๒ ๗ ละ ๓๓ บาท	๕๓,๔๖๐	บาท
รวมเงินอุดหนุนจากราชการ	๖๔,๗๘๕	บาท
- งบเงินจากราชการสมทบ		
๑. ค่าแรงงานคนทำ ๒๓ วัน ๒๗๐ แรง เป็นเงิน	๑๖,๒๐๐	บาท
๒. ค่าอาหาร เครื่องดื่ม และอื่น ๆ	๑,๕๐๐	บาท
๓. ค่าที่ดินที่ใช้ตัดถนน รวม ๑๕ ไร่ ๒ ง. ๕๐ วา	๗๘,๐๐๐	บาท
๔. ค่าเครื่องทุนแรงรถแทรกเตอร์ ๓๐ ซ.ม.	๑๘,๐๐๐	บาท
รวมเงินที่ราชการสมทบ	๑๑๓,๗๐๐	บาท
รวมทั้งสิ้น	๑๗๘,๔๘๕	บาท
รวมเงินอุดหนุนจากทางราชการทั้งหมด	๓๕๓,๖๓๒	บาท
รวมเงินที่ราชการสมทบทั้งหมด	๓๒๑,๒๐๐	บาท
รวมคิด เป็นค่าใช้จ่ายทั้งหมด	๖๗๔,๘๓๒	บาท

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่าโครงการ กสช. พิเศษนี้ได้งานมากกว่า คนมากกว่า
ผลมากกว่า ที่จะไม่ประยุคต์หลักพุทธ

๒. ปัญหาการทำงานและการแก้ไข

ถึงแม้ว่าการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในโครงการ กสช.พิเศษจะก่อให้เกิดผลดีหลายประการดังกล่าวข้างต้น แต่เนื่องจากโครงการ กสช.พิเศษนี้ได้เข้ามาสู่งานวิจัยในช่วงเริ่มการทดลอง ผู้วิจัยจึงประสบปัญหาทั้งทางด้านความสัมพันธ์และความศรัทธาที่ชาวบ้านมีต่อผู้วิจัยและปัญหาความเข้าใจในวิธีการดำเนินงานของโครงการ ดังพอประเมินส่วนที่เป็นปัญหาได้ดังนี้

๒.๑ ปัญหาการสร้างควมเข้าใจแก่ชาวบ้าน

เนื่องจากลักษณะงานที่ทำเป็นงานใหม่ และการประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านได้เข้าใจความเป็นไปของโครงการน้อยเกินไป อีกทั้งโครงการได้เข้ามาในช่วงเริ่มการทดลองงานวิจัย ผู้วิจัยยังมิได้สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านบางหมู่บ้านในระดับที่สามารถสร้างความศรัทธา ความไว้วางใจและความมั่นใจในตัวผู้วิจัยและคณะอย่างกว้างขวางเพียงพอ ชาวบ้านส่วนหนึ่งซึ่งยังมิได้รู้จักผู้วิจัยจึงมีความลังเลไม่แน่ใจที่จะเข้าร่วม นอกจากนี้เมื่อมีชาวบ้านบางคนวิจารณ์ว่างานนี้อาจเป็นวิธีการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ที่ใช้ศาสนาบังหน้าก็ยิ่งลังเล และลักษณะของหมู่บ้านขนาดเล็ก ข้อวิจารณ์แม้เพียงเล็กน้อยก็กระจายออกไปอย่างรวดเร็ว

ปัญหานี้ได้แก้ไขด้วยการขอความร่วมมือทั้งจากเจ้าหน้าที่ระดับสูง คือผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น คือ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้ช่วยอธิบายชี้แจงให้ชาวบ้านฟัง ซึ่งก็ได้รับความร่วมมืออย่างดี เพราะลักษณะงานเป็นโครงการพิเศษมีการติดต่อตามระบบราชการระหว่างสำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี จังหวัด อำเภอลำปาง และสภาตำบล นอกจากนี้ ในการเริ่มต้นงานของแต่ละวันก็ได้มีการเล่าความเป็นมาวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานอย่างละเอียด วิธีการแก้ปัญหานี้ได้ผลอยู่บ้าง เพราะมีผู้มาร่วมงานมากขึ้น ๆ ตามลำดับ

๒.๒ ปัญหาที่ไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่เห็นไม่มีค่าจ้างแรงงาน
ชาวบ้านบางคนไม่ให้ความร่วมมือ เพราะเห็นว่าเป็นงานที่ไม่มีค่าจ้าง

แรงงานเหมือนอย่างงาน กสช.ที่ผ่านมา และไม่เข้าใจว่าการพัฒนาด้านจิตใจกับการพัฒนา
ด้านวัตถุจะไปด้วยกันได้อย่างไร

ปัญหานี้ได้พยายามแก้ไขด้วยการประชาสัมพันธ์และการพิสูจน์จากผลงานที่
ทำจริง ซึ่งเมื่อได้มีการร่วมกันทำทาน ถวายทาน เจริญใจ ร่วมกันเป็นจำนวนมาก ชาวบ้าน
ที่เข้าร่วมงานก็พอใจบางคนมาช่วยงานทุกวัน บางคนมาปรารภว่า ไม่เคยรู้มาก่อนว่า
เวลาทำงาน รักษาศีลได้เคยเข้าใจว่าจะรักษาศีลก็ต้องไปวัด หลายคนพอใจที่ไม่มี
การดื่มสุรา เป็นการประหยัดและสบายใจดี และเมื่อบอกเล่ากันต่อไป ก็ช่วยให้ชาวบ้านที่ยัง
ไม่ได้มาเข้าร่วมงานในวันต่อๆมาเพราะได้เห็นคุณค่าของการร่วมแรงร่วมใจเพื่อส่วนรวม
ที่มีผลดีทั้งส่วนตนและสังคม และต้องการให้ความสำคัญที่ค่าจ้างแรงงานไม่ได้

๒.๓ ปัญหาความไม่เข้าใจวิธีการดำเนินงานของผู้วิจัย

ข้อบกพร่องในการทำงานของผู้วิจัยคือ ผู้วิจัยมิได้ปรึกษาหารือแนวทางการ
ดำเนินงานกับคณะกรรมการ ๒ กลุ่ม ซึ่งมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาหมู่บ้านและ
การดำเนินงานด้านพระศาสนาในหมู่บ้าน นั่นคือ คณะกรรมการพัฒนาหมู่บ้าน และกรรมการวัด
ทั้งนี้เพราะผู้วิจัยเข้าใจว่า งานนี้ในส่วนด้านวัตถุเกี่ยวข้องกับสภาตำบลซึ่งมีกำหนดเป็นประธาน
และมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้รับผิดชอบในส่วนของแต่ละหมู่บ้าน ในด้านวัตถุจึงติดต่อกับกำนันและ
ผู้ใหญ่บ้าน ส่วนทางด้านจิตใจก็ปรึกษาหารือกับเจ้าอาวาสและกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ตลอด
จนชาวบ้านที่สนใจ โดยพยายามให้งานเป็นงานเปิดที่ทุกคนสามารถเข้าร่วมแสดงความคิดเห็น
เห็นได้ เป็นเหตุให้กรรมการบางคนโดยเฉพาะที่เป็นผู้ใหญ่ เช่น ไวยาวัจกรของวัด
ซึ่งถือได้ว่าเป็นตัวแทนฝ่ายฆราวาสทางด้านพระศาสนาทั้งหมด เห็นว่าไม่ได้ไปติดต่อกับหรือ
เชิญอย่างเป็นทางการ ก็ไม่ได้เข้าร่วมซึ่งมีผลกระทบเรื่องความสามัคคีอยู่บ้าง

ปัญหานี้ ในช่วงการทำงาน กสช.พิเศษ ผู้วิจัยมิได้ทราบถึงปัญหา จึงมิได้
ทำการแก้ไข แต่ภายหลังเมื่อได้ทราบปัญหาแล้ว ก็ได้มีการขอให้เจ้าอาวาสวัดประชุม
กรรมการวัดร่วมกับกลุ่มหนุ่มสาวปรึกษาหารือ เรื่องการพัฒนาหมู่บ้านทางด้านจิตใจร่วมกัน
และได้ขอให้ทางกรรมการช่วยดูแลเป็นกำลังใจให้ข้อเสนอแนะแก่กลุ่มหนุ่มสาวด้วย ซึ่งจากที่
สังเกตว่า ผลของการประชุมนั้น ได้ช่วยแก้ปัญหาเกือบทั้งหมด

๓. ปัจจัยสำคัญที่เสริมความสำเร็จของงาน

การดำเนินงานนอกจากจะประสบผลดีเนื่องจากการประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้าไป เป็นหลักในการทำงานแล้ว ปัจจัยที่สำคัญยิ่งอีก ๔ ประการที่มีส่วนเสริมสร้างความสำเร็จ ของงานนี้ คือ

๓.๑ ความสามารถและความร่วมมือเอกราใจใส่ของผู้ที่มีส่วนรับผิดชอบใน ท้องถิ่น ได้แก่ นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน พระ ครู ผู้นำของกลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น

๓.๒ ความเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ในระดับสูงขึ้นไป ซึ่งมาเยี่ยมเยียน ให้กำลังใจ และฝากข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ อาทิ รองผู้ว่าราชการจังหวัด ประธานสภาจังหวัด

๓.๓ ความเป็นผู้นำและน้ำใจของคนในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้านที่แสดงออก ต่อกันเป็นกำลังใจที่ก่อให้เกิดความสามัคคี อดทนช่วยเหลือ ร่วมแรงร่วมใจกันมากขึ้น ทั้งนี้ความประทับใจของงานในความรู้สึกของผู้เข้าร่วมที่สุดมิได้อยู่ที่ผลทางวัตถุ แต่อยู่ที่ การได้เห็นคนจำนวนมากเข้ามาช่วยเหลือกันและกันและต่างคนต่างกำลังใจปฏิบัติธรรมละชั่ว ทำความดี ทำใจให้หมดจด ชาวบ้านต่างแบ่งปันหน้าที่การทำงานได้ด้วยตัวเอง ส่วนหนึ่ง ทำถนน อีกส่วนหนึ่งรับหน้าที่เป็นฝ่ายสวัสดิการ ดูแลเรื่องน้ำ อาหาร บางคนก็อาสาเป็น โฆษก แม้กระทั่งพระภิกษุ ก็อยู่ร่วมงานตลอดเวลา เดินสนทนากับชาวบ้าน พูดให้กำลังใจ อธิบาย เรื่องศีลที่ชาวบ้านข้องใจ เป็นต้น

๓.๔ การที่คณะผู้วิจัยและฝ่ายดำเนินงานของชุมชนได้ลงมือทำงาน ปฏิบัติธรรมตามหลักธรรมทั้ง ๒ หมวดเป็นแบบอย่าง เป็นกำลังใจต่อชาวบ้านอย่างมาก ในการสัมภาษณ์ชาวบ้าน บางคนบอกว่าเมื่อเห็นผู้วิจัยซึ่ง เขาคาดว่าไม่เคยทำงานหนัก กลางแดดมาก่อนได้ลงมือทำงานร่วมกับเขาโดยตลอดเช่นนั้น ก็พูดกันว่า คนที่อื่นยังมีน้ำใจ มาช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเขา ทำไมพวกเขาจะไม่ช่วยกันทำ

๔. ค่าของงานทดลองที่มีต่องานวิจัย

๔.๑ คุณค่าในการเสริมสร้างความสัมพันธ์และศรัทธาที่มีต่อผู้วิจัย

ถึงแม้ว่า จะมีปัญหาด้านความสัมพันธ์และความศรัทธาของชาวบ้านที่มีต่อ คณะผู้วิจัยในระยะแรกของโครงการ แต่โครงการนี้เองได้ช่วยให้คณะผู้วิจัยมีส่วนสร้างความสัมพันธ์และความศรัทธากับชาวบ้านได้เร็วและมาก เพราะในการประสานงาน ผู้วิจัยมีความจำเป็นต้องพบกับผู้นำในท้องถิ่นและชาวบ้านบ่อยครั้ง ในการประชุมชี้แจงโครงการกับชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านนั้น นอกจากจะกล่าวถึงเรื่องที่เกี่ยวข้องกับโครงการโดยตรงแล้วยังได้มีโอกาสนี้แจงถึงวัตถุประสงค์การเข้ามาทำงานในหมู่บ้าน ตลอดจนชี้แนะให้ชาวบ้านเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาชุมชนด้านจิตใจและศีลธรรมอันเป็นเป้าหมายของงานวิจัยด้วย การได้ร่วมทำงานเกื้อกูลกับชาวบ้านช่วยสร้างความสัมพันธ์ได้มาก อนึ่ง การที่ผู้นำในท้องถิ่น เช่น นายอำเภอ กำนัน และ ผู้ใหญ่บ้าน ได้ช่วยชี้แจงถึงผลดีที่ชาวบ้านจะได้รับจากโครงการที่ผู้วิจัยดำเนินอยู่ ก็มีส่วนช่วยให้ชาวบ้านได้เข้าใจเกี่ยวกับคณะผู้วิจัยและงานวิจัยเป็นอย่างมาก

๔.๒ คุณค่าในการเสริมสร้างความมั่นใจแก่ชาวบ้านในการทำงานพัฒนาชุมชนด้านจิตใจและศีลธรรมต่อไป

ในโครงการ กสช.พิเศษ ได้มีชาวบ้านลงละผู้นำในท้องถิ่นให้การสนับสนุนจำนวนมาก ซึ่งยังไม่เคยปรากฏในงาน กสช.ของท้องถิ่นนั้นมาก่อน มีผลช่วยเสริมสร้างชาวบ้านที่สนใจในการพัฒนาชุมชนด้านจิตใจและศีลธรรมให้เกิดความมั่นใจว่างานในลักษณะนี้เป็นงานที่คนส่วนใหญ่ยอมรับและให้ความร่วมมือ ดังจะเห็นได้ว่า ก่อนที่จะเริ่มงาน กสช.พิเศษนี้ ผู้วิจัยได้ปรารภกับ เจ้าอาวาสและชาวบ้านที่สนใจบางคนถึงการส่งเสริมความรู้ความเข้าใจในพุทธศาสนาแก่เด็กด้วยการจัดบรรพชาสาม เณรในช่วงฤดูร้อนที่กำลังจะมาถึง แต่เจ้าอาวาสและชาวบ้านที่ผู้วิจัยปรึกษายังไม่มีความมั่นใจในการจัดงานบรรพชาสาม เณร เพราะไม่แน่ใจว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะเห็นด้วยหรือไม่ เกรงว่าจะไม่มีคนนำลูกหลานมาบวช เนื่องจากประสบการณ์ที่ได้รับการต่อต้านจากชาวบ้านบางคนในการจัดงานวันปีใหม่

แต่เมื่อปรากฏผลความร่วมมืออย่างดีในงาน กสช.พิเศษ เจ้าอาวาสและชาวบ้านที่เกี่ยวข้อง ได้ปรึกษาหารือกันและตัดสินใจจัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากประสบการณ์การทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในโครงการ กสช.พิเศษ อาจให้ข้อเสนอแนะในการดำเนินงานโครงการ กสช.พิเศษและงานที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน ๕ ประการ คือ

๑. รูปร่าง กสช.ที่เป็นกร้างแรงงานไม่เหมาะสมที่จะใช้ในทุกท้องถิ่น

ชาวชนบทในบางท้องถิ่น ไม่มีปัญหาเรื่องความยากจนและความจำเป็นที่ต้องดิ้นรนหางานในช่วงหน้าแล้ง เนื่องจากมีการทำสวน ทำไร่ หมุนเวียนตลอดปี นโยบายของโครงการ กสช.ที่มุ่งการจ้างแรงงานจึงไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นเหล่านั้น ก่อให้เกิดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในโครงการ ประชาชนส่วนใหญ่ไม่กระตือรือร้น ไม่สนใจที่จะร่วมงาน และอาจทำให้สภาพตำบลต้องทำงานนอกกรอบแบบที่กำหนดเพื่อจะให้ทำงานสัมฤทธิ์ผล เช่น อาจจ้างผู้รับเหมาทำ แต่ต้องมดเท็จบัญชีหรือลายเซ็นของผู้ที่มาทำงาน เป็นต้น โครงการ กสช. จึงไม่มีความจำเป็นต้องให้ค่าจ้างแรงงานเสมอไป ในบางท้องถิ่น รัฐบาลควรสนับสนุนในเรื่องวัสดุ เพื่อผลการพัฒนาทางด้านวัตถุซึ่งจะช่วยส่งเสริมเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของชาวบ้านให้ดีขึ้น และควรที่จะใช้วิธีการกระตุ้นให้ประชาชนมาร่วมสละแรงกายและเวลา ซึ่งถ้าใช้วิธีการกระตุ้นที่สอดคล้องกับทัศนคติหรือค่านิยมของชาวบ้าน ดังที่ได้ทดลองเอาหลักธรรม บุญกิริยาวัตถุ ๓ และ สังคหวัตถุ ๔ เข้าไปใช้ในการทดลอง ชาวบ้านก็จะเข้าร่วมอย่างเต็มที่ นอกจากจะได้ผลทางด้านวัตถุแล้ว ยังได้ผลทางด้านจิตใจอีกหลายประการ

แนวความคิดที่ได้จากงานทดลองนี้ ตรงกับ รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔ ภาคกลาง (คำว่าภาคกลางในที่นี้ รวมภาคตะวันออกไว้ด้วย) ซึ่งสำนักงานเลขาธิการ กสช. ได้มอบหมายให้คณาจารย์ของ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยดำเนินงาน ผู้ประเมินได้สรุปว่า

- ประชาชนในภาคกลางในทุกท้องที่ไม่ประสบการว่างงานในฤดูกาลใดฤดูกาลหนึ่ง เป็นช่วงเดียวกันหมดเหมือนในภาคอื่น ๆ ดังนั้นหลักการและวัตถุประสงค์ที่มุ่งให้ราษฎรในชนบทมีงานทำในฤดูแล้งนั้น จึงไม่เหมาะที่จะนำมากำหนดใช้สำหรับทุกท้องที่ในภาคกลาง
- ประชาชนในภาคกลางมิได้อพยพเข้าไปทำงานในเมืองในบางฤดูกาลดังที่คณะกรรมการ กสช. สันนิษฐานไว้ การอพยพเข้าไปทำงานอย่างถาวร จากการสำรวจพบผลยืนยันในทางตรงกันข้ามกับข้อสันนิษฐานเบื้องต้นดังกล่าวนี้ กล่าวคือ มีแรงงานที่อพยพจากภาคอื่นเข้าไปทำงานหรือทำมาหากินในท้องที่ภาคกลางเป็นจำนวนมาก ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์ของโครงการ กสช. ในประเด็นเกี่ยวกับการสกัดกั้นการอพยพเข้ามาทำงานทำในเมือง จึงไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้สำหรับทุกท้องที่ในภาคกลาง
- ในด้านการเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนนอกเหนือจากการประกอบอาชีพตามปกติประชาชนในท้องที่ภาคกลางมีรายได้เพิ่มจากโครงการนี้แต่เพียงเล็กน้อย เพราะในช่วงระยะเวลาดังกล่าวมีงานทำประจำอยู่แล้ว ประชาชนในท้องที่ดังกล่าวจึงเข้าร่วมโครงการโดยมุ่งหวังจะได้สิ่งอันเป็นประโยชน์ตามโครงการมากกว่าที่จะต้องการรายได้จากค่าจ้างแรงงาน^๕
- เจ้าหน้าที่ร้อยละ ๖๗ ลงความเห็นว่าเป็นว่าประชาชนมีความกระตือรือร้นน้อย ส่วนที่เหลือประเมินว่า ประชาชนมีความกระตือรือร้นปานกลาง เพราะประชาชนส่วนมากไม่ได้ว่างงานในช่วงดังกล่าว ดังนั้นในการดำเนินงานโครงการ กสช. จึงประสบปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ต้องไปหาแรงงานมาจากตำบลอื่น ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นพวกรับจ้างทำงานที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ^๖

^๕สำนักงานเลขาธิการ กสช. รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท

พ.ศ. ๒๕๒๓ - ๒๕๒๔ ภาคกลาง (กทม. : โรงพิมพ์เทคนิค, ๒๕๒๕), หน้า ๗๓-๔.

^๖เรื่องเดิม, หน้า ๔๔.

- การระดมความสำนึกและการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการ กสช. ยังมีต่ำมาก หรือเกือบไม่มีเลย ควรจะได้มีความพยายามทำให้เกิดผลด้านนี้ให้มากขึ้น”

ดังนั้นข้อเสนอของคณะผู้ประเมินผลที่ว่า "ควรมีการกำหนดโครงการ กสช. ออกเป็นหลายแผน ให้มีหลักการ วัตถุประสงค์ และระเบียบปฏิบัติที่แตกต่างกัน สำหรับใช้ในท้องที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ และสภาพการณ์แตกต่างกัน เพื่อให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาของแต่ละท้องที่ให้มากที่สุด" จึงเป็นเรื่องที่คณะกรรมการของโครงการสร้างงานในชนบท พึงนำไปพิจารณาปรับปรุงนโยบายและแนววิธีการดำเนินงานอย่างยิ่ง

๒. ลักษณะงาน กสช. ที่ผ่านมามีผลกระทบบต่อปัญหาจิตใจศีลธรรมของ
ชาวชนบท

การจ้างแรงงานในบางท้องที่ซึ่งไม่มีความจำเป็นมีผลเสียในด้านการลดคุณภาพประชากร โดยเฉพาะการพึ่งพาตนเอง เพราะเมื่อมีปัญหาการพัฒนาด้านวัตถุ ก็อาจไม่คิดแก้ไข หรือคอยความช่วยเหลือจากงบจัดสรรของโครงการ กสช. นอกจากนี้ ยังอาจมีผล

กระทบบต่อความสามัคคีของชาวบ้านในการพัฒนาชุมชนและความรักในท้องถิ่นด้วย

จากรายงานการประเมินผลโครงการ กสช. พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๔ ถึงแม้ว่าจะปรากฏปัญหาลักษณะนี้ชัดเจนเฉพาะในเขตภาคเหนือ ซึ่งสรุปผลกระทบของโครงการ กสช. ที่มีต่อสังคมด้านหนึ่งว่า

"ผลกระทบต่อความร่วมมือกันในการพัฒนาท้องถิ่น ซึ่งโดยปรกติแล้ว พบว่าในการพัฒนาท้องถิ่นโดยไม่ได้รับค่าจ้าง ราษฎรจะให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และสมาชิกในครอบครัวต่างให้ความสนใจร่วมแรงกันเกือบทุกครอบครัว และเห็นว่าไม่ควรจ่ายค่าแรงงานให้กับผู้ที่เข้าร่วมงาน หลังจากที่โครงการ กสช. เข้าไปมีบทบาทในการเสริมสร้างให้ประชาชนมีงานทำในระยะที่มีการว่างงาน และจะช่วยเพิ่มรายได้ให้แก่ประชาชนด้วยนั้น ทำให้ค่านิยมของ

ประชาชนในด้านการให้ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น เปลี่ยนแปลงไป การลงแรงโดยไม่รับค่าจ้างได้ลดลง และต่างก็จะคอยโครงการ กสช. ด้วยความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคีในท้องถิ่นย่อมจะลดน้อย"^๔

แม้การประเมินผลในภาคอื่นจะเห็นว่ามีผลกระทบต่อปัญหาความร่วมมือร่วมใจก็ตาม ก็ควรที่จะคำนึงถึงปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น—— เช่นเดียวกันในภาคเหนือ อีกประการหนึ่ง ควรคิดในอีกทางหนึ่งว่า ยิ่งประชาชนยังมีความพร้อมใจที่จะร่วมงานพัฒนาท้องถิ่นของตน ก็น่าจะพยายามหาวิธีใช้พลังส่วนดีให้เป็นประโยชน์แก่ชุมชน ซึ่งน่าจะให้ผลดีทั้งทางด้านวัตถุ และจิตใจ เท่ากับเป็นการส่งเสริมวัฒนธรรมที่มีค่าของไทยให้ดำรงอยู่และเพิ่มพูนขึ้น

๓. การประยุกต์หลักธรรมในงาน กสช.

การประยุกต์หลักธรรมเข้าไปใช้ประกอบโครงการ กสช. นี้ เป็นเรื่องที่น่ากระทำอย่างยิ่ง เพราะเป็นการได้ผลประโยชน์เพิ่ม โดยเฉพาะในการสร้างเสริมทรัพยากรที่สำคัญที่สุดของสังคม คือ "คน" โดยใช้งบประมาณเท่าเดิมหรือน้อยกว่าเดิม ทั้งนี้ในการประยุกต์หลักธรรม เข้าไปใช้ในแต่ละท้องถิ่นควรที่จะได้มีการพิจารณาเลือกสรรหลักธรรมที่สอดคล้องกับศรัทธาความเข้าใจและวิถีการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่น มิใช่อาศัยแนวทางเดียวต่อคนทั้งประเทศ ในท้องถิ่นที่ประชาชนนับถือพุทธศาสนาควรประยุกต์หลักธรรมที่ประชาชนศรัทธา เลื่อมใส เข้าไปใช้

๔. ผู้ทำงานการประยุกต์หลักธรรมในงาน กสช. ต้องมีความเข้าใจหลักธรรม และประพฤติดนเป็นแบบอย่าง

การทำงานในลักษณะ กสช. พิเศษ ประสานประโยชน์วัตถุและจิตใจเข้าด้วยกันนี้ ไม่อาจสำเร็จได้ด้วยการ เพียงแต่กำหนดนโยบายจากส่วนบนลงไปให้สภาตำบลให้นำไปปฏิบัติ แต่จำเป็นที่จะต้องมิใช่เข้าใจหลักการและแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจนโดยเฉพาะทางด้าน

^๔สำนักงานเลขานุการ กสช. รายงานการประเมินผล โครงการสร้างงานในชนบท

ธรรมะเข้าไปประสานสร้างความเข้าใจและร่วมลงมือทำกับชาวบ้านอย่างจริงจังและจริงจัง เป็นแบบอย่าง ตัวอย่างเช่น ในการทำงานทดลองนี้ ผู้วิจัยได้ใช้ความพยายามมากในการ จัดประชุมพูดให้ชาวบ้านเห็นชอบกับการรักษาศิลปะในช่วงการทำงาน โดยเฉพาะ การไม่ดื่มสุรา บางคนอ้างว่าเป็นประเพณีของคนไทย บางคนก็ว่าถ้าไม่มีสุรา คนจะไม่มีแรงทำงาน บางคน ว่า ปรกติ งานในหมู่บ้าน งานไหนที่ไม่มีสุราเลี้ยงดูอย่างเต็มที่จะมีคนมาร่วมน้อยมาก ฉะนั้น ในการดำเนินงาน ผู้ดำเนินงานจะต้องสามารถอธิบาย และโน้มนำใจให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ เห็นชอบให้ได้ ที่สำคัญคือ เป็นผู้ที่มีการปฏิบัติในชีวิตประจำวันเป็นแบบอย่างในเรื่องเหล่านี้ ด้วย เพราะการสร้างควมศรัทธาต่อชาวบ้านเป็นพื้นฐานสำคัญของการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

ควรมีการทดลองหาแนวทางการประยุกต์หลักธรรมในงาน กสช.ท้องถิ่นขึ้น

๕. การดำเนินงานประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปใช้ในโครงการ กสช.

ที่ได้ทำในโครงการ กสช.พิเศษ เป็นการทดลองงานครั้งแรก ถ้าจะมีการคิดนำไปใช้ใน ที่อื่นด้วย น่าจะได้ทำการทดลองในท้องถิ่นที่มีสถานภาพ เช่น ภาวะเศรษฐกิจ ภาวะการเมือง ภาวะสังคม แตกต่างกันไปเพื่อจะได้ค้นหาแนวทางไปได้อย่างเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น เพราะ รูปแบบการประยุกต์หลักธรรมที่ได้ใช้ในงานทดลอง เป็นสิ่งที่พึงทำในท้องถิ่นที่ไม่ต้องการ ค่าจ้างแรงงานอย่างในถิ่นภาคกลางหลายแห่ง และในถิ่นที่เป็นเขตยากจนและยังจำเป็นที่ จะต้องยึดหลักนโยบายเดิมคือ การใช้แรงงานของราษฎรเป็นหลัก โดยใช้วิธีการจ้างงาน เพราะ เป็นสิ่งที่จะช่วยแก้ปัญหาเศรษฐกิจของประชาชนได้ ดีโดยน่าจะนำหลักการพัฒนาจิตใจ เข้าไปสอดแทรกที่ช่วยให้เกิดความรักความสามัคคีตลอดจนได้ เป็นช่วงแห่งการปฏิบัติธรรม มีการรักษา ศิล ร่วมกัน เป็นต้นได้ ทั้งนี้รูปแบบใด และจะมีความแตกต่างกับท้องถิ่นที่ได้ทดลอง ทำไปแล้วหรือไม่อย่างไร เป็นเรื่องที่ต้องทำการศึกษาทดลองต่อไป

โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน

ณ วัดเนินหย่อง ตำบลวังหว่า

๑๓ - ๒๗ เมษายน ๒๕๖๔

ความเป็นมาของโครงการ

จากปัญหาการทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้าไปในงานวันปีใหม่ของกลุ่มทดลอง โดยให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เป็นผู้ดำเนินงาน ทำให้ได้แนวคิดว่าการประยุกต์หลักพุทธธรรม ให้เฉพาะกับคนกลุ่มหนึ่ง เช่น กลุ่มหนุ่มสาวเท่านั้น อาจก่อให้เกิดปัญหาขึ้นได้ เพราะความเปลี่ยนแปลงไม่ว่าในทางทัศนคติหรือพฤติกรรมของกลุ่มที่ได้ศึกษาปฏิบัติหลักพุทธธรรม อาจไม่เป็นที่ยอมรับหรือเป็นที่เข้าใจของคนกลุ่มอื่นได้ เช่น เมื่อกลุ่มที่ได้ศึกษาปฏิบัติมีทัศนคติใหม่ในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของศาสนา เช่น การบรรพชาว่าควรจัดอย่างประหยัดปราศจากอบายมุข ก็อาจขัดแย้งกับกลุ่มพ่อแม่หรือเพื่อนบ้านได้ ผู้วิจัยได้เริ่มโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ณ วัดเนินหย่อง ตำบลวังหว่า ด้วยเหตุผลดังนี้

๑. ควรประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้าไปใช้พัฒนาทัศนคติและพฤติกรรมของเด็กในหมู่บ้าน ทั้งเด็กช่วงก่อนวัยเรียนและเด็กในช่วงวัยเรียน เพราะเป็นการวางพื้นฐานในเรื่องศาสนาธรรมและจริยธรรมที่ถูกต้องแต่เบื้องต้น

๒. ในการเผยแพร่หลักธรรมเข้าสู่เด็กในช่วงวัยเรียน ช่วงเวลาที่เหมาะสมที่สุดคือเดือนมีนาคม - เมษายน อันเป็นเวลาปิดภาคการศึกษา ระยะเวลา เด็กมักมีเวลาว่างมาก การจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สำหรับเด็ก น่าจะเป็นที่พอใจทั้งสำหรับเด็กและผู้ปกครอง

๓. กิจกรรมที่เหมาะสมที่สุดในช่วงนี้คือ การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน เพราะเป็นประเพณีที่นิยมทำกันในประเทศไทยโดยเฉพาะในปี ๒๕๖๔ นี้ เป็นปีสมโภชกรุงรัตนโกสินทร์ได้มีการสนับสนุนให้มีการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนหลายแห่งใน

ประเทศ การจัดโครงการบรรพชาสามเณร จึงน่าจะเป็นเรื่องที่ชาวบ้านยอมรับและ
คืนตัว

๔. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนนอกจากจะเป็นประโยชน์แก่เด็กที่
เข้ามาบวชโดยตรงแล้ว ยังเป็นประโยชน์ต่อผู้ปกครองของเด็กอย่างน้อย ๒ ประการ คือ

๔.๑ ผู้ปกครอง จะต้องติดตามมาดูแลลูกของตนเป็นครั้งคราวซึ่งจะ
ทำให้ได้มีโอกาสสังสรรค์ที่อบรมสามเณรด้วย

๔.๒ ผู้ปกครอง เหล่านี้ก็จะกระตือรือร้นและให้ความสนับสนุนต่องาน
ด้านการเผยแพร่ส่งเสริมศึกษาธรรมะมากขึ้น

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
๒. เพื่ออบรมเยาวชนให้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและประเพณี
วัฒนธรรมในพุทธศาสนา
๓. เพื่อฝึกให้เยาวชนมีความประพฤติดีประพฤติกชอบ คือ
  - เป็นลูกที่ดีของบิดามารดา
  - เป็นศิษย์ที่ดีของครูบาอาจารย์
  - เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน
  - เป็นประชาชนที่ดีของชาติ
  - เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดีของศาสนา
๔. เพื่อกระตุ้นให้ผู้ปกครองกระตือรือร้นและให้ความสนับสนุนต่องานพัฒนา
ท้องถิ่นทางด้านศีลธรรม

หลักการการดำเนินงาน

๑. ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการและเจ้าภาพ โดยถือว่าผู้ปกครองของเยาวชน
ที่มาบรรพชาและผู้ใหญ่ที่มีความสนใจ เป็นเจ้าภาพตามความสมัครใจ
๒. จัดอย่างประหยัด โดยใช้ค่าใช้จ่ายจากปัจจัยที่ผู้ปกครองของสามเณรมอบ
ให้ตามความสมัครใจ

๓. เลือกวิทยากรที่เป็นคนในท้องถิ่น เป็นส่วนใหญ่ เพื่อส่งเสริมความสามารถของผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนาในท้องถิ่นให้ปรากฏ และเป็นแนวทางที่จะทำให้นักในท้องถิ่นจัดงานบรรพชาสามเณรได้เองในปีต่อ ๆ ไป
๔. ให้พระภิกษุสงฆ์ในวัดได้มีส่วนร่วมในการอบรมและดูแลสามเณรมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ เพื่อให้ท่านมีความกระตือรือร้นในการทำงานพระศาสนาแก่ท้องถิ่น

การเตรียมงาน

๑. การเตรียมงานระยะแรก : แรงจูงใจและผู้สนับสนุน

ผู้วิจัยได้เสนอ โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนแก่เจ้าอาวาสวัดเนินหย่องและชาวบ้านที่สนใจงานปัญหาด้านศีลธรรม เมื่อกลางเดือนกุมภาพันธ์ แต่ปรากฏว่าทั้งเจ้าอาวาสและประธานกลุ่ม ฯ ถึงแม้จะเห็นประโยชน์ของโครงการ แต่ไม่มั่นใจว่าคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะสนับสนุน ทั้งนี้เพราะ

๑. ภายหลังจากทดลอง จัดงานวันปีใหม่ตามหลักพุทธธรรมได้มีเสียงวิพากษ์วิจารณ์จากชาวบ้านบางคว้างานของผู้วิจัยอาจ เป็นการเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ โดยอาศัยพุทธศาสนาบังหน้า ตลอดจนวิจารณ์ผู้นำของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธว่าได้พยายามทำงานด้านพุทธศาสนา เพื่อแสวงหาชื่อเสียงหรือความเป็นใหญ่ในหมู่บ้าน

๒. วัดของกลุ่มทดลองยังไม่เคยจัดงานบรรพชาสามเณรมาก่อน อย่างไรก็ตามที่สุดเจ้าอาวาสและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานด้านศาสนาของหมู่บ้านหลายคนได้ตกลงใจจัดโครงการบรรพชาสามเณรในช่วงเดือนเมษายนเนื่องด้วยแรงจูงใจสำคัญ ๒ ประการคือ

- ๑.๑ ความสำเร็จของงาน กสช. พิเศษ ซึ่งแสดงให้เห็นชัดเจนว่าชาวบ้านส่วนใหญ่ให้ความสนับสนุนงานด้านศาสนาที่เป็นประโยชน์

- ๑.๒ กรรมการวัดผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบ เรื่องการจัดดูแลอาหารและสวัสดิการได้พยายามผลักดันให้มีการบรรพชาสามเณรตามที่ผู้วิจัยเสนอ เพราะเห็นเป็น

งานบุญเป็นประโยชน์แก่ลูกหลานของตนเอง ได้อาสาที่จะเป็นหัวแรงใหญ่ในการจัดการ
เรื่องอาหารและน้ำ ตลอดจนบรรพชา

๒. การเตรียมงานระยะที่สอง : ปัญหาวิทยากรและค่าใช้จ่าย

เมื่อได้ตัดสินใจที่จะจัดงานบรรพชา ก็ได้จัดประชุมคณะกรรมการวัดและ
ผู้ที่สนใจในโครงการปรึกษาหารือตกลงรายละเอียดและแบ่งหน้าที่ที่ต้องทำ สังเกตได้ว่า
ผู้เข้าร่วมประชุมมีความกระตือรือร้นและยินดีช่วยเหลือ รับผิดชอบงานส่วนที่ตนสามารถ
ทำได้ ปัญหาที่หนักใจกันมากในที่ประชุมคือปัญหาเรื่องวิทยากร เพราะทางวัดไม่มีพระ
หรือฆราวาสในหมู่บ้านที่มีความรู้ความสามารถจัดการอบรมเองได้ จำเป็นต้องเชิญ
วิทยากรจากที่อื่นเข้ามาช่วย ซึ่งตามที่กระทำกันในท้องถิ่น บางครั้งอาจต้องถวายปัจจัย
แก่พระวิทยากร รูปละ ๔๐๐ - ๑๐๐๐ บาท ทำให้ที่ประชุมวิตกเรื่องค่าใช้จ่าย เรื่อง
นี้ ผู้วิจัยได้แก้ปัญหาโดยรับเป็นผู้รับผิดชอบวางหลักสูตร นิมนต์และเชิญวิทยากรเอง
โดยจะเลือกเฉพาะผู้ที่มีการปฏิบัติ เป็นผู้เห็นคุณค่าของการเผยแพร่ธรรมเต็มใจเสีย
สละเวลาโดยไม่หวังผลตอบแทน ทั้งนี้จักเชิญวิทยากรในท้องถิ่นเป็นส่วนใหญ่ ที่ประชุม
ได้ตกลงที่จะจัดงานบรรพชาอย่างประหยัด ไม่เก็บเงินจากผู้ปกครอง แต่เปิดโอกาสให้
ถวายปัจจัยช่วยเหลือตามความสมัครใจ

๓. การเตรียมงานระยะที่สาม : ศึกษาเอกสาร, ประชาสัมพันธ์, วางหลักสูตร, เตรียมอุปกรณ์

- ศึกษาลักษณะการจัดงานบรรพชาสามเณรจากผู้ที่เคยจัดและจาก
เอกสาร
- กำหนดหลักเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ซึ่งผู้จะสมัครเข้ารับการอบรม
พึงทราบ
- ประชาสัมพันธ์ให้ชาวบ้านทราบและรับสมัคร
- จัดวางหลักสูตรและรายการที่จะทำโดยตลอด
- เชิญวิทยากรและเตรียมอุปกรณ์ด้านการเรียนการสอน

- จัดหาอุปกรณ์เครื่องใช้ เช่น จีวร บาตร ด้วยการขอหรือขอยืมจากวัดที่อยู่ในตำบลเดียวกันหลายวัด
- จีวรที่ได้มามีขนาดใหญ่ เพราะเป็นจีวรของพระภิกษุ สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธนำมาตัดเย็บและย้อมสีให้เป็นสีเดียวกัน

หลักเกณฑ์และระเบียบที่ได้กำหนดในโครงการ

ก. หลักเกณฑ์ในการรับสมัคร

๑. ผู้ประสงค์จะเข้ารับการบวชสามเณรต้องเป็นเด็กชายอายุระหว่าง ๑๐ - ๑๔ ปี
๒. ต้องได้รับการอนุญาตและคำรับรองจากบิดามารดาหรือผู้ปกครอง
๓. ก่อนที่จะได้รับอนุญาตให้บวชเป็นสามเณรได้ ผู้สมัครต้องผ่านการอบรมเกี่ยวกับพิธีการบวช การกราบ กิริยามารยาทอันพึงปฏิบัติในขณะที่บวชเป็นสามเณรและทดลองศึกษาปฏิบัติสมาทานอุโบสถศีลเป็นเวลา ๗ วัน เพื่อทดสอบดูความพร้อมของร่างกายและจิตใจและเพื่อเตรียมตัวที่จะเข้าพิธี
๔. ผู้ที่ไม่สามารถท่องคำบรรพชาได้ จะไม่ได้รับอนุญาตให้บวช

ข. ระเบียบสำหรับสามเณรที่เข้ารับการอบรม

๑. ต้องรักษาศีล เสด็จวัตร และประพฤติตามกฎระเบียบของวัด โดยเคร่งครัด
๒. ต้องเข้ารับการอบรม ทำวัตร สวดมนต์ และปฏิบัติกรรมฐาน ตามกำหนดการตลอดระยะเวลาที่บวชอยู่
๓. ห้ามมิให้เก็บเงินและของมีค่าอันไม่จำเป็นไว้กับตัว เช่น วิทยุ นาฬิกา เครื่องประดับ เป็นต้น
๔. ห้ามมิให้ออกนอกเขตวัดโดยไม่ได้รับอนุญาตจากพระอาจารย์ ผู้ปกครองหรือพระพี่เลี้ยง

๔. ห้ามมิให้ญาติหรือเพื่อนของสาม เณรมาพูดคุยกับสาม เณรในเวลาที่
คารอยู่ในชั้นเรียน

ค. หลักสูตรของการอบรม

๑) การเสนอหลักสูตร ทำในรูปการบรรยาย โดยนิมนต์และเชิญ
วิทยากรผู้มีความรู้ทั้งที่อยู่ในจังหวัดระยองและจากกรุงเทพมหานครมาบรรยายเนื้อหาธรรมะที่ได้
อบรมสาม เณรมีดังต่อไปนี้

- วันที่ ๑๓ : - เป้าหมายและอานิสงส์ของการบรรพชา เป็น
สามเณร
- การปฏิบัติตนของพ่อแม่ญาติพี่น้องและเพื่อนบ้าน
ในช่วงที่สามเณรบวช มีการรักษาศีล เป็นต้น
- วันที่ ๑๔ : - ศีล ๕, ศีล ๘, ศีล ๑๐ ความหมายวิธีปฏิบัติ
และอานิสงส์ของศีล, ปัญหาส่วนตัวและสังคม
อันเนื่องจากการไม่มีศีล ๕ ที่คู่กับธรรม ๕
- วันที่ ๑๕ : - พุทธประวัติ บรรยายประกอบภาพ เน้น
พุทธจริยาที่เหมาะสมกับวัยของสามเณร เช่น
ความกล้าหาญ การเสียสละ ความเมตตา
การให้อภัย
- วันที่ ๑๖ : - คุณของพระรัตนตรัย
- วิธีการกราบพระที่ถูกต้องทั้งทางกายและทางใจ
- ความสำคัญของการเข้าร่วมประเพณีและพิธี-
กรรมในพุทธศาสนาด้วยความเข้าใจ
- อธิบายความหมายของบทสวดมนต์ที่สามเณร
ต้องท่องสวดและที่ใดยืนได้ฟังในการเข้าร่วม

พิธีกรรม เช่น บทตั้งนโม และบทถวายพร-
ยถาลัทธิ

- วันที่ ๑๗ : - หัวใจพุทธศาสนา (โอราทปาฏิโมกข์) ได้แก่
การละความชั่ว การทำแต่ความดี การทำ
ใจให้บริสุทธิ์
- บุญ, การทำบุญที่ถูกต้อง, บุญกิริยาวัตถุ ๓
- วันที่ ๑๘ : - กรรม-เทพ—เจ้าแห่งความยุติธรรม
- ความกตัญญู เน้นเป็นพิเศษ เรื่อง ความ-
กตัญญูที่พึงมีต่อบิดามารดา
- วันที่ ๑๙ : - บารมี ๑๐ คุณค่าของการปฏิบัติบารมีแต่ละ
อย่าง
- วิธีการสร้างความมั่นคงของชีวิต ๔ ประการ
คือ ขยัน, สัจซื่อและรักษาทรัพย์ โดยเฉพาะ
อริยทรัพย์, ประหยัด, คบคนดี
- วันที่ ๒๐ : - การอยู่ร่วมกับผู้อื่นโดยอาศัยหลักสัมพันธ
สังคหวัตถุ ๔ และลักษณะมิตรแท้-มิตรเทียม
- วันที่ ๒๑ : - การกิน อยู่ หลับ นอน แบบชาวพุทธ
- สภาพแวดล้อมที่เป็นภัยต่อสุขภาพกายและใจ
- วันที่ ๒๒ : - การทำตนให้เป็นผู้ใหญ่โดยเจริญพรหมวิหาร ๔
เมตตา, กรุณา, มุทิตา, อุเบกขา และการ
รู้จักพึ่งพาตนเอง
- วันที่ ๒๓ : - ความหมายของการเป็นชาวพุทธที่แท้
- วันที่ ๒๔ : - อริยสัจ ๔

วันที่ ๒๔ : - ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับวัด - สาเหตุ
ที่ทำให้เด็กส่วนใหญ่ไม่ยอมมาวัด และ
แนวทางการปรับปรุงกิจกรรมในวัดเพื่อจูงใจ
ให้เด็กมาวัด *

๒) การปฏิบัติ

- ทำวัตรเช้าและเย็นทุกวัน
- ออกบิณฑบาตตอนเช้า หลังทำวัตร
- ฝึกการเจริญสติ, สมาธิ
- ฝึกการเดินจงกรม ทำในระหว่างวัน สลับการเรียน
การสอน
- ฝึกโยคะ

๓) กิจกรรมเสริม

- ๓.๑ แบ่งกลุ่มย่อย
- จัดกลุ่มสามเษร ๔ กลุ่ม กลุ่มละ
ประมาณ ๖-๘ รูป แต่ละกลุ่มมี
พระพี่เลี้ยง ๑ รูป และพี่เลี้ยง
ฆราวาส (นิสิตคณะแพทยศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย) ๑ คน
เพื่อช่วยเหลือให้คำแนะนำและ
สังเกตพฤติกรรม ซึ่งช่วยให้มี
การจัดการเรียนการสอน การ-
ปฏิบัติและกิจกรรมเสริมได้สอด-
คล้องกับสถานการณ์ในแต่ละตอน

* บันทึกเสียงการอบรมหลักสูตรรวมไว้ทุกเรื่อง

- ๓.๒ อภิปราย - แบ่งกลุ่มสนทนาหัวข้อที่เหมาะสม เช่น วันที่ ๒๕ ให้แต่ละกลุ่มสรุปสาเหตุที่ทำให้เด็กไม่ยอมมาวัด และแนวทางการแก้ไข แล้วนำมาเสนออภิปรายร่วมกัน
- ๓.๓ กิจกรรมที่แสดงออกในลักษณะรูปธรรม - จัดกิจกรรมให้สามเณรได้แสดงความคิดเห็นออกมาเป็นรูปธรรม เช่น เมื่อสอนเรื่องพุทธประวัติแล้ว ก็ให้สามเณรวาดรูปพระพุทธเจ้าตามที่คิดว่าควรเป็น หรือ เมื่ออภิปรายแนวทางการแก้ไขปัญหาเรื่อง เด็กไม่มาวัดก็ให้แต่ละกลุ่มสร้างวัดในอุดมคติด้วยทราย
- ๓.๔ กิจกรรมการทำตนให้เป็นประโยชน์ - จัดเวรทำความสะอาดบริเวณวัดและเวรล้างถ้วยชาม เพื่อให้สามเณรรู้จักการทำตนให้เป็นประโยชน์ที่อยู่ รู้จักช่วยเหลือตัวเองและรู้จักการทำงานร่วมกับผู้อื่น
- ๓.๕ โสตทัศนศึกษา - ฉายภาพยนตร์และสไลด์ ประกอบในตอนกลางคืน ซึ่งพยายามเลือกเรื่องที่เสริมความเข้าใจสิ่งที่สามเณรได้ศึกษาในช่วงกลางวัน เช่น เมื่อศึกษาเรื่องพุทธประวัติ ก็ฉายภาพยนตร์เรื่อง "พุทธศาสนาในอินเดีย" เมื่อศึกษาเรื่องศีล ก็ฉายสไลด์เรื่อง "คุณของสุรา" เป็นต้น

- ๓.๖ กิจกรรมนอกสถานที่ - วันที่ ๒๓ นำสาม เณรไปศึกษา
ปฏิบัติที่สำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส
ตำบลป่ายูบใน เขต — กิ่งอำเภอ
วังจันทร์
- ๓.๗ แสดงนิทรรศการ - วันที่ ๒๖ หลังการทดสอบความรู้ที่
ได้ศึกษา ได้ให้สาม เณรช่วยกันทำ
นิทรรศการ โดยนำรูปที่ถ่ายในวัน
บวชและช่วงระหว่างบวช เท้าที่อัด
ล้าง ตลอดจนรูปพระพุทธเจ้าที่
วาดมาติดบอร์ด เขียนคำอธิบาย
พร้อมทั้งธรรมสุภาสิต
- ๓.๘ ฝึกเทศนาธรรม - วันที่ ๒๗ ก่อนสีก ได้เชิญพ่อแม่
และชาวบ้านมาร่วมงาน ให้สาม
เณรแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนมาเทศนา
ธรรม กลุ่มละ ๑ เรื่อง และให้
สาม เณรทุกรูปพูดเล่าอุปนิสัย
พฤติกรรมก่อนการบวชและสิ่งที่
อธิษฐานทางใจว่าจะทำภายหลัง
การบวช

การเก็บข้อมูล

เนื่องจากกลุ่มควบคุม ที่วัดหนองหินเกรว ได้จัดงานบรรพชาสาม เณรในระยะ
เวลาใกล้เคียงกัน จึงได้เก็บข้อมูลของงานบรรพชาทั้งสองกลุ่ม ในลักษณะเปรียบเทียบ
โดยมีขั้นตอนการเก็บข้อมูลดังนี้

๑. ก่อนการอบรม ได้สำรวจข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับสามเณร คือ อายุ การศึกษา อาชีพบิดามารดา และทัศนคติ ความรู้ความเข้าใจในเรื่องการบรรพชา สามเณร โดยใช้แบบสอบถาม

๒. ระหว่างการอบรม

๒.๑ ในกลุ่มทดลองที่วัดเนินหย่อง ใช้วิธีการเก็บข้อมูล ๓ วิธีคือ

- ให้สามเณรเขียนบรรยาย ถึงนิสัยก่อนบวช พฤติกรรมที่ทำ ในระหว่างบวช และสิ่งที่ตั้งใจทำภายหลังการบวช
- ใช้แบบสอบถาม คำถามเดียวกับที่ได้ถามก่อนการอบรม
- การสอบประเมินความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมที่สามเณร ได้รับก่อนการอบรม

๒.๒ ในกลุ่มควบคุม ใช้วิธีสัมภาษณ์เจ้าอาวาส สามเณรบางรูป และ ภรรยาที่อยู่ร่วมในการดำเนินกิจกรรม เป็นส่วนใหญ่

๓. หลังการอบรม ได้ติดตามประเมินผลโดยใช้แบบสอบถามและ การสัมภาษณ์ประกอบกันภายหลังการอบรม ๕ เดือน นอกจากนี้ยังได้ใช้วิธีการสังเกต การบันทึกภาพและการบันทึกเสียง

ปัญหาการเก็บข้อมูล

ในการเก็บข้อมูลของกลุ่มทดลอง ไม่ประสบปัญหาใด เพราะเป็นงานทดลอง ที่ผู้วิจัยได้ดำเนินงานเอง ผู้ที่ทำหน้าที่เก็บข้อมูลได้อยู่ร่วมในการดำเนินงานตลอด โครงการ การเก็บข้อมูลกลุ่มควบคุมก่อนการอบรมไม่มีปัญหา แต่ระหว่างการอบรม และภายหลังการอบรมมีปัญหามากเจ้าอาวาสไม่เต็มใจให้มีการติดตามผลงานและไม่ให้ รายละเอียดเกี่ยวกับการอบรมมากนัก ในการเก็บข้อมูลภายหลังการอบรม ๕ เดือน ในกลุ่มทดลอง ผู้ช่วยงานเก็บข้อมูลได้ไปสัมภาษณ์ผู้ที่เคยบวชและผู้ปกครองที่บ้าน แต่ ในกลุ่มควบคุมไม่อาจทำเช่นนั้นได้ เพราะเจ้าอาวาสได้ยืนยันว่า ท่านและครูของ โรงเรียนประจำหมู่บ้านจะช่วยกันทำเอง ถึงแม้ว่า จะรู้ว่า วิธีการเก็บ

ข้อมูลที่แตกต่างกันดังกล่าวอาจมีผลต่อข้อมูลแต่ก็ไม่อาจทำตามความประสงค์ที่วางไว้ เพราะเป็นความไม่เหมาะสมที่จะไปสัมภาษณ์ผู้ที่เคยบวชและผู้ปกครอง โดยเจ้าอาวาส มิได้รับรู้ ปรากฏว่าข้อมูลที่ได้รับจากกลุ่มควบคุมนั้นได้เฉพาะคำตอบแบบสอบถาม ๖ ชุด หลังจากที่เราตรวจสอบแล้ว ไม่แน่ใจว่าผู้เขียนเขียนจากความคิดเห็นของตัวเองหรือถามผู้อื่น ลายมือที่เขียนเป็นลายมือคนโต ไม่ใช่เด็ก จึงไม่อาจนำมาประเมินเปรียบเทียบได้

การประเมินผล

การวิเคราะห์ประเมินผล ๒ ส่วนใหญ่ คือ

๑. การวางแผนการสอนเนื้อหาและวิธีการสอน
  ๒. ผลที่สามเณรได้รับ ๓ ด้าน คือ ด้านความรู้ ด้านทัศนคติ และด้านพฤติกรรม
๑. การประเมินผลด้านการวางแผนการสอนเนื้อหา วิธีการสอน

การประเมินผลด้านนี้ ใช้วิธีสังเกตเปรียบเทียบโดยคณะผู้วิจัยได้พบว่าแนวทางการอบรมสามเณรที่เนินหย่องและที่หนองกันเกรามีความแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้

๑.๑ การวางแผนการสอน ที่เนินหย่องได้มีการกำหนดหลักสูตรที่แน่นอน และได้นิมนต์และเชิญวิทยากรหลายรูปหลายคนไว้ล่วงหน้า สามเณรได้รับการอบรมและมีกิจกรรมตลอดวัน ส่วนที่หนองกันเกรา เจ้าอาวาสทำงานตามลำพังเพียงรูปเดียว จัดอบรมเฉพาะช่วงเช้า ช่วงบ่ายว่าง ถ้าวันใดท่านมีงานอื่น ถึงดการอบรมไม่มีการวางหลักสูตร

๑.๒ เนื้อหาที่สอน ที่เนินหย่องเน้นความรู้ความเข้าใจพุทธศาสนาทั้งในเรื่องหลักธรรม ประเพณี ประวัติ ที่ถูกต้องโดยเลือกเรื่องที่สามเณรจะสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผลการอบรม สามเณร มีความรู้เพิ่มขึ้น ส่วนการนั่งสมาธิมีการสอนวิธีการปฏิบัติอานาปานสติ และเน้นเรื่องการมีสติในชีวิตประจำวัน ที่หนองกันเกรา ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่า สามเณรมีการฝึกสมาธิมาก เวลานั่งสมาธิ สามเณรหลายรูปนั่งตัวแข็งเดินทางไปเฝ้าพระพุทธเจ้า เมื่อสอบถาม สามเณรรูปหนึ่งยืนยันว่าท่านได้ไปเฝ้าพระพุทธเจ้าจริง เมื่อถามต่อไปว่าพระพุทธเจ้ามีลักษณะเป็นอย่างไร ท่านบอกว่า

จำไม่ได้ ที่น่าสังเกตคือ ชาวบ้านที่หนองกั้นเกราแสดงความปลื้มใจมากที่สุดสาม เชนหนึ่งสมาธิ
ได้เช่นนั้น

๑.๓ วิธีการสอนที่หนองกั้นเกรา สอนในลักษณะการอบรมแบบพระ.

อุบายสอนศิษย์ คือ ใช้วิธีบอกเล่าให้ฟัง ส่วนที่เน้นห้อยงใช้วิธีการให้สาม เชนมีส่วนร่วม
ในการแสดงความคิดเห็นและการสร้างสรรค์มาก ครูที่เน้นห้อยงแสดงความประหลาดใจ
ที่เห็นว่าสาม เชนที่มาบวชพากันออกความคิดเห็นตอบคำถามอย่างฉะฉาน เพราะที่โรงเรียน
แม้ว่าครูจะพยายามหาวิธีการสอนให้เด็กแสดงความคิดเห็นหลายวิธีแต่ก็ไม่สัมฤทธิ์ผล
ผลการฝึกให้สาม เชนมีการแสดงออกมากนี้ เห็นได้ชัดในวันสุดท้ายของการบวช สาม เชน
เขียนบรรยายถึงพฤติกรรมก่อนการบวชระหว่างบวช และที่ตั้งใจว่าจะทำอันถือ เป็นคำ
อธิษฐานได้อย่างดี และสามารถพูดต่อหน้าญาติโยมที่มาฟังได้ดี ซึ่งสร้างความประทับใจ
และความปลาบปลื้มให้กับพ่อแม่และชาวบ้านที่เข้าร่วมงาน

๒. ผลที่สาม เชนได้รับ

๒.๑ การประเมินผลด้านทัศนคติ

การประเมินผลด้านทัศนคติ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ๒ ครั้ง
คือ ก่อนการอบรม (วันบวช) และหลังการอบรม (วันสุดท้ายก่อนสึก) ทั้งที่กลุ่มทดลอง
เน้นห้อยงและกลุ่มควบคุมหนองกั้นเกรา อย่างไรก็ตามบางคำถาม ถามเฉพาะก่อนการ
อบรม และบางคำถาม ถามเฉพาะภายหลังการอบรม ผลการประเมินสรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๒๑

ลักษณะพื้นฐานของสาม เชน

หมู่บ้าน	อายุระหว่าง ๑๑-๑๕ ปี ค่าเฉลี่ย อายุ	การศึกษา			อาชีพผู้ปกครอง				จำนวน สาม เชน
		ต่ำกว่าจบป.๔	จบป.๔	สูงกว่า ป.๕	ทำสวน นาไร่	รับ จ้าง	ค้าขาย	รับ ราชการ	
เน้นห้อยง	๑๒.๑	๑	๗	๑๔	๑๔	๒	๑	๑	๒๒
หนองกั้นเกรา	๑๒.๑	๒	๔	๕	๑๒	๑	๓	-	๑๖
	รวม	๓	๑๑	๑๙	๒๖	๓	๔	๑	๓๘

ตารางที่ ๒๒ สาเหตุและความต้องการบวชก่อนการอบรม

สาเหตุของการบวช ใจจริง		พ่อแม่ให้บวช	ครูแนะนำ	เลือกบวชเอง	รวม
อยาก	น	๕	๖	๖	๑๗
	ก	๕	-	๕	๑๓
ไม่อยาก	น	๑	๑	-	๑
	ก	-	-	๑	๑
เฉย ๆ	น	๓	-	๑	๔
	ก	๒	-	-	๒
รวม	น	๙	๖	๗	๒๒
	ก	๑๑	-	๕	๑๖

น = เนินหยอง ก = กั้นเกรา

ตารางที่ ๒๓ เรื่องที่ต้องการเรียนรู้มากที่สุดก่อนการอบรม

เรื่อง	เนินหยอง		ทงกั้นเกรา	
	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
๑ มนต์	๑	๕.๓	๔	๕๐
๒ ธรรมะและศีลธรรม	๑๔	๖๕.๒	๖	๓๗.๕
๓ การเป็นคนดี	๑	๕.๓	๑	๖.๒๕
๔ ประเพณี	๑	๕.๓	-	-
๕ บุญ	๒	๘.๖	-	-
๖ พุทธประวัติ	๑	๕.๓	-	-
๗ เรียนหนังสือ	๒	๘.๖	-	-
๘ ผิสงเวทดา	-	-	๑	๖.๒๕
รวม	๒๒		๑๖	๑๐๐

ตารางที่ ๒๔ สิ่งที่กังวลใจในการบวชก่อนการอบรม

สิ่งที่กังวล	เนินหย่อง		หนองกินเกรา	
	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
เฉย ๆ (ไม่กังวล)	๑๐	๔๔.๔	๖	๓๗.๕
กลัวร้องบทธวดมนต์ ไม่ได้	๗	๓๑.๘	๕	๓๑.๓
คิดถึงพ่อแม่พี่น้อง ที่บ้าน	๒	๘.๑	๓	๑๘.๗
อื่นๆ	๓	๑๓.๖	๒	๑๒.๕
รวม	๒๒	๑๐๐	๑๖	๑๐๐

อื่น ๆ ได้แก่ กลัวคิดถึงบ้าน กลัวจะทำบาป กลัวอดข้าวเย็นไม่ไหว กลัวผี
ตารางที่ ๒๕ เปรียบเทียบความเห็นเรื่องประโยชน์ของการบวชสามเณร

หมู่บ้าน	ตอบแทนคุณพ่อแม่		ใช้เวลาว่าง		ได้บุญ		เรียนธรรมะ	
	ก่อน บวช	หลัง บวช	ก่อน บวช	หลัง บวช	ก่อน บวช	หลัง บวช	ก่อน บวช	หลัง บวช
เนินหย่อง	๖	๑๐	๐	๑	๓	๒	๑๓	๕
ร้อยละ	(๒๗.๓)	(๔๔.๔)					(๕๕.๑)	(๕๐.๕)
หนองกินเกรา	๘	๗	๑	๑	๓	๐	๔	๔
	(๕๐.๐)	(๔๓.๗)					(๓๐.๘)	(๓๘.๕)
รวม	๑๔	๑๗	๑	๒	๖	๒	๑๗	๑๔
	(๓๖.๘)	(๔๔.๗)					(๕๕.๗)	(๓๖.๘)

ความเห็นเรื่องบวชตามประเพณี ไม่มีผู้ใดตอบทั้ง ๒ หมู่บ้าน ทั้งก่อนและหลังบวช

ก่อนการอบรมตอบ ๑๖ คน หลังการอบรมตอบ ๑๓ คน อีก ๓ คน สึกออกไปเสียก่อน

ตารางที่ ๒๖ สิ่งที่ได้ศึกษาระหว่างการบวชที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุด

สิ่งที่เป็นประโยชน์	เนินหย่อง		หนองกันเกรา	
	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ	จำนวนคำตอบ	ร้อยละ
๑. ศิล	๑๑	๓๗.๕	๔	๖๑.๕
๒. การประพฤติเป็นคนดี	๑	๓.๕	๑	๗.๗
๓. วิปัสสนา	๑	๓.๕	๑	๗.๗
๔. ความกตัญญู	๕	๑๗.๒	-	-
๕. อริยสัจ ๔	๓	๑๐.๓	-	-
๖. หิริโอตตัปปะ	๓	๑๐.๓	-	-
๗. พระพุทธเจ้า	๒	๖.๕	-	-
๘. กัลยาณมิตร	๑	๓.๕	-	-
๙. บารมี	๑	๓.๕	-	-
๑๐. สังคหวัตถุ ๔	๑	๓.๕	-	-
๑๑. ความดี	-	-	๑	๗.๗
๑๒. สวามนตร์	-	-	๑	๗.๗
๑๓. ไม่มี	-	-	๑	๗.๗
รวม	๒๕		๑๓	

ผู้ตอบของ เนินหย่องบางคนตอบมากกว่าหนึ่ง

ตารางที่ ๒๓ เปรียบเทียบความเห็นเรื่องลักษณะของแผนที่ดีก่อนและหลังการอบรม

แผนที่ดีควร	เป็นหย่อง		หนองกันเกรา	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
๑. เรียบร้อยประพฤติในทางธรรม	๔๗.๘	๒๘.๖	๔๒.๑	๒๐.๐
๒. เชื่อฟังครู ตั้งใจเรียน	๓๔.๘	๕๓.๖	๑๕.๘	๒๖.๖
๓. ไม่เล่นไม่ทะเลาะกัน	๑๓.๐	๑๗.๘	๑๐.๕	๖.๗
๔. ไม่ร้องเพลง	-	-	๑๐.๕	๖.๗
๕. ช่วยพ่อแม่ทำงาน	-	-	๕.๓	๖.๗
๖. นุ่งห่มฉีวรเก่ง	-	-	๕.๓	-
๗. ท่องมนต์เก่ง	๔.๘	-	๕.๓	-
๘. นิสัยดี	-	-	๕.๓	๒๐.๐
๙. ไม่ฉันทมือเย็น	-	-	-	๑๓.๓

แสดงคำตอบร้อยละ

ตารางที่ ๒๔ เปรียบเทียบความเห็นเรื่องลักษณะการจัดงานบวชก่อนและหลังการอบรม

หมู่บ้าน	มีคนมามาก		มีผู้มีชื่อเสียงร่วมงาน		มีการบันเทิง		ประหยัด	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๑๘.๒	๔.๕	๓๖.๕	๒๒.๗	๔.๕	-	๔๐.๙	๗๒.๘
หนองกันเกรา	๑๒.๕	๓๐.๘	๑๘.๗๕	๒๓.๑	๖.๒๕	-	๖๒.๕	๕๖.๑

แสดงคำตอบร้อยละ

จากตารางข้างต้นวิเคราะห์ได้ว่า (ตารางที่ ๒๒) ก่อนการอบรม ใน ๓๔ คนของสามเณร ทั้งสองหมู่บ้านชาย ๓๐ คน จำนวนผู้ที่ไม่อยากบวชและเฉย ๆ ๔ คน เป็นสามเณรที่เ็นหย่อง ๕ คน จาก ๒๒ (ร้อยละ ๒๒.๗) และที่หนองกันเกรา ๓ จาก ๑๖ (ร้อยละ ๑๘.๘) ส่วนสาเหตุของการบวช ส่วนใหญ่บวชเพราะพ่อแม่ให้บวช รองลงมา คือ เลือกบวชเอง เฉพาะที่เ็นหย่องมีผู้บวชเพราะครูแนะนำถึง ๖ ราย ข้อมูลนี้แสดงให้เห็นว่า ผู้ปกครองและครูมีส่วนอย่างมากในการแนะนำเด็กให้เข้าสู่พระศาสนา โดยเฉพาะที่เ็นหย่อง ครูทำหน้าที่สอนวิชาศีลธรรมของโรงเรียนเป็นประธานของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้อุทิศตัวเพื่อส่งเสริมเรื่องธรรมะและศีลธรรมในโรงเรียนและในหมู่บ้านอย่างจริงจัง ตลอดจนมีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย ดังนั้นจึงเป็นผู้ที่ชักจูงให้เด็กในโรงเรียนเกิดความสนใจที่จะศึกษาและปฏิบัติธรรมได้มาก

เรื่องที่ต้องการเรียนรู้มากที่สุดก่อนการอบรม (ตารางที่ ๒๓) คือ ธรรมะและศีลธรรม ที่เ็นหย่องร้อยละ ๖๕.๒ และที่หนองกันเกรา ๓๗.๕ ซึ่งเมื่อสัมภาษณ์เฉพาะรายว่า ธรรมะที่ต้องการเรียนรู้คืออะไร หรือหมายถึงอะไรก็ไม่สามารถตอบได้ สำหรับการท่องมนต์ได้ เป็นสิ่งที่ดีสิ่งหนึ่งของเณรที่หนองกันเกราต้องการ แต่ที่เ็นหย่องมีความต้องการเรื่องนี้เพียงร้อยละ ๔.๓ ที่เ็นหย่องต้องการเรียนรู้เรื่องประเพณี บุญ พุทธประวัติ และได้เรียนหนังสือ ซึ่งหนองกันเกราไม่ได้แสดงความต้องการ ขณะเดียวกันหนองกันเกราต้องการเรียนรู้เรื่องผีสงฆ์เทวดา ร้อยละ ๖.๒๕ แต่ที่เ็นหย่องไม่มีผู้ใดกล่าวถึง

ในด้านความกังวลใจในการบวช (ตารางที่ ๒๔) เณรของทั้งสองหมู่บ้านรู้สึกไม่กังวลใจเป็นส่วนใหญ่ ส่วนที่กังวล มีความกลัวว่าจะท่องบทสวดมนต์ไม่ได้ โกล้เคียงกัน ทั้งสองหมู่บ้าน เหตุผลอื่น ๆ ไม่มีมากเพียงร้อยละ ๑๓.๖ สำหรับเ็นหย่อง และ ๑๒.๕ สำหรับหนองกันเกรา กังวลคิดถึงบ้านมีน้อย

การเปรียบเทียบความเห็นเรื่องประโยชน์ของการบวชสามเณร (ตารางที่ ๒๕) ก่อนการอบรม ร้อยละ ๔๕.๑ ของสามเณรที่เ็นหย่องต้องการบวชเพื่อศึกษาธรรมะ ขณะที่หนองกันเกรา มีเพียงร้อยละ ๓๐.๘ ในทางตรงข้ามการบวชเพื่อจะได้ตอบแทน

บุคคลพ่อแม่ที่เป็นหย่องน้อยกว่าตนเองกันเกราเกือบครึ่งหนึ่ง (๒๓.๓ และ ๕๐.๖)

ภายหลังการอบรม ทนองกันเกรามีความเปลี่ยนแปลงไม่มากนัก ที่เนินหย่องเห็นประโยชน์ในเรื่องการตอบแทนบุคคลพ่อแม่เพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๒๗.๓ เป็น ๔๔.๔ ทั้งนี้เพราะมีการสอนเน้นเป็นพิเศษในเรื่องความกตัญญูต่อพ่อแม่

สิ่งที่ได้ศึกษาระหว่างการบวชที่เห็นว่าเป็นประโยชน์มากที่สุด (ตารางที่ ๒๖)

สามเณรทนองกันเกรา ร้อยละ ๖๑.๔ เห็นว่าหลักธรรมที่มีประโยชน์คือ เรื่องศีล นอกนั้นเห็นว่าการสวดมนต์ การสอนให้ประพฤติดี วิปัสสนา เป็นประโยชน์อย่างละ ๑ ความเห็นส่วนที่เนินหย่องเนื่องจากมีการสอนหลักธรรมหลายเรื่อง ความคิดเห็นจึงกระจัดกระจายมาก เรื่องศีลเป็นคำตอบสูงสุด ร้อยละ ๓๗.๕ เรื่องความกตัญญู มีความเห็นรองลงมา ร้อยละ ๑๗.๒ อริยสัจ ๔ ศิริโอติปาละ เป็นอันดับ ๓ ร้อยละ ๑๐.๓

ความเห็นเรื่องลักษณะของเณรที่ดี (ตารางที่ ๒๗) ก่อนการอบรมทั้งสองหมู่บ้าน มีทัศนคติว่าเณรที่ดีควรเรียบร้อยประพฤติในทางธรรมมาเป็นอันดับแรก และเชื่อฟังอาจารย์เป็นลำดับสอง ภายหลังการอบรมกลับเป็นการเชื่อฟังอาจารย์ตั้งใจเรียนมาเป็นลำดับแรก ทั้งสองหมู่บ้านที่น่าสังเกต คือ ภายหลังการอบรมที่เนินหย่องความคิดในเรื่องลักษณะของเณรที่ดีว่าไม่ควรทะเลาะกันมีเพิ่มขึ้น เพราะในช่วงการอบรมที่เนินหย่องมีปัญหาเรื่องสามเณรทะเลาะกันให้เห็นเป็นตัวอย่าง ส่วนที่ทนองกันเกราภายหลังการอบรม มีผู้คิดว่าลักษณะของเณรที่ดีคือการไม่ฉันทมือเย็น ๒ ราย ซึ่งก่อนการอบรมไม่มี

ความเห็นเรื่องลักษณะการจัดงานบวช (ตารางที่ ๒๘) ก่อนการอบรมที่เนินหย่องต้องการประหยัดและให้ผู้ใหญ่มาร่วมงาน ร้อยละ ๔๐.๕ และ ๓๖.๔ ตามลำดับแต่หลังการอบรม ความต้องการให้จัดงานบวชอย่างประหยัดเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๗๖.๔ และความต้องการให้ผู้ใหญ่ที่มีชื่อมาร่วมงานลดลงเหลือร้อยละ ๒๒.๗ ในทางตรงกันข้ามที่ทนองกันเกรากลับจัดประหยัดลดลงจากร้อยละ ๖๒.๕ เป็น ๔๖.๑ แต่ต้องการให้มีคนมามาก ๆ เพิ่มขึ้น ถ้าเปรียบเทียบผลของการบวชทำให้ผู้บวชที่เนินหย่องมีทัศนคติในเรื่องลักษณะการจัดงานบวชดีขึ้น ชัดเจนกว่าที่ทนองกันเกรา อย่างไรก็ตามทั้ง ๒ แห่ง สามารถตัดความคิดที่ต้องการ

ให้มีการจัดสิ่งบันเทิง ซึ่งก่อนบวชทั้ง ๒ แห่งมีผู้คิดเช่นนั้นแห่งละ ๑ ราย

๒.๒ การประเมินผลด้านพฤติกรรม

ก. วิธีการประเมินผล

การประเมินผลด้านพฤติกรรม เป็นงานที่ผู้วิจัยให้ความสำคัญมากแต่สามารถติดตามประเมินผลได้เฉพาะกลุ่มทดลองเป็นหย่อง โดยได้ทำการประเมิน ๓ ขั้นตอนคือ

๑. ระหว่างการอบรม
๒. เปรียบเทียบความประพฤติก่อนการบวช ระหว่างบวช
๓. ความตั้งใจที่จะประพฤติภายหลังการบวช ความประพฤติจริง

ภายหลังการบวชใหม่ ๆ และ ภายหลังการบวช ๔ เดือน

๑. การประเมินผลระหว่างการอบรม

วัตถุประสงค์ของการประเมินระหว่างการอบรม เพื่อรู้ถึงพฤติกรรมของสามเณรแต่ละรูปในแต่ละช่วงตอนของการอบรม เพื่อจะได้ปรับปรุงหลักสูตรที่จะช่วยเสริมคุณสมบัติที่ดีของสามเณรให้ดียิ่งขึ้นและช่วยแก้ปัญหาคือความประพฤติที่ไม่สมควรได้ทันและเหมาะสมกับเหตุการณ์ โดยใช้ ๔ วิธีการคือ

๑.๑ สามเณรประเมินพฤติกรรมตนเองโดยเขียนบัญชีความดีความชั่วทางกาย วาจา ใจ ระหว่างวันที่ ๑๗ ถึงวันที่ ๒๑ เมษายน รวม ๕ วัน ซึ่งช่วยให้สามเณรรู้จักมองตนเอง และช่วยให้ครูผู้อบรมและพี่เลี้ยงเข้าใจทัศนคติและพฤติกรรมของสามเณรมากยิ่งขึ้น จากข้อมูลที่ได้ พี่เลี้ยงจะนำมาวิเคราะห์และแก้ไขร่วมกัน ในกรณีที่เห็นว่าจำเป็น

๑.๒ สามเณรประเมินพฤติกรรมตนเองตามแบบที่กำหนด ทุก ๔ วัน ความคิดเห็นเพิ่มเติมเป็นประโยชน์มากต่อการปรับปรุงการอบรม

๑.๓ ประเมินผลพฤติกรรมของสามเณร โดยพระพี่เลี้ยงและนิสิตพี่เลี้ยงตามแบบที่กำหนดทุก ๔ วัน ผลที่ได้นำมาเปรียบเทียบกับประเมินตนเองของสามเณร

แล้วนำมาสรุปพฤติกรรมส่วนดีและส่วนที่เป็นปัญหาของสาม เณรแต่ละรูป แล้วดำเนินการแก้ไขปรับปรุงเนื้อหาและวิธีการสอนตลอดจนสนทนากับสาม เณรเฉพาะราย หรืออธิบายรวม ตามความเหมาะสม

๑.๔ สนทนาเป็นราย รูป ทุก ๓ วัน ผู้วิจัยได้จัดรายการสนทนากับสาม เณรแต่ละรูปซึ่งช่วยให้สาม เณรบางรูปได้เล่าถึงปัญหา และ ได้รับคำแนะนำหรือความช่วยเหลือ ในการแก้ไขปัญหาได้ทันและเหมาะสมกับเหตุการณ์

๒. ประเมินผลเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนการบวชและระหว่างบวช ใ้ใช้ ๒ วิธีการคือ

๒.๑ โดยการใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูล ๒ ครั้ง คือ ก่อนการอบรม (วันบวช) ได้ให้สาม เณรเขียนเดิมในช่องว่างระบุถึงความประพฤติกที่สาม เณรได้ทำ ต่อบุคคลต่าง ๆ มีบิดามารดา เป็นต้น หลังการอบรม (ก่อนสึก) ให้สาม เณรเขียนเดิมในช่องว่างระบุถึงความตั้งใจที่จะประพฤติกกับบุคคลต่าง ๆ ที่ได้เคยถามแล้ว วัตถุประสงค์ของการเก็บข้อมูลนี้ เพื่อเปรียบเทียบความประพฤติกที่สาม เณรกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมได้เคยทำจริง กับทัศนคติที่เปลี่ยนไป ซึ่งคาดว่าเป็นผลที่ได้จากการอบรม

๒.๒ โดยให้สาม เณรเขียนเรียงความ เล่าถึงความประพฤติกก่อนการบวช ระหว่างการบวช ความตั้งใจที่จะประพฤติกภายหลังการบวช และความรู้สึกประทับใจ

๓. การประเมินผลเปรียบเทียบความตั้งใจที่จะประพฤติกภายหลังการบวช ความประพฤติกจริงภายหลังการบวชใหม่ ๆ และภายหลังการบวช ๔ เดือน โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยบวชว่าได้ทำตามความตั้งใจที่เคยเขียนไว้หรือไม่ ถ้าจะมีการจัดงานบรรพชาสาม เณร อีก จะบวชอีกหรือไม่ และถามผู้ปกครองถึงพฤติกรรมของผู้ที่เคยบวช ก่อนบวช ภายหลังที่สึกใหม่ ๆ ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและจะให้ผู้ที่เคยบวชบวชอีกหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการประเมินผลดังกล่าว เพื่อดูพฤติกรรมจริงก่อนและหลังบวช เทียบกับพฤติกรรมที่ตั้งใจไว้ขณะบวช ทำให้ทราบถึงผลของการอบรมที่มีต่อพฤติกรรมของเขาเยาวชนในกลุ่มทดลอง

๔. การวิเคราะห์ประเมินผล

ผลจากวิธีการประเมินข้างต้น เสนอตัวอย่างและตารางวิเคราะห์ ข้อมูลได้ดังนี้

พฤติกรรมรวมของสาม เณรที่สังเกตโดย

พระพี่เลี้ยงประจำกลุ่ม

		ดีขึ้น	คงเดิม	ลดลง
พฤติกรรมทางกาย	๑. มีความสำรวมในการแต่งกาย	๑๒	๘	๒
	๒. มีความสำรวมในด้านกริยา-ท่าทาง	๖	๑๓	๓
	๓. มีความขยันในการทำงาน	๔	๔	๓
	๔. ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	๖	๑๒	๔
	รวม	๒๑	๔๒	๑๒
พฤติกรรมทางวาจา	๑. กล้าตอบคำถาม, เสียงดังฟังชัด	๑๖	๖	๐
	๒. สำรวมคำพูด	๑๐	๖	๔
	๓. มีมนุษยสัมพันธ์ เข้ากับเพื่อนได้ดี	๑๓	๘	๑
	รวม	๓๙	๒๐	๖
พฤติกรรมทางจิตใจ	๑. มีความตั้งใจฟังครูอธิบาย	๑๖	๖	๑
	๒. มีความเอื้อเฟื้อช่วยเหลือผู้อื่น	๑๗	๔	๐
	๓. เชื่อฟังพระพี่เลี้ยง	๐	๑๕	๗
	๔. ตั้งใจในการปฏิบัติธรรม	๘	๑๑	๓
รวม	๔๑	๓๖	๑๑	
รวมทั้งสิ้น	๑๑๓	๙๔	๓๐	

สถาบันวิทย์พัฒนศึกษา
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เปรียบเทียบพฤติกรรมของแมว ๔ กลุ่มที่เปลี่ยนแปลง (คะแนน)

	กลุ่มที่ ๑		กลุ่มที่ ๒		กลุ่มที่ ๓		กลุ่มที่ ๔	
	ดีขึ้น	ลดลง	ดีขึ้น	ลดลง	ดีขึ้น	ลดลง	ดีขึ้น	ลดลง
กาย	๑	๗	๑๓	๐	๑๑	๕	๘	๑
วาจา	๔	๒	๔	๐	๑๑	๒	๑๑	๒
ใจ	๑๐	๐	๑๓	๒	๗	๗	๑๑	๒
รวม	๒๐	๙	๓๔	๒	๒๙	๑๓	๓๐	๕
คะแนนเฉลี่ย	๑๑		๓๓		๑๖		๒๕	
อันดับคะแนน	๔		๑		๓		๒	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๒๔ พฤติกรรมของเนรแต่ละองค์จากการสังเกตของนิสิต ที่เลี้ยง ประจำกลุ่ม

กลุ่มที่	ชื่อย่อ	ทางกาย			ทางวาจา				ทางใจ				รวมพฤติกรรม		
		แต่งกาย	กริยา	ขยัน	ไม่ว่าใคร	กล้าตอบ	สำรวจ	สัมพันธ์	ตั้งใจ	ช่วยเหลือ	เชื่อฟัง	ปฏิบัติ	ดีขึ้น	คงเดิม	ลดลง
(๕ คน)	พ.ช.	→	→	→	↓	→	↑	↑	↑	→	→	→	๓	๗	๑
	น.ณ.	→	→	↓	↓	↑	↑	→	↑	↑	→	→	๔	๕	๒
	ล.ช.	→	↓	→	↓	↑	→	↑	↑	↑	→	↑	๕	๔	๒
	อส	↓	→	→	↓	↑	↓	↑	↑	→	→	→	๔	๕	๒
	กส	→	→	↓	→	→	↑	↓	↑	↑	→	↑	๔	๕	๒
(๖ คน)	นส	→	→	↓	↑	→	↑	→	↓	↑	↓	↑	๔	๕	๓
	ชช	↑	↑	↑	→	↑	↑	↑	↑	↑	→	↑	๔	๒	๐
	จห	↑	↑	→	↑	↑	→	→	↑	↑	→	↑	๕	๔	๐
	ปก	↑	→	→	↑	→	↑	→	↑	→	→	↑	๕	๖	๐
	อส	→		→	↑	↑	↑	→	→	↑	→	↑	๖	๔	๐
	ตส	↑	→	↑	→	→	↑	→	→	→	→	↑	๔	๕	๐

กลุ่มที่	ชื่อย่อ	ทางกาย			ทางวาจา				ทางใจ			รวมพฤติกรรม			
		แต่งกาย สำรวม	กริยา เรียบร้อย	ขยับ	ไม่ว่า ใคร	กล้า ตอบ	สำรวม	สัมพันธ์	ตั้งใจ	ช่วยเหลือ	เชื่อฟัง	ปฏิบัติ	ดีขึ้น	คงเดิม	ลดลง
๓ (๔ คน)	ภท	↑	↑	→	↑	↑	→	↑	↑	↑	→	↓	๗	๓	๑
	ธม	↓	↓	↓	→	↑	↓	↑↑	→	↑	↓	↓	๓	๒	๖
	สร	↓	↑	↑	↑	↑	↓	↑	→	↑	↓	↓	๖	๑	๔
	ขท	↑	→	↑	→	→	↑	↑↑	→	↑	↓	→	๔	๔	๑
	สศ	↑	↑	↑	→	↑	↑	↑↑	→	↑	↓	→	๕	๓	๑
๔ (๖ คน)	สฎ	↑	→	↑	→	↑	→	↑	↑	→	→	→	๔	๖	๐
	คม	↑	↓	↑	→	↑	↓	→	↑	↑	→	→	๔	๔	๕
	สจ	→	→	→	→	↑	→	→	↑	↑	→	→	๓	๗	๐
	พพ	↑	→	↑	→	↑	↑	↑	↑	↑	→	→	๕	๔	๑
	วณ	→	→	→	→	↑	↓	↑	↑	↑	↓	→	๔	๔	๕
	บก	↑	→	↑	→	↑	→	↑	↑	↑	↓	→	๖	๔	๑
	คู่สี่	๑๒	๖	๔	๖	๑๖	๑๐	๑๓	๑๖	๑๗	๐	๗	๑๑๓		
	คงเดิม	๗	๑๓	๔	๑๒	๖	๖	๗	๖	๔	๑๕	๑๑		๕๕	
	ลดลง	๒	๓	๔	๔	๐	๔	๑	๑	๐	๕	๓			๓๐

ได้จากกราฟที่แสดงพฤติกรรมแต่ละวัน ๔ ครั้ง

ตัวอย่างคะแนนการประเมินผลตนเองของสามเณรโดยนิสิตที่เลี้ยง

จากบัญชีความคิดความชั่ว

ของกลุ่มชาวพุทธสามัคคี (๖ องค์)

	ความดีทางกาย	ชื่อของสามเณร					ความไม่ดีทางกาย	ชื่อของสามเณร						
		ส	พ	ค	บ	ว		ส	พ	ค	บ	ว		
๑	ทำกิจวัตรสงฆ์	๒	๔	๔	๒	๓	๒	ไม่สำรวจ, เล่น	๓	๔	๔	๔	๓	๔
๒	ทำประโยชน์ต่อส่วนรวม	๓	๒	๑	-	๑	๑	ฆ่าสัตว์(อบยุง)	๔	๕	๒	๑	๑	๓
๓	ช่วยเหลือผู้อื่น	๓	๓	๒	๒	๔	๔	แก๊งเพื่อน	๒	๐	๒	๒	๓	๓
๔	ปฏิบัติตามวินัย	-	-	-	/	/	-	นั่งหลับตอนเรียน	-	๒	๑	๒	๑	-
๕	สำรวม	-	-	/	๒	-	-	แอบดูเพื่อนอาบน้ำ	-	-	๑	-	๓	-
๖	ช่วยตัวเอง (ห่มจีวรเอง)	-	-	-	-	-	๑	แต่งกายไม่เรียบร้อย	๑	-	๓	-	-	๑
๗	ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์	-	-	๑	-	-	-	ไม่ได้ทำงาน	-	-	๑	-	-	๑
	รวม	๘	๔	๑	๘	๘	๘		๑๐	๑๒	๔	๑๐	๔	๑๒
	คะแนนความไม่ดีมากกว่า								๒	๓	๔	๒	๑	๔
	ความดีทางวาจา	ส	พ	ค	ม	ว	สพ	ความไม่ดีทางวาจา	ส	พ	ค	ม	ว	สพ
	แนะนำผู้อื่นในสิ่งดี	๔	๓	๓	-	๑	-	คุยขณะเรียน, ขวนเพื่อนคุย	-	-	๒	๓	๑	-
	สำรวมวาจา	๒	๒	๔	๒	๒	๑	ไม่สำรวม	๑	๒	-	-	-	-
	ไม่พูดปด	๑	-	-	๒	๑	-	พูดปด	๑	๑	-	-	๑	๑
	พูดไพเราะ, พูดดี	๑	-	๑	-	๑	๓	พูดหยาบคาย, คำกั้น, วาเพื่อน	๔	๔	๓	๑	๓	๔
	รวม	๘	๔	๘	๔	๕	๔		๖	๘	๕	๔	๕	๕
	คะแนนที่มากกว่า	๒		๓						๓	๐	๐	๑	
	ความดีทางใจ	ส	พ	ค	ม	ว	สพ	ความไม่ดีทางใจ	ส	พ	ค	ม	ว	สพ
	ตั้งใจเรียน เชื่อฟัง ตั้งใจปฏิบัติ	๓	๒	๔	๑	๓	๒	ไม่ตั้งใจเรียน, อยากเล่น เทียว	๓	๓	๓	๑	-	-
	ตั้งใจทำดี, มีความสุขใจ	๒	๑	-	-	-	-	อยากทำผิด (รังแกเพื่อน)	๑	๑	๑	-	๓	๒
	คิดดีต่อเพื่อน	๑	๒	๒	๑	๒	-	คิดไม่ดีต่อเพื่อน	-	๒	๒	-	-	-
	ให้อภัยเพื่อน	๑	-	๑	-	-	-	คิดอิจฉา, น้อยใจ, โกรธ	-	๒	๑	๑	๑	-
	รวม	๗	๔	๗	๒	๕	๒	รวม	๔	๘	๗	๑	๕	๒

๕ = ทำดีที่สุด ๐ = ไม่มีคะแนน

คะแนนที่มากกว่า ๓ ๑ ๑ ๓

ทำ ๕ ครั้ง คือ เมื่อวันที่ ๑๗-๒๑ เมษายน ๒๕๒๕

ความประพฤติก่อนการอบรมและความตั้งใจจะประพฤติดีต่อบุคคลต่าง ๆ และต่อชุมชนของสามเณร

ประพฤติดนต้อย	ความประพฤติก่อนการอบรม	ก่อนการอบรม				หลังการอบรม											
		หนองก้นเกรงา		รวม	%	เนินหย่อง		รวม	%	หนองก้นเกรงา		รวม	%				
		<๑๓ปี	๑๓-๑๕			<๑๓ปี	๑๓-๑๕			<๑๓ปี	๑๓-๑๕						
พ่อแม่	- เชื่อฟังพ่อแม่, เคารพนับถือ	๒	๔	๖	๓๑.๖	๒	๒	๔	๑๙.๘	๗	๒	๙	๑๙.๒	๘	๖	๑๔	๔๕.๒
	- ช่วยพ่อแม่ทำงาน	๗	๑	๘	๔๒.๑	๑	๓	๔	๑๙.๘	๒	๒	๔	๓๐.๗	๔	๕	๑๔	๔๕.๒
	- รักพ่อแม่	๑	๒	๓	๑๕.๘	๒	๑	๓	๑๑.๑	-	-	-	-	๑	-	๑	๓.๒
	- ดื้อกับพ่อแม่, ขี้เกียจทำงาน	๑	-	๑	๕.๒๕	๓	๖	๑๔	๕๑.๕	-	-	-	-	-	-	-	-
	- อื่น ๆ เช่น ซื่อตรง, ไม่หนีเที่ยว	๑	-	๑	๕.๒๕	๑	๑	๒	๗.๕	-	-	-	-	๒	-	๒	๖.๔
	รวมคำตอบ			๑๙	๑๐๐			๒๓	๑๐๐			๑๓	๑๐๐			๓๑	๑๐๐

ก่อนการอบรม

หลังการอบรม

๑๓๓

ประพจน์ คนต่อ	ความประพจน์	หนองกันเกรา				เนินหย่อง				หนองกันเกรา				เนินหย่อง			
				รวม	%			รวม	%			รวม	%			รวม	%
		<๑๓ปี	๑๓-๑๕			<๑๓ปี	๑๓-๑๕			<๑๓ปี	๑๓-๑๕			<๑๓ปี	๑๓-๑๕		
ครู	- เชื้อฟงคำสั่งสอนของครู	๖	๓	๙	๕๒.๙	๗	๖	๑๓	๕๙.๑	๕	๒	๗	๕๓.๘	๑๑	๘	๑๙	๗๓.๑
	- เคารพนับถือ	๑	๒	๓	๑๗.๖	๒	๒	๔	๑๘.๒	-	-	-	-	๒	-	๒	๗.๗
	- เรียนหนังสือ	๒	-	๒	๑๑.๘	๒	-	๒	๙.๑	๒	๒	๔	๓๐.๘	๒	๒	๔	๑๕.๔
	- อยากตอบแทนบุญคุณ, ช่วยเหลือ	-	-	-	-	๒	-	๒	๙.๑	๒	-	๒	๑๕.๔	๑	-	๑	๓.๘
	- ไม่อยากเห็นหน้า	-	๑	๑	๕.๙	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	- อื่น ๆ เช่น ไม่ทำลายทรัพย์สิน สมบัติของร.ร. ชี้อตรง	๑	๑	๒	๑๑.๘	๑	-	๑	๔.๕	-	-	-	-	-	-	-	-
	รวมคำตอบ			๑๗	๑๐๐			๑๑	๑๐๐			๑๓	๑๐๐			๒๖	๑๐๐
เพื่อน	- ปฏิบัติดี ไม่แก้ง ไม่เกเร	๖	๔	๑๐	๕๕.๕	๑๑	๕	๒๐	๕๐.๙	๕	๓	๘	๖๑.๕	๑๓	๘	๒๑	๘๗.๕
	- เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่	๓	-	๓	๑๖.๗	-	-	-	-	๒	-	๒	๑๕.๔	๑	๑	๒	๘.๓
	- เชื้อฟงเพื่อน	-	๒	๒	๑๑.๑	๑	-	๑	๔.๕๕	-	-	-	-	-	-	-	
	- อื่นๆ เช่น สามัคคี ชี้อตรง	๒	๑	๓	๑๖.๗	๑	-	๑	๔.๕๕	๒	๑	๓	๒๓.๑	๑	-	๑	๔.๒
		รวมคำตอบ			๑๘	๑๐๐			๒๒	๑๐๐			๑๓	๑๐๐			๒๔

ก่อนการอบรม

หลังการอบรม

๑๓๔

ประพจน์ คนต่อ	ความประพจน์	หนองกั้นเกรว				เนินหย่อง				หนองกั้นเกรว				เนินหย่อง			
				รวม	%			รวม	%			รวม	%			รวม	%
		<๑๓ปี	๑๓-๑๔			<๑๓ปี	๑๓-๑๔			<๑๓ปี	๑๓-๑๔			<๑๓ปี	๑๓-๑๔		
พี่น้อง	- เชื้อฟง ไม่เกรว	๓	๔	๗	๔๓.๘	๓	๑	๔	๑๘.๒	๒	๒	๔	๒๘.๖	๑๓	๔	๑๗	๔๘.๑
	- ปฏิบัติดีต่อพี่น้องรักใคร่ ปรองดอง	๖	๑	๗	๔๓.๘	๔	๔	๑๓	๕๘.๑	๗	๓	๑๐	๗๑.๔	๔	๔	๑๓	๕๑.๘
	- เจย ๆ	-	-	-		-	๓	๓	๑๓.๖	-	-	-		-	-	-	
	- อื่นๆ เช่น เปื่อไม่ยอม เห็นหน้า	๑	๑	๒	๑๒.๕	๒	-	๒	๙.๑	-	-	-		-	-	-	
	รวมคำตอบ			๑๖	๑๐๐			๒๒	๑๐๐			๑๔	๑๐๐			๓๑	

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๑

ความประพฤติกและความตั้งใจจะประพฤติดต่อหมู่บ้าน

ความประพฤติก		เงินหย่อง		หนองกั้นเกรา	
		จำนวนคน	ร้อยละ	จำนวนคน	ร้อยละ
๑. ทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ ทำให้หมู่บ้านเจริญ	ก่อน *	๑๔	๗๐.๐	๔	๓๓.๓
	หลัง +	๑๑	๕๐.๐	๖	๔๖.๑
๒. รักษาความสะอาด	ก่อน	๐	๐	๔	๒๖.๗
	หลัง	๐	๐	๔	๓๐.๘
๓. ทำตามระเบียบ, กฎหมาย	ก่อน	๓	๑๕.๐	๒	๑๖.๖
	หลัง	๑๑	๕๐.๐	๒	๑๕.๓
๔. ซื่อตรง, ช่วยออกความเห็น, อื่นๆ	ก่อน	๓	๑๕.๐	๔	๒๖.๗
	หลัง	๑๑	๕๐.๐	๒	๑๕.๓

* ก่อนการอบรม   เงินหย่อง   ๒๐ คน   หนองกั้นเกรา   ๑๔ คน

+ หลังการอบรม   เงินหย่อง   ๒๒ คน   หนองกั้นเกรา   ๑๓ คน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรเกษม</u></p> <p>ขโมยเงินมาแจกเพื่อน, เที่ยว, ยิงนก, เล่นการพนัน</p>	<p>ไม่ได้ทำผิดอะไรมาก (ผิดเล็ก ๆ น้อย ๆ), ได้ความรู้ต่าง ๆ, ทำให้อศทน, บางครั้ง ควบคุมตัวเองไม่ได้</p>	<ul style="list-style-type: none"> - จะเป็นคนดีเท่าที่ จะทำได้ - จะทำงานทุกอย่างที่ พ่อแม่ผู้ใหญ่ให้ทำ เพื่อตอบแทนท่าน - จะเป็นพี่ที่ดีของน้อง เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ และทุก ๆ คน - ไม่เกียจคร้านการ ทำงาน, ไม่เกเร, ไม่เล่นการพนัน 	<p>สิ่งที่ตั้งใจ, ทำได้ดี ๒ - ๓ วันแรก ขณะนี้ ช่วยคนอื่นทำงานบ้าง</p>	<p>ไม่อยากบวชเพราะถ้า ผมเป็นคนไม่ดี บางครั้งอยากบวช บางครั้งไม่เอาจบวช</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรเขียว</u></p> <p>- ชอบขโมย</p>	<p>พยายามตั้งใจเรียน แต่เขียนไม่ทัน ผู้อื่น ไม่ได้ แต่ไม่เสียใจ เพราะสบายใจ เล่น แก๊งเพื่อนบ้าง</p>	<p>จะเป็นคนดี เชื่อฟังพ่อแม่ ช่วยทำงาน</p>	<p>เชื่อฟังพ่อแม่เป็นบางครั้ง ไม่พูดโกหก, ช่วยงาน พ่อแม่ เมื่อก่อนเคย ขโมยเตี๋ยมีไม้ตีขโมย</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะ บวชแล้วทำให้จิตใจดีขึ้น</p>
<p><u>สามเณรคำรณ</u></p> <p>ชอบเกรงกลัว เช่น ยิงนก, ทูบหัวปลา, ชอบเตี๋ย, ไม้ค้อย เชื่อฟังพ่อแม่</p>	<p>ตั้งใจศึกษาธรรม ได้ความรู้ทางธรรมะ</p>	<p>ชอบบวชต่อไปไม่สึก เป็นความตั้งใจ ตอนแรก ต่อมาสึก ตั้งใจว่าจะช่วยพ่อแม่ ทำงานบ้าน</p>	<p>ช่วยทำงานบ้านทุกอย่าง, ไม่ค้อย</p>	<p>ไม่อยากบวชอีก เพราะ เคยบวชมาแล้วและบวช อีกก็อายพวกชาวบ้าน เงินหย่อง</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรจำนอง</u></p> <p>ฆ่าสัตว์ทั้งสัตว์เล็ก สัตว์ใหญ่, ยิงนก, ชอบแกล้งเพื่อน, ไม่เชื่อฟังผู้ใหญ่สอน ชอบเที่ยว ทำของ ผู้อื่นเสียหาย, ไป คบกับคนชอบลัก- ขโมย, เล่นการ พนัน ใช้เงินใน ทางที่ไม่เป็น ประโยชน์</p>	<p>ตั้งใจดูหนังสือ, ปฏิบัติตน เรียบร้อย, สำนวณ</p>	<p>จะช่วยพ่อแม่ทำงาน, เชื่อฟังพ่อแม่, ครู, ไม่เที่ยว, ไม่โกหก, ไม่แกล้งเพื่อน, จะทำ แต่ความดี ไม่ทำชั่ว ละอบายมุข, ขยัน ประหยัด, ตั้งใจเรียน, ช่วยเพื่อนเมื่อช่วยได้, ช่วยงานบ้าน, ใช้เวลา ว่างให้เป็นประโยชน์ ปลูกผัก อ่านหนังสือ เล่นกีฬา ทำของเล่น ต่าง ๆ</p>	<p>ทำบ้างไม่ทำบ้าง หนีเที่ยวบ้างเป็นบาง- ครั้ง เชื่อแม่เป็นบาง- ครั้ง</p>	<p>ไม่ทราบ</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติกสังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรธงชัย</u> ชอบหนีไปเที่ยว โดนตี ทุกวัน แม่จะให้บวช ไม่บวชจะโดนตี (จำใจบวช)</p>	<p>ได้ฟังธรรม, แต่งกายไม่ สวยงาม, ภาษาไม่สำรวม</p>	<p>ตั้งใจไม่หนีเที่ยวอีก, ไม่เกียจคร้าน ทำงาน, ไม่ไปชนไก่</p>	<p>เดี๋ยวนี้หนีเที่ยวน้อยลง (สงสารแม่ที่ต้องหนักใจ เรา), ยินช่วยทำงาน กว่าเมื่อก่อน (ถ้าไม่มี งานก็ไม่ช่วย), เดี่ยวนี้ ไม่เคยไปดูชนไก่อีก</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะอยู่ บ้านต้องทำงาน</p>
<p><u>สามเณรประพันธ์</u> คือกับพ่อแม่บ้างแต่ไม่ มาก, ชอบยิงนก</p>	<p>ตั้งใจเรียนและทำตามที่ครู และพี่เลี้ยงบอกไม่เอา อย่างเพื่อนที่ไม่ดี</p>	<p>-</p>	<p>ไม่ค่อยหนีเที่ยว เกียง แม่บ้าง ช่วยเหลืองาน ทางบ้านดี, ไม่ฆ่าสัตว์</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะ มีงานทางบ้าน</p>
<p><u>สามเณรบุญรี</u> ชอบฆ่าสัตว์, ยิงนกตก ปลา, ชี้เกียจทำงาน</p>	<p>เพื่อนบางคนเกเร เล่น บ้างแต่ชอบที่ได้เรียนธรรม และมีเพื่อน</p>	<p>ทดแทนคุณพ่อแม่โดยการ ช่วยท่านทำงาน</p>	<p>ดีขึ้นเมื่อก่อนชอบดื่อกับ เพื่อนที่โรงเรียน เดี่ยวนี้ เพื่อนเขาทำเราเราก็ไม่</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะ ผมมีใจจะฆ่าสัตว์</p>
			ทำตอบ	

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประหลาดหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรนิรมิตร</u></p> <p>รักสนุก, ชอบเล่น, ชอบร้องเพลง, ไม่ เชื่อฟังแม่, ชอบเล่น โกนน้อง, ช่วยทำงาน บ้านได้ดีพอสมควร, ชอบเลี้ยงนก, ปลา เอาเรื่องไม่จริงมา เล่า, ไม่ชอบใจ(แพ้) แล้วจะไม่โท ,ชอบ นอน ดินส่าย</p> <p><u>สามเณรพิชิต</u></p> <p>หนีเที่ยวบ้าง</p>	<p>ไม่เข้าร่วม, เล่น, แกล้งเพื่อน, ได้รับความรู้ ทางธรรมะ</p> <p>เพื่อนชอบแกล้งแต่ไม่แกล้ง ตอบ</p>	<p>จะเชื่อฟังคำสอนของแม่, ครู อาจารย์ ขยันเรียน ไม่เล่นโกนน้อง เพื่อน จะไม่เกียจคร้าน ไม่หนีเที่ยว</p> <p>จะช่วยพ่อแม่ทำงาน</p>	<p>สิ่งที่ยังทำได้อยู่คือ ความเกียจคร้านน้อย ลงและหนีเที่ยวน้อย ลง</p> <p>ช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่หนีเที่ยว</p>	<p>ไม่อยากบวชอีก เพราะ ไม่อยากท่องมนต์และนอน หลับดึก, ไม่ได้กินข้าวเย็น</p> <p>ไม่ทราบเพราะยังไม่รู้</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประหลาดหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สาม เพรภาณ</u> ช่วยงานพ่อแม่, ู่ทำงานบ้าง บาง ครั้งคือ ก็โดนตี</p>	<p>ตั้งใจท่องมนต์, ช่วยเหลือ เพื่อนแนะนำเพื่อนในทาง ที่ดี, ข่าสัว, แกล้งเพื่อน, ร้องเพลง</p>	<p>จะตั้งใจเรียนหนังสือ (โท เก่งเหมือนน้อง) ช่วยพ่อแม่ทำงาน ไม่คือ รับ, ไม่ซีเกียจ, จะ เชื่อฟังพ่อแม่ ครู ปู่ ย่า เป็นเพื่อนที่ดีของเพื่อน ไม่แกล้งเพื่อน เป็น ศิษย์ที่ดีของอาจารย์ ไม่เป็นนักเลง, มีความ อดทน ไม่ถือตัว ไม่ จองหอง ไม่คัมสุรา ไม่สูบบุหรี่ ไม่เบียด- เบียนผู้อื่น</p>	<p>เชื่อฟังพ่อแม่ เป็น เพื่อนที่ดีของเพื่อน ไม่คัมสุรา เป็นศิษย์ ที่ดีของครู</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะทำให้ รู้วิชาศีลธรรม</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประหลาดหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรเลิศชาย</u> ชอบยิงนกตกปลา, ชอบเล่นการพนัน โดยเฉพาะ, การชนไก่, เล่นไพ่ ไม่เชื่อฟังพ่อแม่, ที่ ๆ</p>	<p>คิดถึงบ้าน, โยมย่าบอกว่า เราต้องฟังตัวเราเอง จึงหายคิดถึงบ้าน เรื่องที่ ประทับใจมากคือ "ความ กตัญญูทวดเวร"</p>	<p>จะไม่เกียจคร้านเหมือน ดังที่เคยทำ, จะเชื่อฟัง พ่อแม่, การฆ่าสัตว์ไม่ แน่ใจว่าจะละเว้นได้, การพนันพอจะหยุดได้ (ปกติไม่มีเงินก็ไม่กล้า เล่น)</p>	<p>เดี๋ยวนี้ช่วยพ่อแม่ ทำงานอยู่ บางครั้ง ก็เชื่อพ่อแม่ บางครั้งก็ ไม่เชื่อเพราะจะไป ดูโทรทัศน์, เกเรหนี เที่ยวร่น้อยลงกว่าเดิม</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะมัน ดียิ่งกว่าอยู่บ้าน อยู่บ้าน ต้องทำงาน</p>
<p><u>สามเณรวิรัตน์</u> ซี้เก็บขี้ทำงาน ชอบเที่ยว</p>	<p>ได้ความรู้เรื่องธรรมะมาก ชอบเรื่องความกตัญญู</p>	<p>จะช่วยพ่อแม่ทำงาน</p>	<p>ทำได้และได้ทำตามที่ตั้งใจไว้ เดี่ยวนี้ดีขึ้น มาก เพราะได้บวชมา</p>	<p>ไม่ทราบ</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติกหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรสมชาย</u></p> <p>ชอบยิงนก และตกปลา ชอบเที่ยวกลางคืน, ไม่เชื่อฟังพ่อแม่</p>	<p>ปลื้มใจและดีใจที่ได้มาบวช ประทับใจในเรื่องศีลและ ความกตัญญู</p>	<p>ทดแทนบุญคุณพ่อแม่โดย ช่วยทำงาน, เชื่อฟังคำ สั่งสอนของพ่อแม่ เลิก เที่ยวกลางคืน</p>	<p>ทำไม่ได้บางอย่าง เช่นการฆ่าสัตว์เล็ก ๆ ช่วยพ่อแม่ได้เป็นบาง อย่าง, เฝียงพ่อแม่ บ้างไม่เฝียงบ้าง, ไม่ค่อยหนีเที่ยวบ่อย ๆ เหมือนก่อนบวช</p>	<p>ไม่ทราบ</p>
<p><u>สามเณรสมทรง</u></p> <p>ไม่อยากสวดมนต์, ซีเกียจ</p>	<p>ได้ความรู้ มีศีล, ท่องมนต์ ได้</p>	<p>จะทำดี, ตั้งใจเรียน หนังสือให้จบ, จะขยัน, เชื่อฟังพ่อแม่</p>	<p>ทำได้บ้าง เช่น ตั้งใจ เรียน, เชื่อฟังพ่อแม่ ดีขึ้นหลังจากที่ได้บวช แล้ว</p>	<p>อยากบวชอีกเพราะ ได้ความรู้</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดังหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรสุนทร</u></p> <p>ชอบเที่ยว, ไม่ค่อย กลับบ้าน บางทีก็หนีไป หลายวัน, แม่ใช้ ทำงานก็ไม่ทำ</p>	<p>ได้ความรู้ต่าง ๆ, นั่งหลับ ง่วง, ทะเลาะกัน ฯลฯ</p>	<p>จะทำตัวให้ดีที่สุดที่จะทำ ได้, จะกตัญญูต่อครู, พระ พระ, พ่อแม่, ไม่ทำให้ คนอื่นเกลียด, จะช่วย พ่อแม่ทำงาน, ไม่ซี้เกียจ จะไม่ทะเลาะกับน้อง, ไม่ด่ากับเพื่อน</p>	<p>เที่ยวนี้ก็ทำอยู่</p>	<p>ไม่ทราบ เพราะแล้วแต่ พ่อแม่</p>
<p><u>สามเณรอนงค์ศักดิ์</u></p> <p>ชอบเที่ยว, ไม่สนใจ เรียน</p>	<p>ตบยุง, ร้องเพลง, เขียน ในกระดาษโกหก, แกล้ง เพื่อน, ประพฤติตนดีขึ้น, ไม่ตั้งใจเรียนเท่าที่ควร, ได้ความรู้ต่าง ๆ</p>	<p>จะปฏิบัติตนให้ดีเท่าที่จะ ทำได้ จะไม่แกล้งเพื่อน ให้อภัยเพื่อน จะนำ ธรรมะที่เรียน ไปปฏิบัติ จะไม่หนีเที่ยว จะตั้งใจ เรียน จะไม่ขี้เกียจ</p>	<p>ช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่ ไม่พูดปด</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะบวช แล้วได้เรียน</p>

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดังหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรขจร</u> *</p> <p>ไม่ทำงาน, ชอบไป เที่ยว(ชวนเพื่อนไป) บางครั้งโก่งเพื่อน ทะเลาะกัน ต่อยเพื่อน</p>	<p>ทำดีบ้างไม่ดีบ้าง</p>	<p>ช่วยพ่อแม่ทำงาน, จะไม่ หนีเที่ยว</p>	<p>ช่วยพ่อแม่ทำงานอยู่ ทุกอย่างและเตี้ยวันนี้ ถ้าจะไปเที่ยวก็บอกพ่อแม่</p>	<p>ไม่ทราบ</p>
<p><u>สามเณรรินทร์</u> *</p> <p>คบขุง, เอาหมากัดคก ถือว่ารักษาศิลไปทำไม</p>	<p>ได้รู้เรื่องธรรมะ, เชื่อมั่น ในตนเอง</p>	<p>จะนำมาใช้ให้เงิน- ประโยชน์(ความรู้) จะ เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ ช่วยพ่อแม่ทำงาน ตั้งใจ เรียนให้จบ จะได้มีงาน สุจริตทำ เชื่อฟังครู- อาจารย์ พ่อแม่ญาติพี่น้อง</p>	<p>ไม่ได้พบผู้ปกครอง แต่ นรินทร์บอกว่าพ่อแม่จะ ให้บวชอีกเพราะเห็นว่า บวชแล้วได้รับการศึกษา ดีขึ้น</p>	<p>อยากบวชอีก พ่อแม่ บอกว่าถ้าไม่ได้เรียน จะให้บวชอีก พ่อแม่ เคยพูดว่าบวชแล้วจะ ได้รับการศึกษาดีขึ้น</p>

* ไม่มีโอกาสสัมภาษณ์ผู้ปกครอง

ก่อนบวช	ความรู้สึกและ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดังหลังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p><u>สามเณรเนก</u></p> <p>ชอบเที่ยว, ชอบโก่ง- เพื่อน, ข่าสัตว์(ยิงนก ตกปลา), ไม่ค่อยเชื่อ- ฟังพ่อแม่</p> <p><u>สามเณรพาน</u> +</p> <p>ชอบเกเรสัตว์ เช่น ยิงนก ฯลฯ, ชี้เกี่ย ทำงาน</p>	<p>ประพฤติดัว เรียบร้อยกว่า อยู่บ้าน, บางวันก็ตื่นางวัน ก็ทำตัวไม่สำรวม</p> <p>ได้เรียนรู้ทางธรรมะ</p>	<p>จะนำความรู้ที่ได้รับไป ปฏิบัติ , จะไม่เบียด พ่อแม่</p> <p>ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่โดย การบวชให้ท่าน , ช่วย พ่อแม่ทำไร่-ทำนา</p>	<p>ทำได้บ้างเป็นบางข้อ เช่น ไม่พูดเท็จ , ไม่ข่าสัตว์, ไม่ดื่ม- เหล้า, ไม่ลักขโมย, เที่ยวบ้างเป็นบางครั้ง</p> <p>จิตใจสงบ</p>	<p>อยากบวชอีก เพราะชอบ รักษาศีล</p> <p>จะบวชไปเรื่อย ๆ บอกไม่ได้ว่านานเท่าใด</p>

+ บวชต่อที่วัดเนินหย่อง

ก่อนบวช	ความรู้สึกละ ความประทับใจขณะบวช	ความตั้งใจที่จะทำ เมื่อสึกไปแล้ว	ความประพฤติดังบวช	ความต้องการที่จะบวชอีก
<p>สาม เฌรคำเนิน ++ ทะเลาะกับพี่, ไม่ เชื่อฟังชอบเถียงพ่อแม่, ชอบเที่ยวชวนเพื่อนไป ยิงนกตกปลา ไปดูหนัง, ชอบขอเงินพ่อแม่ซื้อ ขนมกินโดยไม่ช่วยทำ อะไร</p>	<p>เป็นคนประพฤติดี ให้ ความรู้หลายอย่าง</p>	<p>สึกแล้วจะไม่ทะเลาะกับ พี่ เชื่อฟังพ่อแม่, ไม่ เถียง อยู่บ้านช่วยทำ- งาน, ไม่เกียจคร้าน จะตั้งใจเรียน</p>	<p>ใจเย็นกว่าแต่ก่อน ขยันทำงาน วัตรธนะ มากขึ้น</p>	<p>อยากบวชนาน ๆ</p>

++ บวชต่อที่สำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ความเห็นของผู้ปกครอง เกี่ยวกับความประพฤติของ เพรและ ความต้องการให้บวชอีก

ผู้ปกครอง ของ	ก่อนบวช	ความประพฤติ หลังสึก ใหม่ ๆ	ความประพฤติ หลัง สึก ๕ เดือน	ความต้องการ ให้บวชอีก	หมายเหตุ
สาม เพรจำนอง	คือ ชน เทียว เก่ง ไม่ค่อย เชื้อ พัง ช่วยงาน	ดีขึ้นกว่า เดิม	ยัง เชื้อ พัง พ่อแม่ อยู่	ตามใจ เขา	
สาม เพรธงชัย	เป็น บาง ครั้ง คือ มาก โทท กะ เก่ง	เชื้อ พัง พ่อแม่	แต่ ไม่ เท่า หลัง สึก ใหม่ ๆ	จะให้ บวช อีก	(แม่ตอบ)
สาม เพรนิรมิตร	หนี เทียว บ่อย คือ มาก ชุค กั ถียง	ดีขึ้น บ้าง	ช่วย งาน บ้าน ดี ขึ้น	จะให้ บวช อีก	อยาก ให้ วัน บวช เพิ่มขึ้น เพราะ เวลา น้อย เกิน ไป บางคน ต้อง ใช้ เวลา นาน ในการ เปลี่ยน แปลง ตัว เอง กำลัง จะ ดี ขึ้น ก็ สึก เสีย แล้ว
สาม เพรบุตรี	ชอบ รัง แก่น้อง นิสัย ดี	ดีขึ้น บ้าง	เหมือน เดิม	แต่ สงสัย เจ้า ตัว จะ ไม่ ไป	(แม่ตอบ) แต่ นิสัย ปกติ เขา มี เมตตา ต่อ สัตว์
		ดี ขึ้น	ช่วย พ่อ แม่ ทำ งาน	จะให้ บวช อีก	(แม่ตอบ)
		ทำหน้าที่ ไม่ เหมือน เมื่อ ก่อน	ตลอด (รับ ผิด ชอบ)	(ตอนนี้ ชวน บวช อีก แล้ว)	

ผู้ปกครองของ	ก่อนบวช	ความประพฤติดั้งเดิมใหม่	ความประพฤติดั้งเดิม ๔ เดือน	ความต้องการให้บวชอีก	หมายเหตุ
สาม เณรประพันธ์	คือบ้าง ไม่ค่อยเกรงช่วยงานบ้านบ้าง	ไม่เที่ยว ไม่เฉียง ขยันทำงาน	ไม่เที่ยวมาก ขยันทำงานดี รับผิดชอบงานดี	อยากให้บวชอีก	การเปลี่ยนแปลงของเด็ก เช่นนี้ ทำให้คิดว่า เป็น
สาม เณรพิชิต	ช่วยพ่อแม่ทำงานดี	ไม่ช่วยทำงาน	ไม่ช่วยงานในบ้านดี เคยทำ เช่น การ หุงข้าว แต่ช่วยทำงานนอกบ้าน ดีกว่าเดิมมาก	จะให้อยู่ช่วยพ่อแม่ทำงาน	ผลจากการบวช สงสัยว่า จะถูกล้างสมอง แต่เด็กอื่นทำได้บวชพร้อมกันซึ่ง อยู่บ้านใกล้เสียงกลอง เปลี่ยนไปในทางที่ดีขึ้น อย่างเห็น
สาม เณรภาณุ	เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เกรงไปวัดบ่อย ๆ	ดีเหมือนเดิม	ดีเหมือนเดิม	จะให้บวช	ได้ชัด (แม่ตอบ)
สาม เณรเลิศชาย	แม่ตอบ ไม่ได้ เชื่อฟัง พ่อตอบ งานไม่ค่อยช่วยทำ	ดีขึ้น ๒ - ๓ วัน ขยันช่วยงานดีขึ้น	ช่วยงานพ่อแม่ ใช้ก็ทำไม่ใช้ก็ไม่ทำ ช่วยพ่อแม่ดีทุกอย่าง	ตามใจเขา จะให้บวชไม่ให้สึก	พ่อบอกว่าเขาไม่กลัวแม่

ผู้ปกครองของ	ก่อนบวช	ความประพฤติหลังสึกใหม่ ๆ	ความประพฤติหลังสึก ๕ เดือน	ความต้องการให้บวชอีก	หมายเหตุ
สาม เณรวีรตัน	คือ ไม่ค่อยเชื่อฟังพ่อแม่	ทำตัวตามคำสอนเมื่อตอนบวช เป็น เณรรู้จักรับผิดชอบตัวเอง	อ่อนโยน เชื่อฟังพ่อแม่ ประพฤติตัวดีขึ้นมา เสียสละแรงงาน ช่วยแบ่งเบาภาระในบ้าน เช่น ไถสวน ตักน้ำ	ตามใจ เขา พ่อแม่ ดีใจที่ เห็นลูกได้บวช	(แม่ตอบ)
สาม เณรสมชาย	เรียบร้อยบ้าง ไม่ขยันมาก	ดีขึ้นมากกว่าตอนก่อนบวช	มีสภาพเหมือนตอนสึกใหม่ ๆ	จะให้บวช	
สาม เณรสมทรง	เป็นลูกคนเล็ก ไม่ค่อยทำงาน ไม่ใช่ไม่ทำ ไม่ค่อยคือ ไม่เกรช่วยงานบ้านเล็กน้อย	เปลี่ยนแปลงไปบ้าง	เหมือน ๆ เดิม แต่ดีขึ้นเล็กน้อย ถ้าหากเตือนว่าเคยบวชก็จะทำตัวดีขึ้นบ้าง	ตามใจ เขา	ครูบอกว่ารับผิดชอบดี ชอบเล่นสกปรก ประสาทไม่ค่อยดี (แม่ตอบ)
สาม เณรสุภาพ	คือ รื่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ ว่ายาก สอนยาก แต่กับคนอื่นไม่คือ	คือขึ้นกว่า เดิม	คือ เหมือนเดิม ว่าไม่ได้	ตามใจ เขา	

ผู้ปกครองของ	ก่อนบวช	ความประพฤติดั้งเดิม	ความประพฤติดั้งเดิม ๕ เดือน	ความต้องการให้บวชอีก	หมายเหตุ
สาม เณรอนงค์ศักดิ์	เรียบร้อยที เชื่อฟังพ่อแม่	ดีขึ้นกว่าเดิม	เถียงพ่อแม่บ้าง ต้องดูหน่อยจึงจะเชื่อ ซึ่ง ถ้าจะไปไหนต้อง ทำงานก่อน	ตามใจ เขา	
สาม เณร เกษม	ไม่ตั้งใจเรียน ขี้เกียจ	ขยัน ดีขึ้นมาก	เหมือนเดิม ขี้เกียจ เมื่อเทียบกับก่อนบวช เห็นว่าดีขึ้น เล็กน้อย	อยากให้บวชอีก จะได้เป็นคนดี เพราะเป็นห่วง เขามาก	(ขาดอบ)
สาม เณร เขียว	เชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เคยโกหก	ดีขึ้นกว่าตอนก่อนบวช	ว่าง่ายสอนง่าย	แล้วแต่ เขา	
สาม เณร คำรณ	ดีขึ้นมาก ใช้งานไม่ได้ เป็นลูกคนสุดท้าย ชอบฆ่าสัตว์ นก ปลา ฯลฯ	สึกออกมากี่ฆ่าสัตว์ นก ปลา	เดี๋ยวนี้ทำงานเก่ง	อยากให้บวช เพราะ ดีแต่เขาเอง จะไม่เอา	เดี๋ยวนี้เรียกแม่ว่า "โยม" (เรียกตั้งแต่บวช)

ตารางที่ ๓๔

สรุป ปัญหาด้านความประพฤติก่อนบวช

	เณร (๑๖)	ผู้ปกครอง (๑๖)
มีปัญหา	๘	๘
มีปัญหาแต่ไม่มาก	๖	๖
ไม่มีปัญหา	๒	๒

ตารางที่ ๓๕

สรุป พฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงตามที่ทัศนคติของเณรและผู้ปกครอง

พฤติกรรมที่เกิด	เณร ๑๖ (+๕)	ผู้ปกครอง ๑๖
ดีขึ้นกว่าก่อนบวชหรือทำได้ตามความตั้งใจ (ของเณร)	๕(+ ๕)	๗
ทำได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ดีกว่าก่อนบวช	๖(+ ๑)	๔
ทำได้ดีเฉพาะในระยะแรก	๑	๑
ดีเหมือนเดิม ไม่เปลี่ยนแปลง		๑
ไม่ดีขึ้นเหมือนเดิม		๑
เลวลง		๒

(หมายถึงการที่ผู้ปกครองไม่ได้ตอบด้วย)

จากตัวอย่างและตารางประเมินผลด้านพฤติกรรมข้างต้น สรุปได้ว่า วิธีการประเมินผลพฤติกรรมระหว่างการอบรม โดยการให้สามเณรเขียนประเมินผลพฤติกรรมตนเองด้วยการเขียนบัญชีความดีความชั่วทางกาย วาจา ใจ หรือตามแบบที่กำหนด และการให้พระพี่เลี้ยงและนิสิตพี่เลี้ยงติดตามประเมินเป็นระยะ ๆ นั้น มีประโยชน์อย่างยิ่งในการแก้ไขพฤติกรรมที่บกพร่อง และช่วยส่งเสริมพฤติกรรมที่ดีของสามเณร ทำให้ครูและพี่เลี้ยงเข้าใจสามเณรมากขึ้น อย่างไรก็ตาม ส่วนดี ส่วนเสียของพฤติกรรมที่ได้จากการประเมินระหว่างการอบรมเป็นเรื่องรายละเอียดเล็กน้อย จึงมิได้สรุปผลทั้งหมด อนึ่งผลทางอ้อมที่ได้จากการประเมินคือ พี่เลี้ยงได้รวบรวมคำที่สามเณรเขียนผิด แล้วใช้เวลาวันละประมาณหนึ่งชั่วโมง เขียนคำเหล่านั้นบนกระดานแล้วให้สามเณรคัดลอกช่วยให้สามเณรได้ฝึกฝนการเขียนสะกดคำไปด้วย

ส่วนการประเมินเปรียบเทียบความประพฤติต่อบุคคลต่าง ๆ ก่อนการบวช และความตั้งใจที่จะประพฤติเมื่อการอบรมเสร็จสิ้นลง (ตารางที่ ๓๐) สามารถเก็บข้อมูลเปรียบเทียบกลุ่มทดลองเนินหย่อง และกลุ่มควบคุมหนองกันเกราได้ ซึ่งปรากฏผลที่เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจนกล่าวคือ ในด้านความประพฤติต่อพ่อแม่ กลุ่มเนินหย่องก่อนการอบรมได้เคารพพ่อแม่และช่วยแม่พ่อทำงาน ร้อยละ ๑๔.๘ แต่หลังการอบรมเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ ๔๕.๒ แต่หนองกันเกรากลับลดลง คือการก่อนการอบรมเชื่อฟังเคารพพ่อแม่ ร้อยละ ๓๑.๖ หลังการอบรมลดลงเหลือ ๑๙.๒ ช่วยพ่อแม่ทำงานก่อนการอบรม ร้อยละ ๔๒.๑ หลังการอบรมความตั้งใจในเรื่องนี้ลดลงเป็น ร้อยละ ๓๐.๗ การที่ต่อพ่อแม่และเกียจคร้านทำงานบ้าน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก่อนการอบรมเนินหย่องมีปัญหาที่สูงมากคือร้อยละ ๔๑.๘ ในขณะที่
 หนองกันเกราเพียง ๕.๓ ภายหลังการอบรมผู้บวชทั้งสองหมู่บ้านตั้งใจจะไม่ประพฤติดังกล่าวอีก พฤติกรรมต่อครูและพี่น้องก็เช่นเดียวกัน คือภายหลังการอบรมเนินหย่องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติคือตั้งใจจะประพฤติดีต่อบุคคลเหล่านั้นสูงกว่าพฤติกรรมการก่อนการอบรม แต่หนองกันเกราตรงกันข้ามก่อนการอบรมเนินหย่องบอกว่าได้เชื่อฟังครูร้อยละ ๗๗.๓ ภายหลังการอบรมเพิ่มเป็นร้อยละ ๘๐.๘ แต่หนองกันเกราลดจากก่อนการอบรม ๗๐.๕ เป็น ๕๓.๘ ภายหลังการอบรม ในด้านพี่น้องเนินหย่องเปลี่ยนจากการประพฤติไม่เกเรร้อยละ ๑๘.๒ มาเป็นความตั้งใจจะไม่เกเรร้อยละ ๕๘.๑ แต่หนองกันเกราลดลงจาก ๔๓.๗ เป็น ๒๘.๖ ส่วนของหนองกันเกราที่เปลี่ยนแปลงดีกว่าเนินหย่องคือเรื่องเพื่อน หนองกันเกราเพิ่มในเรื่องประพฤติดีต่อกันไม่เกเรจากร้อยละ ๔๕.๕ เป็น ๖๑.๕ แต่เนินหย่องก่อนการอบรมสูงร้อยละ ๘๐.๘ ภายหลังการอบรมลดลง ๘๗.๕ โดยสรุปกลุ่มเนินหย่องมีความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นมากกว่าหนองกันเกรา

ในด้านความประพฤติและความตั้งใจจะประพฤติดีหมู่บ้าน (ตารางที่ ๓๑)
 เนินหย่องแสดงออกถึงการทำประโยชน์ต่อหมู่บ้านจากร้อยละ ๗๐.๐ เป็น ๕๐.๐ แต่มีการเพิ่มเรื่องการรักษาระเบียบวินัยจากร้อยละ ๑๕.๐ เป็น ๕๐.๐ หนองกันเกราเพิ่มในเรื่องการทำประโยชน์จากร้อยละ ๓๓.๓ เป็น ๔๖.๑ ในเรื่องระเบียบมีการเพิ่มไม่มาก คือ จากร้อยละ ๑๓.๓ เป็น ๑๕.๓ ส่วนดีของหนองกันเกราที่เนินหย่องไม่มีคือหนองกันเกราบ่งว่าช่วยพัฒนาหมู่บ้านด้วยการรักษาความสะอาดก่อนการอบรมร้อยละ ๒๖.๗ และหลังการอบรมร้อยละ ๓๐.๘

จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมก่อนบวช ภายหลังการบวชใหม่ และหลังการบวชแล้ว ๕ เดือน (ตารางที่ ๓๒) พบว่าตามคำยืนยันของผู้เคยบวช ๑๖ คน พบว่า เป็นผู้มีปัญหาด้านความประพฤติ เช่น ไม่เชื่อฟังพ่อแม่ เกียจคร้านไม่ช่วยงานครอบครัว

ชอบยิงนกตกปลา ฯลฯ ๔ คน มีปัญหาเล็กน้อยไม่มากนัก ๖ คน ไม่มีปัญหาเลย คำตอบของผู้เคยบวชนี้ตรงกับความคิดเห็นของผู้ปกครอง ส่วนพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลง นั้น ผู้เคยบวชบอกดีขึ้นกว่าก่อนบวช ๒๐ จาก ๒๑ คน ในทัศนะของผู้ปกครอง (ตารางที่ ๓๓) ๑๑ จาก ๑๖ คน ที่ทำดีได้เฉพาะในระยะแรกที่บวชของผู้เคยบวช กับผู้ปกครองตรงกัน แต่ผู้ปกครองมีทัศนะที่แตกต่างจากผู้เคยบวชว่าผู้เคยบวชดี เหมือนเดิมไม่เปลี่ยนแปลง ๑ คน ไม่ดีเหมือนเดิม ๑ คน และเลวลง ๒ คน โดยสรุปส่วนใหญ่มีพฤติกรรมดีขึ้น

ส่วนความต้องการที่จะบวชอีกจากผู้เคยบวช ๑๔ คน อยากรบวชอีก ๑๑ คน ไม่อยาก ๑ ไม่ทราบ ๒ ในกรณี ผู้ที่อยากรบวชน่าจะสนใจว่าอยากรบวชเพราะได้เรียนหนังสือหรือมีการศึกษาดีขึ้น ๓ คน อยากรบวชเพราะได้ความรู้วิชาศีลธรรม ๑ คน อยากรบวชเพราะชอบรักษาศีลหรือตัวเกเรรักษาศีล ๒ ไม่ได้ให้เหตุผล ๒ คน นอก นั้นอีก ๓ คน อยากรบวชเพราะไม่ต้องทำงานที่บ้าน ส่วนผู้ปกครอง ๑๐ ใน ๑๖ อยากให้ลูกบวชอีก ๔ ใน ๑๖ ตามใจลูก มี ๑ คนที่ไม่อยากให้บวชอีก โดยสรุปคนส่วนใหญ่ พอใจที่จะให้มีการบวชอีก

อนึ่ง ผลของการบรรพชาสามเณรนอกจากจะมีประโยชน์ต่อผู้บวชในด้านเพิ่มพูนความรู้ในเรื่องหลักธรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนาแล้ว มีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ ในทางที่ดีขึ้น เช่น มีความเห็นว่าควรมีการจัดงานบวชแบบประหยัด เกิดความตั้งใจที่จะประพฤติดีต่อบุคคลต่าง ๆ และส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น โดยเฉพาะในด้านเคารพเชื่อฟังพ่อแม่ ไม่เกเร ข่าสัดัว แล้วยังมีประโยชน์ต่อคนใน หมู่บ้านอีก ๓ กลุ่มคือ กลุ่มพระภิกษุที่ทำหน้าที่เป็นพระที่เลี้ยง กลุ่มผู้ปกครอง และ กลุ่มชาวบ้านที่ช่วยดำเนินงาน รวมทั้งยังอำนวยความสะดวกกับความก้าวหน้าของโครงการวิจัยด้วย

๓. ผลที่มีต่อกลุ่มอื่น

๓.๑ ผลที่มีต่อพระภิกษุที่ทำหน้าที่เป็นพระพี่เลี้ยง

- ได้รับความรู้เพิ่มขึ้นจากการอบรม
- ได้เห็นคุณค่าของการบรรพชา เพราะได้ทำกิจกรรมที่เป็น

ประโยชน์ต่อผู้อื่นอย่างแท้จริง พระพี่เลี้ยงของกลุ่มทดลองได้ทำหน้าที่อย่างดี มีการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันในการกำหนดกฎเกณฑ์และระเบียบสำหรับเณร และช่วยเหลือดูแลเณรด้วยความอดทนและเมตตา

- ได้ปรับปรุงความประพฤติ เพราะตัวเองต้องทำหน้าที่ตัวอย่าง
แก่ผู้ที่มีอาวุโสน้อยกว่า

๓.๒ ผลที่มีต่อผู้ร่วมงาน ยธราชผู้ร่วมงาน

ยธราชผู้ร่วมงาน เช่น ผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องอาหาร เรื่อง
อุปกรณ์เครื่องเสียง สถานที่ และอื่น ๆ ได้ประโยชน์ดังนี้คือ

๑. ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมฟังการอบรม
๒. การได้ปฏิบัติหน้าที่ของพุทธศาสนิกชนในการบำรุงส่งเสริม
พุทธศาสนาในทางที่ถูกที่ควร เป็นการสร้างบิณฑบาตและอานิสงส์
แก่ชีวิต
๓. ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจระหว่างผู้ร่วมงานทุกฝ่าย

๓.๓ ผลที่มีต่อผู้ปกครอง

ได้ประโยชน์อย่างน้อย ๒ ประการคือ

๑. ความรู้ที่ได้รับจากการเข้าร่วมฟังคำบรรยายในช่วง
กลางคืนหลังจาก เสร็จการทำงานประจำวัน
๒. การเข้าใจคุณค่าของพระศาสนาที่มีต่อชีวิตของบุคคล
และเห็นประโยชน์ของการที่ให้ลูกหลานของตนมาบวช

๔. ผลที่มีต่องานวิจัย

งานนี้ เป็นงานที่ช่วย เสริมสร้างความสัมพันธ์และความศรัทธาของ ชาวบ้านที่เกี่ยวข้องในคณะผู้วิจัย เพราะทุกอย่างที่ได้กระทำไปล้วนเป็นสิ่งที่เกื้อ ประโยชน์ให้แก่ชาวบ้าน ชาวบ้านได้เห็นถึงความเสียสละตลอดเวลา ๑๕ วันของ การบวช ที่คณะผู้วิจัยทุกคนได้ร่วมมือกันทำเพื่อประโยชน์แก่ลูกหลานของเขา ช่วย แก้นิโทษความเล็งเลงสงสัยในวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้มาก กล่าวได้ว่างานบรรพชา สามเณรนี้เป็นรากฐานสำคัญที่ทำให้งานพัฒนาของผู้วิจัยผ่านจากขั้นตอนการสร้าง ความศรัทธาไปสู่การร่วมกลุ่ม ดังจะเห็นต่อไปว่าผลของงานนี้ได้ส่งผลไปสู่การรวมกลุ่มรับ การอบรม "การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ" วันที่สี่สิ้นสุดงาน ข้อเสนอแนะในการจัดโครงการบรรพชาสามเณร

๑. จากผลของการทดลองวิจัย เห็นได้ว่าวิธีการสอนเปิดโอกาสให้สามเณร แสดงความคิดเห็นหรือได้สร้างสรรค์บางสิ่งบางอย่างตามความคิดเห็นของตัวเองได้อย่าง เต็มที่เป็นการกระตุ้นความสามารถที่มีอยู่ให้ปรากฏ เช่นความเป็นผู้นำ เป็นการวาง พื้นฐานความมั่นใจตนเองต่อไป เยาวชนในชนบทถ้าได้รับการกระตุ้นให้แสดงความคิด- เห็นหรือได้สร้างสรรค์ด้วยตนเอง ก็สามารถทำได้ดี ความเป็นตัวของตัวเอง มี ความเป็นผู้นำได้พอสมควร

๒. วิธีการสอน ควรมีการยกตัวอย่างและนิทานให้มาก เพราะเณรจะจด จำง่าย ตัวอย่างเช่น สามเณรประทับใจเรื่องความกตัญญูมากเป็นพิเศษ เพราะ ผู้สอนบรรยายสนุก มีนิทานประกอบมาก

๓. ควรมีอุปกรณ์การเรียนการสอน เช่น ภาพ สไลด์ ภาพยนตร์ เพื่อมิให้ เบื่อหน่าย และเพื่อความเข้าใจที่ง่ายขึ้น

๔. โครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเปิดโครงการที่เหมาะสมกับ วิถีวัฒนธรรมไทยซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ แต่ละท้องถิ่นควรพยายามจัดทำ

เป็นประจำทุกปี เพื่อเยาวชนจะได้เรียนรู้หลักพุทธธรรมพื้นฐานที่ถูกต้อง และได้ใช้เวลาในช่วงการปิดภาคเรียนให้เป็นประโยชน์ นอกจากนี้สำหรับเยาวชนที่ไม่ได้ศึกษาต่อภายหลังจบการศึกษาระดับที่บังคับแล้ว ก็จะได้มีโอกาสฟื้นฟูเพิ่มเติมความรู้ด้านการอ่านเขียน เป็นผลพลอยได้

๕. ในการจัด ควรมีการวางหลักสูตร กำหนดเนื้อหาที่จะให้การอบรมให้เหมาะสมกับวัย ระดับการศึกษาและสภาพแวดล้อมของผู้บวชอย่างชัดเจน

๖. ควรจัดทำ "คู่มือการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน" ขึ้น เพื่อเป็นแนวทางที่ให้ผู้ประสงค์จะจัดการบรรพชาสามเณรได้ศึกษานำไปประยุกต์ให้เหมาะสมใช้กับท้องถิ่นของตน คู่มือดังกล่าวควรเสนอแนะแนวทางมากกว่าการกำหนดหลักสูตรหรือเนื้อหาแน่นอน เพราะสามเณรจะมีอายุและระดับการศึกษาต่างกัน พระ/วิทยากรที่ให้การอบรมก็มีคุณวุฒิต่างกัน คู่มือควรประกอบด้วยเนื้อหาสาระ ๒ ส่วนใหญ่ คือ

๖.๑ ศาสนพิธี ได้แก่

- บริหารในการบรรพชาของสามเณรแต่ละรูป
- คำขอบรรพชา
- พิธีการบวช
- หลักเกณฑ์และระเบียบต่าง ๆ ที่สามเณรทั่วไปพึงปฏิบัติ

ควรมีการอธิบายถึงความหมายหรือแก่นธรรมที่แฝงอยู่ในศาสนพิธีแต่ละอย่างให้เข้าใจชัดเจน

๖.๒ สารัตถธรรมที่ผู้บวชสามเณรพึงทราบ ได้แก่

- ก. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับสามเณร เช่น
- ความหมายของคำว่า สามเณร
  - จุดประสงค์ของการบรรพชาสามเณร
  - อาณิสถของการบรรพชาสามเณร
  - ประวัติความเป็นมาของสามเณรในสมัยพุทธกาล

ข. เรื่องที่เกี่ยวข้องกับวัตรปฏิบัติศีลธรรมที่เณรต้องประสบ เช่น

- การสวดมนต์และการทำวัตรเช้า - เป็น
- การบิณฑบาต
- การรักษาศีล ๑๐
- การบูชาพระรัตนตรัย

แต่ละหัวข้อ ควรกล่าวถึงเป้าหมาย วิธีการ และคุณค่าที่ต้องการพัฒนา

จิตใจส่วนบุคคลและสังคม

ค. เรื่องหลักธรรมพื้นฐาน เช่น

- หัวใจพุทธศาสนา
- อริยสัจ ๔
- ความหมายของการเป็นชาวพุทธ
- บุญ การทำบุญที่ถูกต้อง
- ศิล บุญศีล บุญธรรม
- มิตรแท้ - มิตรเทียม
- อบายมุข

ในแต่ละหัวข้อ ควรนำพุทธพจน์ในเรื่องนั้น ๆ มาแสดงให้เห็นชัดเจน

เสนอแนะเรื่องที่ควรประยุกต์โดยสังเขป รวบรวมตัวอย่างและนิทานที่เกี่ยวกับเรื่องนั้น ๆ มาให้มาก และอาจเสนอแนะอุปกรณ์การเรียนการสอน (ถ้ามี) โดยควรระบุสถานที่ที่จะหาซื้อหรือขอยืมอุปกรณ์แต่ละอย่างให้ชัดเจน

ข้อเสนอแนะการทำให้เยาวชนสนใจเข้าวัด

การจัดแบ่งกลุ่มสามเณรเพื่ออภิปรายถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กไม่ยอมมาวัด และแนวทางการแก้ไข ซึ่งผลสรุปที่สามเณรแต่ละกลุ่มนำมาเสนอนั้นน่าสนใจ เป็นความคิดจากใจจริงของสามเณร ซึ่งหลายเรื่องเป็นเรื่องที่ผู้ใหญ่คงไม่ได้นึกถึง

ข้อมูลที่ได้มานำมาพิจารณาหาทางแก้ไขให้เยาวชนสนใจพระศาสนามากขึ้นได้

โดยสรุป สามเณรมีความเห็นว่าสาเหตุที่ทำให้เด็กไม่ชอบเข้าวัดมากที่สุดคือ การไม่มีเพื่อนเล่น ไม่มีความสุข เพราะบรรยากาศของวัดไม่สอดคล้องกับอุปนิสัยของเด็กซึ่งยังต้องการความสนุกสนาน กิจกรรมที่จัดในวัดเป็นเรื่องศาสนาพิธี มีการสวดมนต์ รับศีล ทำบุญตักบาตร เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปพิธีกรรมที่ไม่แสดงความหมายที่ชัดเจน การที่ต้องนั่งสำรวมเป็นเวลานานในภาวะที่ไม่เข้าใจ เป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับความต้องการของเด็ก เด็กหลายคนกลัวผี บางคนไม่มีใครชักชวนให้มา หรือบางทีพ่อแม่ก็ไม่ให้มาเอง บางคนไม่ยอมมาเพราะไม่มีเสื้อผ้า บางคนไม่ชอบที่ต้องรับประทานอาหารเช้า เพราะต้องรอจนกว่าพระจะฉันเสร็จ เป็นต้น

ในการชักจูงให้เด็กเข้าวัด แม้สามเณรจะเสนอว่าควรมีสนามเด็กเล่น ช่างเล่น เรื่องสนุกฝ่ายเดียว ข้อเสนอนี้ก็ควรมานำมาพิจารณาว่าวัดควรจัดกิจกรรมเฉพาะสำหรับเด็ก เช่น การตั้งกลุ่มเล่านิทานธรรมะหรือการจัดการเล่นซึ่งให้คุณค่าทางธรรม และขณะเดียวกันก็ไม่ใช้เสียงดัง เป็นต้น นอกจากนี้การได้รับความสนับสนุน แนะนำ หรือช่วยสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมแก่เด็ก ก็จะช่วยให้เด็กอยากมาวัด เช่น ไม่บังคับให้เด็กนั่งนิ่งอยู่กับที่ตลอดเวลา อธิบายให้เด็กเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ของการมาวัดให้ชัดเจน จัดกิจกรรมที่เหมาะสมให้ในลักษณะที่สอดคล้องกับบรรยากาศที่วัดพึงมี

การนำเด็กเข้าวัดนี้ ไม่ง่ายต่อการจัดนัก เพราะที่สำคัญบุคคลที่มีความเข้าใจ ในการสร้างสรรคกิจกรรมในลักษณะนี้ ซึ่งหาได้ยากโดยเฉพาะในถิ่นชนบท ดังนั้นควรที่จะได้มีการศึกษาริเคราะห์ถึงสาเหตุที่ทำให้เด็กไม่สนใจเข้าวัดให้กว้างขวางและชัดเจนมากกว่านี้ และทดลองหาวิธีการสร้างกิจกรรมในวัดสำหรับเด็ก ตลอดจนการสร้างอุปกรณ์ประกอบ น่าจะจัดให้มีการอบรมผู้ที่สนใจจะสร้างกิจกรรมสำหรับเด็กในวัดขึ้น ซึ่งผู้เข้ารับการอบรมอาจจะต้องเรียนรู้ฝึกฝนความสามารถเฉพาะหลายอย่าง เช่น วิธีการเล่านิทานสำหรับเด็ก การสร้างวินัยแก่เด็ก การสอนเด็กวาดรูป เป็นต้น

โครงการการอบรม "การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ"

ณ วัดเนินหย่อง ตำบลวังหว้า

ระหว่างวันที่ ๘ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๕

ความเป็นมา

สืบเนื่องจากการจัดงานบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้เห็นวิธีการอบรมและเห็นความเปลี่ยนแปลงของสามเณรในช่วงการอบรม เช่น ความกล้า ในการแสดงออก เป็นต้น เกิดความรู้สึกประทับใจ ประารถนาที่จะให้จัดอบรมแก่สมาชิกของกลุ่มบ้าง เพราะเห็นว่ากรรมการและสมาชิกของกลุ่มส่วนใหญ่ ขาดความรู้ความเข้าใจใน หลักธรรมในพุทธศาสนาอย่างมาก จนเป็นอุปสรรคต่อการทำงานของกลุ่ม คือ ไม่สามารถ คิดสร้างงานด้วยตัวเองได้ อีกทั้งไม่รู้วิธีการวางตัวและการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมในฐานะ เป็นกรรมการหรือเป็นสมาชิกของกลุ่ม ถ้าได้รับการอบรมความรู้และการปฏิบัติธรรม ก็จะช่วย ให้เกิดการปรับปรุงตนเองและพัฒนางานของกลุ่มและชุมชนได้ด้วยตนเอง เพื่อสนองความ ต้องการของสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ โครงการนี้จึงได้จัดขึ้นในช่วงวิสาขบูชา คือระหว่าง ๘ - ๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๕

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ชาวบ้านผู้สนใจ ตลอดจน พระภิกษุ สามเณร ชี มีโอกาสศึกษาหลักธรรมและทดลองปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง สามารถนำไปใช้ พัฒนาการตนเองและชุมชนต่อไปได้
๒. เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมได้รู้ซึ่งต่อคุณค่าและความหมายของการเป็น พุทธศาสนิกชน จะได้ประพฤติตนตามหลักธรรมและช่วยกันผดุงรักษาส่ง เสริมลักษณะพุทธศาสนา ของชุมชนที่ตรงตามคำสอน

คณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้จัดประชุมปรึกษาหารือร่วมกัน เกี่ยวกับการจัดอบรมอย่างละเอียดด้วยตัวเองหลังจากที่ได้นิมนต์พระภิกษุและวิทายากรที่เหมาะสม ได้จัดพิมพ์ใบประชาสัมพันธ์เชิญชวนผู้สนใจสมัครรับการอบรมโดยระบุถึงเหตุผลที่จัดทำ วัตถุประสงค์ของการจัด และข้อกำหนดที่ผู้เข้ารับการอบรมพึงทราบดังมีข้อความดังนี้

เหตุผลที่จัดทำ

เนื่องในวันที่ ๗ พฤษภาคม นี้ เป็นวันวิสาขบูชา นับเป็นวันสำคัญสูงสุดของ ศาสนาพุทธเรา ดังนั้นพวกเราเหล่าพุทธบริษัทของพระพุทธองค์ รู้สึกซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระปัญญาคุณของพระองค์จึงสมควรที่จะได้แสดงความกตัญญูโดยการ ปฏิบัติธรรม เพื่อเป็นการปฏิบัติบูชาต่อพระองค์ซึ่งสูงต้องตามพุทธพจน์และจะได้ศึกษาพุทธศาสนา โดยการเจาะให้ถึงแก่นแท้จริง ๆ เพื่อพบกับสัจธรรมที่เป็นหนทางสู่ความพ้นทุกข์ที่สมบูรณ์

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อเป็นการปฏิบัติบูชาต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
๒. เพื่อเป็นการลด ละ หน่าย คลาย จาง กิเลส ตัณหาของตนเอง
๓. เพื่อให้รู้จักการดำรงชีวิต แบบเรียบง่าย อย่างชาวพุทธ
๔. เพื่อให้การดำรงชีวิตประจำวันมีความทุกข์น้อยลง
๕. เพื่อพบแก่นแท้จริงของพุทธศาสนา (สัจธรรม)

ข้อกำหนด

ได้นิมนต์ท่านพระมหาคล้าย แห่งน้ำตกธรรมรส วัดป่ายุบในกิ่งอำเภอรังจันทร์ มาให้การอบรมและฝึกหัดปฏิบัติธรรมรวม ๓ วัน ๓ คืน คือตั้งแต่วันที่ ๘-๑๐ พฤษภาคม ๒๕๒๕ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

๑. คุณสมบัติของผู้เข้าร่วมประชุม มีอายุตั้งแต่ ๔ ปีขึ้นไป ทั้งชายหญิง โดยวันที่ ๗ พฤษภาคม นี้ ผู้ที่จะเข้าร่วมปฏิบัติธรรมมาแจ้งความประสงค์ต่อเจ้าหน้าที่ ตั้งแต่เวลา ๑๕.๐๐ น. เป็นต้นไป

๒. การถือศีล ทุกคนจะต้องถือศีล ๘ เป็นอย่างต่ำ, ศิกษาศีล ๘ ให้เข้าใจ
จำได้ และรู้ยิ่ง ๆ ขึ้น ตลอดเวลาที่ปฏิบัติธรรมต้องมีสติระมัดระวัง สังเกตตนอย่าให้มี
การละเมิดศีล ๘ ทั้งกายกรรม วาจากรรม และมโนกรรม

๓. การสำรวมอินทรีย์ ขณะปฏิบัติธรรมไม่ควรสวมเสื้อผ้าสีฉูดฉาด หรือ
ไม่สุภาพ (ถ้ามีชุดขาวได้ยิ่งดี) การยืน เดิน นั่ง นอน พึ่งรู้ตัวและสำรวมเสมอ

๔. การบริโภคอาหารและเครื่องใช้ เตรียมข้าวสารไปหุงรวมกันคนละ
๒ ลิตร, เงินค่าอาหารคนละ ๒๕ บาท (เพราะทางเราไม่มีเจ้าภาพในการจัดงาน
ครั้งนี้ ทุกคนช่วยตนเอง) รับประทานอาหารวันละ ๒ ครั้ง เช้า - เพล หลังจากนั้น
งดอาหารทุกชนิด ยกเว้นน้ำดื่มธรรมดา ห้ามเก็บหรือมีอาหารไว้เป็นการส่วนตัว
บริวารเครื่องใช้ส่วนตัวให้เตรียมมุ้ง ผ้าห่ม และของใช้ที่จำเป็นอื่น ๆ มาเอง
และพยายามใช้ให้น้อยที่สุด ไม่นำของมีค่าติดตัวมา เงินนอกจากค่าอาหารแล้ว
ควรนำติดตัวมาให้น้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

การดำเนินการอบรม

ผู้ดำเนินการอบรมในโครงการปฏิบัติสู่ความเป็นพุทธะนี้ คือ พระมหาคัลยา
จากสำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส โดยท่านได้กำหนดเนื้อหา และวิธีการอบรมทั้งหมด มีผู้อื่นร่วม
บรรยาย ปฏิจฉสมุเปบาท พระภิกษุรูปหนึ่งและชีรูปหนึ่งจากสำนักสงฆ์ของท่าน เป็นผู้อธิบาย
ธรรมจากภาพสไลด์ในช่วงภาคค่ำ

สารัตถธรรมที่สำคัญซึ่งให้ในการอบรมมี ๔ เรื่อง คือ

๑. เป้าหมายและคุณค่าของการเป็นพุทธศาสนิกชน

๒. คุณของพระรัตนตรัย และวิธีการบูชาพระรัตนตรัยที่เป็นการปฏิบัติ เจริญศีล

สมาธิ ปัญญา

๓. ความสำคัญและวิธีการของการสำรวมกาย วาจา ในวัฒนธรรมไทยที่

สัมพันธ์กับการพัฒนาจิต

๔. ธรรมชาติของจิตในลักษณะที่เป็นปัญหาและที่ลด ไร้ ปัญหา (ปฏิจฉสมุเปบาท)

๕. ความสำคัญและวิธีการฝึกสติ - สมาธิ

การปฏิบัติมีการเดินจงกรม นั่งสมาธิในช่วงเช้า หลังการบรรยายแต่ละหัวข้อ และช่วงเย็น พร้อมทั้งหมั่นเจริญสติในอาการที่เคลื่อนไหว ในความรู้สึก และในความคิด ตลอดช่วงการอบรมเท่าที่เป็นไปได้

กิจกรรมเสริม มี ๒ อย่างคือ

๑. การสนทนาถามตอบปัญหาส่วนบุคคล เวลา ๑๖.๐๐ - ๑๘.๐๐ น. ทุกวัน
๒. ศึกษาธรรมจากภาพสไลด์ธรรมะ เวลา ๑๘.๐๐-๒๑.๐๐ น. ทุกวัน

จำนวนผู้เข้ารับการอบรม ทั้งหมด ๔๘ คน เป็นชาย ๒๑ คน หญิง ๒๗ คน

ถ้าแยกตามฐานะจะได้ดังนี้

๑. พระประจำ วัดเนินหย่อง ๕ รูป เป็นเจ้าอาวาส ๑ รูป ความรู้จบป. ๔ อายุ ๔๔ ปี พระลูกวัด ๔ รูป อายุ ๒๐, ๒๔, ๒๗ และ ๓๘ ปี ความรู้จบชั้น ป.๔ ๓ รูป ชั้น มศ. ๓ ๑ รูป
๒. สามเณร ๗ รูป ล้วนเป็นสามเณรที่เพิ่งบวชในการจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อน ในเดือนเมษายนที่ผ่านมา อายุระหว่าง ๑๓-๑๕ ปี ความรู้ระดับ ป.๔ ๑ รูป ระดับ ป.๖ ๖ รูป
๓. อุปัชฌาย์ วัดเนินหย่อง ๕ รูป ปี ๔ รูปอายุเกิน ๖๐ ปีขึ้นไป โดยอายุที่มากที่สุด คือ ๗๘ ปี ส่วนอีกรูปหนึ่งอายุ ๕๔ ปี ความรู้ระดับ ป.๔ ๓ รูป ไม่ได้ศึกษา ๒ รูป
๔. ฆราวาสฝ่ายชาย ๔ คน แบ่งเป็น ๒ กลุ่ม คือ
  - ๔.๑ เป็นสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ๓ คน อายุ ๑๖, ๒๐ และ ๒๓ ปี ทุกคนจบเรียนชั้น ป.๔
  - ๔.๒ ชาวบ้านทั่วไป ๖ คน, ๕ คนอายุระหว่าง ๕๐-๖๐ ปี อีกคนหนึ่งอายุ ๖๖ ปี
๕. ฆราวาสฝ่ายหญิง ๒๒ คน แบ่งเป็น ๓ กลุ่ม คือ
  - ๕.๑ ๓ คน อายุระหว่าง ๑๑ - ๑๒ ปี ทุกคน
  - ๕.๒ สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ๑๓ คน อายุระหว่าง ๑๔ - ๒๐ ปี กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ๒ คน ที่เหลือนอกนั้นจบชั้น ป.๔
  - ๕.๓ ชาวบ้านทั่วไป ๖ คน อายุระหว่าง ๔๕ - ๖๐ ปี ๓ คน อายุเกิน ๖๐ ปีขึ้นไป ๓ คน ทุกคนจบชั้น ป.๔

วิธีการประเมินข้อมูล

๑. การประเมินผลการประชุมและการดำเนินการอบรม ผู้วิจัยวิเคราะห์จาก การสังเกตด้วยตนเองตลอดโครงการ

๒. ผลที่ผู้รับการอบรมได้รับ นำบันทึกการสัมภาษณ์และข้อความที่ผู้เข้ารับการอบรมเขียน มาจำแนกกลุ่มภิกษุ และ ขาววาส ในกลุ่มขาววาส จำแนกย่อยตามฐานะการเป็นสมาชิก กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เพศ วัย และประเมินจำนวนของผลที่ได้ตามประเด็นของความคิดเห็น

ผลการประเมินข้อมูล

ข้อมูลทั้งหมดนำมาวิเคราะห์ ๓ เรื่อง คือ

๑. ข้อสังเกตการประชุมเตรียมโครงการ
๒. ข้อสังเกตสารัตถธรรมที่สอนและวิธีการอบรม
๓. ผลที่ผู้รับการอบรมได้รับ

๑. ข้อสังเกตการประชุมเตรียมโครงการ

- ๑.๑ ในการประชุมจัดเตรียมงาน มีกรรมการและสมาชิกเข้าร่วม ๑๒ คน ส่วนใหญ่กระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็น
- ๑.๒ วิธีการแสดงความคิดเห็นมีลักษณะ เป็นกันเอง และมีความเป็นตัวของตัวเองมาก ตัวอย่างเช่น ในการคิดชื่อโครงการอบรม ที่ประชุมพอใจ ๒-๓ ชื่อ ไม่อาจตัดสินใจได้ ที่สุดสมาชิกผู้หนึ่ง เสนอให้นำชื่อที่พอใจทั้งหมดนำมาตัดต่อเป็นชื่อใหม่ว่า "การปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ" ซึ่งทำให้ทุกคนรู้สึกว่าคุณเองมีส่วนร่วมในการคิดชื่อนั้น
- ๑.๓ สมาชิกมีความเป็นตัวของตัวเองมากขึ้นกว่าในการประชุมที่ผ่านมา ตัวอย่างเช่น ผู้วิจัยได้ร่วมออกความคิดเห็นในเรื่องชื่อโครงการด้วย แล้วสมาชิกกล้าแสดงความคิดเห็นไม่เห็นด้วย
- ๑.๔ เหตุผลการจัดโครงการ วัตถุประสงค์ และข้อกำหนดซึ่งที่ประชุมได้ร่วมกันพิจารณาและจัดพิมพ์ประชาสัมพันธ์ดังได้เสนอข้างต้น แสดงให้เห็นว่า กลุ่มมีความตั้งใจและจริงจังต่อการจัดโครงการอบรมครั้งนี้มาก

- ๑.๕ ทุกคนมีความใจกว้างในการจัดงาน ได้เปิดโอกาสแก่ผู้สนใจโดยไม่จำกัดเพศและถิ่นที่อยู่ เพียงให้มีอายุ ๔ ปีขึ้นไป ทั้งนี้ได้ประชาสัมพันธ์งานไปทุกหมู่บ้านที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
- ๑.๖ สามารถตกลงแบ่งงานกันได้อย่างรวดเร็ว แต่ละคนเข้าใจบทบาทและความสามารถของตนเองดี

การที่การประชุมจัดเตรียมงานเป็นไปอย่างดีมากกว่าที่เคยเป็นมาน่าจะเป็นเพราะ

- ก. กรรมการและสมาชิกมีความต้องการที่จะให้มีการอบรมเอง จึงเกิดความรู้สึกกระตือรือร้น มีความรับผิดชอบ และรู้สึกเป็นเจ้าของงานนี้อย่างเต็มใจ
- ข. ประธานในที่ประชุมมีความเข้าใจในการกระตุ้นให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น สร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง

การประชุมครั้งนี้ให้ข้อคิดว่า

- ก. การที่ได้เห็นตัวอย่างที่ดีงาม เป็นแรงจูงใจที่สำคัญในการกระตุ้นความริเริ่มของการพัฒนางานหรือตนเอง ในกรณีนี้ สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวเห็นตัวอย่างการอบรมสามเณรก็เกิดความต้องการที่จะให้มีการอบรมสำหรับตนเองมาก ดังนั้นควรหาวิธีที่จะให้ชาวบ้านได้เห็นแม่แบบที่ดีงามในด้านการศึกษาปฏิบัติธรรมและการนำหลักธรรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน ในการทำงานอาชีพซึ่งอาจทำได้ด้วยการจัดกิจกรรมพิเศษ เช่น การฉายสไลด์หรือภาพยนตร์ การนำไปดูกิจกรรมนอกสถานที่
- ข. กิจกรรมใดเป็นกิจกรรมที่เขาริเริ่มเอง เขาจะสามารถสร้างสรรค์ดำเนินกิจกรรมนั้นอย่างมีประสิทธิภาพ
- ค. ถ้าให้โอกาสและเข้าใจวิธีการสร้างบรรยากาศเป็นกันเองอย่างเหมาะสม คนหนุ่มสาวในชนบทก็สามารถแสดงความคิดเห็นร่วมกันในที่ประชุมได้ดี จึงควรหาวิธีส่งเสริมคุณสมบัตินี้

๒. ข้อสังเกตสารัตถธรรมที่สอนในการอบรมและวิธีการอบรม

- ๒.๑ เป็นการวางพื้นฐานทั้งในด้านหลักธรรมและหลักปฏิบัติเบื้องต้นอย่างดี เหมาะกับกลุ่มของผู้ที่เข้าอบรมซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่เคยได้รับการอบรมหรือศึกษาระบบอย่างจริงจังมาก่อน แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีเนื้อหาในระดับละเอียดลึกซึ้ง จนถึงเป้าหมายแห่งชีวิตที่สงบเป็น นับว่าเนื้อหาที่มีความสมบูรณ์เหมาะสำหรับผู้เริ่มการปฏิบัติและผู้ที่เคยปฏิบัติแล้ว
- ๒.๒ ผู้อบรมพยายามให้ความเข้าใจอย่างถูกต้องในหลักธรรมและในการปฏิบัติ ที่กล่าวถึงหรือที่ให้ทำ แม้เรื่องที่อยู่เหมือนคุ้นเคยเช่น การกราบพระ ก็อธิบายอย่างละเอียด ซึ่งมีประโยชน์มาก
- ๒.๓ การเปิดโอกาสให้ผู้เข้ารับการอบรมตามปัญหาปรึกษาเป็นส่วนตัว กับพระมหาคัลยาณ นับว่าเป็นประโยชน์มาก เพราะท่านได้ให้วิธีแก้เฉพาะ ราย ซึ่งส่วนใหญ่เน้นเรื่องการมีสติ การพัฒนาจิตใจให้มั่นคง การพึ่งพาตนเอง การเอาชนะใจตนเอง การปล่อยวาง ซึ่งชาวบ้านอาจนำไปปฏิบัติ ด้วยมีศรัทธาอยู่แล้ว
- ๒.๔ การอธิบายโดยอาศัยอุปกรณ์ เช่น มีภาพประกอบช่วยให้ผู้ฟังจำง่าย เข้าใจง่ายมากกว่าที่จะฟังแต่อย่างเดียว
- ๒.๕ สภาพที่ใกล้ชิดธรรมชาติ ช่วยให้การอบรมน่าสนใจและได้ผลมากขึ้น พระมหาคัลยาณ ไม่ใช้สถานที่บนวัด นอกจากเวลาฝนตก ส่วนใหญ่ พยายามให้ผู้ฟังได้อยู่กับธรรมชาติที่ร่มรื่น เช่นในสวนยางและในวันสุดท้าย ได้ย้ายไปอบรมที่ริมทะเล ซึ่งช่วยนำใจให้เกิดความสบายและกระตือรือร้นขึ้น

๓. การประเมินประโยชน์ที่ผู้เข้ารับการอบรมได้รับ

๓.๑ การประเมินผลพระภิกษุ

จากการสัมภาษณ์เจ้าอาวาสมีความพอใจในการอบรมมาก เห็นว่าคำอธิบายทุกตอน ชัดเจน เป็นประโยชน์ควรมีการจัดอบรมอีก

พระลูกวัด ๔ รูป เข้ารับการอบรมตามคำแนะนำของเจ้าอาวาส ไม่ได้เลือกตัดสินใจเอง ในการเขียนประเมินผลที่ได้รับพระภิกษุรูปเดียว ซึ่งมีอายุและพรรษาน้อยที่สุดได้แสดงความเห็นว่า "รู้สึกดีมาก และเป็นประโยชน์อย่างที่สุด" ส่วนที่เหลือแสดงปฏิกิริยาไม่พอใจหรือไม่เข้าใจในเรื่องการกำหนดให้เดินจงกรมในช่วงเช้า โดยศัควัตรปฏิบัติ ที่ทำเป็นประจำ คือการสวดมนต์ และปิดทวาร บางท่านเห็นว่าการเดินจงกรมระยะไกลนั้นไม่แตกต่างจากการเดินปิดทวาร บางท่านเสนอว่าการเดินจงกรมที่ดีควรมีการแผ่เมตตาแก่สัตว์ ซึ่งบางที่ผู้เดินอาจพลั้งเผลอเหยียบฆ่าลายชีวิต

ภายหลังการอบรมแล้ว ๔ เคียน คิดตามประเมินผลได้ ๔ รูป มีฐานะเป็นพระลูกวัด ดังนี้

ลำดับที่ผู้ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรมซึ่งนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง
๑	ซนดีและการทำใจให้สงบ	รู้ซึ่งในรสพระธรรมมากขึ้นและ ละอายในความชั่วที่ตัวเองได้ ทำในอดีต
๒.	ไม่ควรให้เวลาผ่านไปโดยไม่ทำความดี	จริงจังและตั้งใจมากขึ้นในการ ประพฤติตนให้ดี
๓	ถันทะและวิริยะ	เกิดความตั้งใจดำรงตนให้ สมกับภาวะที่เป็นอยู่
๔	ความหมั่นเพียรในการทำความดี	ไม่มี

พระทุกรูปเห็นว่าควรมีการจัดการอบรมอีก

การที่พระลูกวัดมีปฏิกิริยาอาจเป็นเพราะ

๑. ทำตามเจ้าอาวาส ไม่ใช่ด้วยความตั้งใจจริงของตนเอง
๒. พระภิกษุเหล่านั้น มิได้เข้าฟังการอธิบายถึงวัตถุประสงค์และวิธีการเดินจงกรมก่อน เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจเพียงพอ

๒. พระภิกษุเหล่านั้น มิได้เข้าฟังการอธิบายถึงวัตถุประสงค์และวิธีการเดินจงกรมก่อน เป็นเหตุให้ไม่เข้าใจเพียงพอ

๓. ความเชื่อในเรื่องความสำคัญของการทำวัตรสวดมนต์และการปิดทวารว่าเป็นวัตรที่สำคัญของพระภิกษุสงฆ์ เป็นความเชื่อที่มั่นคงฝังใจของพระภิกษุและชาวบ้านในถิ่นนี้มาก การเสนอให้เดินจงกรมโดยตัดการสวดมนต์และปิดทวาร จึงขัดแย้งกับความเชื่อเดิม

ถึงแม้ว่าพระลูกวัดจะมีปฏิกริยารู้อีกขัดแย้งในช่วงการอบรม และภายหลังการอบรม ลึ้นสุดใหม่ ๆ แต่หลังจากนั้น หลักธรรมที่ได้ศึกษาในช่วงการอบรม มีผลเสริมสร้างความเข้าใจ คำสอนในพุทธศาสนามากขึ้น พระ ๓ รูปมีความเปลี่ยนแปลงในด้านที่มีความตั้งใจในการประพฤติปฏิบัติตนให้ดีขึ้น มีเพียงรูปเดียวที่บอกว่าไม่มีความเปลี่ยนแปลง

๓.๒ การประเมินผลสามเณร

สามเณร ๗ รูป เข้ารับการอบรมตามคำแนะนำของเจ้าอาวาสเช่นเดียวกับพระภิกษุ สามเณรทุกรูปเขียนแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลที่ได้รับจากการอบรมค่อนข้างยาว และชัดเจน อาจเป็นเพราะได้รับการฝึกเขียนและการแสดงความคิดเห็นอย่างหมกแล้วในช่วงเมษายน

สามเณร ๖ รูป ไม่เห็นด้วยกับการให้เดินจงกรมในช่วงเช้าโดยตัดการทำวัตร สวดมนต์ และการปิดทวารออก เช่นเดียวกับพระภิกษุ ความคิดเห็นนี้มากกว่าพระภิกษุ มีดังนี้

๑. การเดินจงกรมในช่วงเช้าทำให้ง่วงนอนและไม่สามารถดูสไลด์ ตอนกลางคืนได้โดยตลอดเพราะกลัวจะตื่นไม่ทัน
๒. ระยะทางที่เดินไกลเกินไป
๓. ลักษณะการเดินเร็ว ไม่ตรงกับที่เคยฝึกปฏิบัติที่เป็นการเดินช้า
๔. การเดินจงกรมให้ประโยชน์ในด้านความสงบทางจิต
ผู้การทำสมาธิไม่ได้

สามเณรรูปเดียวเห็นว่าการเดินจงกรมให้ประโยชน์คือ เป็นวิธีการออกกำลังกายที่ดี แต่ไม่ได้กล่าวถึงประโยชน์ด้านจิตใจ

สามเณร ๕ รูป ระบุว่าได้ประโยชน์จากการนั่งสมาธิมากส่วนอีก

๒ รูป ประารภว่าหลับในการนั่งสมาธิเสมอ

กิจกรรมที่สามเณรชอบมากที่สุด คือการฉายสไลด์ธรรมะประกอบ

คำบรรยาย สามเณร ๖ รูป บอกว่าการบรรยายธรรมมีประโยชน์ ส่วนอีก ๑ รูปบอกว่า
ฟังไม่เข้าใจ

การติดตามผลภายหลังการอบรม ๔ เดือน ทำไม่ได้ เพราะสามเณรย้ายไปอยู่ที่อื่น

ข้อวิเคราะห์

ความคิด เรื่องการเดินจงกรมส่วนหนึ่งคงได้รับอิทธิพลจากความคิดของพระภิกษุ
ส่วนข้อปรารภอื่น ๆ แสดงให้เห็นว่า ระยะทางและช่วงเวลาการเดินจงกรมนั้นหนักเกินไป
สำหรับสามเณร ซึ่งยังไม่เคยมาก่อน เวลาที่ฝึกเพียงสองครั้งน้อยเกินไปสำหรับการปรับตัว

กิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับสามเณรซึ่งอยู่ในช่วงวัยเด็ก จำเป็นต้องหาอุปกรณ์หรือ
รูปแบบวิธีที่มากกว่าการบรรยาย หรือการปฏิบัติในรูปแบบทั่วไป ดังเห็นได้จากข้อมูลว่าสามเณร
ชอบการฉายสไลด์ซึ่งมีลักษณะเป็นนิทานหรือนิยาย และการแสดงภาพ ทำให้ง่ายต่อการจดจำ

สามเณรที่ประเมินว่าไม่เข้าใจการฟังธรรมนั้นเป็นสามเณรที่ไปอยู่ประจำที่วัดเขาคิน
หลังการบวชสามเณรภาคฤดูร้อนและเข้าร่วมฟังการบรรยายธรรมบางตอนไม่สม่ำเสมอ

๓.๓ การประเมินแม่ชี

แม่ชี ๕ รูป เข้าร่วมการอบรมด้วยความศรัทธา ถือเป็นการศึกษาปฏิบัติ
ธรรมส่วนพิเศษ ที่ได้รับในช่วงวิสาขบูชา ซึ่งถ้าหากไม่มีการจัดอบรมก็จะมาศึกษาอุโบสถศีล
อย่างเคร่งครัดที่วัดอยู่แล้ว

จากการสัมภาษณ์แม่ชีทุกรูปบอกว่าชอบการอบรมมากต้องการให้จัดอีกเป็นประจำทุกปี
เพราะทำให้ใจสบายมีแต่ความสุข แต่จำเนื้อหาธรรมะที่ฟังไม่ได้ แม่ชี ๑ รูป บอกว่า
ได้ประโยชน์จากการฟังคืออธิบายประกอบภาพเรื่องปฏิจจสมุปบาทมาก ช่วยให้เข้าใจชัดเจน
ถึงความเป็นจริงของชีวิต

ภายหลังการอบรม ๔ เดือน ติดตามประเมินผลแม่ชีได้ ๓ รูป ในช่วงการเก็บข้อมูล
แม่ชีอีก ๒ รูป เดินทางไปจังหวัดอื่น แม่ชีที่ให้สัมภาษณ์ ๓ รูปบอกว่าไม่มีการเปลี่ยนแปลงใน
การปฏิบัติธรรม ส่วนหลักธรรมที่ได้นำไปใช้มีดังนี้

ลำดับที่ผู้ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรม ซึ่งนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง	ควรจัดอบรมอีก
๑	การเจริญสติ มีความรู้สึกตัว อยู่ทุกอิริยาบถ	มี	ควร
๒	การทำใจให้มีศีลและสติอยู่เสมอ	มี	ควร
๓	สวดมนต์ภาวนาทุกวันหลังจากการอบรม		เฉย ๆ

ข้อวิเคราะห์

แม้ซีทุกรูปพอใจ การจัดอบรมมาก ซึ่งน่าสังเกตว่าผลที่ได้รับคือความสงบ สบายใจ เพราะ แม่ซีทั้ง ๔ รูป ได้บำชานานและได้บาชด้วยควมศรัทธา มุ่งแสวงหาควมสงบทางจิตใจอยู่แล้ว ฉะนั้นจึงพร้อมที่จะได้รับผลคือควมสงบ

ภายหลังการอบรมแล้ว ๔ เดือน แม่ซี ๒ รูปเห็นว่าการเจริญสติในชีวิตประจำวัน เป็นหลักธรรมที่แม่ซีได้เคยศึกษาและนำมาปฏิบัติอยู่บ้างแล้ว การอบรมช่วยย้าให้มีการปฏิบัติมากขึ้น ดังนั้นจึงไม่มีความเปลี่ยนแปลงระหว่างก่อนและหลังการอบรม อย่งไรก็ดี ผู้สัมภาษณ์ไม่แน่ใจว่าแม่ซีเข้าใจคำถามที่ถามถึงควมเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการอบรม จากข้อสังเกตคือ แม่ซีรูปหนึ่งบอกว่า ใช้สวดมนต์ภาวนาทุกวันหลังการอบรม ซึ่งมีใช้เรื่องที่เน้นสอนหรือปฏิบัติในการอบรม การปฏิบัติคำคอบของแม่ซีจึงไม่ชัดเจนว่าเป็นประสพการณ์ที่ได้จากการอบรมหรือเป็น เรื่องที่เคยศึกษาและปฏิบัติมาก่อน

๔. การประเมินผลขรารวาสฝ่ายชาย

ก. ขรารวาสฝ่ายชายที่เป็นสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

ขรารวาสฝ่ายชายทั้ง ๓ คน เข้ารับการอบรม ตามควมสมัครใจของตนเอง อุปนิสัยที่ต้องการแก้ไขตรงกันคือใจร้อนและคิดมาก

ผลที่ได้รับ สังเกตว่าผู้ที่มีอายุน้อยที่สุดได้รับผลดีที่สุด คือ เขียนประเมินว่าช่วยให้จิตใจสงบขึ้น ผู้ที่อายุระหว่างกลางบอกว่าชอบมีประโยชน์แต่ไม่สามารถอธิบายได้ ส่วนผู้ที่มีอายุมากที่สุดบอกว่า บางครั้งฟังธรรมไม่เข้าใจ ทำให้เกิดทุกข์ และมีความสงสัยเนื่อง ๆ ว่าเพราะเหตุใดสมาชิกกลุ่มฝ่ายชายจึงเข้าร่วมการอบรมน้อยมาก เหตุใดพวกเขาที่มาปฏิบัติธรรมทำความดีจึงไม่ค่อยมีเพื่อนมาก เหมือนกับคนอื่นที่ประพฤติในทางไม่ดี

ภายหลังการอบรม ๔ เดือน ติดตามประเมินผลได้ทั้ง ๓ ราย ทุกคนเห็นว่าควรจัดอบรมอีกเกี่ยวกับหลักธรรมที่นำไปใช้และความเปลี่ยนแปลง ดังนี้

ลำดับที่ผู้ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรม ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง
๑	การรู้จักควบคุมใจมีสติ	ประพฤตินดีขึ้นกว่าก่อนการอบรม มรยาทและการพูดจาสุภาพเรียบร้อยขึ้น
๒	รู้ทันอารมณ์ตนเอง	เปลี่ยนนิสัยดีขึ้น ดับอารมณ์โกรธได้บ้าง
๓	การมีน้ำใจกับทุกคนโดยเฉพาะผู้ที่ยากจนกว่า	มีความรู้เพิ่มมากขึ้น ได้รู้จักคนมากขึ้น จิตใจดีขึ้น

ข้อวิเคราะห์

ผลที่ได้รับจากการอบรม เกี่ยวเนื่องกับปัจจัยพื้นฐาน เดิมของผู้ที่เข้ารับการอบรมมาก คนที่อายุน้อย และยังไม่มียุทธาต้องรับผิดชอบมาก มีใจโน้มต่อความเข้าถึงผลแห่งการปฏิบัติ คือความสงบและความเข้าใจในหลักธรรมได้ง่าย สมาชิกที่มีอายุมากที่สุดในกลุ่มนี้ ประกอบอาชีพโดยลำพัง จึงมีปัญหาในด้านเศรษฐกิจและการงานของตนมาก ทั้งมีความรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจในฐานะและสภาพของตนที่แตกต่างจากคนอื่นในวัยเดียวกัน ดังนั้นไม่อาจตัดใจจากปัญหาเดิมที่ค้างค้ำอยู่ในใจได้

ข้อสังเกตคือ สมาชิกทั้ง ๓ คน ไม่ได้ไปปรึกษากับท่านพระมหาคัลยาณเป็นส่วนตัว
คำตอบที่ได้ตามหลังการอบรม ๔ เดือนสอดคล้องกับคำตอบที่ได้เมื่อการอบรมสิ้นสุดลง
กล่าวคือ สมาชิกผู้ที่อายุน้อยที่สุด ให้คำตอบชัดเจนว่ามีความเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมในทาง
ที่ดีขึ้น และใช้หลักธรรมเรื่องสติมาดูใจตนเอง ผู้ที่อายุอยู่ระหว่างกลาง แสดงความคิดเห็นมากขึ้น
ซึ่งชัดเจนต่อประโยชน์ที่ตนเองได้รับ แต่ผู้ตอบที่มีอายุมากที่สุด ไม่ได้ตอบจากประสบการณ์ที่ได้รับ
จากการอบรม หลักธรรมการช่วยเหลือมีน้ำใจกับผู้อื่น ไม่ได้เป็นเรื่องที่สอนในการอบรมครั้งนั้น
สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่ได้รับผู้ตอบที่มีอายุมากที่สุด มีความเปลี่ยนแปลงดีขึ้นกว่าหลังการอบรม
ใหม่ ๆ อาจเป็นผลจากการสร้างกิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ระหว่างหมู่บ้านขึ้น

ข. พระราชาส่วยชายที่เป็นผู้ใหญ่

ทั้ง ๖ คน เข้ารับการอบรมด้วยความสมัครใจ

ต้องการเข้าใจธรรมะให้มากขึ้นกว่าเดิมและทดลองปฏิบัติเพื่อนำกลับไปใช้
ในชีวิตประจำวัน ๔ คน เป็นคนที่สนใจด้านธรรมะและเข้าร่วมกิจกรรม ของพระศาสนาในหมู่บ้าน
เป็นประจำ อีก ๒ คน มารับการอบรมด้านธรรมะและรักษาอุโบสถศีลเป็นครั้งแรกในชีวิต

ความคิดเห็นในเรื่องผลที่ได้รับจากการอบรมของทุกคนคล้ายคลึงกัน
คือเห็นว่าการอบรมครั้งนี้มีประโยชน์อย่างมาก ทำให้เข้าใจหลักธรรมชัดเจนยิ่งขึ้น จิตใจสงบ
นำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ ผู้เข้ารับการอบรมคนหนึ่งมีความเห็นว่าการจัดอบรมที่อยู่ร่วมกัน
หลายวัน ทำให้เกิดความสามัคคีช่วยเหลือกันและกันรักใคร่กันเหมือนพี่น้อง

สถาบันเวทียบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภายหลังการอบรมแล้ว ๔ เดือน ติดตามประเมินผลได้ ๓ คน ดังนี้

ลำดับที่ผู้ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรม ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง
๑	การดูใจตนเอง ดูใจตนเองแล้วจะลด ความทุกข์ ดูใจผู้อื่นเพิ่มความทุกข์	มีสติยับยั้งความโกรธ ความโลภ ความหลง ได้บ้าง
๒	สติ และสมาธิ หมั่นควบคุม ใจ วาจา และการกระทำเสมอ	ตั้งใจและทำจริงในการทำความดี และความชั่ว ได้รักษาศีล ๔ ในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา รักษาศีล ๔ ตลอดชีวิต ทำบุญ ให้ทานตามกำลังความสามารถ
๓	ความมั่นคงในการเป็นชาวพุทธที่ดี	ได้ถือศีล ๔ เป็นประจำมิได้ขาด รักษาศีลอุโบสถทุกวันพระ ยกเว้น มีเหตุจำเป็น ระวังโกรธได้ดีขึ้น ในครอบครัวมีความสุข อ่อนใจ สามารถนำธรรมะไปเผยแพร่ ผู้อื่นได้อีกด้วย

๕. การประเมินผลระหว่างสายหญิง

ก. เด็ก เด็กหญิง ๒ คน ได้เข้ารับการอบรม เพราะแม่พามาด้วย

อีกคนหนึ่งอายุน้อยที่สุดและตั้งใจจะมา และแม่ก็พามาอยู่ด้วย ทั้ง ๓ คน เขียนประเมินว่า

ได้รับประโยชน์ทั้งจากการฟังธรรมและการนั่งสมาธิมากจิตใจสงบมีความสุขสบายใจมาก

ผู้ที่มีอายุน้อยที่สุด เขียนความคิดเห็นดังนี้

"ความรู้สึกของหนูสบายใจขึ้นมาก และคิดดีขึ้นอีกมาก ไม่ว่าจะทำอะไรก็ตามที่หนูอยู่ ๓ วัน หนูได้มีความพยายามมากที่สุดเวลานี้หนูมีความคิดที่ดีขึ้นมากกว่าเก่ามาก หนูภูมิใจมากที่ได้มาพึงธรรม ๓ วันนี้ เพราะตอนแรกหนูก็นึกอยากจะมาและแม่ก็ให้หนูมาตามใจหนูปรารถนาพอหนูพึงธรรม จิตใจก็อยู่ที่ตัวของหนูเอง และก็จริงดังที่อาจารย์ว่ามีแต่ความสุขและไม่มีควาททุกข์เหมือนแต่ก่อน หนูอยากให้เป็นเช่นนี้เรื่อยไปเหมือนท่านด้วย"

เด็กหญิงคนที่สองก็สามารถจับจุดมุ่งหมายของการอบรมครั้งนี้ได้ชัดเจน คือเขียนว่า "การปฏิบัติธรรมนี้ ทำให้รู้ว่าอันไหนดี อันไหนชั่วและทำให้จิตใจสะอาด"

ส่วนเด็กหญิงคนที่สามบอกว่าจิตใจสงบ ยกเว้นแต่เวลาทำสมาธิช่วงนอน และตอนแรกไม่ยอมมาเพราะกลัวว่าจะต้องอดข้าว แต่แม่อนุญาตให้รักษาศิล ๕ ได้ จึงไม่มีปัญหา

ภายหลังการอบรม ๔ เดือน ติดตามประเมินผลได้ทั้ง ๓ คน ดังนี้

ลำดับที่ผู้ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรม ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง
๑	ไม่ทราบบ	ไม่แน่ใจ แต่เรียนดีขึ้น
๒	ไม่ทราบบ	ไม่มี
๓	ไม่ประพฤติดิคนอกาม ไม่พูดเท็จ ไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น ไม่ดื่มของเมา	เปลี่ยนแปลง เช่น เคยพูดโกหก ก็ไม่พูดโกหก ไม่ดื้อ

ทุกคนเห็นว่าควรมีการจัดการอบรมอีก

ข้อวิเคราะห์

เด็กหญิงทั้ง ๓ คน ได้รับประโยชน์จากการอบรมมากเพราะ

๑. อยู่ในช่วงวัยที่ยังไม่มีปัญหาทั้งส่วนตัว และส่วนที่เกี่ยวของกับผู้อื่นมากนัก
๒. ลักษณะการเลี้ยงดูที่ได้รับ เป็นลักษณะที่ยอดตามความคิดเห็นของผู้อื่น

โดยเฉพาะบิดามารดา จึงมีจรรยาดีอ่อนโยนเชื่อฟังง่าย

๓. อยู่ในครอบครัวที่ผู้ปกครองสนใจธรรมและสนับสนุนให้ลูกได้รับประโยชน์ในทางธรรม ดังจะเห็นได้ว่าเด็กหญิงทุกคนมาพร้อมกับมารดาและในกรณีเด็กคนที่สามในตอนแรกไม่ยอมมาเพราะกลัวว่าต้องรักษาศีล ๘ ไม่ได้รับประทานอาหารเย็นที่มารดาเข้าใจรับเหตุการณ์โดยอนุญาตให้ลูกรักษาศีล ๘ ก็เป็นตัวอย่างที่ดีเพราะถ้ามารดาอีกมันว่าจะต้องรักษาศีล ๘ เหมือนคนอื่น เด็กหญิงผู้นี้อาจไม่มีโอกาสเข้ารับการอบรม ดังนั้นความเข้าใจและความสนใจของผู้ปกครองจึงเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจของเด็กมาก

๔. เด็กหญิงทุกคน กำลังอยู่ในช่วงวัยเรียนคือ อยู่ชั้น ป.๖ ซึ่งเป็นระดับสูงสุด ในหมู่บ้าน ช่วยให้สามารถจับสาระธรรมได้ชัดเจน เมื่อประกอบกับศรัทธา การเชื่อฟังง่าย ผลที่ได้รับจึงเป็นความกลมกลืนแห่งภาวะจิตในลักษณะที่สงบสบายมีสติรู้ตัว รู้ดี รู้ชั่ว รู้คุณค่าแห่งความบริสุทธิ์ทางจิต เกิดความเปลี่ยนแปลงทั้งความคิดและการกระทำไปในทางที่ดี

๕. ผลดีที่เด็กได้รับนี้แสดงว่า เด็กซึ่งบริสุทธิ์ ไม่มีปัญหาเหมือนกับผู้ใหญ่ เป็นช่วงวัยที่ควรได้รับการส่งเสริมให้ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติธรรมอย่างยิ่ง

ภายหลังการอบรม ๔ เดือน เด็กจำไม่ได้ว่าได้ศึกษาอะไร และไม่ได้นำมาใช้ คำตอบลำดับที่ ๓ ถึงหลักธรรมที่นำมาใช้ เป็นความรู้ที่ได้จากโรงเรียนไม่ใช่จากการอบรม คำตอบที่แสดงการเปลี่ยนแปลงมีเพียงรายเดียว การที่เป็นเช่นนี้ อาจเนื่องจากระยะเวลาสั้นไปและเป็นครั้งแรก นอกจากนี้ไม่ได้มีกิจกรรมส่งเสริมจิตใจสำหรับเด็กเหล่านี้เพิ่มเติม ภายหลังการอบรม

ข. บรรณาสายหญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

๑๒ ใน ๑๓ คน มาด้วยความสมัครใจของตนเอง ๒ คน ต้องการรักษาศีล ๘, ๓ คนต้องการเรียนรู้ธรรมะเพิ่มขึ้น อีก ๘ คนต้องการศึกษาปฏิบัติธรรม เพื่อให้จิตใจสงบ ส่วน ๑ คนที่เหลือมาเพราะเพื่อนชักชวน

สมาชิก ๘ คน ให้สัมภาษณ์ว่า มีอุปนิสัยใจร้อน โกรธง่าย จิตใจไม่สงบ ทุกคนแสดงความรู้สึกอายนไม่สามารถบอกอุปนิสัยที่ดีของตนได้ ๑ คนมีปัญหาในการพูดและการวางท่าที่มารยาทไม่เรียบร้อย อีก ๓ คน ไม่สามารถประเมินอุปนิสัย ส่วนไม่ดีของตัวเองได้

ผลที่ได้รับ สมาชิก ๔ คน บอกว่ารู้สึกจิตใจดีขึ้น มีความสงบสบายใจ ๓ คนบอกว่า จะใช้หลักสติเพื่อแก้โกรธและควบคุมตนเอง ๒ คนบอกว่าจะทำตัวให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม อีก ๒ คนเข้าใจธรรมะมากขึ้น เคยมีความสำรวมทางกายวาจาใจมากขึ้น ๑ คน มีความคิด ความตั้งใจที่จะประพฤติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและสังคม

กิจกรรมของการอบรม ที่ชอบมากที่สุดคือ ชอบการนั่งสมาธิ ๔ คน ชอบการสวดมนต์ ๓ คน ชอบการเดินจงกรมและฟังธรรม ๑ คน

กิจกรรมที่ไม่ชอบคือ เดินจงกรม ๑ คน นั่งสมาธิแล้วง่วงนอน ๑ คน นอกนั้นบอกว่า ไม่มีทุกข้อต้องการให้มีการจัดอบรมอีก

ภายหลังการอบรม ๔ เดือน ติดตามประเมินผลได้ ๓ คน ดังนี้

ลำดับผู้ที่ตอบ	หลักธรรมที่ได้จากการอบรม ซึ่งนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน	ความเปลี่ยนแปลง
๑	ไม่ทราบ	จิตใจดีขึ้น แต่ไม่มากนัก
๒	การควบคุมใจตน	ใจเย็นดีขึ้น พยายามไม่โกรธเหมือนแต่ก่อน
๓.	มีสติ	ไม่โกรธง่ายเหมือนเมื่อก่อน เรียบร้อยขึ้น
๔	มีสติ	ใจเย็นกว่าแต่ก่อน ไม่พูดโกหก พยายามเตือนตนเองว่าต้องมีสติรู้สึกดีขึ้นมาก
๕	ดูใจตน	เดิมเป็นคนโกรธง่าย หลังการอบรมแล้ว ก็ลดความซีโกรธลงใจเย็นขึ้น
๖	ความตั้งใจและความ- จริงใจในการทำงานและ ทำความดี	สุขุมรอบคอบขึ้น
๗	ไม่ทราบ	ไม่มี
๘	ประพฤติตนให้เป็นชาวพุทธ ตามคำสอนของพระพุทธเจ้า จริงๆ	ใจเย็นขึ้น สงบขึ้น ทำอะไรก็พยายามให้มีสติ
๙	ไม่ทราบ	เดิมเป็นคนบ่นเก่ง พูดไม่ระวัง ตั้งแต่กลับจากการอบรมแล้วไม่บ่นเหมือนก่อน ใจสงบดีขึ้นกว่าเดิม

ทุกคนเห็นว่าควรมีการจัดการอบรมอีก

ข้อวิเคราะห์

สมาชิกฝ่ายหญิงส่วนใหญ่ ตั้งใจที่จะมาอบรมเองจึงมีการกระตือรือร้นต่อการอบรมมาก ส่วนใหญ่มีการศึกษาน้อย คือระดับ ป.๔ โดยได้จบการศึกษามาหลายปีไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาในรูปแบบอื่น การแสดงความคิดเห็นจึงไม่มีรายละเอียดมากเหมือนความคิดเห็นของเด็ก ภายหลังจากการอบรมสมาชิกกลุ่มนี้ได้อยู่ปฏิบัติธรรมร่วมกันต่อที่วัดอีก ๑ คืน แสดงให้เห็นว่าสมาชิกกลุ่มฝ่ายหญิงได้รับผลประทับใจการอบรมมาก พระมหาคล้ายแสดงความคิดเห็นว่า ท่านเชื่อมั่นว่าสมาชิกฝ่ายหญิง รวมทั้งสมาชิกฝ่ายชายและผู้ใหญ่ ทั้งชายหญิง ได้รับผลจากการอบรมทางค่านิยมจิตใจอย่างมาก ทั้งนี้ท่านประเมินจากการสนทนาส่วนบุคคล ที่ท่านให้โอกาสในช่วงตอนเย็นของแต่ละวัน ฉะนั้น ถึงแม้ว่า ผู้เข้ารับการอบรมจะไม่สามารถบอกหรือเขียนผลที่ได้รับหรือจำข้อธรรมะที่สอนได้ อย่างเป็นระบบหรือขั้นตอน แต่เข้าใจธรรมะในลักษณะที่ซึมซาบรู้ชีวิตจริงที่เป็นการปฏิบัติได้ดี

ข้อสังเกตคือ สมาชิกที่บอกว่าชอบการเดินจงกรมและฟังธรรมะนั้นเป็นผู้มีการศึกษาระดับ ม.ศ. ๕ ส่วนสมาชิก ๓ คน ที่ชอบเรื่องการสวดมนต์มากที่สุดนั้น แสดงคำนิยมท้องถิ่น พระมหาคล้ายไม่ได้เน้นเรื่องการสวดมนต์นัก และการสวดมนต์จัดทำในช่วงการอบรมโดยผู้ที่เจาะจงเข้ามารักษาศีล ๘ โดยเฉพาะ

ภายหลังจากการอบรมแล้ว ๔ เดือน กลุ่มหญิงที่เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ แสดงความคิดเห็นว่าได้รับประโยชน์จากการอบรมมาใช้ในชีวิตประจำวันมาก หลักธรรมเรื่องสติซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของการอบรม ได้มีผู้นำมาใช้และเกิดความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ๕ ราย อีก ๓ คนจิตใจดีขึ้น ที่ไม่ได้รับประโยชน์มาใช้มี ๑ ราย

ค. ขรราวาสฝ่ายหญิงที่เป็นผู้ใหญ่

ทั้ง ๖ คน ที่เข้ารับการอบรม เพื่อรักษาศีล ๘ ในการสัมภาณีย์ เรื่องผลที่ได้รับทุกคนเห็นเหมือนกันว่าดีมาก ทำให้จิตใจสงบ ชอบกิจกรรมทุกอย่าง ทั้งการฟังธรรม นั่งสมาธิเดินจงกรม ต้องการให้มีการอบรมเช่นนี้เป็นประจำทุกปี

ภายหลังจากการอบรม ๔ เดือน ติดตามประเมินผลได้ ๑ ราย ซึ่งบอกว่าหลักธรรมที่นำมาใช้ภายหลังจากการอบรมคือ "สมาธิและการทำใจให้สบายอยู่เสมอ" ส่วนความเปลี่ยนแปลงคือ "มีความอดสาหะในการปฏิบัติธรรมมากขึ้น" และเห็นว่าควรจัดอบรมอีก

ข้อวิเคราะห์

ขรราวาสฝ่ายหญิงผู้ใหญ่มีความศรัทธาเป็นพื้นฐาน ถือว่าเป้าหมายใหญ่ของการมาอยู่
วัดในช่วงนี้คือการรักษาศีล ๘ ส่วนการอบรมเป็นสิ่งที่ดึงดูดใจ

โดยสรุป หลังจากการอบรมสิ้นสุดลง ซี และ ขรราวาสทุกเพศ วัย ทั้ง ๓๖ คน
ได้รับประโยชน์จากการอบรมมากที่สุด คือ ความรู้ด้านธรรมะ ๑๓ คน ความเห็นรองลงมา
คือ การทำจิตใจให้สงบ ๑๒ คนความเห็นเกิดความรักใคร่สามัคคีช่วยเหลือซึ่งกันและกัน
๓ คนความเห็นความคิดความตั้งใจที่จะประพฤติดีเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ๓ คนความเห็น
การมีสติดีขึ้น รู้จักตัวเองมากขึ้น มีความสำรวมตนมากขึ้น มีนิสัยดีขึ้น และได้รับแนวทางปฏิบัติ
กรรมฐาน มีอย่างละความคิดเห็น

ส่วนพระภิกษุและเณร ทั้ง ๑๒ รูป ที่แสดงความคิดเห็นว่าได้ประโยชน์
จากการอบรม โดยไม่มีข้อตำหนิต ๑ มีเพียง ๒ รูป ที่ได้ประโยชน์ในบางเรื่อง
และแสดงความไม่พอใจในบางเรื่อง ๘ ความคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ได้แก่การได้ความรู้
ในเรื่องธรรมะ และการได้ความสงบทางใจอย่างละ ๓ ความคิดเห็น ที่เหลือคือ ได้ดูสโลด
และเห็นว่าวิธีการสอนธรรมะดีมากอย่างละ ๑ ความคิดเห็น ในส่วนที่ไม่ชอบ ชัดแจ้งในเรื่อง
การจงกรมแล้วไม่ได้ทำวัตรสวดมนต์ บิณฑบาต และเดินจงกรม ระยะเวลาไกลเกินไป ๔ ความคิดเห็น
การสอนยากไม่เข้าใจและแต่ละครั้งนานเกินไป ๓ ความคิดเห็นไม่ชอบการนั่งสมาธิเพราะนั่ง
แล้วว่างนอน ๓ ความคิดเห็น

การติดตามประเมินผลภายหลังการอบรม ๔ เดือน พบว่า จากผู้ที่ได้สัมภาษณ์
๒๖ ราย ทั้งพระ ซี และ ขรราวาสทุกเพศ วัย นั้น ๑๘ รายยืนยันว่าได้นำหลักธรรมที่ได้เรียนรู้
จากการอบรมมาใช้ในชีวิตประจำวัน หลักธรรมที่มีผู้นำมาใช้มากที่สุด คือ หลักธรรมเรื่อง สติ
มีผู้นำมาใช้ ๕ ราย ความเป็นพุทธศาสนิกชนที่แท้จริงด้วยการปฏิบัติ
ปฏิบัติชอบในชีวิตได้ผล มีผู้นำไปใช้ ๕ ราย สมาธิและการทำให้สบายไม่กังวล ๒ ราย
การไม่ปล่อยเวลาให้ล่วงเลยไปในการทำมาหากิน และการมีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นอย่างละ ๑ ราย
ที่เหลือ ๔ ใน ๘ รายบอกว่าไม่ได้นำมาใช้ ๓ รายบอกหลักธรรมซึ่งไม่ได้สอนในการอบรม
การเปลี่ยนแปลงด้านพฤติกรรมหรือความคิดเนื่องจากการอบรม ๒๑ ใน ๒๖ รายเห็นว่าตนเอง
มีความเปลี่ยนแปลง ๕ รายไม่มีความเปลี่ยนแปลง ผู้ที่มีความเปลี่ยนแปลงในด้านการใช้

ควบคุมอารมณ์ตนเอง ไม่รู้ความโกรธง่าย เป็นต้น ๑๔ ราย เป็นการเปลี่ยนแปลงแนวคิดที่ตั้งใจจะทำดี โดยไม่ได้ระบุว่ามีการเปลี่ยนพฤติกรรมหรือไม่ ๔ รายมีการประพฤติปฏิบัติธรรมจริงจัง ๒ ราย

ข้อเสนอแนะ

๑. ในการจัดกิจกรรมความต้องการของผู้เข้ารับการอบรมมีผลมากต่อผลที่จะได้รับจากการอบรม ผู้ที่เข้าร่วมด้วยการตัดสินใจของตนเองจะได้รับประโยชน์มากกว่าผู้ที่เข้าร่วมโดยการกำหนด
๒. เด็กซึ่งอยู่ในช่วงวัยที่สามารถเรียนรู้เข้าใจได้ ช่วยให้ได้รับผลจากการอบรมโดยง่าย อาจจะดีและเร็วกว่าผู้ใหญ่ที่มีปัญหาในชีวิตหลายด้าน แต่ขณะเดียวกัน ความรู้ความเข้าใจนั้นอาจเปลี่ยนอารมณ์ความรู้สึกเด็กได้ในช่วงสั้น การมีกิจกรรมต่อเนื่องเพื่อรักษาและเพิ่มพูนความเปลี่ยนแปลงที่ดีเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง
๓. การศึกษา มีส่วนช่วยให้สามารถเข้าใจเนื้อหาได้ชัดเจน
๔. ผู้ปกครอง มีส่วนอย่างมากต่อการสนับสนุน ความก้าวหน้าในการศึกษาและพฤติกรรมของเด็กในความดูแลของตน
๕. กิจกรรมที่จัด ควรให้สอดคล้องกับลักษณะของผู้เข้ารับการอบรม เช่น สำหรับเด็กควรมีการฉายสไลด์ เป็นต้น
๖. การจัดกิจกรรมต้องคำนึงถึงความเชื่อค่านิยมเดิมของผู้เข้ารับการอบรม ถ้ากิจกรรมนั้นมีความแตกต่างผิดไปจากความเชื่อเดิมควรมีการอธิบายให้ชัดเจน
๗. การเข้าร่วมอบรมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอเป็นสิ่งสำคัญ การไม่เข้าร่วมตอนใดตอนหนึ่งอาจมีผลทำให้เกิดความไม่เข้าใจหรือไม่ได้รับประโยชน์ดีพอ
๘. การจัดอบรมศึกษาปฏิบัติธรรมในลักษณะที่ทำตังกกล่าวเป็นสิ่งที่ดีและควรจัดต่อเนื่องตามความเหมาะสมในท้องถิ่น เพราะเป็นการวางพื้นฐานทางด้านจิตใจให้ผลมากกว่าการบรรยายธรรมในช่วงสั้นบางโอกาส

๙. ช่วงการอบรม ๓ วัน มีระยะสั้นเกินไป ควรจัดอย่างน้อย ๕ วันขึ้นไป

๑๐. น่าจะมีการอบรมเปรียบเทียบ เช่น จัดในลักษณะที่ต่างกัน มีผู้นำการอบรมที่ต่างบุคคลเพื่อดูผลจากการอบรม ถ้าเหมือนกันก็หมายความว่าศรัทธาและความพร้อมทางจิตของผู้เข้ารับการอบรมเป็นปัจจัยสำคัญต่อสัมฤทธิ์ผลของการอบรม ถ้าไม่เหมือนกันวิธีการจัดและผู้นำในการอบรมก็เป็นปัจจัยที่สำคัญแทน หรือต้องอาศัยปัจจัยทั้ง ๒ ทางร่วมกัน

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงการส่งเสริมสัมมาชีพ
การทดลองขายทุเรียนร่วมโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
๑๗-๓๐ มิถุนายน ๒๕๒๕

ความเป็นมา

สมาชิกกลุ่ม หนุ่มสาวชาวพุทธ เสนอในที่ประชุมว่านอกจากวัตถุประสงค์ในการพัฒนาจิตใจ ศิลธรรมแล้ว ควรเพิ่มการพัฒนาความเป็นอยู่ทางด้านวัตถุ โดยเฉพาะในด้านการประกอบอาชีพของสมาชิกไว้ด้วย เพราะเป็นวัตถุประสงค์รูปธรรมที่จะช่วยให้การดำเนินงานของกลุ่มได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านทั่วไป

จากข้อ เสนอดังกล่าวผู้วิจัยจึงคิดว่าน่าจะทดลองทำ โดยหวังว่านอกจากจะทำให้วัตถุประสงค์ของการตั้งกลุ่มสัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายแล้ว ยังอาจเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ชาวบ้านได้เห็นคุณค่าของการรวมกลุ่ม โดยอาศัยหลักการเป็นแนวทางมากขึ้น

อีกเวลานั้นเป็นระยะใกล้ฤดูทุเรียน ผู้วิจัยได้สนทนากับชาวบ้านถึงการขายทุเรียนซึ่งทำให้ทราบปัญหาว่า ชาวบ้านส่วนใหญ่ในกลุ่มทดลองมีส่วนขนาดเล็กผลผลิตที่ได้ไม่มากพอที่จะขายด้วยตัวเอง เพราะขาดแคลนทุนทรัพย์ในการลงทุนด้านการขายและขาดกำลังคนที่จะแยกไปขายส่วนหนึ่งและดูแลส่วนอีกส่วนหนึ่ง จึงจำเป็นต้องขายแก่พ่อค้าคนกลางที่เข้ามาซื้อถึงสวนในราคาถูก และมีกขขายทุเรียนอ่อนเพราะถ้าเก็บทุเรียนไว้จนแก่พอเหมาะกับการรับประทานก็จะมีโอกาสต่อรองราคา ผู้วิจัยจึงเห็นว่าโครงการส่งเสริมสัมมาชีพทดลองขายทุเรียนร่วมโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นการประยุกต์หลักการที่ตรงกับปัญหาของชาวบ้าน

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อช่วยให้ชาวบ้านในกลุ่มทดลองซึ่งเป็นชาวสวนขนาดเล็กได้รวมกลุ่มพึ่งตนเองนำผลผลิตขายแก่ผู้ซื้อโดยตรง โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง
๒. เพื่อให้ชาวบ้านได้เห็นคุณค่าของการรวมกลุ่มและการประกอบอาชีพที่อาศัยหลักพุทธธรรม เป็นแนวทางในการดำเนินงาน
๓. เพื่อทดลองศึกษาถึงวิธีการและผลดีผลเสียในการประยุกต์หลักธรรม เข้าไปใช้ในการรวมกลุ่มด้านอาชีพซึ่งมีเรื่องราวได้เข้ามาเกี่ยวข้อง

ขั้นตอนการดำเนินงาน

๑. สํารวจสอบถามเปรียบเทียบความแตกต่างของราคาทุเรียน ที่ชาวบ้านขายแก่พ่อค้าคนกลางซึ่งมาซื้อถึงสวน กับราคาขายที่ตลาดสามย่าน อําเภอแกลง และราคาขายที่กรุงเทพฯ ในปีที่ผ่านมา เพื่อพิจารณาความจำเป็นในการดำเนินโครงการ
๒. เมื่อแน่ใจว่าการรวมกลุ่มชาวบ้านมาขายทุเรียนที่กรุงเทพฯ ด้วยตัวเองจะทำได้ให้มากกว่า จึงติดต่อหาสถานที่ขาย ๒ แห่งคือ ห้องค้าการตลาดเพื่อเกษตรกร พหลโยธิน และ สโมสรอาจารย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งได้รับความสนับสนุนและความร่วมมือเป็นอย่างดี
๓. จัดประชุมชาวบ้าน ๒ ครั้ง เพื่อพิจารณาตัดสินใจในการดำเนินโครงการ
  - ๓.๑ ครั้งแรก สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่มเนินหย่อง เข้าประชุม ๑๔ คน ทุกคนยอมรับข้อเสนอของผู้วิจัยโดยไม่พิจารณามากนัก เป็นลักษณะยอมตามผู้นำ โดยรับว่าจะนำไปแจ้งแก่ผู้ปกครอง
  - ๓.๒ ครั้งที่ ๒ ประชุมกลุ่มชาวบ้านที่สนใจทั่วไปประกอบด้วย เจ้าอาวาสผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการวัด ผู้ปกครองของสมาชิก กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ และสมาชิกของกลุ่มฯ จำนวน ๓๓ คน การประชุมครั้งนี้พิจารณากันอย่างจริงจังด้วยความรอบคอบ มีผู้ทักท้วงถึงปัญหาสำคัญที่อาจเกิดขึ้น ๔ ปัญหาคือ

ก. ปัญหาการรวมกลุ่ม: ผู้เข้าร่วมประชุมบางคนเห็นว่า การรวมกลุ่ม
ในลักษณะนำทุเรียนเข้าร่วม แล้วทำบัญชีแบ่งรายได้กันตามสัดส่วนของจำนวนทุเรียนที่แต่ละคน
นำเข้าร่วม เป็นสิ่งที่ทำให้ถูกต้องได้ยากเพราะทุเรียนคุณภาพต่างกัน และถ้าทุเรียนเสียหรือไม่
ดีเจ้าของทุเรียนนั้นควรเป็นผู้รับผิดชอบผู้เดียว ดังนั้นการรวมกลุ่มจึงควรเป็นลักษณะร่วมไปด้วยกัน
เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการเดินทาง แต่ในการขายควรให้ต่างคนต่างขาย

ข. ปัญหาการขนส่ง : ชาวบ้านไม่มีรถที่มีคุณภาพดีพอในการขนส่งทุเรียน
กรุงเทพฯ

ค. ปัญหาปริมาณทุเรียนที่จะนำไปในปริมาณที่มากพอที่จะให้กำไร
เมื่อหักค่าใช้จ่ายแล้ว

ง. ปัญหาการขายไม่หมดและปัญหาทุเรียนสุกเกินไปก่อนที่จะขายได้
ในที่สุดที่ประชุมได้ตกลงให้มีการรวมกลุ่มกันในลักษณะการขายร่วมคือ

ก) ให้ชาวบ้านผู้สนใจนำทุเรียนมารวมกันที่วัดในวันที่กำหนด
ข) จัดแบ่งประเภทพันธุ์แต่ละพันธุ์จัดแบ่งตามขนาดโดยการชั่งน้ำหนักแค้นลิ
เป็นเครื่องหมายระบุเจ้าของทุเรียน

ค) จัดทำบัญชีรับ-จ่าย เมื่อขายได้หักค่าใช้จ่ายแล้วจัดแบ่งเงินตามจำนวน
น้ำหนักของทุเรียนที่แต่ละคนนำมาขาย

ง) มีข้อตกลงว่าจะเลือกจัดทุเรียนอย่างดีที่สุดไปขาย ประมาณว่า ๒,๐๐๐ ลูก
จึงจะคุ้มกับค่าใช้จ่ายสำหรับการนำทุเรียนไปขาย ๓ วัน

จ) สมาชิกทุกคนที่เข้าร่วมจะผลัดกันทำหน้าที่ขายที่กรุงเทพฯ

อนึ่งที่ประชุมยังยอมรับว่าการรวมกลุ่มครั้งนี้ เป็นเพียงการทดลองครั้งแรกเพื่อ
วางพื้นฐานสำหรับการรวมกลุ่มที่มั่นคงต่อไปในอนาคต จึงไม่ควรนึกถึงผลกำไรที่จะได้รับ
มากเกินไป ฉะนั้นสมาชิกจึงควรซื้อสัตย์สุจริตในการคัดเลือกทุเรียนคุณภาพดี การกำหนด
ราคาที่เหมาะสม เป็นแนวของการประพฤติดีธรรม

หลักธรรมที่ประชุมตกลงประยุกต์ใช้ในการดำเนินการคือหลักสรวาสธรรม ๔ ได้แก่

สังขะ คือความจริงใจ ความซื่อสัตย์ สมาชิกควรมีความจริงใจต่อกันและกัน ไม่คิดเอาไรต์เอาเปรียบกัน มีความซื่อสัตย์ต่อผู้ซื้อ ทั้งในการกำหนดราคาและการบอกคุณภาพทุเรียนตามความเป็นจริง

ทมะ คือความข่มใจคอยใจ มีการควบคุมใจในการต่อรองราคา มีความสุภาพยิ้มแย้มแจ่มใส

ขันติ คือความอดทนต่อความยากลำบาก เช่น การเดินทาง ที่พัก อาหาร สภาพแวดล้อมในกรุงเทพฯ ซึ่งไม่คุ้นเคย

จาคะ คือความเสียสละ ละประโยชน์ส่วนตนเพื่อประโยชน์ส่วนรวมมุ่งให้การดำเนินงานครั้งนี้ประสบผลดี นำไปสู่การรวมกลุ่มที่มั่นคงขึ้นต่อไป

๔. ชาวบ้านคัด เลือกตัวแทน มาสำรวจตลาดการซื้อขายทุเรียนในกรุงเทพฯ เพื่อนำข้อมูลกลับไปเสนอในที่ประชุม เพื่อกำหนดราคาในการทดลองขายเพียง ๔ วัน ตัวแทนได้เล่าให้ชาวบ้านฟังว่าการขายทุเรียนที่องค์การตลาดพลโยธินไม่สู้ดี เป็นเหตุให้ชาวบ้านหลายคนล้งเลใจ ที่สุดมีผู้เข้าร่วม ๔ ครอบครัวโดยส่วนหนึ่งต้องการทดลองขาย อีกส่วนหนึ่ง เห็นว่าผู้วิจัยมีความปรารถนาดีต่อชาวบ้าน และได้ดำเนินการติดต่อสถานที่ขายที่กรุงเทพฯ ไว้แล้ว ดังนั้นถึงแม้ว่าอาจจะมิได้กำไรก็ควรให้ความร่วมมือ เพื่อเป็นการรักษาหัวใจผู้วิจัย

๕. จัดทำการประชุมสัมพันธ์โดยโรเนียวแผ่นปลิว

วิธีการประเมินผล

๑. จัดทำแบบสอบถามประเมินความคิดเห็นของผู้ซื้อ
๒. สัมภาษณ์ความคิดเห็นของชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการ
๓. สังเกตและบันทึกภาพ

ผลการดำเนินงาน

๑. รายได้จากการขาย การขายในครั้งแรกวันที่ ๑๗ ถึงวันที่ ๑๙ องค์การ ตลาดพหลโยธิน ที่ธนาคารกรุงศรีอยุธยาสาขาใหญ่ ซीलโมสรอาจารย์ และที่คณะ แพทย์ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประสบผลสำเร็จอย่างที่สามารถขายทุเรียน ที่นำมาจำนวน ๓,๐๔๔ กิโลกรัม หมดขายในเวลา ๓ วันได้เงินทั้งสิ้น ๓๔,๓๗๐ บาท (สามหมื่นห้าพันสามร้อยเจ็ดสิบบาทถ้วน) ทำให้ชาวบ้านที่เข้าร่วม เกิดกำลังใจตกลง ขยายยึดเวลาการขายไปจนถึงวันที่ ๒๕ มิถุนายนรวมเวลาขาย ๑๓ วัน มีการนำทุเรียน มา ๓ งวต

จำนวนทุเรียนที่นำมา มีน้ำหนักรวมทั้งสิ้น ๑๑,๐๓๔ กิโลกรัม แบ่งเป็นพันธุ์ต่าง ๆ

ดังนี้

พันธุ์ชะนี	๖,๓๐๖ ก.ก.	ขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ	๕.๗๐ บาท
พันธุ์หมอนทอง	๔,๓๔๔ ก.ก.	ขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ	๑๕.๗๐ บาท
พันธุ์อื่น ๆ	๓๘๔ ก.ก.	ขายเฉลี่ยกิโลกรัมละ	๗.๖๔ บาท
รวมรายได้ทั้งสิ้น			๑๔๓,๓๖๕ บาท
ค่าใช้จ่ายทั้งสิ้น			๑๔,๐๓๐ บาท
รวมรายได้สุทธิ			๑๓๒,๓๓๕ บาท

ในช่วง เวลาที่นำทุเรียนมาขายที่กรุงเทพมหานครนั้น ถ้าขายทุเรียนให้แก่พ่อค้า คนกลางที่สวนชาวบ้านจะได้รายได้

พันธุ์ชะนี กิโลกรัมละ	๗ บาท (ถูกกว่ากรุงเทพ ๒.๗๐ บาท/ก.ก.)
พันธุ์หมอนทอง กิโลกรัมละ	๑๒ บาท (ถูกกว่ากรุงเทพ ๓.๗๐ บาท/ก.ก.)
พันธุ์อื่น ๆ กิโลกรัมละ	๕ บาท (ถูกกว่ากรุงเทพ ๒.๖๔ บาท/ก.ก.)

ดังนั้นถ้าขายแก่พ่อค้าคนกลางจะขายได้เงินทั้งสิ้น ๑๐๒,๔๓๔ บาท
 การขายที่กรุงเทพฯจึงได้กำไรมากกว่าขายพ่อค้าคนกลาง ๕๔,๗๘๖ บาท

๒. ผลประเมินความเห็นจากผู้ซื้อ

แบบสอบถามความเห็นของผู้มาซื้อหูเรียนได้คำถาม เปิดให้ข้อมูลดังนี้

๒.๑ ผู้ตอบ	รวม	๒๕ คน
	เป็นชาย	๑๐ คน
	เป็นหญิง	๑๕ คน
	มีอาชีพรับราชการ	๑๕ คน
	อาชีพรับจ้าง	๑๐ คน
	เป็นผู้ซื้อหูเรียน	๑๖ คน
	เป็นผู้ไม่ซื้อ	๙ คน

๒.๒ ในด้านความพอใจ

พอใจเพราะ	ไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง	๑๒	ความคิดเห็น
	หูเรียนดี	๘	ความคิดเห็น
	ราคาถูกกว่าท้องตลาด	๘	ความคิดเห็น
	บริการใกล้ที่ทำงาน		
	(สโมสรรอาจารย์)	๗	ความคิดเห็น
	ได้ช่วยเหลือชาวบ้าน	๕	ความคิดเห็น
	ชาวบ้านไว้ใจได้ว่าไม่หลอกลวง	๑	ความคิดเห็น
	รวม	๕๐	ความคิดเห็น

๒.๓. ในด้านความไม่พอใจ

ไม่พอใจเพราะ คุณภาพทุเรียนไม่ดีทั้งหมด	๕	ความคิดเห็น
ผู้ขายกำหนดราคาทุเรียนไม่ตรงกัน.	๔	ความคิดเห็น
อุปการณ์การขายไม่พร้อม	๔	ความคิดเห็น
นำมาขายน้อยเกินไปเมื่อต้องการ		
ซื้อที่ไหนดีอีก	๒	ความคิดเห็น
ราคาไม่ถูกกว่าท้องตลาด	๑	ความคิดเห็น
	<hr/>	
รวม:	๑๕	ความคิดเห็น

๒.๔. ข้อเสนอแนะ สำหรับการขายครั้งต่อไปที่ได้รับ

ควรกำหนดราคาให้ถูกกว่าตลาดเหมือนที่ทำในครั้งนี้	๕	ความคิดเห็น
ควรนำมาขายอีก	๗	ความคิดเห็น
ควรเลือกทุเรียนที่มีคุณภาพดี	๖	ความคิดเห็น
ควรกำหนดราคาให้แน่นอน	๒	ความคิดเห็น
คนขายควรมีอัธยาศัยดีกว่าครั้งนี้	๒	ความคิดเห็น
จำนวนขายควรมากขึ้น	๑	ความคิดเห็น
ควรมีอุปการณ์การขายครบถ้วน	๑	ความคิดเห็น
กำหนดวันขายให้แน่นอน	๑	ความคิดเห็น
ประชาสัมพันธ์มากขึ้น	๑	ความคิดเห็น
ควรขายผลไม้ชนิดอื่นด้วย	๑	ความคิดเห็น
ควรรวมกลุ่มชาวบ้านที่ยากจนจริง ๆ	๑	ความคิดเห็น
	<hr/>	
รวม	๓๒	ความคิดเห็น

๒.๕ เหตุผลของผู้ที่ไม่ซื้อ

เป็นเหตุผลส่วนตัวของผู้ซื้อ เช่น ไม่ชอบรับประทานทุเรียน	๖	ความคิดเห็น
คนขายบอกราคาไม่ตรงกัน	๒	ความคิดเห็น
คนขายพูดไม่ไพเราะ	๑	ความคิดเห็น
คนขายไม่ลดราคาให้	๑	ความคิดเห็น
ทุเรียนดิบ	๑	ความคิดเห็น
	<hr/>	
	รวม	๑๑
		ความคิดเห็น

โดยสรุปเหตุผลที่ผู้ซื้อส่วนใหญ่พอใจมากที่สุดคือการขายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง ทุเรียนมีคุณภาพดี ราคาถูกกว่าท้องตลาด ความพอใจในด้านคุณธรรม (คือไม่หลอกลวง) ที่ชาวบ้านแสดงออกมีเพียง ๑ จาก ๑๐ ความคิดเห็น ไม่มีผู้ระบุความพอใจในด้านที่เป็นการรวมกลุ่มของชาวพุทธเลย

ความไม่พอใจส่วนใหญ่เนื่องจากผู้ซื้อได้ทุเรียนที่มีคุณภาพไม่ดีพอ และที่สำคัญคือผู้ขายบอกราคาไม่ตรงกัน และมีข้อตำหนิในเรื่องที่ผู้ขายขาดธรรมาจริยที่ดี เช่น ไม่ยิ้มแย้มหรือพูดไม่ไพเราะรวม ๓ ความคิดเห็น

กล่าวได้ว่าในความคิดเห็นของผู้ซื้อการขายโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นสิ่งที่สมควรกระทำต่อไป โดยต้องแก้ไขข้อบกพร่องเล็กน้อย

๓. ผลประเมินความเห็นจากชาวบ้านผู้ขาย

๓.๑ ผลการสัมภาษณ์ชาวบ้านผู้นำทุเรียนมาขาย สรุปความเห็นได้ว่า

ก. ผู้นำขายทุกคนเห็นว่าการนำทุเรียนมาขายแก่ผู้ซื้อโดยตรง ได้รายได้มากกว่าการขายให้แก่พ่อค้าคนกลาง

ข. ควรมีการดำเนินโครงการอีกในต่อไป ทั้งนี้ต้องปรับปรุง

ในเรื่องต่อไปนี้

๑. การรวมกลุ่มควรเป็นในลักษณะร่วมไปด้วยกัน

โดยแบ่งปันภาระค่าใช้จ่ายแต่การจ่ายให้แต่ละคนรับผิดชอบ

๒. ถ้าหากจะดำเนินการขายในรูปแบบเดิมจะต้องมีกำหนดระยะเวลาขายให้แน่นอน กำหนดจำนวนทุเรียนที่สมาชิกจะนำเข้าร่วมให้เท่าเทียมอย่างยุติธรรม และกำหนดขนาดและคุณภาพของทุเรียนให้เสมอกันเพื่อความยุติธรรมในการแบ่งปันรายได้

๓. ควรให้ความรู้แก่สมาชิกในเรื่องวิธีการค้าขายที่กรุงเทพฯ โดยเฉพาะในเรื่องการกำหนดราคา การเก็บเงิน การทำบัญชี

๔. ควรปรับปรุงเรื่องการจัดหาพาหนะที่มีคุณภาพดีขึ้น และเตรียมบุคคลที่ชำนาญเส้นทาง

๕. ควรมีการตกลงนัดหมายจำนวนผู้ผู้ขายในแต่ละวันให้ชัดเจน

ปัญหาสำคัญในการขายทุเรียนครั้งนี้คือชาวบ้านที่เข้าร่วมผู้หนึ่ง นำทุเรียนมาขายจำนวนมากกว่าผู้อื่นและเมื่อทุเรียนมีคุณภาพไม่ดี ก็ผลักดันให้เป็นส่วนของกลุ่ม เป็นเหตุให้เกิดความไม่ยุติธรรมในการแบ่งปันรายได้ โดยเฉพาะสำหรับผู้ที่มีทุเรียนคุณภาพดีมาขายแต่มีจำนวนน้อย

๓.๒ ผลการสังเกตของผู้วิจัยและคณะ เห็นว่าชาวบ้านที่มาขายทุเรียนส่วนใหญ่ได้นำหลักพุทธธรรมมาใช้ กล่าวคือมีความสามัคคี ช่วยเหลือกัน มีความซื่อสัตย์จริงใจระหว่างกันและต่อผู้อื่น แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าการขายครั้งนี้ไม่ประสบผลโดยสมบูรณ์ เนื่องจากสาเหตุ ๓ ประการคือ

ก. ในส่วนรายได้ ชาวบ้านได้กำไรน้อยกว่าที่ควรเป็นได้เพราะทุเรียนที่มาขายในครั้งที่ผ่านมาจำนวนมากตรงกับช่วงตลาดทุเรียนโดยทั่วไป ขบเขา จึงจำเป็นต้องขายในราคาต่ำ เพื่อมีให้ทุเรียนเสียนับว่าขาดการประเมินสภาพตลาด

ข. ชาวบ้านในครัวเรือนชายผู้หนึ่งมีความเห็นแก่ตัวเอาเปรียบ
ในเรื่องจำนวนทุเรียนที่นำมา และขาดความรับผิดชอบในล้นทุเรียนที่บกพร่องของ
คนมีผลกระทบต่อรายได้ของผู้อื่น

ค. ชาวบ้านยัง เกรงอกเกรงใจผู้มีอาวุโสมาก ไม่กล้าท้วงติง
เมื่อผู้ใหญ่เอาเปรียบทั้งที่ไม่พอใจอย่างมาก

โดยสรุปโครงการส่งเสริมสัมมาชีพรวมกลุ่มชายทุเรียนโดยไม่ผ่านพ่อค้า
คนกลางนี้ ได้บรรลุวัตถุประสงค์ในด้านประสบการณ์การรวมกลุ่ม เพื่อพึ่งพาตนเอง
การเพิ่มทุนรายได้ ซึ่งคาดหมายว่าประสบผลดีพอที่ชาวบ้านอาจจะรวมกลุ่มได้
ในต่อไป

แต่ในด้านการประยุกต์หลักธรรมนั้นถึงแม้ชาวบ้านส่วนใหญ่จะได้ใช้ แต่ก็ยังมี
มีข้อบกพร่อง ส่วนที่เกี่ยวกับผลประโยชน์ส่วนตัว งานในลักษณะนี้ควรศึกษาคำ
เมื่อเห็นว่าผู้เข้าร่วมมีความพร้อมในด้านการประพฤตินิธรรมดีพอ

๓.๓ ผลประโยชน์โดยอ้อมที่ได้รับ คือ

ก. ความเชื่อมั่นของชาวบ้านที่มีต่อคณะผู้วิจัยว่าเป็นผู้ที่มีความ
ปรารถนาดีต่อชาวบ้านอย่างแท้จริง มีผลทำให้ชาวบ้านให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน
พัฒนาศาสนาและศีลธรรมของหมู่บ้านมากขึ้น

ข. ชาวบ้านที่ร่วมชายทุเรียนได้ถวายเงินแก้วัดเงินหย่อง
๒,๐๐๐ บาท เพื่อใช้ในการเผยแพร่ธรรมและได้มอบเงินให้แก่ผู้วิจัย ๒,๐๐๐ บาท
เป็นการตอบแทน ผู้วิจัยได้ถวายเงินทั้งหมดแก้วัดเงินหย่องสมทบร่วมกับชาวบ้าน
ภายหลังได้เกิดตั้ง เงินทุนโครงการ เผยแพร่ธรรมของหมู่บ้าน เงินหย่องขึ้น

โครงการทอดผ้าป่าหนังสือเพื่อชาวชนบท

เนื่องในวันประกาศธรรม อาสาฬหบูชา ๕ กรกฎาคม ๒๕๒๕

ณ วัดเนินหย่อง วัดถนนกระเพรา และ สำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส

อำเภอแก่งและกิ่งอำเภอวังจันทร์

ความเป็นมา

สาเหตุของการจัดโครงการทอดผ้าป่าหนังสือเพื่อชาวชนบท มี ๒ ประการ คือ

๑. จากการสำรวจสถานภาพด้านศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มทดลอง ได้พบว่า ปัญหาพื้นฐานที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อการพัฒนาชนบทคือ การขาดความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมของชาวชนบท ในทางธรรมปัจจุบัน วัดส่วนใหญ่ในชนบทมิได้เป็นศูนย์กลางการศึกษาสำหรับคนในหมู่บ้าน เหมือนในอดีต เพราะพระภิกษุสงฆ์ไม่มีโอกาสได้รับการศึกษาอย่างเพียงพอที่จะเป็นผู้นำทางการศึกษาด้านหลักธรรมแก่ชาวบ้านได้ อีกทั้งยังขาดอุปกรณ์ที่สำคัญคือหนังสือที่จะให้ชาวบ้านมาแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตัวเอง

๒. สืบเนื่องจากโครงการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อนเมื่อเดือนเมษายนที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้นำหนังสือจำนวนประมาณ ๓๐ เล่มเกี่ยวกับธรรมะ, อาชีพ, และความรู้ทั่วไป ไปจัดวางที่วัดเพื่อให้สามเณรอ่าน ปรากฏว่า พระภิกษุและชาวบ้านพากันสนใจอ่านกันมาก จนเห็นได้ชัดเจนว่า นั่นเป็นสิ่งที่ชาวบ้านขาดและต้องการ หลายคนปรารถนอยากริให้นำหนังสือมาให้อ่านอีก

จากปัญหาการขาดแคลนหนังสือและความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้ของพระภิกษุ สามเณร และชาวบ้านดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้จัดโครงการทอดผ้าป่าหนังสือ โดยเลือกจัดในวันอาสาฬหบูชาซึ่งเป็นวันที่พระพุทธเจ้าโปรดแสดงธรรมครั้งแรกแก่พระปัญจวัคคีย์ ถือได้ว่าเป็นวัน "ประกาศธรรม" การนำหนังสือธรรมะและหนังสือที่ให้ความรู้ที่มีคุณค่าไปให้แก่ชาวชนบทในโอกาสนี้ นับว่าเป็นการทำธรรมทานที่สอดคล้องกับสารัตถะแห่งประเพณีอาสาฬหบูชา

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อฟื้นฟูให้วัด เป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชนด้วยการช่วยวางพื้นฐานการจัดตั้งห้องสมุดที่วัด
๒. เพื่อให้พระภิกษุ สามเณร และประชาชนทั้ง เด็กและผู้ใหญ่ในชุมชนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพื่อ เติม
๓. เพื่อสร้างสรรคกิจกรรมที่เหมาะสมแก่วัด อันจะช่วยให้ชาวบ้านใกล้ชิดวัด และ เห็นคุณค่าของวัดมากขึ้น
๔. เพื่อ เป็นโอกาสของการทำธรรมทานด้วยการเผยแพร่ธรรมะและความรู้แก่ ชาวชนบท เนื่องในวันอาสาฬหบูชา

หลักการการทำงาน

๑. นำหนังสือไปมอบให้แก่วัดที่พระภิกษุและประชาชนแสดงความสนใจที่จะได้ หนังสือ พร้อมใจที่จะช่วยจัดตั้งห้องสมุดที่วัด และ เต็มใจที่จะช่วยกันดูแลทะนุบำรุงห้อง สมุดและจัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำ เป็นสำหรับห้องสมุดนั้น
๒. ได้จัดประชุมชาวบ้านและชี้แจงให้ทราบก่อนจะนำแต่หนังสือไปมอบให้ ส่วนการจัดหาตู้ หรือชั้น เก็บหนังสือ ตลอดจนอุปกรณ์อื่นที่จำเป็น เป็น เรื่องที่พระภิกษุและ ประชาชนจะต้องรับผิดชอบ เอง
๓. หลังจากจัดตั้งห้องสมุดแล้ว ชาวบ้านต้องกำหนดบุคคลผู้รับผิดชอบและกำหนด กฎ เกณฑ์ในการใช้และยืมหนังสือ
๔. ในส่วนที่ เกี่ยวกับพิธีกรรมทอดผ้าป่าหนังสือ จะจัดทำอย่าง เรียบง่าย ประหยัด โดย เน้นแก่นสาระของพิธีกรรมตามหลักพุทธธรรมเป็นสำคัญ

วิธีการดำเนินงาน

๑. การวางแผนงาน
หลังจากที่ได้ริเริ่มจัดโครงการทอดผ้าป่าหนังสือ ได้มีผู้ให้ความรู้ว่าได้เคยมี ผู้ทำโครงการทอดผ้าป่าหนังสือแล้ว จึงได้ศึกษา เอกสารเกี่ยวกับ เรื่องนี้เพื่อนำแนวทาง

การปฏิบัติที่ตีมาประยุกต์และหาทางป้องกันส่วนเสียที่เคยมีมา เอกสารเกี่ยวกับการทอด
ผ้าป่าหนังสือมี ๒ เรื่องคือ

๑.๑ สรุปผลการทอดผ้าป่าหนังสือถวายพระราชกุศล แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จัดทำโดยคณะกรรมการโครงการทอดผ้าป่าหนังสือฯ ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘-๕ ธันวาคม ๒๕๑๙ มีขนาดยาว ๙๒ หน้า

ภาคที่ ๑ กล่าวถึงความเป็นมาสรุปผลการทอดผ้าป่าหนังสือ หน่วยงาน/รายนามพระนามผู้มีศรัทธาร่วมในโครงการ งานขั้นตอนไปของโครงการทอดผ้าป่าหนังสือและภาพประกอบกิจกรรม ส่วนภาคที่ ๒ เป็นคู่มือการทอดผ้าป่าหนังสือกล่าวถึงประวัติหลักการและเหตุผล วิธีการคัดเลือกวัด สิ่งที่ต้องให้วัดและประชาชนรอบ ๆ วัดจัดหาและร่วมมือหนังสือที่ควรจัดหา วิธีการทอดผ้าป่าหนังสือ คำถวายผ้าป่าหนังสือ และข้อสังเกตบางประการ

๑.๒ การประเมินผล "โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ" ระหว่าง ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘ - ๕ ธันวาคม ๒๕๑๙ ของภิกษุญาพร นิตยประภา เป็นงานวิทยานิพนธ์ที่ประเมินผลโครงการทอดผ้าป่าหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ ได้ให้ข้อมูลพื้นฐานในเรื่องประวัติความเป็นมาและความมุ่งหมายของโครงการทอดผ้าป่าหนังสือ ประวัติและการดำเนินงานของห้องสมุดวัดในต่างประเทศและในประเทศไทย ความมุ่งหมาย - วัตถุประสงค์ - หน้าที่การบริการของห้องสมุดวัด ในอีกส่วนหนึ่งได้ประเมินโดยการใช้แบบสอบถามสำรวจความคิดเห็นของประชาชนผู้ใช้ห้องสมุดในระยะเวลาที่กำหนด จำนวน ๔๘๓ ราย เพื่อติดตามผลการดำเนินงานของวัดที่ได้รับผ้าป่าหนังสือ ว่าสามารถจัดห้องสมุดบริการประชาชนได้อย่างไร

ภิกษุญาพร นิตยประภา, การประเมินผล "โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ"
ระหว่าง ๕ ธันวาคม ๒๕๑๘-๕ ธันวาคม ๒๕๑๙, วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตรปริญญาอักษร
ศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

มีประสิทธิภาพหรือไม่ซึ่งผลการประเมินทำให้ทราบว่า ประชาชนทุกระดับอายุ เข้ามาใช้ห้องสมุดเพื่อการอ่านนิตยสาร หนังสือพิมพ์ และหนังสือสารคดีมากกว่าหนังสือประเภทอื่น ปัญหาที่เด่นชัดคือห้องสมุดมีหนังสือน้อยไม่เพียงพอแก่ผู้ใช้ และเกือบไม่มีหนังสือที่ทันสมัย บริการแก่ผู้ใช้

เอกสารทั้ง ๒ เรื่อง เป็นประโยชน์อย่างมาก ผู้วิจัยได้ใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานทอดผ้าป่าหนังสือครั้งนี้

๒. การเลือกวัด

วัดที่จะนำหนังสือไปทอดผ้าป่านั้น จะต้องเป็นวัดที่พระภิกษุและประชาชนเต็มใจ และพร้อมใจร่วมในโครงการ ประกอบกับเป็นระยะเวลาที่ผู้วิจัยได้เริ่มดำเนินโครงการปรับปรุงและประสานรวมกลุ่ม กลุ่มหม่อมสาวชาวพุทธ ผู้วิจัยควรแสดงความเกื้อกูลต่อทุกกลุ่มเสมอกัน จึงประชุมผู้แทนกลุ่มหม่อมสาวชาวพุทธ กลุ่มเนินหย่อง กลุ่มวังท้าว กลุ่มหนองน้ำขุ่น กลุ่มถนนกระเพรา ส่วนกลุ่มควบคุมเจ้าอาวาสมาแทน ผู้วิจัยได้แจ้งให้ทราบถึงความคิดในการตั้งห้องสมุดที่วัด โดยจะนำหนังสือมาให้ในรูปของการทอดผ้าป่าหนังสือ เน้นถึงวัตถุประสงค์ หลักการ และประเภทของหนังสือที่นำมา โดยผู้แทนกลุ่มไปปรึกษาร่วมกับ เจ้าอาวาสและคณะกรรมการวัด เพื่อตัดสินใจถึงความต้องการและความพร้อม และถ้ากลุ่มใดต้องการการทอดผ้าป่าหนังสือก็ให้แจ้งแก่ผู้วิจัยภายในกำหนดเวลา ผลที่ได้รับคือวัดที่มีความพร้อมจะตั้งห้องสมุดตามวัตถุประสงค์และหลักการที่กำหนด มี ๒ วัดคือ วัดเนินหย่องซึ่งเป็น กลุ่มทดลองและวัดถนนกระเพรา ซึ่งเพิ่งมีกลุ่มหม่อมสาวชาวพุทธเมื่อ เดือน เมษายนที่ผ่านมา^{๑๐}

^{๑๐} ผู้วิจัยได้ตกลงใจทอดผ้าป่าหนังสือที่สำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรสอีกแห่งด้วย เพราะพระมหาคัลยาณูรณ์ของสำนักสงฆ์แห่งนี้ ได้ปรารถนาต้องการจัดตั้งห้องสมุดที่สำนักของท่านกับผู้วิจัยหลายครั้ง และท่านได้ช่วยงานวิจัยที่ทำอยู่มากโดยการ เป็นผู้ให้การอบรมแก่กลุ่มทดลอง เมือง ๆ

๓. การประชุมเจ้าอาวาสคณะกรรมกรวัดและกรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
กลุ่มทดลอง

หลังจากที่ได้รับแจ้งจำนวนวัดที่ต้องการการทอดผ้าป่าหนังสือแล้ว ผู้วิจัยได้นัดหมายประชุมปรึกษารายละเอียดโครงการ ทั้งนี้สามารถจัดประชุมได้เพียงที่วัดเนินหย่อง ส่วนวัดถนนกระเพรา เจ้าอาวาสรับ เป็นผู้ประชุมปรึกษากับกลุ่มของตนเอง และที่สำคัญลงสมัครธรรมรสเพียง เรือนรายละเอียดกับพระมหาคจารย์

ในการประชุมที่วัดเนินหย่อง ที่ประชุมรับทราบหลักการการทอดผ้าป่าที่จะทำอีกครั้งหนึ่ง ได้กำหนดกลุ่มผู้รับผิดชอบการจัดเตรียมตู้หรือชั้นวางหนังสือ การจัดและดูแลหนังสือ ระเบียบการยืมหนังสือ ระเบียบการปรับผู้ที่ส่งหนังสือไม่ตรงตามกำหนด ที่ประชุมเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นห้องสมุดโดยตรง ควรจัดวางหนังสือไว้ในที่ที่สะดวกต่อการอ่าน ส่วนสถานที่อ่านนั้นควรให้ผู้อ่านเลือกได้ตามสบาย ในวัดซึ่งกว้างและสงบเงียบอยู่แล้วโดยปกติ นอกจากนี้ได้ปรึกษาเรื่องการจัดเตรียมต้อนรับคณะผู้มาทอดผ้าป่าหนังสือแบ่งหน้าที่ เช่น ฝ่ายต้อนรับ ฝ่ายอาหาร เครื่องดื่ม กรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เสนอจัดแสดงละคร เพื่อเป็นการแสดงน้ำใจต่อผู้ที่นำหนังสือมาให้ด้วย

๔. การจัดตั้งคณะกรรมการ

ได้ติดต่อบุคคลผู้เห็นคุณค่าของโครงการและพร้อมจะช่วยเหลือในด้านการจัดรวบรวมหนังสือมาเป็นกรรมการ โดยกำหนดขอบเขตว่าจะรวบรวมหนังสือ เฉพาะจากบุคคลากรภายในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเท่านั้น จึงได้ติดต่อขออาจารย์และนิสิตจากคณะและสถาบันต่าง ๆ เป็นกรรมการ ๒๔ คน เพื่อทำหน้าที่เป็นผู้รับและรวบรวมหนังสือในคณะ สถาบันนั้น ๆ

๕. การประชาสัมพันธ์

ได้พิมพ์ใบประชาสัมพันธ์ บอกความเป็นมา วัตถุประสงค์ หลักการการดำเนินงานของโครงการประเภทหนังสือที่ต้องการ รายชื่อคณะกรรมการผู้รับบริจาคหนังสือ สถานที่ติดต่อผู้วิจัยและคณะ และรายละเอียดการเดินทางและกิจกรรมในวันทอดผ้าป่าหนังสือ

๖. การรวบรวมและจัดแบ่งหนังสือ

ได้มีผู้ร่วมบริจาคหนังสือเป็นจำนวนมากประมาณร้อยละ ๕๐ ของหนังสือ ได้มาจากบุคคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่เหลืออีกจากบุคคลภายนอกที่ได้รับทราบเรื่องโครงการจากผู้วิจัยและคณะ หรือจากบุคคลากรของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งมีน้ำใจช่วยประชาสัมพันธ์ให้

ได้จัดแบ่งหนังสือออกเป็น ๖ ประเภทคือ

๖.๑ ธรรมะหรือศาสนา

๖.๒ ศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา และวรรณคดี

๖.๓ วิทยาศาสตร์และการแพทย์

๖.๔ หนังสือสำหรับเด็ก

๖.๕ เบ็ดเตล็ด

๖.๖ วารสาร

แต่ละประเภทจัดจำแนกเป็น ๓ ชุด สำหรับวัดเนินหย่อง ๑ ชุด ถนนกระเพรา ๑ ชุด และสำนักสงฆ์หน้าตึกธรรมรส ๑ ชุด โดยมีหลักเกณฑ์การจำแนกหนังสือดังนี้คือ

๑. ในกรณีที่เรื่องหนึ่งมีเกิน ๓ ชุดหรือ ๓ เล่ม ก็ให้แก่วัด ๓ วัด
๒. ถ้าไม่ถึง ๓ ชุดก็ถือหลักการเลือกว่า

- หนังสือธรรมะที่มีเนื้อหาและการใช้ภาษาเหมาะสมกับผู้มีความรู้ระดับสูง โดยเฉพาะระดับชั้นปริญญา จะให้แก่วัดหน้าตึกธรรมรสก่อน เพราะเป็นสถานที่ซึ่งมีผู้มีการศึกษาสูง และนิสิตนักศึกษาไปเสมอ

- หนังสือประเภทศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภาษาและวรรณคดี จะให้แก่วัดเนินหย่อง

- หนังสือวารสารให้แก่วัดถนนกระเพรา

จำนวนหนังสือที่ได้รับคือ

ประเภทหนังสือ	สำนักสงฆ์ น้ำตกธรรมรส	วัด เนินทอง	วัดถนน กระเพรา
หนังสือธรรมะหรือศาสนา	๘๑๕	๘๓๔	๖๖๐
หนังสือศิลปวัฒนธรรม ประเพณี ภาษา วรรณคดี	๓๕	๑๔๑	๕๔
หนังสือวิทยาศาสตร์และการแพทย์	๒๐	๓๕	๓๗
หนังสือสำหรับเด็ก	๑๔๕	๑๖๐	๑๖๓
หนังสือ เบ็ดเตล็ด	๑๗๐	๑๙๗	๑๖๐
หนังสือวารสาร	๖๔๕	๔๐๕	๕๗๑
รวม	๑,๘๔๐	๑,๗๗๒	๑,๖๔๕

รวมทั้งสิ้น ๕,๒๕๗ เล่ม^{๑๑}

หนังสือ เหล่านี้ที่จริงมีคุณค่าประมาณไม่ได้ หนังสือหลาย เล่ม เป็นหนังสือหายาก และส่วนใหญ่ เป็นหนังสือที่มี เนื้อหาที่มีประโยชน์อย่างมาก

^{๑๑} หนังสือ เหลืออีกประมาณ ๓๐๐ เล่ม เป็นหนังสือที่ซ้ำกับหนังสือที่ได้จำแนกให้ แก่ทุกวัดแล้ว ผู้วิจัยได้มอบให้แก่วัดวังหัวซึ่งเป็นกลุ่มทดลองอีกกลุ่มหนึ่ง ในโอกาสจัด การอบรมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธใน เดือนกันยายน

: หนึ่งได้มีผู้บริจาค เงินช่วยในการดำเนินงาน เป็น เงินรวมทั้งสิ้น ๔,๖๖๕ บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการ เดินทางและอื่น ๆ แล้ว ได้เหลือเงินมอบให้แก่วัด เนินทอง ๑,๗๑๓ บาท เงินจำนวนนี้เจ้าอาวาสได้นำมารวมกับ เงินที่เหลือจากค่าใช้จ่ายจากการ บรรพชาสามเณรและ เงินที่คณะผู้ชายทุเรียนมอบให้แก่วัดและ เงินที่ผู้วิจัยได้รับจากผู้มาชาย ทุเรียนและมอบให้แก่วัดจำนวน ๔,๐๐๐ บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น ๔,๐๐๐ บาท เงินนี้ได้ ถือเป็น เงินทุนโครงการ เผยแพร่ธรรมของหมู่บ้านนำไปฝากธนาคารและตั้งคณะกรรมการดูแล

๗. การทอดผ้าป่าหนังสือ

การทอดผ้าป่าหนังสือ ได้จัดขึ้นในวันที่ ๔ กรกฎาคม ก่อนวันอาสาฬหบูชาหนึ่งวัน เพื่อให้มีค่าใช้จ่ายกับกิจกรรมในวัดที่จะจัดในวันอาสาฬหบูชา พิธีกรรมในการทอดผ้าป่าจะไม่ นำมากล่าวในที่นี้ เพราะได้ทำเหมือนกับในโครงการทอดผ้าป่าหนังสือของกระทรวงศึกษาธิการ แต่จะได้เสนอข้อสังเกตที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้คือ

๗.๑ คณะที่เดินทางจากกรุงเทพฯ มี ๔๔ คนนอกจากผู้สนใจในโครงการพัฒนาชนบทด้านศิลปกรรมแล้ว อาจารย์และนิสิตจากภาควิชาบรรณารักษศาสตร์ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ยังได้ร่วมเดินทางไปด้วยจำนวน ๒๐ คน เพื่อไปดูโครงการการทอดผ้าป่าหนังสือโดยเฉพาะ อาจารย์และนิสิตเหล่านี้ได้ช่วยกันจัดหนังสือที่ได้ถวายแก่วัดแล้ว เข้าสู่ชั้นหนังสือที่ทางวัดจัดเตรียมไว้ ทำให้ชาวบ้านได้มีโอกาสใช้หนังสือทันที

๗.๒ ชาวบ้านที่วัดเนินหย่องได้จัดเตรียมการต้อนรับคณะทอดผ้าป่าอย่างดี โดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้จัดแสดงละครเรื่อง "บุญหรือบาป" เป็นละครล้อประเพณี การจัดงานอุปสมบทที่ใหม่เพื่อย่อยและมีการฆ่าสัตว์เพื่อใช้เลี้ยงแขก เนื้อเรื่องวิี การแสดง แสดงถึงความเข้าใจของคนหนุ่มสาวและความต้องการแก้ไขแสวงหาความถูกต้องในพระศาสนาของคนหนุ่มสาว เป็นวิธีการเผยแพร่ธรรมที่ดี^{๑๒}

ผลที่ได้รับ โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ เป็นโครงการที่ผู้วิจัยจัดขึ้นด้วยเห็นความจำเป็นและประโยชน์ที่คนในท้องถิ่นจะพึงได้รับ ถือว่าเป็นงานที่เสริมเข้ามาเพื่อเป็นส่วนสนับสนุนการพัฒนาทางด้านศิลปกรรมของชุมชนต่อไป ผู้วิจัยมิได้ทำการประเมินผลโดยอาศัยแบบสอบถาม เพื่อต้องการข้อมูลในด้านท้องถิ่น แต่ได้ไต่ถามเจ้าอาวาส และผู้ร่วมงานฝ่ายระยองถึงจำนวนคนที่มาใช้หนังสือ นอกจากนี้ยังได้ดูจำนวนผู้ยืมหนังสือและประเภท

^{๑๒} อุบลละครในภาคผนวก

ของหนังสือที่พิมพ์ซึ่งทางวัดได้จัดทำสมุดการพิมพ์-สิ่ง หนังสือไว้ ตลอดจนสังเกตการใช้หนังสือด้วยตัวเองในเวลาที่เดินทางไปนั้น ซึ่งอาจสรุปผลที่ได้รับของวัด.เนินหย่องซึ่งเป็นกลุ่มทดลองได้ดังนี้คือ

ในช่วงเวลา ๓ เดือนระหว่างวันที่ ๑๕ กรกฎาคมถึงวันที่ ๑๕ ตุลาคม ๒๕๖๔ มีการพิมพ์หนังสือทั้งหมด ๕๓ เล่ม เป็นหนังสือธรรมะ ๒๓ เล่ม (เกือบทั้งหมดเป็นหนังสือขนาดเล็ก มีลักษณะ เป็นเรื่องเล่า เช่น เรื่องผลกรรมของ ท.เลี้ยงพิบูลย์) หนังสือนิยายและนิทาน ๑๘ เล่ม หนังสือเบ็ดเตล็ดที่ให้ความรู้เกี่ยวกับยา การเกษตร และอื่น ๆ ๑๒ เล่ม ผู้พิมพ์ส่วนใหญ่เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

นอกจากการพิมพ์หนังสือไปอ่านที่บ้านแล้ว ประโยชน์ที่เห็นชัดอีกประการหนึ่งคือ ได้ช่วยให้ผู้มาร่วมงานที่วัดในโอกาสวันสำคัญทางศาสนา วันพระ และในโอกาสพิเศษต่าง ๆ ได้ใช้เวลาในช่วงว่างอ่านหนังสือเหล่านี้ ถึงแม้ว่าอาจจะอ่านไม่หมดตลอดเล่มแต่ก็ได้มีโอกาสผ่านสายตา กลุ่มที่ได้รับประโยชน์มากมี ๔ กลุ่มคือ

๑. กลุ่มเด็กซึ่งปกติมักจะพากันวิ่งเล่น เพราะไม่สนุกกับการร่วมกิจกรรมกับผู้ใหญ่ ก็ได้ใช้เวลาในการอ่านหนังสือนิทานแทน
๒. กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้คัดเลือกข้อความบางตอนจากหนังสือที่มีมาอ่าน เสริมความรู้ในการประชุมกลุ่มที่จัด เดือนละครั้ง
๓. กลุ่มผู้รักษาอุโบสถคือในวันพระ ได้ใช้เวลาในช่วงว่างอ่านหนังสือธรรมะ
๔. กลุ่มพระภิกษุ ครั้งหนึ่งในช่วงเข้าพรรษาผู้วิจัยได้เห็นพระภิกษุรูปหนึ่งอ่านหนังสือธรรมะให้พระภิกษุรูปอื่น ๗-๘ รูปฟังซึ่งนับว่าเป็นการกระทำที่ดี เข้าใจใช้ประโยชน์จากหนังสือที่มีอยู่

อย่างไรก็ตามความสนใจการใช้ในหนังสือมีความต่ำมากในระยะ ๒ เดือนแรก เดือนที่ ๓ จำนวนผู้สนใจลดน้อยลง เข้าใจว่าเป็นเพราะไม่มีหนังสือใหม่ การปรับปรุงคือควรมีการนำหนังสือไปเพิ่มเติม หรือให้มีการแลกเปลี่ยนหนังสือระหว่างวัดที่มีห้องสมุด

โครงการปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
ในเขตตำบลวังท้าว และ ตำบลทางเกวียน
ระหว่างเดือนกรกฎาคม - ตุลาคม ๒๕๒๔

ความเป็นมาของโครงการ

ในระยะเริ่มต้นของงานวิจัย มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่ม ๗ กลุ่ม รวมกลุ่ม
เนินหย่องซึ่งเป็นกลุ่มทดลองด้วย เมื่อถึงเดือนกรกฎาคมมีการตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นอีก
๔ กลุ่ม ในเขตตำบลเนินช้อยและตำบลทางเกวียนรวมมี ๑๑ กลุ่ม การตั้งกลุ่มใหม่ทุกกลุ่ม
นั้นเป็นไปตามความต้องการของคนในหมู่บ้าน โดยมีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำในการจัดตั้ง
กิจกรรมที่แต่ละกลุ่มทำคือการจัดการประชุมศึกษาปฏิบัติธรรมเดือนละครั้ง ผู้วิจัยนอกจาก
ทำการทดลองที่กลุ่มเนินหย่องแล้ว ยังได้ให้ความสนับสนุนกลุ่มอื่นด้วยการเป็นวิทยากร
ให้ความรู้ความเข้าใจธรรมตามความต้องการของแต่ละกลุ่ม แต่เพื่อให้การดำเนินการทดลอง
เป็นไปตามหลักวิชาการในเรื่องการเปรียบเทียบกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม ผู้วิจัยจึงมิได้
ให้การสนับสนุนแก่กลุ่มควบคุมในเขตตำบลทางเกวียน ซึ่งเป็นเหตุให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
ทั้งหมดในเขตนั้นต้องดำเนินงานด้วยตนเองในระหว่างช่วงการวิจัยที่ผ่านมา

ภายหลังการจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน ผู้วิจัยได้ตัดสินใจดำเนินโครงการ
ปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทั้งหมด เพราะเกิดปัญหา ซึ่งมีผลกระทบต่อความมั่นคง
แนวทางการดำเนินงานและความเจริญของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม ทั้งในปัจจุบันและ
ในอนาคตกล่าวคือในช่วงเดือนเมษายน กลุ่มควบคุมได้จัด "งานเปิดป้ายกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ"
โดยเชิญผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานเปิดงาน รูปงานที่จัดขึ้นมีลักษณะภายนอกเหมือน
ดังเป็นงานของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม แต่ที่จริงกลุ่มอื่นเข้าร่วมตามคำเชิญโดยมิได้
มีส่วนในแสดงความคิดเห็นและดำเนินงาน งานนี้เกิดขึ้นโดยได้รับความสนับสนุนจากผู้
ที่หวังผลประโยชน์ทางการเมือง คือคะแนนเสียงสนับสนุนจากกลุ่ม มีรายการปาฐกถา

ในหัวข้อที่เนื่องด้วยการ เมืองสำหรับให้ผู้ใช้ให้การสนับสนุนได้พูด นอกนั้นเป็นรายการบินเหิง มีวงดนตรีและการเต้นรำแบบวัยรุ่น การจัดงานดังกล่าวนี้เมื่อผู้วิจัยรับทราบเรื่อง ก็ได้ตัดสินใจเข้าไปป้องกันการพยายามหาเสียงทางการเมือง ด้วยการอยู่ร่วมในงานพิธีเปิด การอยู่ของผู้วิจัยในงานก่อให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงรูปร่างขึ้น .จากการทำงานสนับสนุนกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้รับการยอมรับจากฝ่ายอำเภอ สภาตำบล ผู้ใหญ่บ้าน และชาวบ้าน ในฐานะผู้นำของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม ดังนั้น นายอำเภอผู้ทำหน้าที่ประธานแทนผู้ว่าราชการจังหวัด จึงได้กล่าวเปิดงานอย่างสั้นและได้ขอให้ผู้วิจัยกล่าวถึงวัตถุประสงค์หลักการการดำเนินงาน และกิจกรรมที่พึงประสงค์ของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ผู้วิจัยได้เน้นถึงเป้าหมายของการตั้งกลุ่ม เพื่อการพัฒนาศาสนาและศีลธรรม เพื่อประโยชน์สุขทั้งแก่ส่วนบุคคลและสังคม และย้ำถึงหลักการการดำเนินงานตามแนวทางแห่งพุทธธรรม โดยไม่เกี่ยวข้องกับการ เมือง ตลอดจนกล่าวส่งเสริมความสามัคคีที่ทุกกลุ่มควรมีอย่างแน่นแฟ้นในฐานะที่เป็นพุทธศาสนิกชนร่วมกัน การอยู่และการพูดของผู้วิจัย เป็นเหตุให้งานในส่วนที่คาดว่าจะเป็นการพูดเพื่อผลประโยชน์ทางการเมืองได้ยุติลง ผู้พูดได้พูดอย่างสั้นสนับสนุนการตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ในส่วนงานบินเหิงผู้วิจัยมิได้อยู่เพื่อ เปิดโอกาสให้ผู้จัดงานสามารถดำเนินงานที่จัดเตรียมไว้ได้โดยไม่รู้ลึกอีกจิตใจ

ปัญหาข้างต้นทำให้ผู้วิจัยได้ตระหนักว่า ลักษณะการตั้งกลุ่มและการดำเนินงานของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่ผ่านมา เป็นในลักษณะที่ผู้ใดมีความต้องการก็จัดรวมคนเข้ามา แต่ละกลุ่มดำเนินงานไปตามความเข้าใจของตน ถึงแม้ว่าจะมี ๑๑ กลุ่ม แต่ไม่เคยมีการประชุม เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานร่วมกันเลย มีผลทำให้กลุ่มขาดเอกภาพและความมั่นคง ถ้ากลุ่มใดกระทำกิจกรรมที่ออกนอกกลุ่มห่างจากหลักธรรม เช่น จัดตั้งกลุ่มขึ้น เพื่อประโยชน์อย่างอื่นที่ไม่ใช่เพื่อศาสนาและศีลธรรม หรือมีการเสทอบายมุขหรือประพฤติกมิชอบอย่างใดอย่างหนึ่งในนามของกลุ่มแล้ว ก็ไม่อาจควบคุมดูแลกันได้ เกิดผลกระทบต่องาน เสี่ยงและความก้าวหน้าของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่มขึ้นด้วย

จากการสอบถามการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มได้พบว่าแต่ละกลุ่มมีปัญหาค้ายคลึงกัน คือไม่รู้แนวทางการจัดกิจกรรม ขาดวิทยากร สมาชิกลดน้อยลงเพราะไม่ได้รับประโยชน์จากการเป็นสมาชิก บางกลุ่มไม่มีการประชุมสมาชิกและการทำกิจกรรมใด ๆ เป็นเวลานาน

ความไม่มั่นคงและการไม่พัฒนาของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธกลุ่มต่าง ๆ นี้ มีผลกระทบต่อลักษณะศาสนาและศีลธรรมของหมู่บ้านที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทั้งหมดด้วย เพราะกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เป็นกลุ่มหลักในเรื่องดังกล่าว

หลังจากที่ได้พิจารณาปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้สำนึกถึงความ "ควร" ของการขยายงานจากที่มุ่งทำเพียงกลุ่มทดลอง มาเป็นการปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม เพื่อช่วยให้กลุ่มดำรงต่อไปอย่างมั่นคงถูกต้องทั้งในปัจจุบันและอนาคต เพราะถ้าจะมีการดำเนินงานเฉพาะกลุ่มทดลองอย่างที่ได้อำมา โดยไม่แก้ปัญหาก็เกิดขึ้นก็อาจมีผลนำไปสู่ความล้มเหลวของกลุ่มอื่น ๆ ซึ่งยากต่อการแก้ไขในภายหลัง และถ้าเป็นเช่นนั้นถึงจะได้มีการพยายามวางรากฐานที่มั่นคงให้แก่กลุ่มทดลองมากเพียงใด กลุ่มทดลองก็อาจเกิดความไม่มั่นคงภายหลังได้เช่นกัน เพราะผลกระทบจากความล้มเหลวของกลุ่มอื่นซึ่งมีจำนวนมากกว่า

อนึ่ง ผู้วิจัยได้นำความคิดเรื่องการปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทั้งหมดไปปรึกษากับผู้ที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายอำเภอ คือ นายอำเภอ และศึกษาธิการอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ฝ่ายพระภิกษุ คือ เจ้าอาวาส ของวัดที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธบางวัด ฝ่ายชาวบ้าน คือ กรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ และชาวบ้านที่สนใจในบางหมู่บ้าน โดยเฉพาะที่หมู่บ้านทดลอง ได้เห็นว่าทุกฝ่ายมีความกระตือรือร้นที่จะร่วมมือกันปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เนื่องจากเห็นปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะนายอำเภอและศึกษาธิการอำเภอ ได้ให้ความสนับสนุนมาก ได้แนะนำว่าผู้วิจัยควรช่วยประสานทุกกลุ่มให้เข้ามารวมกันภายใต้จุดประสงค์ หลักการ และแนวทางการดำเนินงานที่ร่วมกัน ในลักษณะที่ได้รับการรับรู้จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น คือ อำเภออย่างเป็นทางการขึ้น เพราะที่ผ่านมากลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธตั้งขึ้นเอง ทางอำเภอมิได้รับรู้และมีใครมีส่วนเกี่ยวข้อง เมื่อมีปัญหาใดก็ไม่สามารถ

ช่วยเหลือแก้ไขปัญหาได้ทันการ ผู้วิจัยเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะของนายอำเภอ จึงคิดกำหนด การปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ทั้งในด้านโครงสร้างคือการมีวัตถุประสงค์ หลักการการ ดำเนินงาน และแนวทางการดำเนินงานร่วมกันทุกกลุ่ม โดยถือเป็นโครงการกลุ่มหนุ่มสาว ชาวพุทธเดียวกันในท้องถิ่น มีการตรวจสอบรายชื่อสมาชิกใหม่ มีการจัดตั้งคณะกรรมการ ทำงานประสานระหว่างกลุ่ม และที่สำคัญมีการปรับปรุงคุณภาพความรู้ความเข้าใจหลักธรรม และการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันของสมาชิกทั้งหมด เพื่อให้กลุ่มมีลักษณะที่มั่นคงและมีคุณภาพในทางธรรม และจากนั้นจึงจะได้ดำเนินงานให้กลุ่มได้รับการยอมรับและอยู่ในความดูแลสนับสนุนจากฝ่ายอำเภอต่อไป

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อกำหนดวัตถุประสงค์และการดำเนินงานที่ให้ผลประโยชน์แก่กลุ่มหนุ่มสาว ชาวพุทธและชุมชนในด้าน การพัฒนาจิตใจและศีลธรรมตามแนวทางพุทธศาสนา
๒. เพื่อปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธให้เป็นกลุ่มหลักในด้านการประยุกต์หลักพุทธ ธรรม เข้าไปใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจต่อไป
๓. เพื่อวางรากฐานความรู้ความเข้าใจและแนวทางการดำเนินกิจกรรมแก่กลุ่ม เพื่อกลุ่มจะสามารถพึ่งพาตนเองได้
๔. เพื่อให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มมีความสามัคคีรวม เป็นหนึ่งเดียว มีคณะกรรมการ กลางดูแลกันและกัน
๕. เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มได้มีโอกาสศึกษาปฏิบัติหลักธรรม สามารถนำมาใช้ให้ เกิดประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและสังคม เป็นแบบอย่างแก่ผู้อื่น

การดำเนินงาน

ขั้นที่ ๑ การสัมมนาทางวัตถุประสงค์ หลักการการดำเนินงาน และกฎระเบียบของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธให้ชัดเจน เป็นระเบียบสำหรับทุกกลุ่มที่จะปฏิบัติร่วมกัน

ขั้นที่ ๒ การจัดอบรมวางพื้นฐานความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมและเรื่องที่เกี่ยวข้องพุทธศาสนาแก่สมาชิก

ขั้นที่ ๓ การจัดงาน กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเพื่อให้สมาชิกของทุกกลุ่มได้พบโดยพร้อมเพรียงกัน เป็นครั้งแรก อันจะเป็นการสร้างพลังรวม เสริมความมั่นคงแก่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธในอนาคต

ขั้นที่ ๑ การสัมมนาปรับปรุงวัตถุประสงค์และนโยบายของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

(ระหว่างเดือน กรกฎาคม-สิงหาคม)

๑. วัตถุประสงค์

๑.๑ ร่วมกันกำหนดวัตถุประสงค์ หลักการการดำเนินงาน และระเบียบต่าง ๆ เกี่ยวกับกลุ่มให้ชัดเจน และเป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่มทั้งที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่จะตั้งขึ้นในอนาคต

๑.๒ เพื่อหาแนวทางในการประสานการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มให้อยู่ในแนวทางแห่งพระพุทธศาสนา

๑.๓ เพื่อหาทางให้กิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธสามารถดำเนินต่อไปได้ในอนาคตด้วยความมั่นคง ปลอดภัยจากการแทรกแซงจากผู้ที่มีรั้งประโยชน์อื่น

๑.๔ เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการกลางทำหน้าที่ประสานงานของทุกกลุ่ม

๒. วิธีการดำเนินงาน

ได้จัดการประชุมในรูปการสัมมนา คือ ให้ผู้เข้าประชุมได้ปรึกษาหารือออกความคิดเห็นร่วมกันในการกำหนดหลักการต่าง ๆ ทั้งนี้ เพื่อให้ผลที่ได้เป็นที่ยอมรับของทุกกลุ่มว่ามาจากความคิดเห็นร่วมกัน

ผู้สามารถเข้าร่วมประชุมได้แก่ผู้แทนจากกลุ่มเนินหย่อง วังห้ว เขาหิน หนองน้ำซุ่น ตำบลวังห้ว และกลุ่มถนนกระ เพราะจากตำบลเนินหย่อง กลุ่มตำบลทางเกวียนซึ่งมีกลุ่มควบคุมอยู่ด้วยไม่มีผู้แทนจากกลุ่มมาร่วมโดยตรง แต่เจ้าอาวาสของกลุ่มควบคุมได้มาประชุมแทน นอกจากนี้เจ้าอาวาสวัดเนินหย่อง วัดถนนกระเพราะ กำหนดตำบลวังห้วและที่ปรึกษาของกลุ่มได้เข้าร่วมประชุมด้วย

สถานที่ประชุม : สภาดำบลวังห้ว

ระยะเวลาที่ประชุม : ครั้งละ ๓ ชั่วโมง ๔ ครั้ง

วิธีการดำเนินการประชุม : เริ่มต้นตามแบบการประชุมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่ปฏิบัติในการประชุมทุกครั้งคือสวดมนต์บูชาพระรัตนตรัยและอาราธนาศีล ในการประชุมครั้งแรกให้ที่ประชุมเลือกตั้งประธานในที่ประชุม พร้อมทั้งเลขานุการเพื่อจดบันทึกการประชุม เรื่องแรกที่น่าสนใจในที่ประชุมคือให้ประธานหรือผู้แทนของทุกกลุ่มที่เข้าร่วมประชุมได้เล่าประวัติความเป็นมาของการตั้งกลุ่มของตน กิจกรรมที่ได้ทำไปแล้วและที่กำลังทำอยู่และปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน ต่อจากนั้นได้พิจารณาถึงวัตถุประสงค์หลักการการดำเนินงานกฎ เกณฑ์ในการตั้งกลุ่มระเบียบการเป็นสมาชิก ข้อกำหนดเกี่ยวกับคณะกรรมการประจำกลุ่ม และคณะกรรมการประสานระหว่างกลุ่มและแนวทางในการดำเนินกิจกรรม

ผลของการประชุมได้ถือ เป็นระเบียบที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มจะปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งเลขานุการการประชุมได้เขียนสรุปเป็นแนวทางการดำเนินงานไว้ดังนี้

โครงการกลุ่มหนุ่มสาวพุทธจังหวัดระยอง

เหตุผลในการจัดตั้งกลุ่ม

ชุมชนของเรามีความเป็นอยู่อย่างสงบสุขและเจริญมาเป็นเวลาช้านาน เพราะมีพุทธศาสนาเป็นหลักยึดเหนี่ยวประสานน้ำใจ ให้คนมุ่งกระทำแต่สิ่งที่ดีงาม เพื่อประโยชน์ตนและส่วนรวม ในปัจจุบันความเจริญทางวัตถุมีมากขึ้น ขณะเดียวกันความมั่นคงและถูกต้องแห่งพุทธศาสนาก็ถูกละเลย มิได้รับการพัฒนาปรับปรุงให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม เป็นเหตุให้ประชาชนส่วนใหญ่มุ่งแต่จะทำมาหากินแสวงหาสิ่งที่เป็นความเจริญทางวัตถุ ไม่เห็นคุณค่าของการประพฤติดนในศีลและธรรม ละเลยการมตุงรักษาวัดนธรรมประเพณีอันดีงาม และขาดความสามัคคีในการร่วมกันพัฒนาชุมชน โดยเฉพาะในกิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา

การจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวพุทธจะเป็นสิ่งที่ชักจูงให้คนหนุ่มสาวหันมาสนใจ เรื่องของจิตใจที่จะเป็นประโยชน์ต่อชีวิตส่วนตัวของแต่ละบุคคล และช่วยนำให้สังคมดำเนินไปในแนวทางที่ถูกต้อง เหมาะสมทั้งด้านวัตถุและจิตใจ ทั้งยังช่วยพัฒนาวัดมตุงพระพุทธศาสนาและวัฒนธรรม ประเพณี

วัตถุประสงค์

๑. เพื่อให้สมาชิกได้เรียนรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนาอย่างถูกต้องและนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวันตามหลักศีลธรรม
๒. เพื่อให้สมาชิกรู้จักการดำเนินชีวิตบนฐานแห่งความจริง ไม่หลงงมงาย หึงพาดตนเอง
๓. เพื่อพัฒนาหมู่บ้านให้เจริญทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจตามแนวทางพุทธธรรม
๔. เพื่อสร้างสามัคคีธรรมในหมู่บ้านและระหว่างหมู่บ้าน
๕. เพื่อมตุงพุทธศาสนาและฟื้นฟูวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของไทย
๖. เพื่อส่งเสริมสัมมาอาชีพแก่สมาชิก

หลักการการดำเนินงาน

๑. สร้างสรรค์กิจกรรมที่มีคุณค่าต่อชีวิตและสังคมโดยอาศัยหลักพุทธธรรม เป็นแนวทางการดำเนินงาน
๒. มีการทำงานร่วมกันแบบชาวพุทธคือ ถือความสัตย์ จริงใจ ไม่เบียดเบียน ปราศจากความเห็นแก่ตัว เรียบง่าย ประหยัด ใฝ่สันติ เผื่อแผ่ความรัก สมานสามัคคี
๓. ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง
๔. ละเว้นอบายสุขในกิจกรรมที่จัดในนามของกลุ่ม

การตั้งกลุ่ม

๑. หมู่บ้านใดที่ต้องการจะตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธต้องแจ้งคณายอำเภอ โดยผ่านประธานสภาตำบล ทั้งนี้ต้องได้รับคำรับรองจากเจ้าอาวาสและผู้ใหญ่บ้านของหมู่บ้านด้วย
๒. ต้องส่งรายชื่อคณะกรรมการ จำนวนสมาชิก และผลงานของกลุ่มแก่อำเภอภายในเดือนมกราคมทุกปี
๓. ต้องถือเอาวัตถุประสงค์ หลักการดำเนินงาน และหลักการอื่นที่กำหนดเป็นหลักที่ถือปฏิบัติร่วมกัน
๔. กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธใดที่ไม่ปฏิบัติตามหลักการร่วมอาจได้รับการพิจารณาขูดกลุ่มได้ โดยการประชุมร่วมกันของผู้แทนจากทุกกลุ่ม ทั้งนี้จะมีมติให้ขูดกลุ่มได้เมื่อได้คะแนนเสียง ๒ ใน ๓

สมาชิก

อายุ : สมาชิกต้องมีอายุตั้งแต่ ๑๒ ปีขึ้นไป

การสมัคร : สมัครเป็นสมาชิกกับประธานกลุ่ม ส่วนการรับเข้าเป็นสมาชิกหรือไม่เน้นขึ้นอยู่กับมติของคณะกรรมการกลุ่มโดยถือคะแนนเสียงส่วนใหญ่

ประเภทของสมาชิก : สมาชิกแบ่งเป็น ๒ ประเภทคือ

๑. สมาชิกสามัญ หมายถึงสมาชิกที่ยังไม่ได้แต่งงาน มีสิทธิในการออกเสียงแก่กลุ่ม
๒. สมาชิกวิสามัญ หมายถึงสมาชิกที่แต่งงานแล้ว ไม่มีสิทธิในการออกเสียงแก่กลุ่ม แต่สามารถเข้าร่วมในงานของกลุ่มได้ เช่นเดียวกับสมาชิกสามัญ

คุณสมบัติสมาชิก :

๑. เป็นผู้ปราศจากที่จะพิณมาตนเองให้เป็นผู้มีนิสัยดีงาม ไม่บกพร่องในศีลธรรม ความแนวทางพุทธธรรม
๒. ไม่คิดสิ่งเสียหายร้ายแรง
๓. ประกอบสัมมาชีพ
๔. มีความรู้ความเข้าใจเห็นชอบกับหลักการของกลุ่ม และพร้อมที่จะปฏิบัติตามหลักการนั้น

การหมดสภาพการเป็นสมาชิก :

๑. ลาออก สมาชิกที่ประสงค์จะลาออกให้แจ้งลาออกกับประธานกลุ่ม
๒. ตาย
๓. คณะกรรมการพิจารณาให้ออก

คณะกรรมการ

คณะกรรมการมี ๒ ประเภทคือ คณะกรรมการเฉพาะกลุ่ม และคณะกรรมการประสานระหว่างกลุ่ม

คณะกรรมการเฉพาะกลุ่ม

๑. ตำแหน่งกรรมการ มีอย่างน้อย ๘ ตำแหน่งคือ

๑. ประธาน
๒. รองประธานฝ่ายชาย
๓. รองประธานฝ่ายหญิง
๔. เลขานุการ
๕. เกร็ดญิก
๖. พิธีกร
๗. ปฏิคม
๘. ประชาสัมพันธ์

ถ้ากลุ่มใดมีความจำเป็นต้องมีกรรมการมากกว่าตำแหน่งดังกล่าวข้างต้นก็กำหนดได้ตามความเห็นชอบของกลุ่ม

๒. การเลือกตั้งกรรมการ

- กรณีที่ตั้งใหม่ให้กลุ่มดูแลกันเองโดยการรับรองจากเจ้าอาวาสประจำวัดของหมู่บ้าน
- กรณีที่กลุ่มตั้งขึ้นแล้วให้สมาชิกเป็นผู้เลือกตั้งประธาน โดยอาศัยเสียงส่วนใหญ่แล้วประธานเป็นผู้จัดตั้งกรรมการตำแหน่งอื่นแล้วนำมาเสนอให้สมาชิกรับรอง

๓. วาระของคณะกรรมการ

อยู่ในตำแหน่งวาระละ ๑ ปี จะพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

๑. ครบวาระ
๒. ตาย
๓. แต่งงาน

๔. ลาออก ในกรณีประธาน สมาชิกส่วนใหญ่จะต้องออกเสียงแสดงความเห็นชอบในการฉีกกรรมการตำแหน่งอื่น คณะกรรมการส่วนใหญ่จะต้องออกเสียงแสดงความเห็นชอบ

๕. ถ้ากรรมการมีความบกพร่องต่อหน้าที่หรือมีความประพฤติไม่เหมาะสม สมาชิกมีสิทธิออกเสียงไม่ไว้วางใจ และถ้าเสียงนี้มากกว่าครึ่งกรรมการนั้นจะต้องพ้นจากตำแหน่ง

กรรมการประสานระหว่างกลุ่ม

๑. ตำแหน่งกรรมการ

๑. ประธาน

๒. ผู้แทนของแต่ละกลุ่ม ๆ ละ ๑ คน

๒. การเลือกตั้งกรรมการ

๑. ประธาน เลือกตั้งจากผู้แทนกลุ่ม โดยแต่ละกลุ่มส่งตัวแทนออกเสียงกลุ่มละ ๓ คน โดยถือเสียงส่วนใหญ่และผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อจะต้องอยู่ในที่ประชุม

๒. ผู้แทนกลุ่มแต่งตั้งจากคณะกรรมการของกลุ่มเอง

๓. วาระกรรมการ เหมือนข้อกำหนดของกรรมการเฉพาะกลุ่ม

ที่ปรึกษาของกลุ่ม

แบ่งเป็น ๒ ประเภท คือ ที่ปรึกษาแต่ละกลุ่มและที่ปรึกษาของทุกกลุ่ม

๑. ที่ปรึกษาแต่ละกลุ่มประกอบด้วย

๑. เจ้าอาวาส

๒. ผู้ใหญ่บ้าน

๓. ผู้แทนของคณะกรรมการวัด

๔. บุคคลที่คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่ม เห็นสมควรจะมีจำนวนเท่าใดก็ได้

๒. ที่ปรึกษาของทุกกลุ่มประกอบด้วย

๑. นายอำเภอ
๒. ศึกษาธิการอำเภอ
๓. พัฒนาการอำเภอ
๔. กำนันท้องถิ่น
๕. บุคคลที่กรรมการประสานระหว่างกลุ่มเห็นสมควร จะมีจำนวน

เท่าใดก็ได้

กิจกรรม

๑. กิจกรรมภายในแล้วแต่กลุ่มจะเห็นสมควร ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักการการดำเนินงานร่วม
๒. กิจกรรมประสานระหว่างกลุ่ม
  - มีการประชุมรวมสมาชิกทุกกลุ่มอย่างน้อย ๑ ครั้งใน ๓ เดือน
  - กิจกรรมอื่น แล้วแต่คณะกรรมการประสานระหว่างกลุ่มเห็นสมควร
 ทั้งนี้ต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และหลักการการดำเนินงานร่วม

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. ข้อวิเคราะห์การประชมจากการสังเกต

๓.๑ ผู้เข้าร่วมประชม กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธในเขตตำบลวังหัวห้าง ๔ กลุ่ม และกลุ่มถนนกระเพราจากตำบลเนินหม้อ ได้ส่งประธานและกรรมการเข้าร่วมประชมทุกครั้ง โดยเจ้าอาวาสของกลุ่มทดลองและกลุ่มถนนกระเพราเข้าร่วมประชมด้วย ส่วนกลุ่มทางตำบลทางเกวียนซึ่งมีกลุ่มควบคุมอยู่ มิได้ส่งผู้แทนที่เป็นกรรมการหรือสมาชิกของกลุ่มมาประชมแต่เจ้าอาวาสของกลุ่มควบคุมมาประชมแทน โดยบอกว่าจะนำ เรื่องการประชมไปแจ้งให้กลุ่มหนุ่มสาวทางตำบลทางเกวียนทราบ

๓.๒ ลักษณะการประชม ผู้เข้าร่วมประชมมีความกระตือรือร้นและกล้าในการแสดงความคิดเห็น ตระหนักถึงความสำคัญของการประชมดังกล่าวว่าเป็นการวางหลักการที่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มจะต้องปฏิบัติร่วมกันต่อไป ดังนั้นทุกเรื่องที่เสนอในที่ประชมจึงได้รับการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมากถึงความเป็นไปได้หรือไม่ในการปฏิบัติจริง ตัวอย่างเช่น

- ในเรื่องวัตถุประสงค์เมื่อสมาชิกผู้หนึ่งได้เสนอให้เพิ่มข้อที่ ๖ เรื่องการส่งเสริมอาชีพแก่สมาชิกด้วย เหตุผลว่า กิจกรรมของกลุ่มควรจะมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนและควรจะเกื้อหนุนความต้องการของคนในท้องถิ่น ที่ประชมได้วิจารณ์ถึงความเหมาะสมที่สุด ได้มีผู้สนับสนุนความคิดว่าการส่งเสริมในลักษณะที่เป็น "สัมมาชีพ" ตามแนวทางในพุทธศาสนาที่ประชมจึงยอมรับ

- ส่วนข้อเสนอนี้ว่า "ในการดำเนินงานในนามของกลุ่มหนุ่มสาวพุทธนั้นจะละเว้นอบายมุขโดยเด็ดขาด" สมาชิกที่เข้าร่วมประชมส่วนใหญ่ไม่เห็นด้วย เพราะเห็นว่า เป็นเรื่องขัดแย้งกับสิ่งที่ชาวบ้านปฏิบัติอยู่ อย่างไรก็ดีตามประธานได้พยายามพูดชักชวนผู้อื่นให้คล้อยตาม โดยการยกถึงวัตถุประสงค์ในการพัฒนาจิตใจและศีลธรรมทั้งแก่ตนเองและชุมชน อบายมุขเป็นสิ่งที่จัดอยู่ในศีลข้อ ๔ ซึ่งควรปฏิบัติอยู่แล้วในชีวิตประจำวัน และหลักการที่กำหนดนั้นระบุไว้เฉพาะในกรณีที่เกิดกิจกรรมในนามของกลุ่ม ไม่หมายรวมไปถึงชีวิตส่วนตัวและไม่รวมไปถึงกิจกรรม

ในวัดที่จัดโดยผู้อื่นตลอดจนมิได้เป็นข้อห้ามมิให้สมาชิกของกลุ่มฯ เข้าไปร่วมงานที่มีอบายมุข
ที่จัดในนามของผู้อื่น หลังจากที่มีการ "ถกเถียง" กันมาก ถึงความเป็นไปได้ของการปฏิ-
บัติที่ดีที่สุด เสียงส่วนใหญ่ได้ยอมรับข้อเสนอ

ขั้นที่ ๒ การอบรมสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ(ณ วัดวังหว่า ตำบลวังหว่า วันเสาร์ที่

๑๑ - วันอาทิตย์ที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๒๕ และ ณ วัดกระแสน ตำบลกระแสน
วันเสาร์ที่ ๑๘ - วันอาทิตย์ที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๒๕)

๑. วัตถุประสงค์ เพื่อวางพื้นฐานความรู้เรื่องหลักธรรม ศาสนพิธี วัฒนธรรม
และพุทธประวัติในแนวเดียวกัน อันจะเป็นปัจจัยให้สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว

- ๑.๑ ประพฤติดีในชีวิตประจำวัน
- ๑.๒ สามารถร่วมกับกิจกรรมได้โดยง่าย
- ๑.๓ มีความรักและสามัคคี
- ๑.๔ สามารถพัฒนาตัวเองให้เจริญในทางธรรม

๒. การดำเนินงาน

มี ๒ ขั้นตอนกว้าง ๆ คือการประชุมเพื่อวางแผนและแบ่งหน้าที่การทำงานและ
การจัดอบรม

๒.๑ การประชุมเพื่อวางแผนและแบ่งหน้าที่การทำงาน

ได้จัดประชุมเมื่อวันที่ ๒๘ สิงหาคม ระหว่างเจ้าอาวาส ประธาน กรรมการ
ที่ปรึกษาของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม ตลอดจนกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพื่อกำหนดราย
ละเอียดการอบรมและการแบ่งหน้าที่การทำงาน

ผลของการประชุมที่สำคัญคือ

ก. ได้ตกลงว่าต่อจากนี้ผู้ที่ จะเข้ามาเป็นสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาว พุทธ จะต้องผ่านการอบรมความรู้พุทธศาสนาขั้นพื้นฐานตามกำหนดอย่างน้อยหนึ่งขั้นตอน

ข. เนื้อหาของการอบรมวางพื้นฐานขั้นต้นประกอบด้วยคุณค่าความ หมายของการเป็นพุทธศาสนิกชนและการปฏิบัติธรรมในชีวิตประจำวัน พุทธประวัติและพุทธจริยา ศาสนาศี และวัฒนธรรมไทย

ค. เพื่อให้กลุ่มมีการพัฒนาขึ้นเรื่อย ๆ จะได้จัดการอบรมเป็นระยะ ตามความ เหมาะสมกับ เวลาว่างจากการประกอบอาชีพ ๔ ครั้ง ครั้งที่ ๑ และที่ ๒ อบรมในลักษณะบรรยายมีภาคปฏิบัติประกอบตามสมควร รายละเอียดความลึกซึ้งต่างกัน ตามลำดับ ครั้งที่ ๓ เป็นการฝึกปฏิบัติจริงจัง และครั้งที่ ๔ จะมีการนำผู้รับการอบรม เดินทางดูการปฏิบัติและกิจกรรมที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาในกรุง เทพหรือในจังหวัดอื่นตาม ความ เหมาะสม

ง. ภายหลังจากการอบรมครั้งที่ ๑ จะได้มีการจัดงานกลุ่มหนุ่มสาวชาว พุทธขึ้น เพื่อให้สมาชิกของทุกกลุ่มได้มีการพบปะร่วมกันทำกิจกรรมที่มีคุณค่าแก่ตนเองและท้องถิ่น และ เพื่อให้การรวมกลุ่ม เป็นที่รับรู้อย่างเป็นทางการต่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองท้องถิ่น ตลอดจน เพื่อให้ผู้ปกครอง ได้ เห็นความสำคัญของการส่งเสริมบุตรหลานของตน เข้าร่วม เป็นสมาชิก ของกลุ่ม

๒.๒ การอบรม

ก. วัน เวลา และสถานที่ฝึกอบรม เนื่องจากสถานที่ตั้งกลุ่ม หนุ่มสาวชาวพุทธอยู่ห่างไกลกัน เพื่อความสะดวกในการเดินทางและค่าใช้จ่ายในการอบรม จึงแบ่งการอบรมเป็น ๒ ครั้งคือ

ครั้งที่ ๑ วันเสาร์ที่ ๑๑ - วันอาทิตย์ที่ ๑๒ กันยายน ๒๕๖๕ ณ วัดวังหัว ตำบลวังหัว เป็นการอบรมกลุ่มหนุ่มสาววังหัว, ถนนกระเพรา, หนองน้ำขุ่น, ดอนสำราญ, เนินหย่อง, เขาหิน, เจริญสุข

ครั้งที่ ๒ วันเสาร์ที่ ๑๘ - วันอาทิตย์ที่ ๑๙ กันยายน ๒๕๒๕ ณ วัดกระแสน
ตำบลกระแสน เป็นการอบรมกลุ่มหนุ่มสาวทะเลน้อย, หมองกันเกรา, กระแสน,
คลองป่าไม้, ขุขันธ์โค

ข. เนื้อหาในการอบรม การอบรมทั้งสองครั้งมีเนื้อหาในการ
อบรม เหมือนกันคือ

วันเสาร์ ๐๘.๓๐ - ๐๙.๐๐ น. ลงทะเบียน

๐๙.๐๐ - ๐๙.๑๕ น. พิธีเปิดการอบรม นายอำเภอแกลงเป็นประธาน

๐๙.๑๕ - ๑๐.๔๕ น. แสดงธรรมเรื่อง "การเป็นชาวพุทธที่ถูกดอง"

โดยพระมหาคัลยา สำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส

๑๐.๔๕ - ๑๒.๐๐ น. บรรยายเรื่อง "ธรรมะสำหรับฆราวาส"

โดยครูสุวิทย์ ปาลสุทธิ

๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. บรรยายเรื่อง "ศาสนพิธี" โดยพระอาจารย์

อภิชาติ สำนักสงฆ์พุทธบาทบ่อทอง

วันอาทิตย์

๐๘.๐๐ - ๑๐.๓๐ น. บรรยายเรื่อง "วัฒนธรรมไทย" ^{โดย}

ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง

๑๐.๓๐ - ๑๒.๐๐ น. บรรยายเรื่อง "พุทธประวัติ" โดยพระ

อาจารย์พยอม วัดถนนกระเพรา

๑๒.๐๐ - ๑๓.๐๐ น. รับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐ น. บรรยายเรื่อง "บารมีของพระโพธิสัตว์และ

พุทธจริยา" โดยพระอาจารย์อุรุบัติ

วัดโชติธรรมาราม

๓. การเก็บข้อมูล

๓.๑ ใช้แบบสอบถาม

๓.๒ บันทึกคำบรรยาย ภาพถ่าย สไลด์

๓.๓ สังเกต

๔. การวิเคราะห์ประ เณินผล

๔.๑ การวิเคราะห์ประ เณินผลการประชุมวางแผนและแบ่งหน้าที่
การทำงาน

ได้รับความร่วมมือจากทุกฝ่ายอย่างดีมากผู้เข้าประชุมประกอบด้วย เจ้าอาวาส
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ปรึกษา ประธาน กรรมการของกลุ่มจากทุกกลุ่ม นอกจากนั้นสมาชิก
กลุ่มที่มีได้เป็นกรรมการและผู้ปกครอง ก็ได้เข้าร่วมประชุมด้วยรวมประมาณ ๗๐ คน
ข้อนี้แสดงถึงการพัฒนาที่มาถึงขั้นการรวมกลุ่ม

ผู้เข้าร่วมประชุมกระตือรือร้นร่วมกันคิด เพื่อให้งานอบรม เป็นไปอย่างดีที่สุด
กว่าที่ผ่านมามาก

เนื่องจาก เป็นการประชุมผู้ เกี่ยวข้องการดำเนินงานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ
จากทุกกลุ่ม เป็นครั้งแรก ในตอนต้นได้มีการแนะนำตัวผู้เข้าร่วมประชุม ผู้ใหญ่ซึ่ง
ทำหน้าที่เป็นกำนันบ้าง ผู้ใหญ่บ้านบ้าง ครูที่ให้ความสนับสนุนกลุ่มบ้าง ที่ปรึกษากลุ่มบ้าง
นอกจากจะได้แนะนำตัว เองแล้วยังได้แสดงความคิด เห็นสนับสนุนการตั้งและปรับปรุง
กลุ่ม ซึ่งก่อให้เกิดกำลังใจและความสามัคคีแก่ผู้เข้าร่วมประชุมมาก นอกจากนี้ผู้ใหญ่
ที่ เข้าร่วมประชุมผู้หนึ่งได้ขอให้ผู้วิจัย เล่าถึงประวัติตนเอง และ เหตุผลของการเข้ามา
ทำงานด้านการพัฒนาจิตใจศีลธรรมในอำเภอกลาง ซึ่งเป็น การให้โอกาสผู้วิจัยได้
อธิบาย เกี่ยวกับตนเองต่อหน้าตัวแทนของทุกกลุ่ม

โดยสรุปลักษณะการประชุมแสดงถึงความก้าวหน้าในการรวมกลุ่มและ
การร่วมแสดงความคิดเห็นในที่ประชุม อย่างไรก็ตามการแสดงความคิดเห็นส่วนใหญ่
ยังมาจากผู้ใหญ่ทั้งฝ่ายพระภิกษุและฆราวาส แต่กรรมการกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเอง
ยังแสดงความคิดเห็นน้อย

๔.๒ การวิเคราะห์ประเมินผลการอบรม

ได้ให้ผู้เข้ารับการอบรมตอบแบบสอบถามในช่วงสุดท้ายของการอบรม

ผลการตอบแบบสอบถามประเมินผลการอบรม. สรุปได้ดังนี้

ตารางที่ ๓๔/๑

จำนวนผู้เข้ารับการอบรม

หมู่บ้าน	ชาย	หญิง	รวม
เนินหม่อง	๑๐	๑๔	๒๔
วังห้าว	๔	๓๒	๓๖
เขาดิน	๘	๖	๑๔
หนองน้ำขุ่น	๑๐	๑๔	๒๔
ดอนสำราญ	๓	๑๑	๑๔
ถนนกระเพรา	๒	๓๕	๓๗
หนองกันเกรา	๗	๒๔	๓๑
กระแสบัน	๑๑	๖๐	๗๑
ยุบขงโค	๑๔	๓๓	๔๗
คลองป่าไม้	๑๑	๑๒	๒๓
ทะเลน้อย	๑๗	๓๓	๕๐
รวม	๑๐๒	๕๖๘	๖๗๐

ตารางที่ ๓๕/๒

ความคิดเห็นในการที่วิทยากรส่วนใหญ่เป็นชาวระยอง

หมู่บ้าน	เหมาะสม (๓๘๐)			ไม่เหมาะสม (๗)	
	เพราะ				
	ได้พึ่งพาตนเอง			ประหยัด	
	รวม	ชาย	หญิง		
๑. เนินหย่อง	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	-	
๒. วังหว้า	๔๑.๗	๓๕.๐	๔๓.๘	๒.๘	๒.๘
๓. เขาคิน	๑๐๐	๑๐๐	๑๐๐	-	-
๔. หนองน้ำขุ่น	๖๖.๗	๖๐	๗๑.๘	๑๖.๗	๑
๕. ดอนสำราญ	๘๕.๗	๑๐๐	๘๑.๘	๗.๑	-
๖. ถนนกระเพรา	๔๔.๖	๕๐	๔๗.๑	-	๒
๗. หนองกันเกรา	๘๖.๘	๑๐๐	๘๕.๘	-	-
๘. กระแสร์บน	๘๕.๘	๙๐.๘	๘๕	๗.๐	-
๙. มุนขงโค	๗๘.๘	๘๔.๒	๗๕.๘	๕.๘	๑
๑๐. คลองป่าไม้	๘๖.๘	๑๐๐	๗๓.๓	๑๓.๐	๑
๑๑. ทะเลน้อย	๘๒	๗๖.๕	๑๐๐	๕	๑
รวม	๘๗.๘	๘๑.๑	๘๗.๘	๕	๑.๘

ตารางที่ ๓๕/๓

ความเหมาะสมในการจัดการอบรมอีก

หมู่บ้าน	ควม		
	รวม	ชาย	หญิง
เนินหย่อง	๒๗	๑๐	๑๗
วังหว่า	๓๖	๓	๓๓
เขาดิน	๑๔	๘	๖
หนองน้ำขุ่น	๒๔	๑๐	๑๔
ดอนสำราญ	๑๓	๓	๑๐
ถนนกระเพรา๓๔		๒	๓๒
หนองกันเกรา๒๔		๗	๒๒
กระแสบัน	๗๐	๑๑	๕๙
ยุบขงโค	๔๗	๑๗	๓๐
คลองป่าไม้	๒๓	๑๑	๑๒
ทะเลน้อย	๔๐	๑๔	๒๖
รวม	๓๕๖	๙๖	๒๖๐
ร้อยละ	๙๓.๘	๒๕.๓	๖๘.๔

ตารางที่ ๓๔/๔
ส่วนดีของการอบรม

หมู่บ้าน	ความเข้าใจ		การนำมาใช้			ไม่ตอบ	รวม
	หลักธรรม	วัฒนธรรม และประเพณี	ในชีวิต ประจำวัน	ความ ประหยัด	ความ สามัคคี		
เนินหย่อง	๔	๔	๑๒	๓	๓	๕	๓๒
วังหว่า	๒๓	-	-	๒	๒	๑๒	๓๙
เขาดิน	๙	-	-	-	๑	๑	๑๐
หนองน้ำขุ่น	๑๙	-	-	๑	-	๕	๒๕
ดอนสำราญ	๗	๕	๒	-	๑	-	๑๕
ถนนกระ เพรา	๙	๑๕	๙	๒	๕	-	๓๗
หนองกั้น เกรา	-	๑๑	๑๐	-	-	๗	๒๘
กระแสรัน	-	๕๗	๖	-	๙	๕	๒๐
บุบขงโค	๑๐	๑๕	๑๒	-	๑	๑๑	๔๘
ทะเลน้อย	๓๔	๕	๗	๓	๕	๓	๕๖
รวม	๑๑๓	๘๙	๕๗	๑๑	๓๕	๕๒	๓๖๘
	(๓๐.๗)	(๒๖.๔)	(๑๕.๕)	(๓.๐)	(๙.๕)	(๑๔.๑)	(๑๐๐)

นอกจากคำตอบข้างต้นแล้ว ผู้เข้ารับการอบรมยังได้ให้ข้อเสนอแนะสำหรับการอบรมครั้งต่อไปด้วย จากจำนวนผู้ตอบ ๓๘๐ คน

ไม่ตอบ ๑๔๔ คน

ตอบว่าไม่มีความเห็น ๕๔ คน

เสนอแนะว่าควรจัดอีก ๓๗ คน

ที่เหลืออีก ๑๔๔ คน เสนอแนะดังนี้

<u>เนื้อหา</u>	<u>วิทยากร</u>
๑. ควรมีการฝึกปฏิบัติมากขึ้น	๑. ควรเพิ่มวิทยากร
๒. ตอนสุดท้ายของการอบรมควรสรุปเนื้อหาแต่ละเรื่อง	๒. วิทยากรควรเป็นพระทั้งหมด
๓. ควรเพิ่มเนื้อหาเรื่องประโยชน์ของการเป็นชาวพุทธ	๓. ควรเชิญวิทยากรที่มีความรู้จริง ๆ
๔. ควรจัดอบรมอีกให้ต่อเนื่อง	๔. ควรเชิญวิทยากรที่พูดง่ายชวนฟัง
<u>สถานที่</u>	<u>เวลา</u>
๑. ควรนั่งพื้น	๑. ควรเพิ่มเวลาในการอบรม
๒. ควรมีกระดานดำ	๒. ควรตรงต่อเวลา
๓. ควรเปลี่ยนสถานที่การอบรม ทุกครั้งที่วัด	
๔. ควรให้ทุกกลุ่มอบรมพร้อมกัน	

อื่น ๆ : ควรเข้มงวดเรื่องระเบียบ, ควรให้แต่ละกลุ่มผลัดกัน เป็นเจ้าภาพ ในการจัดอบรม ควรให้ผู้เข้ารับการอบรมมีโอกาสซักถาม, ไม่ควรเลี้ยงอาหาร, ควรจัดอาหาร เป็นสำรับนั่งรับประทานด้วยกัน, ควรแบ่งงานช่วยกันรับผิดชอบ

คำตอบที่ได้รับทั้งหมดแสดงว่าผู้ตอบมีความคิดเห็นของตัวเอง รู้จักตัดสินใจ ความเหมาะสมและกล้าเสนอแนะความคิดของตน

ผลจากการอบรมครั้งนี้ที่มีต่อมาก็คือ กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มได้ประสานสามัคคี นำไปสู่การร่วมจัดงานรวมกลุ่มต่อไป

ควรเพิ่มในที่นี้ด้วยว่า ได้เกิดกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นอีก ๒ กลุ่มคือ กลุ่มเจริญสุข และกลุ่มขมมนใน ในเขตตำบลทางเกวียน ทั้ง ๒ กลุ่มมีการอบรมสมาชิกเฉพาะ ภายในกลุ่มของตนโดยใช้หลักสูตรการอบรมแบบเดียวกับ ๑๑ กลุ่มข้างต้น

ขั้นที่ ๓ งานกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ (วันที่ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๕ ณ วัดเนินหย่อง

ตำบลวังหว่า

๑. ความเป็นมาและวัตถุประสงค์

งานนี้เป็นงานสุดท้ายของงานวิจัยใน "คำปรารภ" ของใบประชาสัมพันธ์การจัดงานได้กล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดการจัดงานว่า

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

"ความเป็นมา เนื่องด้วยการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธในเขตอำเภอแก่งเล็งได้รับความสนใจจากประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ มาก ในปัจจุบันมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธซึ่งสมาชิกได้ผ่านการอบรมความรู้พื้นฐานในเรื่องหลักพุทธธรรม ศาสนพิธีกรรม และประวัติพุทธศาสนาแล้ว ๑๒ หมู่บ้าน ได้แก่กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ หมู่บ้านวังหว่า ถนนกระเพราหนองน้ำขุ่น ดอนสำราญ เนินหย่อง เขาดิน เจริญสุข ทะเลน้อย หนองกั้นเกรา ยุบชงโค กระแสร์บน และคลองป่าไม้ และมีหมู่บ้านทั้งในจังหวัดระยองและจังหวัดอื่นแสดงความสนใจที่จะตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธและสร้างพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เป็นหมู่บ้านผู้มีศีลธรรมอีก ดังนั้น เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มได้สามัคคีเรียนรู้และทำกิจกรรมด้านพุทธศาสนาที่มีคุณค่าร่วมกัน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนในท้องถิ่น เห็นความสำคัญของการพัฒนาชุมชนในด้านศีลธรรม และเพื่อให้กิจกรรมของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้เป็นที่รับรู้ของผู้ที่รับผิดชอบการปกครองท้องถิ่น จึงนำที่จะได้จัดงานรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นโดยมีสมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทั้งหมด ผู้ทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่น ผู้ปกครองของสมาชิก และชาวบ้านทั่วไปที่สนใจ เข้าร่วมงาน"

และกล่าวถึงวัตถุประสงค์ของการจัดงานไว้ ๔ ข้อคือ

- วัตถุประสงค์
๑. เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธของจังหวัดระยองทั้งหมด ได้พบปะกันเป็นครั้งแรกอย่างพร้อมเพรียง เป็นการส่งเสริมสามัคคีธรรมระหว่างหมู่บ้าน
  ๒. เพื่อให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้สามัคคีร่วมกันจัดกิจกรรมด้านพุทธศาสนาที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่น
  ๓. เพื่อให้สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธและชาวบ้านทั่วไปเกิดความมั่นใจ และมีกำลังใจยิ่งขึ้นในการร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านของตนให้เป็นหมู่บ้านที่มีศีลธรรมตามหลักพุทธศาสนา
  ๔. เพื่อให้ชาวบ้านทั่วไป โดยเฉพาะผู้ปกครองของคนหนุ่มสาวได้เข้าใจ และเห็นความสำคัญของการส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านจิตใจและศาสนาแก่บุตรหลานของตน

๒. การดำเนินงาน

มี ๓ ขั้นตอนอย่างกว้าง ๆ คือ การประชุมกำหนดวางแผนงานและแบ่งหน้าที่
ในการทำงาน การเตรียมงาน และกิจกรรมวันงาน

๒.๑ การประชุมกำหนดวางแผนงานและแบ่งหน้าที่ในการทำงาน

ผู้วิจัยได้ติดต่อนิมนต์พระราชันท์มณี วัดชลประทาน พระอาจารย์
ทองล้วน วัดสนามใน และผู้ที่จะมา เป็นประธานเปิดงานคือรองผู้ว่าราชการจังหวัด
ซึ่งเป็นประธานแทนผู้ว่าราชการจังหวัด จากนั้นจึงได้มีการประชุมทุกกลุ่มมีเจ้าอาวาส
กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ปรึกษา ประธาน กรรมการ ผู้ปกครองที่สนใจ โดยศึกษาธิการ
อำเภอได้มา เป็นประธานในการประชุม

ได้มีการกำหนดรายละเอียด เกี่ยวกับการจัดงานทุกด้าน รวมทั้งการจัดทำ
นิทรรศการผลงานและรายการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม

ที่ประชุมได้ตกลงจะจัดงานที่วัด เนินหย่อง ในสวนยางหลังวัดซึ่งเงียบสงบ
และอยู่กับธรรมชาติ

- จะนิมนต์พระภิกษุสงฆ์จากวัดที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกวัดประมาณ
๑๐๐ รูป ทั้งนี้จะต้องสร้างที่นั่งยกพื้นขึ้นให้สูงกว่าชราวาสซึ่งนั่งที่พื้น

- ทุกกลุ่มนำอาหารตามที่กำหนดมาร่วมกัน

- จัดฉลากลำดับการแสดง เพื่อกำหนด เวลาให้แน่นอน

- แบ่งหน้าที่ด้านต่าง ๆ ทุกกลุ่มให้ความร่วมมืออย่างดี ทั้งนี้ได้มีการ
นัดหมายการมาช่วยกันจัดสถานที่ และเตรียมการส่วนอื่น ๆ ที่วัดเนินหย่อง ๓ วัน
ก่อนวันงาน

- มีข้อกำหนดสำหรับผู้ร่วมงานทั้งที่เป็นพระภิกษุและฆราวาสหลาย
ประการ เพื่อให้การจัดงานครั้งนี้มีลักษณะเป็นการปฏิบัติธรรม แสดงเอกลักษณ์ของ
การจัดงานของกลุ่ม เป็นตัวอย่างทั้งแก่กลุ่ม เองและผู้อื่นดังนี้

ข้อกำหนดสำหรับพระภิกษุ

๑. การนุ่งห่ม ห่มครอง ใช้ผ้ารัดอกเป็นปริมณฑลเหมือนกันทุกรูป
๒. นำบาตรพร้อมช้อนไปเองเพราะจะฉันสาธิตในบาตร
๓. ขอให้มาถึงวัดภายในเวลา ๘.๑๕ น. โดยขอให้ขึ้นพักบนวัดก่อนเพื่อฟังคำสั่งแจง
๔. การนั่ง นั่งตามลำดับหมายเลขวัด ดังนี้

ลำดับที่ ๑	วัดเนินหย่อง	๑๒ รูป
ลำดับที่ ๒	วัดวังหว้า	๑๐ รูป
ลำดับที่ ๓	วัดกระแสรัน	๑๐ รูป
ลำดับที่ ๔	วัดหนองกัน เกรา	๑๐ รูป
ลำดับที่ ๕	วัดหนองน้ำขุ่น	๔ รูป
ลำดับที่ ๖	วัดทะเลน้อย	๔ รูป
ลำดับที่ ๗	วัดขุนขงโค	๔ รูป
ลำดับที่ ๘	วัดตอนลำราญ	๔ รูป
ลำดับที่ ๙	วัดถนนกระเพรา	๑๐ รูป
ลำดับที่ ๑๐	วัดเจริญสุข	๑๐ รูป
ลำดับที่ ๑๑	วัดคลองป่าไม้	๔ รูป
ลำดับที่ ๑๒	วัดเขาดิน	๔ รูป

ส่วนพระเถระที่เป็นเจ้าอาวาสและพระภิกษุผู้มาร่วมงานจากกรุงเทพฯหรือ

ที่อื่นนั่งตามลำดับอาวุโส

๕. ตอนต้น ก่อนฉันจะมีการพิจารณาปัจจุเวกขณะ แล้วนั่งสงบจิตคือทำสมาธิก่อนฉัน ๓ นาที
๖. วิธีฉัน การฉันในบาตรนั้น ญาติโยมจะนำอาหารคาวพร้อมข้าวใส่ลงในบาตร ส่วนของหวานใช้ฝ่าบาตรรับ โดยจะฉันรวมทั้งของคาวของหวานหรือฉันแยกแล้วแต่อัธยาศัย ส่วนอาหารที่เหลือจากฉันให้นำใส่ในภาชนะที่จัดเตรียมไว้ แล้วนำบาตรไปล้างบนวัด หลังจากนั้นพักผ่อนในสถานที่ที่จัดต้อนรับ
๗. เวลา ๑๒.๔๔ น. ลงมานั่งประจำที่อีกครั้งในสถานที่ประชุม เพื่อฟังปาฐกถาธรรมของพระราชปิ่นมณี

ข้อกำหนดสำหรับบรรพชา

๑. ขอให้ผู้ร่วมงานมาถึงบริเวณงานภายในเวลา ๘.๑๕ น. เพื่อรับฟังคำอธิบายถึงระเบียบต่าง ๆ ในงานและซักซ้อมพิธีเปิดงาน
๒. ขอให้ให้นำรถไปจอดในสถานที่ที่กำหนด เพื่อช่วยให้บริเวณงานมีความสงบมีลักษณะเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรม
๓. ขอเชิญชวนผู้ร่วมงานทุกคนปฏิบัติธรรมรักษาศีลเป็นปฏิบัติบูชา งดเว้นอบายมุขทุกประเภทโดยเด็ดขาด
๔. ขอให้สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกคนสวมเสื้อสีขาวหรือสีอ่อน เรียบร้อย (ถ้าไม่มีเสื้อขาว) ผู้หญิงขอให้นุ่งผ้าถุง (งดเว้นการนุ่งกางเกง) ส่วนผู้ร่วมงานที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่ม แต่งกายตามที่เห็นสมควรถ้าสวมเสื้อขาวได้ก็จะเป็นการดี
๕. ขอให้ผู้เข้าร่วมงานนำอาหารมาร่วมทำบุญตักบาตรและรับประทาน

๒.๒ การเตรียมงาน

ได้มีการจัดเตรียมสถานที่ จัดทำพิธีกรรม และอื่น ๆ ก่อนวันงาน ๓ วัน กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มได้ส่งผู้แทนมาร่วมอย่างพร้อมเพรียง นอกจากนี้ทางฝ่ายอำเภอได้รับงานนี้เป็นงานของอำเภอ ได้ให้ศึกษาธิการอำเภอ และนักพัฒนากรมาให้ความช่วยเหลือประสานการทำงาน นายอำเภอได้มาเยี่ยมดูความเรียบร้อยด้วยตนเอง

๒.๓ กิจกรรมวันงาน

- ๘.๑๔ น. ผู้ร่วมงาน เข้าสู่บริเวณงาน นั่งตามที่ที่กำหนด
- ๘.๑๔-๘.๐๐ น. อธิบายระเบียบต่าง ๆ และชักชวนพิธีเปิดงาน (มีการชักชวนการกราบพระและการสวดมนต์ไตรสรณคมน์ การอาราธนาศีลพร้อมกัน และสวดเข้ากันได้อย่างกลมกลืน)
- ๘.๐๐-๘.๑๔ น. รองผู้ว่าราชการจังหวัดระยองทำหน้าที่ประธาน จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย ผู้ร่วมงานทั้งหมดสวดบูชาพระรัตนตรัยและอาราธนาศีลพร้อมกัน (ตอนสวดมนต์ ผู้แทนของกลุ่มเป็นผู้สวดนำ)
- ๘.๑๔-๘.๔๐ น. นายอำเภอกล่าวรายงานวัตถุประสงค์ของการจัดงาน นายพจนาน คมขำ ผู้คิดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ กล่าวรายงานประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งกลุ่ม กิจกรรมที่เคยทำและขอบเขตผู้มีส่วนสนับสนุนการพัฒนาของกลุ่ม

- ๙.๔๐-๑๐.๔๐ น. ประธานกล่าวตอบและให้โอวาทเรื่อง "คนถึงธรรม
นำสังคมสุข"
- ๑๐.๔๐-๑๒.๐๐ น. ถวายภัตตาหารแบบฉันในบาตรระหว่างฉันพระอาจารย์
ทองล้วน แสดงปาฐกถาธรรมเรื่อง "กินอยู่อย่างพุทธ"
- ๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. ชรราวาสรับประทานอาหารและพัก
- ๑๓.๐๐-๑๔.๐๐ น. ปาฐกถาธรรมเรื่อง "วิธีการพัฒนาตนเองและสังคม
ของพุทธบริษัท"
- ๑๔.๐๐-๑๔.๓๐ น. พัก เตรียมสถานที่เพื่อการแสดงธรรมบันเทิง
- ๑๔.๓๐-๑๕.๐๐ น. รายการธรรมบันเทิงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม
เรียงลำดับดังนี้คือ

๑. กลุ่มคลองป่าไม้	เล่านิทานธรรมะเรื่อง นางปฐาจารย์ผู้น่ารัก'
๒. กลุ่มหนองกัน เกรา	ละครเรื่อง อหิงสกกุมาร
๓. กลุ่มคอนสำราญ	เล่าคติธรรมเรื่องพระอานนท์เถระ
๔. กลุ่มเขาคิน	ละครเรื่องกรรมสนองกรรม
๕. กลุ่มทะเลน้อย	แหล่คติสอนใจคนหนุ่มสาว
๖. กลุ่มยุบชงโค	ละครเรื่องก่องข้าวน้อยฆ่าแม่
๗. กลุ่มวังห้ว	ละครเรื่องกรรมไผ่
๘. กลุ่มเจริญสุข	ละครเรื่องท่วงวิญญะ
๙. กลุ่มเนินหย่อง	เพลงธรรมะ (แต่งเนื้อและทำนองเอง)
๑๐. กลุ่มกระแสบัน	ละครเรื่อง เห็นกงจักรเป็นดอกบัว
๑๑. กลุ่มหนองน้ำขุ่น	ละครเรื่อง เต็กฆารตักกลับใจ
๑๒. กลุ่มถนนกระเพรา	ละครเรื่องพุทธแต่เปลือก

ในบริเวณงานมีนิทรรศการแสดงผลงานของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่ผ่านมาและ
ติดข้อธรรมสอนใจตามต้นไม้

๓. การเก็บข้อมูล บันทึกเสียง ภาพถ่ายและสไลด์ และการสังเกต

๔. การวิเคราะห์ประเมิน

๔.๑ การวิเคราะห์การประชุมกำหนดวางแผนงานและแบ่งหน้าที่

ในการทำงาน

มีผู้เข้าร่วมประชุมมากประมาณ ๑๒๐ คน ในตอนต้นมีปัญหาเรื่อง
สถานที่ เพราะกลุ่มที่เพิ่งตั้งขึ้นใหม่และได้ร่วมกิจกรรมเพียงการอบรมความรู้พื้นฐาน
กระตือรือร้นให้จัดงานที่วัดของตนแต่ผู้วิจัยไม่เห็นด้วย เพราะไม่คุ้นเคยต่องานและ
ยังไม่ได้ทำกิจกรรมมากพอ จึงต้องตัดสินใจโดยอาศัยความประสงค์ของนายอำเภอซึ่ง
ได้แนะนำให้จัดงานที่วัดเนินหย่อง สังเกตว่าผู้ใหญ่ซึ่งอาจเป็นกรรมการวัดหรือผู้
สนใจงานของกลุ่ม ซึ่งผู้วิจัยมิได้เข้าไปสัมพันธ์ให้การสนับสนุนการพัฒนา... แสดง
ความรู้สึกรู้สึกต่องานในลักษณะที่เห็นว่าเป็นงานใหญ่มีหน้ามีตา วัดไหนเป็นเจ้าภาพก็
ได้รับชื่อเสียง ผู้วิจัยพยายามเน้นถึงวัตถุประสงค์และแนวทางการจัดงานที่เรียบง่าย
ประหยัด ไม่มีอวดมูขและเพื่อการปฏิบัติธรรมร่วมกัน แต่ไม่แน่ใจว่าคนเหล่านั้นจะ
เข้าใจมากนักน้อยเพียงใด สังเกตว่ากลุ่มทดลองซึ่งต้องรับเป็นเจ้าภาพได้รับ เพราะเห็น
ว่าเป็นความต้องการของผู้วิจัย

อย่างไรก็ตามทุกกลุ่มมีความกระตือรือร้นและมีความรับผิดชอบอย่างมาก
การจัดเตรียมงานและการแบ่งหน้าที่ต่าง ๆ เป็นไปโดยง่าย

ค่าใช้จ่ายในการจัดงานกลุ่มวังหัวซึ่งเป็นกลุ่มทดลองอีกกลุ่มหนึ่ง ได้ช่วย
๑,๐๐๐ บาท ผู้วิจัยได้นำเงินที่เหลือจากการอบรมจำนวน ๕๐๐ บาท เข้าสมทบ
ส่วนที่เหลือกลุ่มเนินหย่องในฐานะเป็น เจ้าของสถานที่รับผิดชอบ

๔.๒ การวิเคราะห์การเตรียมงาน

กลุ่มเนืองหย่องมีความรับผิดชอบในการจัดเตรียมงานดีมากเป็นพิเศษ เพราะเป็นเจ้าของสถานที่ คณะกรรมการวัด ได้ประชุมกำหนดหน้าที่อย่างละเอียด โดยตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงานแต่ละชนิด เช่น สถานที่ อาหาร แสง-เสียง วัสดุ เข้าไปประสานงานร่วมกับผู้ที่รับผิดชอบจากการประชุมร่วมข้างต้น ทั้งนี้ในการประชุม ได้เชิญคณะกรรมการวัดที่อยู่ใกล้เคียง เช่น กลุ่มเขาคิน กลุ่มหนองน้ำขุ่น เข้าร่วมด้วย และยังได้เชิญกำนันมาเป็นประธานในที่ประชุม การประชุมครั้งนี้ทางกลุ่มจัดทำกันเอง โดยผู้วิจัยมิได้เข้าร่วมและมีได้แนะนำ ผู้ใหญ่บ้านได้จัดบันทึกการประชุมอย่างละเอียด ให้แก่ผู้วิจัย เพื่อให้ผู้วิจัยเกิดความมั่นใจต่อความรับผิดชอบของคนในหมู่บ้านต่องานที่จะจัด การประชุมดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าผู้ใหญ่ของหมู่บ้านเห็นความสำคัญของงาน กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ และมีความสามารถในการดำเนินงานในส่วนที่ตนสามารถรับผิดชอบได้อย่างดี

๔.๓ กิจกรรมในงาน

มีผู้เข้าร่วมงานประมาณ	๗๐๐ คน
เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	๔๓๒ คน
พระประมาณ	๑๒๐ รูป (มากกว่ากำหนด)
ซี	๓๐ รูป
ที่เหลือคือชาวบ้านที่สนใจ	

การกล่าวรายงานโดยเฉพาะของนายพจนา คมขำ ซึ่งได้เขียนเอง ให้รายละเอียดชัดเจน สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ความเป็นมา และคุณค่าของการรวมกลุ่มอย่างชัดเจน

ปรากฏการณ์ทั้ง ๒ รายการมีคุณค่าสอดคล้องกับลักษณะผู้ฟัง ชาวบ้านแสดงความพอใจด้วยคำชมเชยมาก โดยเฉพาะปรากฏการณ์ของพระราชินีหมื่น ได้ครอบคลุมหลักธรรมซึ่งได้เน้นในงานวิจัยโดยตลอดไว้ทั้งหมด เช่นคุณค่าความหมายของการเป็นชาวพุทธ คุณค่าของการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ความสำคัญของการพัฒนาศีลธรรมในสังคม การปฏิบัติตนให้สมกับเป็นพุทธศาสนิกชน

รายการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ได้สะท้อนความสามารถของคนหนุ่มสาวชนบท ซึ่งมีการศึกษาล้วนใหญ่เพียงระดับประถมศึกษา ๔ อย่างน่าสนใจและน่ายกย่อง การที่มีการแสดงละครมากเป็นการทำตามกัน อันเนื่องมาจากความสำเร็จของการแสดงละครของกลุ่มทดลอง ละครหลายเรื่องเป็นการนำเรื่องในพุทธประวัติหรือในชาดกมาดัดแปลง โดยผสมผสานลักษณะสมัยใหม่เข้าไปก่อให้เกิดความเพลิดเพลิน และได้คติธรรมไปในเวลาเดียวกัน และหลายเรื่องเป็นการล้อเลียนสภาพสังคม โดยเฉพาะสังคมชนบทในสมัยปัจจุบันซึ่งคนหนุ่มสาวจำนวนไม่น้อย ได้ประพาศติดตามแนวทางอิทธิพลที่ได้รับจาก เมืองหลวงและเมืองใหญ่ การแสดงครั้งนี้เป็นตัวอย่งให้เห็นว่าถ้าได้มีการส่งเสริมในแนวทางที่เหมาะสมแล้ว ชาวชนบทก็สามารถสร้างสรรค์ผลงานที่อาจเรียกว่าเป็น "ธรรมบันเทิง" ขึ้นทดแทนความบันเทิงอื่น ๆ ซึ่งไม่เหมาะสมในการจัดงานที่วัด

โดยสรุปได้บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดงานที่ว่า เพื่อให้สมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้พบปะกันเป็นครั้งแรก และเพื่อให้เกิดความสามัคคีทำกิจกรรมที่มีคุณค่าต่อท้องถิ่น

นอกจากโครงการทั้ง ๗ ซึ่งมีการรวบรวมและประเมินข้อมูลดังกล่าวแล้ว ผู้วิจัยและคณะยังได้พยายามส่งเสริมความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามหลักพุทธธรรม แก่ชาวบ้านกลุ่มทดลองในทุกโอกาสที่เห็นสมควร สรุปได้เป็น ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. การอยู่ร่วมพิธีกรรมในวันพระและวันสำคัญทางศาสนา เช่น วันวิสาขบูชา วันตักบาตรเทโวโรหณะ ในวันเหล่านี้มักได้อธิบายถึงความหมายและความสำคัญของวันเหล่านั้น โดยเฉพาะในวันวิสาขบูชา ได้เชิญชวนให้ชาวบ้านร่วมกันประดับประดาบริเวณวัดด้วยแสงเทียน ในตอนเย็นเทียนนำเทปลวดถนนตัดจรดถนนของอินเดียบเปิด ซึ่งช่วยสร้างบรรยากาศทางธรรมที่น่าประทับใจ หลังการเวียนเทียนกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้ร้องเพลงธรรมะ ซึ่งเป็นรูปแบบวิธีที่ได้ประยุกต์แบบจากประเทศศรีลังกามาใช้

๒. การร่วมประชุมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธซึ่งจัดเดือนละครั้ง ทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้และนำปฏิบัติเจริญสติสัมปชัญญะ

๓. การร่วมงานที่บ้านของชาวบ้านในโอกาสพิเศษ เช่น ในการทำบุญที่บ้าน งานศพ โดยส่วนใหญ่เจ้าภาพมักจะเชิญให้พูดแสดงความคิดเห็น และครั้งหนึ่งได้นิมนต์พระชาวลี้สงฆ์ไปร่วมงานด้วย ท่านได้เทศน์เป็นภาษาไทยอย่างง่ายและได้ลวดถนนตีตามลำแม่น้ำโขงให้ชาวบ้านฟัง

๔. การสนับสนุนให้ชาวบ้านร่วมกันตั้งสัจจะพัฒนาตนเองและชุมชนในช่วงเข้าพรรษา โดยได้นำหลักมรรคาว่าละธรรม ๕ มาประยุกต์ เสนอให้ชาวบ้านนำไปเป็นหลักปฏิบัติอย่างจริงจังตลอด ๓ เดือนช่วงเข้าพรรษา มีชาวบ้านที่เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธและผู้ใหญ่เข้าร่วมตั้งสัจจะประมาณ ๖๐ คน นอกจากนี้ทางโรงเรียนวัดเนินหย่องได้นำนักเรียนทุกชั้นปีมาร่วมตั้งสัจจะที่จะประพฤติตนเป็นคนดีด้วย โดยจัดรายการสำหรับนักเรียนเป็นพิเศษในช่วงภาคบ่าย ทั้งนี้ได้แบ่งนักเรียนออกเป็นกลุ่มให้แต่ละกลุ่มปรึกษาหารือและตกลงที่จะหาความดีหรือละความชั่วอย่างใดอย่างหนึ่งตามต้องการ แล้วส่งตัวแทนมาแจ้งแก่ที่ประชุม สัจจะที่นักเรียนตั้งใจจะทำในช่วงเข้าพรรษา อาทิ จะไม่ดื้อต่อพ่อแม่ จะช่วยพ่อแม่ทำงานบ้าน จะขยันเรียนหนังสือ จะไม่หนีเที่ยว จะไม่ฆ่าสัตว์ จะไม่พูดปด

บทที่ ๔

การประเมินผลภายหลังการทดลอง

ในการประเมินผลภายหลังการทดลอง ได้ใช้แบบสอบถาม ๒ ชุด คือ

๑. ชุดเดียวกับก่อนการทดลองถามทั้ง ๔ หมู่บ้าน เพื่อประเมินผลเปรียบเทียบ

๒. แบบสอบถามที่ถามเกี่ยวกับผลกระทบของงานวิจัยที่มีต่อหมู่บ้านทดลอง คือ
เงินหย่อง และ รั้วท้าว

ผลจากแบบสอบถามชุดที่ ๑

ผู้ตอบแบบสอบถามเป็นพระ ๑๗ รูป ขรราวาส ๓๓๔ คน ร้อยละของประชากรกลุ่มศึกษา ตั้งแต่ ๑๙.๗(วังหิน) จนถึง ๒๘.๕(หนองกั้นเกรา), เมื่อเทียบกับประชากรทั้งหมดของแต่ละหมู่บ้านในกลุ่มทดลองคือเงินหย่องและรั้วท้าวร้อยละ ๑๘.๗ และ ๑๖.๕ ตามลำดับ ในกลุ่มควบคุมคือหนองกั้นเกราและวังหินร้อยละ ๑๓.๑ และ ๑๙.๔ ตามลำดับ ค่าเฉลี่ยของประชากรศึกษาเทียบกับประชากรทั้งหมดคือร้อยละ ๑๘.๔ (ตารางที่ ๓๖)

อายุของประชากรกลุ่มศึกษาอยู่ในช่วง ๑๖-๒๔ ปีมากที่สุด (ตารางที่ ๓๗) รองลงมาคือ ๒๖-๔๕ ปี ที่อายุมากกว่า ๖๑ ปีมีเพียง ๒๖ คนจาก ๓๕๑ คน หรือร้อยละ ๗.๔

ในด้านการศึกษา พระ ๑๓ ใน ๑๗ รูป(ร้อยละ ๗๖.๕)และขรราวาส ๒๖๕ ใน ๓๓๔ คน(ร้อยละ ๗๙.๓) จบการศึกษาประณปีที่ ๔ (ตารางที่ ๓๘ และ ๓๙) ส่วนการศึกษาทางธรรม ร้อยละ ๔๗.๑ และ ๘๕.๐ ของพระ และขรราวาสที่ไม่ได้ศึกษาเลย ร้อยละ ๑๗.๖ และ ๑๑.๗ ของพระและขรราวาสได้ศึกษานักธรรมตรี ร้อยละ ๒๓.๕ และ ๑๑.๘ ของพระได้ศึกษานักธรรมโท และเอกตามลำดับ ขณะที่ขรราวาสมีเพียง ๒.๕ และ ๐.๔ ตามลำดับ

ในด้านอาชีพ ที่ชัดเจนทุกหมู่บ้านมีอาชีพหลักคือทำสวนยางและสวนผลไม้(ตารางที่ ๔๐) ถึงร้อยละ ๕๓.๘ รองลงมาคือทำไร่ทำนาร้อยละ ๒๘.๑ ที่น้อยที่สุดคือการรับราชการเพียงร้อยละ ๓.๕ เท่านั้น

ก่อนการทดลองกลุ่มเนินหย่อง, วังหว่า, หนองกันเกราและเขาคินเห็นว่าศิลปะข้อ ๓, ๔, ๓, ๓ ตามลำดับรักษาง่ายที่สุด (ตารางที่ ๔๑) หลังการทดลองเป็นข้อ ๓, ๓, ๓ และ ๒ นั่นคือ เนินหย่องและหนองกันเกราคงความเห็นเดิม(ข้อ ๓) แต่วังหว่าจากข้อ ๔ เป็นข้อ ๓, วังหิน จากข้อ ๓ เป็นข้อ ๒

ส่วนข้อของศิลปะที่รักษายากที่สุด ก่อนการทดลองเนินหย่อง, วังหว่า, หนองกันเกราและเขาคินให้ข้อ ๔, ๑, ๔=๑, ๔ หลังการทดลองเป็นข้อ ๑, ๑, ๔, ๑ ตามลำดับ มีเพียงวังหว่าที่คงความเห็นเดิมไว้

รูปที่ ๑ แสดงถึงความเห็นที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการทดลองในศิลปะแต่ละข้อที่รักษาง่ายและยากที่สุด เห็นได้ชัดว่าหนองกันเกรามากเปลี่ยนแปลงไปในทางตรงกันข้ามกับ ๓ หมู่บ้าน โดยเฉพาะศิลปะข้อ ๔ รักษายากสุดเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔๓.๘ ส่วนเนินหย่องศิลปะข้อ ๔ รักษายากที่สุดลดลงร้อยละ ๔๔.๔ ซึ่งมากสุดใน ๔ หมู่บ้าน ในศิลปะที่รักษาง่ายที่สุด หนองกันเกราบอกว่าศิลปะข้อ ๑ รักษาง่ายสุดเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๑.๗, วังหินศิลปะข้อ ๒ เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๒.๔ ขณะที่ เนินหย่องศิลปะข้อ ๒ รักษาง่ายสุดลดลงร้อยละ ๗.๒

สำหรับศิลปะข้อ ๕ ทุกกลุ่มมีความเห็นว่ารักษายากลดลงร้อยละ ๔๔.๔, ๑๔.๑, ๒๑.๔ และ ๒๔.๔ ตามลำดับ ซึ่งถ้าเรื่องความเปลี่ยนแปลงจากมากไปหาน้อยจะพบว่าเนินหย่อง > วังหิน > หนองกันเกรา > วังหว่า ตามลำดับ

ความเห็นที่ผู้ตอบมีต่อผู้อื่นในแง่การฝึกศิลปะ (ตารางที่ ๔๒) จะเห็นว่าศิลปะที่ฝึกน้อยที่สุดก่อนการทดลองคือข้อ ๓, ๒, ๓, ๓ หลังการทดลองคือข้อ ๓, ๓, ๓, ๓ สำหรับเนินหย่อง, วังหว่า, หนองกันเกราและวังหินตามลำดับ ค่าตอบคงเดิมประมาณร้อยละ ๖๒ สำหรับเนินหย่อง และ หนองกันเกรา, เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๐.๒ สำหรับวังหว่า, ลดลงร้อยละ ๔.๔ สำหรับวังหิน (รูปที่ ๒) ส่วนศิลปะข้อที่ฝึกกันมากที่สุด ก่อนการทดลองได้แก่ ๔, ๔, ๔, ๔ หลังการทดลองได้แก่ ๑, ๔, ๔, ๔ (ตารางที่ ๔๔) ตามลำดับ จะเห็นว่าเนินหย่องเปลี่ยนข้อของศิลปะมาเป็นศิลปะข้อ ๑ เป็นลำดับแรก ร้อยละ ๓๖.๗ ศิลปะข้อ ๔ ลำดับสองร้อยละ ๓๔.๖ ซึ่งต่างกันเพียง ๑.๑ เท่านั้น ความเปลี่ยน

แปลงที่เห็นได้ในรูปที่ ๒ คือเนินหย่องตอปลีข้อ ๕ ลดลงร้อยละ ๔.๗, รั้วหัวลดลงร้อยละ ๗.๑, หนองกันเกราลดลงร้อยละ ๑๗.๐, รั้วหินเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๓.๗ มาเป็น ๕๔.๔ คือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๗ แต่เป็นค่าตอบที่มากที่สุดของทุกหมู่บ้านทั้งก่อนและหลังการทดลอง

ก่อนการทดลองชาวบ้านเห็นว่าควรตีมสุราในงานประเพณีทางพุทธศาสนาระหว่างร้อยละ ๑๑.๘-๒๓.๐ (ตารางที่ ๔๓) หลังการทดลองทุกหมู่บ้านมีความเห็นว่าควรลดลงมากที่สุดคือรั้วหัวจากร้อยละ ๑๘.๕ มาเป็น ๓.๓, รองลงมาคือเนินหย่องจากร้อยละ ๑๔.๑ มาเป็น ๔.๕

ความเห็นว่าไม่ควรถีมสุราลดเฉพาะรั้วหิน(ร้อยละ ๔.๕) ที่เพิ่มมากที่สุดคือเนินหย่อง จากร้อยละ ๗๓.๔ ซึ่งเป็นลำดับที่ ๕ มาเป็นร้อยละ ๕๔.๓ เป็นลำดับ ๑ ของหมู่บ้าน, รั้วหัวจากร้อยละ ๗๕.๔ ซึ่งเป็นลำดับ ๔ มาเป็นร้อยละ ๕๓.๕ ซึ่งเป็นลำดับ ๒, รั้วหินจากร้อยละ ๘๕.๕ ซึ่งเป็นลำดับ ๑ มาเป็นร้อยละ ๘๑.๑ ซึ่งเป็นลำดับ ๕ หลังการทดลอง ส่วนที่ไม่แน่ใจเพิ่มขึ้นเฉพาะรั้วหินร้อยละ ๗.๖, เนินหย่องความไม่แน่ใจลดลงมากที่สุดคือร้อยละ ๑๑.๕ จากรูปที่ ๓ เนินหย่อง, รั้วหัว, หนองกันเกรา เปลี่ยนแปลงในแนวเดียวกัน โดยเนินหย่องเปลี่ยนแปลงมากที่สุด คือ ผู้ตอบมีความเชื่อมั่นมากขึ้น เห็นว่าไม่ควรมีมากที่สุด ตรงกันข้าม รั้วหินมีผู้ที่เห็นว่าไม่ควรมีการตีมสุราลดลง เห็นว่าไม่แน่ใจเพิ่มขึ้น ส่วนที่เห็นว่าควรมี แม้จะลดลงก็ลดลงน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอีก ๓ หมู่บ้าน

ในทางปฏิบัติที่จะบังคับโดยไม่มีการเลี้ยงสุรา (ตารางที่ ๔๔ รูปที่ ๔) เนินหย่องเห็นว่า เป็นไปได้จากเดิม ร้อยละ ๒๑.๕ (ลำดับ ๔) มาเป็นร้อยละ ๕๕.๕ (ลำดับ ๑) หลังการทดลองคือเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๓.๖ ที่เกือบไม่เปลี่ยนความเห็นคือรั้วหัวและหนองกันเกรา รั้วหินมีความเห็นว่าเป็นไปได้ลดลงร้อยละ ๕.๑ ส่วนความเห็นที่ว่าเป็นไปไม่ได้ลดลงทุกหมู่บ้าน มากสุดคือเนินหย่องจากร้อยละ ๔๕.๔ มาเป็น ๓๔.๔ ลดลงร้อยละ ๓๔ นอกนั้นลดลงเล็กน้อย ความไม่แน่ใจมีเพียงเนินหย่องหมู่บ้านเดียวที่ลดลงร้อยละ ๘.๘, หนองกันเกราคงเดิม, นอกนั้นเพิ่มขึ้น รั้วหินเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๗ รั้วหัวร้อยละ ๗.๔

ความเห็นนี้สอดคล้องกับตารางที่ ๔๖ เนินหย่องเปลี่ยนแปลงในทางดีมากที่สุด ส่วนวังคืนกลับเปลี่ยนในทางที่ปฏิบัติไม่ได้เพิ่มขึ้น

เหตุผลที่ต้องเลี้ยงสุรา (ตารางที่ ๔๕ และรูปที่ ๕) ก่อนการทดลองความเห็นของ ๓ หมู่บ้าน (ร้อยละ ๒๒.๖-๓๕.๔) เพราะกลัวเพื่อนบ้านว่าตระหนี่ มีเพียงวังหัวที่คนในบ้านไม่เห็นด้วย ภายหลังการทดลองทุกหมู่บ้านกลัวเพื่อนบ้านว่าลดลงมากที่สุดคือ เนินหย่อง ร้อยละ ๓๓.๔ รองลงมาคือหนองกินเกรา ร้อยละ ๒๖.๑ ที่ลดลงน้อยที่สุดคือวังหัวเพียง ร้อยละ ๒.๑ เท่านั้น ในทางตรงข้ามความกลัวว่าผิดประเพณีเพิ่มขึ้นมากทุกหมู่บ้าน หนองกินเกราเพิ่มถึงร้อยละ ๕๘.๐ (จาก ๑๒.๓ มาเป็น ๗๐.๓) รองลงมาคือ วังคืนเพิ่มร้อยละ ๒๔.๕, เนินหย่องน้อยที่สุดเพียงร้อยละ ๔.๖ ความเห็นอื่นมีเพิ่มบ้างลดบ้าง ที่ลดลงมากคือ วังหัวครวมเกรงว่าคนในบ้านไม่เห็นด้วยลดลงร้อยละ ๒๘.๗ (จาก ๔๑.๕ มากเป็น ๑๒.๘)

ก่อนการทดลอง เนินหย่อง, วังหัว ร้อยละ ๕๔.๕, และ ๔๘.๑ ตามลำดับ (ตารางที่ ๔๖) เห็นว่าช่วงเข้าพรรษาเป็นเวลาที่เหมาะสมในการรักษาดีมากที่สุด ขณะที่หนองกินเกราและวังคืนร้อยละ ๔๘.๖ และ ๓๗.๓ ตามลำดับ เห็นว่าเป็นเวลาในชีวิตประจำวัน ภายหลังการทดลองวังหัวและวังคืนคงความเห็นเดิม, แต่เนินหย่องเปลี่ยนมาเป็นในชีวิตประจำวัน, หนองกินเกรามาเป็นช่วงเข้าพรรษา

เมื่อเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงภายหลังการทดลอง (รูปที่ ๖) พบว่าเนินหย่องและวังคืน เปลี่ยนมารักษาดีในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๗.๖ และ ๑๗.๘ ตามลำดับ วังหัวคงเดิม หนองกินเกราลดลงร้อยละ ๒๒.๖ ส่วนการรักษาดีในวันพระเพิ่มขึ้นทุกกลุ่มระหว่างร้อยละ ๗.๔ (วังหัว) ถึงร้อยละ ๒๒.๒ (เนินหย่อง) ช่วงเข้าพรรษาเนินหย่องลดลงร้อยละ ๒๑.๓ วังคืน ๑๒.๔ ส่วนหนองกินเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔.๖ ช่วงการบวชเฉพาะวังคืนลดลงร้อยละ ๒๐.๓

ความเข้าใจเรื่องเป้าหมายของการฝึกสมาธิ ทั้ง ๔ หมู่บ้านเห็นว่าเพื่อนำใจให้สงบเป็นลำดับหนึ่งทั้งก่อนและหลังการทดลอง (ตารางที่ ๔๗) แต่คำตอบเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๕, ๑๓.๔, ๒.๘ และ ๘.๗ สำหรับเนินหย่อง วังหว้า ทนongก้นเกราและวังหินตามลำดับ (รูปที่ ๗) เป้าหมายเพื่อการดับกิเลสสิ้นทุกข์เนินหย่องและทนongก้นเกราคงเดิมและลดลงร้อยละ ๑.๖ วังหินและวังหว้าลดลงร้อยละ ๕.๓ และ ๑๐.๖ ตามลำดับ ส่วนเพื่อไค้บุญลดลง ๕.๘, ๘.๘, ๑.๑ และ ๖.๓ ตามลำดับ

ในทางปัญญา ความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาก่อนการทดลอง คำสอนเพื่อให้เป็นคนดีมาเป็นลำดับแรก ยกเว้นทนongก้นเกรา(ตารางที่ ๔๘) โดยวังหินตอบมากที่สุดร้อยละ ๔๗.๔ รองลงมาคือเนินหย่องร้อยละ ๔๕.๗ ภายหลังกการทดลอง ทนongก้นเกรากลับเป็นอันดับหนึ่งประมาณร้อยละ ๕๐ ลำดับ ๒,๓ เปลี่ยนเป็นวังหินและวังหว้า เนินหย่องเป็นลำดับสุดท้ายลดลงร้อยละ ๒๔ ความเห็นว่าสอนให้ทำดี, ละชั่ว ทำให้ใจบริสุทธิ์ ก่อนการทดลอง ทนongก้นเกราตอบเป็นลำดับ ๑ ร้อยละ ๔๖.๑, วังหินลำดับสุดท้ายร้อยละ ๑๗.๑ หลังการทดลองลำดับ ๑,๒ กลายเป็นวังหว้าและเนินหย่องร้อยละ ๔๔.๖ และ ๔๔.๔ ตามลำดับ, ทนongก้นเกราลดลงจากลำดับ ๑ มาเป็นลำดับ ๕

จากรูปที่ ๘ ความเข้าใจในคำสอนของพุทธศาสนาเปลี่ยนแปลงไป ภายหลังกการทดลอง เนินหย่องเข้าใจว่าพุทธศาสนาสอนให้ทำดี ละชั่ว ทำให้ใจบริสุทธิ์เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐.๑ วังหว้าเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๘.๗, วังหิน ๑๗.๗ แต่ทนongก้นเกรากลับลดลงมากถึงร้อยละ ๔๒.๑ ส่วนความเห็นในลักษณะกว้างว่าสอนให้เป็นคนดี เนินหย่องลดลงร้อยละ ๒๔ วังหว้า ๑๕.๓ วังหิน ๘.๓ แต่ทนongก้นเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๔.๑ ส่วนสอนธรรมะและศาสนาทั้ง ๓ หมู่บ้านลดลงเล็กน้อย

สำหรับเหตุผลของการแขวนพระ (ตารางที่ ๔๙ รูปที่ ๙) ทั้ง ๔ หมู่บ้านตอบเพื่อป้องกันอันตรายลดลง โดยเนินหย่องลดลงมากที่สุดร้อยละ ๕๐.๗ รองลงมาวังหว้าลดลง ๔๑.๖ วังหิน ๓๓.๖ ทนongก้นเกราน้อยที่สุดลดลงร้อยละ ๑๘.๓ เพื่อความอุ่นใจทั้ง ๔ หมู่บ้านลดลง

ไม่มาก โดยวังดินลดลงมากที่สุดร้อยละ ๔.๖ เนินหย่องน้อยที่สุดลดลงเพียง ๒.๓ เพื่อระลึกถึงพุทธเจ้า ทุกหมู่บ้านตอบเพิ่มขึ้น ทนongกันเกราเพิ่มมากที่สุดร้อยละ ๓๕ วังหิน ๒๔.๒ วังหัวร้อยละ ๒๔.๓ เนินหย่องน้อยที่สุดร้อยละ ๑๔.๘ การแขวนพระเพราะนับถือ เนินหย่องเพิ่มขึ้นมากที่สุดร้อยละ ๒๐.๔ วังหินน้อยที่สุด ๕.๔ ทนongกันเกราลดลงร้อยละ ๕.๗

ภายหลังการทดลองเนินหย่องและวังหัวมีการเปลี่ยนแปลงคล้ายกัน คือ ลดการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ลงเมื่อมีปัญหา (ตารางที่ ๕๐ รูปที่ ๑๐) เนินหย่องร้อยละ ๒๐.๗ วังหัวร้อยละ ๑๗ เพิ่มการสวดมนต์ระลึกถึงพระพุทธเจ้า (เนินหย่องร้อยละ ๑๐ วังหัว ๑๒.๒) และไม่บนบานเลย (เนินหย่องร้อยละ ๑๔.๕ วังหัว ๘.๔) วังหิน ถึงแม้จะมีการลดการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์ (ร้อยละ ๒๑.๗) และเพิ่มการไม่บนบาน (ร้อยละ ๑๓.๕) แต่การสวดมนต์รำลึกถึงพระพุทธเจ้าลดลง (ร้อยละ ๗.๔) ซึ่งทำให้แนวทางการเปลี่ยนของเนินหย่องและวังหัวดีกว่า ทนongกันเกราเป็นกลุ่มเดียวที่มีการเปลี่ยนแปลงในทางลบ คือ ถึงจะมีการเพิ่มการสวดมนต์รำลึกถึงพระพุทธเจ้ามากขึ้น แต่ก็เพียงร้อยละ ๕.๒ ส่วนการบนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพิ่มขึ้นถึงร้อยละ ๓๒.๑ และลดการไม่บนบานลงร้อยละ ๓๓.๑

ภายหลังการทดลอง เนินหย่องลดการทำบุญสะเดาะเคราะห์ซึ่งมากที่สุดร้อยละ ๒๒.๗ วังหัว ๗.๔ วังหินน้อยที่สุด ๓.๘ แต่ทนongกันเกรากลับเพิ่มความเห็นในเรื่องนี้ขึ้นร้อยละ ๑๕.๘ การรดน้ำมนต์ เนินหย่องลดลงร้อยละ ๖ วังหิน ๔.๖ วังหัว ๒.๔ แต่ทนongกันเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๗ การใช้หลักธรรมช่วยเนินหย่องเพิ่มขึ้น ๑๓.๕ วังหัวเพิ่มขึ้น ๘.๕ วังหินคงเดิม แต่ทนongกันเกราเพิ่มขึ้นมากที่สุดคือ ๑๖.๕ การปล่อยวางเนินหย่องเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๑.๑ วังหัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยร้อยละ ๒ ทนongกันเกราลดลงร้อยละ ๒.๘ วังหินลด ๑.๔ การปรึกษาผู้อื่น เนินหย่องเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔ วังหัวลดลงร้อยละ ๔.๖ ทนongกันเกราลดลงมากที่สุดร้อยละ ๓๐.๒ วังหินคงเดิม (รูปที่ ๑๑)

ถ้าพิจารณาความเปลี่ยนแปลงในเรื่องลำดับที่ของคำตอบ ประเมินได้ว่า เนินหย่องใช้ธรรมชาติช่วยเป็นลำดับ ๒ และ ๑ ก่อนและหลังการทดลอง ทำบุญสะเดาะเคราะห์จากลำดับ ๑ มาเป็นลำดับ ๖, ปริกษาศูอื่นจากลำดับ ๖ มาเป็นลำดับ ๒ และปล่อยวางจากลำดับ ๔ มาเป็นลำดับ ๑ และวังหินจากใช้ธรรมชาติช่วยเป็นลำดับ ๑ มาเป็นลำดับ ๔ แต่ความแตกต่างในหมู่บ้านเองเพียงร้อยละ ๐.๔, หนองกันเกรา จากทำบุญสะเดาะเคราะห์น้อยสุด (ลำดับ ๖) มาเป็นมากที่สุด (ลำดับ ๑) จากปริกษาศูอื่นมากที่สุดมาเป็นน้อยสุด วังหินจาก ๒ เป็น ๓ หนองกันเกราคงเดิม เนินหย่องเพิ่มจากลำดับ ๔ มาเป็นลำดับ ๑ (ตารางที่ ๕๑)

โดยสรุป เนินหย่องมีการเปลี่ยนแปลงทัศนคติการปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์ที่สุด คือ ลดการทำบุญสะเดาะเคราะห์และรัตนน้ำมนต์ลง มีการใช้หลักธรรม ปล่อยวาง และปริกษาศูอื่นมากขึ้น ในส่วนที่เพิ่มขึ้นนี้เพิ่มการใช้หลักธรรมมากที่สุด วังหว่าก็มีการเปลี่ยนแปลงดีขึ้น ภายหลังการทดลอง คือ ลดการสะเดาะเคราะห์ การรัตนน้ำมนต์ การปริกษาศูอื่น และเพิ่มการใช้หลักธรรมและปล่อยวาง แต่จำนวนลดและเพิ่มไม่เกินร้อยละ ๑๐ ที่มากที่สุดคือลดการทำบุญสะเดาะเคราะห์ร้อยละ ๗.๔ เพิ่มการใช้หลักธรรมร้อยละ ๘.๓ วังหินลดการทำบุญสะเดาะเคราะห์ การรัตนน้ำมนต์ การปริกษาศูอื่น รวมทั้งการปล่อยวาง เพิ่มขึ้นอย่างเดียว คือการใช้หลักธรรมช่วย การเปลี่ยนทั้งลดและเพิ่มไม่มาก ระหว่างร้อยละ ๐.๔ ถึงร้อยละ ๔.๖ หนองกันเกรามีการเปลี่ยนแปลงไปทางลบเป็นส่วนใหญ่ คือ ลดการปริกษาศูอื่น และการปล่อยวาง เพิ่มการใช้หลักธรรมช่วยรวมทั้งการทำบุญสะเดาะเคราะห์ และการรัตนน้ำมนต์

ก่อนการทดลอง เนินหย่องและหนองกันเกรา ทำบุญเพื่อทะนุบำรุงศาสนาและวัฒนธรรมร้อยละ ๕๐.๐ และ ๒๘.๒ ตามลำดับ ขณะที่วังหว่าและวังหินทำตามประเพณีร้อยละ ๔๐.๖ และ ๔๗.๘ ตามลำดับ (ตารางที่ ๕๒) ภายหลังการทดลองคำตอบเพื่อทะนุบำรุงศาสนาเพิ่มขึ้นทุกหมู่บ้าน ที่ชัดเจนคือหนองกันเกราเพิ่มร้อยละ ๓๓.๘(มากที่สุด) รองลงมาคือวังหว่าร้อยละ ๓๑.๗ เนินหย่องและวังหินเรียกได้ว่าไม่เปลี่ยนแปลง(รูปที่ ๑๒)

การทำบุญเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น วัจนเพิ่มมากที่สุดร้อยละ ๑๐.๕ หนองกั้นเกราคงเดิม การทำบุญเพื่อละความโลภ เฉพาะ เนินหย่องที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๓ นอกนั้นลดลง วัจนลดมากที่สุด ๑๓.๕ หนองกั้นเกรา ๑๒.๑ วัจนลดลง ๖.๘ การทำบุญเพื่อสบายชาติหน้า เนินหย่อง และวัจนลดลงร้อยละ ๘.๘ และ ๒ ตามลำดับ วัจนและหนองกั้นเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๑.๒ และ ๔.๘ ตามลำดับ การทำบุญตามประเพณี เฉพาะหนองกั้นเกราที่เพิ่มร้อยละ ๑๗.๒ นอกนั้นลดลงโดยวัจนลดมากที่สุดร้อยละ ๔๔.๘ วัจน ๓๐.๒ เนินหย่อง ๘.๔ โดยสรุปเนินหย่องมีแนวทางการเพิ่มและการลดเหมาะสมที่สุด คือ เพิ่มการทำบุญเพื่อช่วยเหลือผู้อื่น ทุ่มบูารุงศาสนา เพื่อละความโลภ ลดการสบายชาติหน้า และการทำตามประเพณี รองลงมาคือวัจน มีข้อบกพร่องที่การละความโลภลดลง วัจนบกพร่อง ๒ เรื่อง สบายชาติหน้าเพิ่มขึ้น ละความโลภลดลง หนองกั้นเกราบกพร่อง ๓ เรื่อง คือเพิ่มความศิกเห็นทำบุญ เพื่อสบายชาติหน้า และเพียงทำตามประเพณี ส่วนการทำบุญเพื่อละความโลภลดลง

ก่อนการทดลอง ทุกหมู่บ้านเห็นว่าการรักษาศีลในชีวิตประจำวันเป็นการกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุดมาเป็นลำดับหนึ่ง ทุกหมู่บ้าน ระหว่าง ร้อยละ ๒๑.๓ ที่น้อยที่สุดคือการพัฒนาชุมชน ยกเว้นวัจนที่ทำบุญวันพระน้อยที่สุด การสร้างถาวรวัตถุและใส่บาตรทุกวัน วัจนมาเป็นอันดับหนึ่ง (ตารางที่ ๕๓) ภายหลังจากทดลอง การรักษาศีลในชีวิตประจำวันยังคงครองลำดับหนึ่ง แต่คำตอบเปลี่ยนแปลง ยกเว้นหนองกั้นเกราที่เปลี่ยน เป็นการสักบาตรทุกวัน วัจนเพิ่มมากที่สุดร้อยละ ๒๘.๕ เนินหย่องร้อยละ ๑๔.๕ ส่วนวัจนและหนองกั้นเกรา ลดลงร้อยละ ๒๐.๔ และ ๓.๓ ตามลำดับ ในด้านการพัฒนาชุมชน วัจนเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ๑ ร้อยละ ๑๑.๘ เนินหย่องลำดับ ๒ ร้อยละ ๗.๐ การทำบุญวันพระ ส่วนใหญ่ลดลง การบวชมี วัจนที่ลดลง ที่เพิ่มมากที่สุดคือหนองกั้นเกราร้อยละ ๑๑.๓ การสร้างถาวรวัตถุลดลงทุกหมู่บ้าน วัจนลดลงมากที่สุดร้อยละ ๑๔.๐ หนองกั้นเกรา เนินหย่อง วัจน ลดลงในระดับใกล้เคียงกันคือร้อยละ ๗, ๖.๒ และ ๔.๖ ตามลำดับ (รูปที่ ๑๓)

โดยทั่วไปการที่คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติธรรมเป็นปัญหาศาสนาที่สำคัญลำดับแรกทั้งก่อนและหลังการทดลองร้อยละ ๔๐.๘-๗๒.๕ และ ๓๒.๖ ถึง ๖๔.๐ ตามลำดับ (ตารางที่ ๕๔) รองลงมาคือขาดผู้สอนธรรมร้อยละ ๘.๖-๒๗.๗ และ ๑๓.๓-๓๖.๕ ตามลำดับ ก่อนการทดลองที่บอกว่าไม่มีปัญหาไม่ถึงร้อยละ ๑๐ แต่หลังการทดลองเพิ่มขึ้นอย่างมากทุกหมู่บ้าน เว้นหนองกั้นเกรา

เมื่อพิจารณาทุกแต่ละปัญหา เนิมห่องมีปัญหาคคนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติธรรมลดลงร้อยละ ๒๖.๘ รั้งหัวาลดลง ๑๘.๒ รั้งคินลดลงเพียง ๕.๕ แต่หนองกั้นเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๕.๗ ปัญหาศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือเหนย่องและรั้งคินลดลงใกล้เคียงกันคือร้อยละ ๗.๘ และ ๗.๓ ตามลำดับ รั้งหัวาลดลงร้อยละ ๒๓.๕ หนองกั้นเกราลดลงร้อยละ ๒๘.๗ แม้ว่าเหนย่องดูเหมือนลดในเรื่งนี้้น้อยที่สุดแต่ก็เป็นการเปลี่ยนจากเดิมร้อยละ ๗.๘ มาเป็น ๐ ปัญหาการขาดผู้สอนธรรมเพิ่มขึ้นทั้ง ๓ หมู่บ้านซึ่งเหนย่องเพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ ๒.๑ รั้งคิน ๑.๓ รั้งหัวา ๕.๒ หนองกั้นเกรา ๑๔.๕ เนิมห่องไม่มีปัญหาเพิ่มขึ้นมากที่สุดร้อยละ ๓๕.๕ รั้งหัวาลำดับ ๒ร้อยละ ๒๒.๘ รั้งคิน ๑๕.๕ ส่วนหนองกั้นเกราลดลงร้อยละ ๖ ซึ่งแสดงว่าคนหนองกั้นเกราคิดว่าหมู่บ้านตนมีปัญหาศาสนาเพิ่มขึ้น (รูปที่ ๑๔) โดยสรุป เนิมห่องมีการเปลี่ยนแปลงดีที่สุด เพราะปัญหาคคนไม่สนใจปฏิบัติธรรมลดลง และการไม่มีปัญหาเพิ่มขึ้น รั้งหัวามาเป็นลำดับ ๒ รั้งคินเป็นลำดับ ๓ ส่วนหนองกั้นเกราเพิ่มปัญหา คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติธรรม และลดการไม่มีปัญหาลง

จากการที่มีปัญหาศาสนาในหมู่บ้าน ก่อนการทดลองทุกหมู่บ้านจึงมีความห่วงคนหนุ่มสาวมากเป็นอันดับแรก (ร้อยละ ๕๙.๒-๗๘.๑) ห่วงบ้างเป็นอันดับ ๒ (ร้อยละ ๑๔.๖-๓๖.๘) และไม่ห่วงเลยมีจำนวนน้อยมาก (๐-๕.๓) โดยเฉพาะเหนย่องไม่ห่วงเลยเป็น ๐ (ตารางที่ ๕๕ รูปที่ ๑๕) ภายหลังกการทดลองทุกหมู่บ้านลดความเป็นห่วงมากลงโดยเฉพาะเหนย่องลดลงร้อยละ ๖๑.๕ รั้งคินน้อยที่สุดร้อยละ ๗.๑ ห่วงบ้าง รั้งหัวาเพิ่มมากที่สุดร้อยละ ๒๒.๕ ที่ไม่ห่วงเลย เฉพาะหนองกั้นเกราลดลงร้อยละ ๔.๓ นอกนั้นเพิ่มขึ้นโดยเหนย่องห่วง

เพิ่มมากที่สุดจากศูนย์มาเป็นร้อยละ ๕๑.๑ รั้งหัวาเพิ่มขึ้น ๒๐.๕ รั้งหินเพิ่มไม่มากเพียง ๓.๓ ดังนั้นเห็นได้ชัดเจนนว่าเนินหย่องเปลี่ยนแปลงดีที่สุด คือเพิ่มความไม่ห้วงเลยและลดความห้วงมากลงมากกว่าหมู่บ้านอื่น รั้งหัวาเปลี่ยนดีขึ้นเป็นที่ ๒ คือลดความห้วงมากลง ไปเพิ่มน้ำหนักที่ความห้วงบ้าง หนองกันเกราเพิ่มความไม่ห้วงบ้างขึ้น แต่ความไม่ห้วงเลยกลับลดลงเล็กน้อย รั้งหินไม่เปลี่ยนแปลง

ความคิดเห็นที่เปลี่ยนไปหลังการทดลองในเรื่องอุปสรรคของการพัฒนาหมู่บ้าน (ตารางที่ ๕๖ รูปที่ ๑๖) หมู่บ้านเนินหย่องตอบว่าไม่มีอุปสรรคเพิ่มขึ้นชัดเจนคือร้อยละ ๒๗.๗ และตอบว่าขาดวัสดุน้อยลงร้อยละ ๑๔.๓, ขาดความช่วยเหลือจากภายนอกน้อยลงร้อยละ ๑๓.๔ อย่างอื่นไม่เปลี่ยนมาก ส่วนรั้งหัวาขาดความร่วมมือน้อยลงประมาณร้อยละ ๑๖, ขาดความช่วยเหลือจากภายนอกเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๒.๔ (มีเพียงหมู่บ้านนี้ที่ตอบเพิ่มขึ้น) ส่วนหนองกันเกราขาดความกระตือรือร้นเพิ่มขึ้นมากที่สุดถึงร้อยละ ๒๑.๔, ขาดความร่วมมือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๗, รั้งหินตอบว่าขาดความช่วยเหลือจากภายนอกลดลงร้อยละ ๑๕.๕, ขาดความร่วมมือเพิ่มขึ้นร้อยละ ๔ และไม่มีอุปสรรคร้อยละ ๖

ถ้าพิจารณาลำดับของคำตอบที่เปลี่ยนไปก่อนและหลังการทดลองการขาดความร่วมมือมีมากกว่าร้อยละ ๓๐ ในทุกหมู่บ้าน โดยก่อนการทดลองรั้งหัวา, เนินหย่อง, หนองกันเกรา ครองลำดับที่ ๑, ๒, ๓ แต่ภายหลังการทดลอง ๓ หมู่บ้านนี้กลับเปลี่ยนลำดับเป็น ๖, ๔ และ ๑ ตามลำดับ ส่วนด้านการไม่กระตือรือร้น รั้งหินและหนองกันเกรามีลำดับตรงกันข้าม คือจากลำดับ ๑ ไป ๔ และ ๔ ไป ๑ ก่อนและหลังการทดลองตามลำดับ เนินหย่องเพิ่มจากลำดับ ๖ มาเป็นลำดับ ๕ ในแง่ของการขาดวัสดุ ขาดความช่วยเหลือจากภายนอก รั้งหัวา

มีมากกว่าหมู่บ้านอื่นหลังการทดลอง ในด้านไม่มีอุปสรรคการพัฒนา เนินหย่องเปลี่ยนจาก ๐ มาเป็นร้อยละ ๒๗.๗

ผลจากแบบสอบถามชุดที่สอง (คำถามเปิด)

ผู้ให้คำตอบ เกี่ยวกับผลของงานวิจัยที่มีต่อชุมชน และทัศนคติต่องานและผู้วิจัย มี ๒ กลุ่มคือกลุ่มเนินหย่องจำนวน ๘๖ คน เป็นพระ ๕ รูป, ชาย ๓๓ คน, หญิง ๔๘ คน (ตารางที่ ๕๗) และกลุ่มวังหัวจำนวน ๓๘ คน เป็นพระ ๔ รูป, ชาย ๒๐ คน, หญิง ๑๔ คน ช่วงวัย ๖๑ ปีขึ้นไปมีน้อยคือ ๘ และ ๔ คนตามลำดับ

จากตารางที่ ๕๘ จะเห็นว่า ๖๘ จาก ๘๖ คนของเนินหย่องร้อยละ ๗๘.๑ เห็นว่าเปลี่ยนแปลง ๑๑ คน ไม่เปลี่ยนแปลง ร้อยละ ๑๒.๘ ไม่ทราบ ๗ คน (ร้อยละ ๘.๑) เหตุผลของความเปลี่ยนแปลงที่มากที่สุด คือ คนรู้ธรรมมากขึ้น ร้อยละ ๖๖.๓ รองลงมาคือ คนปฏิบัติธรรมมากขึ้นร้อยละ ๔๔.๒ อันดับ ๓ คือ ลดอบายมุขในชีวิตประจำวันร้อยละ ๓๐.๒ ส่วนวังหัว ๓๒ จาก ๓๘ คน เห็นว่าเปลี่ยนแปลงร้อยละ ๘๔.๒ ไม่เปลี่ยนแปลงและไม่ทราบร้อยละ ๗.๕ เท่ากัน เหตุผลคล้ายกับเนินหย่อง คือ คนรู้ธรรมมากขึ้นเป็นอันดับแรก (ร้อยละ ๖๐.๕) ลำดับ ๒ คนปฏิบัติธรรมมากขึ้น (ร้อยละ ๕๒.๖) แต่ลำดับ ๓ ต่างไปคือ มีความประหยัดในการจัดงานประเพณี (ร้อยละ ๓๔.๒) สำหรับการลดอบายมุขในชีวิตประจำวันวังหัวเห็นว่าการลดลงร้อยละ ๑๘.๔ เท่านั้น สำหรับเนินหย่องความเปลี่ยนแปลงด้านการจัดงานประเพณี ประหยัดขึ้นมีความเปลี่ยนแปลงร้อยละ ๒๓.๒ ทั้ง ๒ หมู่บ้านมีคนมาวัดมากขึ้นใกล้เคียงกันคือเนินหย่อง ร้อยละ ๑๗.๔ และวังหัวร้อยละ ๑๕.๘ ที่น่าสังเกตคือ เนินหย่องมีผู้เขียนคำตอบอื่น ๆ ๔ คน เช่นว่าคนสามัคคีมากขึ้น ๑, คนดีขึ้น ๑, ที่เป็นด้านถนนดี ๑ เปลี่ยนแปลงด้านลบ ๔ ความเห็นเป็นพระ ๓ ขรราวาสชาย ๑ บอกว่ามีคนมาทำบุญน้อยลง

ในด้านการยอมรับงานวิจัย (ตารางที่ ๕๙) ชาวบ้านเนินหย่องและวังหัวมีความเห็นด้วยกับงานวิจัย (ร้อยละ ๗๕.๖) และ ๘๖.๘ ตามลำดับ ที่ไม่เห็นด้วยร้อยละ ๘.๑ และ ๑๓.๑ ตามลำดับ เหตุผลที่ไม่เห็นด้วยเพราะไม่สนใจธรรมะ ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ มีความเข้าใจผิดเพราะไม่ได้มาร่วมงาน สำหรับเนินหย่องพระภิกษุ ๓ รูปตอบคล้ายคลึงกันว่า ผู้วิจัยไม่ใช่คนท้องถิ่นและทำไม่เหมือนชาวบ้านที่ปรกตินิยมต้มสุรา แต่ผู้วิจัยกลับมานะนำไม่ให้ดื่ม

เป็นต้น อย่างไรก็ตาม เมื่อถามถึงความจำเป็นของงานวิจัยต่อการพัฒนาจิตใจ ทั้งสองหมู่บ้าน
ตอบว่า จำเป็นประมาณร้อยละ ๔๔

ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ (ตารางที่ ๖๐) ทั้งสองหมู่บ้านเห็นว่า
ช่วยพัฒนาจิตใจคนหนุ่มสาวร้อยละ ๓๖.๗ และ ๔๒.๘ ตามลำดับ ลำดับ ๒ ทำให้คนหนุ่มสาว
รู้ธรรมะมากขึ้น ร้อยละ ๑๘.๔ และ ๑๗.๘ ตามลำดับ ที่ต่างกันออกไปคือ ที่เนินหย่องบอกว่า
ช่วยพัฒนาจิตใจคนทุกร้อยละ ๑๔.๓ ขณะที่วังหัวตอบข้อนี้ร้อยละ ๓.๖ และวังหัวบอกว่า
ช่วยรักษาประเพณีและศาสนพิธีร้อยละ๑๔.๓ ขณะที่เนินหย่องไม่ได้ตอบข้อนี้เลย

ความรู้สึกต่อผู้วิจัย (ตารางที่ ๖๑) ที่เนินหย่องบอกว่าชอบผู้วิจัยร้อยละ ๘๓
วังหัวร้อยละ ๘๔.๒ เหตุผลที่ชอบมากที่สุด คือการเสียสละเพื่อส่วนรวมร้อยละ ๑๘.๖ และ
๓๑.๖ ตามลำดับ รองลงมาที่เนินหย่องคือ ช่วยพัฒนาจิตใจชาวบ้านร้อยละ ๑๔ ที่วังหัว
พูดดี ใจดี ไม่ถือตัว เป็นคนดีมีคุณธรรมร้อยละ ๒๑.๑ นำหลักธรรมและการปฏิบัติที่ถูกต้องมา
ให้ชาวบ้านร้อยละ ๑๘.๔ (วังหัว) คนประมาณร้อยละ ๔๐ ของเนินหย่องที่บอกว่าชอบ
ไม่ได้ให้เหตุผล

ความรู้สึกต่อผู้วิจัย (ตารางที่ ๖๒) ที่เนินหย่องชอบร้อยละ ๗๘.๑ ที่วังหัวร้อยละ
๘๖.๘ เหตุผลที่ชอบของเนินหย่อง เพราะเสียสละไม่เห็นแก่ความเหน็ดเหนื่อย ยิ้มเก่ง
เป็นกันเอง ร้อยละ ๑๑.๖ ที่วังหัวเพราะทำให้หมู่บ้านมีการพัฒนาร้อยละ ๑๕.๘ เป็นคนดีมี
ศีลธรรมร้อยละ ๗.๔

ผลเสียของชุมชนที่เกิดจากงานวิจัย (ตารางที่ ๖๓) คนทั้งสองหมู่บ้านประมาณร้อยละ
๗๙ เห็นว่าไม่มีผลเสียที่เนินหย่องเห็นว่ามีผลเสีย ๑๒.๘ คือ ทำให้เกิดความแตกแยก คนดี
น้อยลง คนชั่วมากขึ้น เป็นพระตอบ ๒ ขรราวาส ๑ เสียเวลาทำมาหากิน ๘ คน ส่วนที่วังหัว
มีผลเสียร้อยละ ๑๕.๘ ด้วยเหตุผลที่ไม่เข้าใจเจตนาการทำงานของผู้วิจัย คนบางคนเห็นว่า
ผู้วิจัยนำลัทธิอื่นเข้ามา และ คณะกรรมการวัดบางคนต้องยอมรับให้สถานที่ที่วัด เป็นสถานที่
อบรมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธโดยความจำใจ (การที่พระมีความเห็นขัดแย้งอาจเนื่องจากลักษณะ

งานที่ผู้วิจัยทำ เช่นการให้จดเว้นอบายมุขในวัด การเน้นคุณค่าธรรมะในงานประเพณีและในชีวิตส่วนตัวมากขึ้น ไม่ตรงกับความคิดเห็นเดิมของท่าน ขณะเดียวกันกิจกรรมที่ทำมุ่งที่ฆราวาส ผู้วิจัยไม่มีโอกาสดำเนินงานปรับปรุงหรือเพิ่มพูนการศึกษาแก่พระในวัด เพราะตามคติของคนในท้องถิ่น เห็นว่าฆราวาสจะให้ความรู้แก่พระไม่ได้โดยเฉพาะผู้หญิง)

อนึ่ง ผู้ที่ร่วมทำงานปรับปรุงศาสนาและศีลธรรมที่กลุ่มเนินหย่อง ๘ คน ได้แสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมเกี่ยวกับประโยชน์ของงานวิจัยที่มีต่อตัวเองและต่อหมู่บ้าน (ตารางที่ ๖๔ และ ๖๕) พร้อมทั้งชี้ข้อปัญหาและให้คำแนะนำซึ่งสรุปได้ว่า ประโยชน์ที่ได้รับมากทั้งแก่ตัวเองและหมู่บ้านคือ การเรียนรู้หลักธรรมเพิ่มขึ้นและการมีความประพฤติก้นศีลธรรมดีขึ้น นอกนั้นคือ การลดอบายมุขและการเพิ่มพูนการเสียสละเพื่อส่วนรวมลดละความแก่ตัว

อนึ่ง ผู้ตอบ ๘ คน ยังได้กล่าวถึงปัญหาว่าคนบางกลุ่มยังไม่เข้าใจประโยชน์ของงานด้านการพัฒนาศีลธรรม สมาชิกของกลุ่มหนุ่มสาวที่เข้าใจธรรมะดียังมีน้อย ชาวบ้านส่วนหนึ่งยังชอบให้มีการจัดงานประเพณีที่วัดแบบมีอบายมุขจึงไม่มาวัดภายหลังที่มีการเปลี่ยนแปลงงดเว้นอบายมุขเด็ดขาด ข้อเสนอแนะคือ ควรเผยแพร่การพัฒนานี้แก่หมู่บ้านอื่น ๆ ด้วย และงานนี้เป็นงานที่ทำได้ยากจำเป็นต้องให้เวลา ผู้หนึ่งให้ความเห็นว่า งานดังกล่าวถ้าจะทำให้สำเร็จกล่าวคือ คนในหมู่บ้านเกิดความสนใจศึกษาปฏิบัติธรรม มีการลดละอบายมุขได้ทั้งหมู่บ้าน จะต้องช่วยกันทำงานเผยแพร่ธรรมในหมู่บ้านทดลองต่อเนื่องต่อไปอย่างน้อยที่สุด ๑๐ ปี

ศูนย์วิจัยบริการ

ศูนย์วิจัยบริการ

ตารางและรูปประเมินแบบสอบถามชุดที่ ๑

ตารางที่ ๓๖

จำนวนประชากรผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	จำนวน คน ทั้งหมด	จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม					ร้อยละ ของการ ทดลอง	ร้อยละ ของคนใน หมู่บ้าน
		พระ	ฆราวาส			รวม		
			ชาย	หญิง	รวม			
เนินหย่อง	๔๘๑	๔	๓๒	๕๓	๘๕	๙๐	๒๔.๖	๑๘.๗
วังหัว	๕๕๗	๔	๓๙	๔๙	๘๘	๙๒	๒๖.๒	๑๖.๕
หนองกันเกร	๗๖๐	๒	๔๖	๕๒	๙๘	๑๐๐	๒๘.๕	๑๓.๑
วังหิน	๗๓๔	๖	๓๑	๓๒	๖๓	๖๙	๑๙.๗	๙.๕
รวม	๒๔๓๒	๑๗	๑๔๘	๑๘๖	๓๓๔	๓๕๑	๑๐๐.๐	๑๓.๙

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๗
อายุผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	๑๖-๒๕ ปี		๒๖-๔๕ ปี		๔๖-๖๐ ปี		๖๑ ปีขึ้นไป		รวม
	พระราชา	พระ	พระราชา	พระ	พระราชา	พระ	พระราชา	พระ	
เนินหย่อง	๒๔	๔	๒๗	-	๒๐	๑	๖	-	๙๐
วังท้าว	๔๔	๓	๒๐	-	๑๔	-	๕	๑	๘๒
หนองกั้นเกรา	๔๖	-	๓๔	๑	๙	-	๘	๑	๑๐๐
วังหิน	๑๖	๓	๓๗	๒	๖	๑	๔	-	๖๙
รวม	๑๓๖	๑๐	๑๑๘	๓	๔๙	๒	๒๖	๒	๓๔๑
ร้อยละ	๓๘.๗	๒.๘	๓๓.๔	๐.๘	๑๔.๑	๐.๖	๗.๖	๐.๖	๑๐๐

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๘

การศึกษาของพระภิกษุผู้ตอบแบบสอบถาม ๑๗ รูป

หมู่บ้าน	การศึกษา			การศึกษาทางธรรม			
	ไม่ได้ศึกษา	ป.๔	มัธยม	ไม่ได้ศึกษา	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
เนินหย่อง	๑	๔	-	๔	๑	-	-
วังหว้า	-	๓	๑	๒	๑	๑	-
หนองกันเกรา	-	๒	-	๑	-	๑	-
วังหิน	-	๔	๒	๑	๑	๒	๒
รวม	๑	๑๓	๓	๘	๓	๔	๒
ร้อยละ	๕.๕	๗๖.๕	๑๗.๖	๔๗.๑	๑๗.๖	๒๓.๕	๑๑.๘

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๓๘

การศึกษาทางโลกและทางธรรมของชาววาสนผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	รวมจำนวนผู้ตอบ	การศึกษาทางโลก						การศึกษาทางธรรม			
		ไม่ได้ศึกษา	ต่ำกว่า ป.๔	ป.๔	ป.๕-๗	มัธยม	อุดมศึกษา	ไม่ได้ศึกษา	นักธรรมตรี	นักธรรมโท	นักธรรมเอก
เนินหย่อง	๘๔	๓	๓	๗๖	๑	๑	๑	๗๗	๗	๑	๐
		๓.๔	๓.๔	๘๙.๔	๑.๒	๑.๒	๑.๒	๙๐.๖	๘.๒	๑.๒	๐
วังท้าว	๘๘	๒	๒	๗๖	๒	๔	๒	๘๐	๗	๑	๐
		๒.๓	๒.๓	๘๖.๔	๒.๓	๔.๖	๒.๓	๙๐.๔	๗.๔	๑.๑	๐
หนองกั้นเกรา	๙๘	๓	๒	๗๒	๓	๖	๒	๘๔	๖	๒	๑
		๓.๑	๒.๐	๗๓.๕	๓.๑	๖.๑	๒.๐	๙๐.๘	๖.๑	๒.๐	๑.๐
วังหิน	๖๓	๐	๑	๕๑	๖	๑๔	๘	๓๘	๑๔	๔	๒
		๐	๓.๒	๖๕.๑	๙.๕	๒๒.๒	๑๒.๗	๖๐.๓	๓๐.๒	๖.๔	๓.๒
รวม	๓๓๔	๘	๙	๒๖๕	๑๒	๒๕	๑๓	๒๘๔	๓๔	๘	๓
		๒.๔	๒.๗	๗๙.๓	๓.๖	๗.๕	๓.๙	๘๕.๐	๑๑.๗	๒.๔	๐.๙

ตารางที่ ๔๐

อาชีพของขรราวาสผู้ตอบแบบสอบถาม

หมู่บ้าน	ทำสวนยาง และสวน ผลไม้	ทำไร่- ทำนา	รับจ้าง	ค้าขาย	รับราชการ	กำลังศึกษา	รวม
เนินหย่อง	๕๕	๒๑	๐	๐	๓	๒	๘๕
	๖๕.๕	๒๔.๗	๐	๐	๓.๕	๒.๓	๘๕.๕
วังหัว	๔๗	๓๒	๕	๑	๒	๒	๘๘
	๕๓.๕	๓๖.๕	๕.๕	๑.๑	๒.๓	๒.๓	๑๐๐.๐
หนองกั้นเกร	๔๕	๓๗	๖	๕	๒	๓	๙๘
	๕๕.๕	๓๗.๘	๖.๑	๕.๑	๒.๐	๓.๑	๑๐๐.๐
วังหิน	๒๔	๕	๗	๑๑	๕	๗	๖๓
	๕๖.๐	๖.๓	๑๑.๑	๑๗.๕	๗.๕	๑๑.๑	๙๙.๕
รวม	๑๘๐	๙๕	๑๗	๑๗	๑๒	๑๔	๓๓๕
ร้อยละ	๕๓.๘	๒๘.๑	๕.๐	๕.๐	๓.๕	๔.๑	๑๐๐

ตารางที่ ๔๑

ข้อของศีลที่ผู้ตอบรักษาง่ายและยากที่สุด, ก่อนและหลังการทดลอง

การรักษาศีล	ข้อ ของ ศีล หมู่บ้าน	ศีลข้อ ๑		ศีลข้อ ๒		ศีลข้อ ๓		ศีลข้อ ๔		ศีลข้อ ๕	
		ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
ง่ายที่สุด	เนินหย่อง	๑.๖	๔.๔	๒๕.๐	๑๗.๘	๔๒.๒	๓๒.๒	๔.๗	๑๕.๖	๒๖.๖	๓๐
	วังหว่า	๕.๖	๔.๘	๑๖.๗	๒๔.๔	๓๓.๓	๔๕.๑	๕.๕	๖.๑	๓๘.๘	๑๙.๕
	หนองกันเกรา	๑.๓	๒๓.๐	๓๘.๗	๑๒.๐	๕๐.๗	๓๔	๓๒.๐	๑๒.๐	๑.๓	๑๙.๐
	วังหิน	๑.๓	๑.๕	๑๘.๕	๕๐.๘	๔๕.๗	๒๗.๗	๕.๓	๔.๖	๒๘.๘	๑๕.๔
ยากที่สุด	เนินหย่อง	๓๕.๗	๕๐.๖	๐	๑๑.๔	๓.๑	๖.๓	๖.๒	๒๕.๐๑	๕๓.๑	๗.๒
	วังหว่า	๓๗	๕๓.๘	๙.๒	๑.๓	๓.๗	๑.๓	๓๓.๓	๓๘.๑	๒๐.๘	๕.๓
	หนองกันเกรา	๔๐	๑๕.๒	๑.๓	๒.๒	๒.๗	๔.๓	๑๖.๐	๕๙.๘	๔๐.๒	๑๘.๕
	วังหิน	๔๒.๑	๔๕.๑	๕.๓	๐	๒.๖	๐	๑๘.๕	๒๙.๐	๔๕.๗	๑๕.๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๔๒

ข้อของศิลปินที่ผู้ตอบเห็นว่าผู้อื่นทำผิดน้อยที่สุดและมากที่สุด ก่อนและหลังการทดลอง

การผิดศิลปิน	ข้อของศิลปิน หมู่บ้าน	ศิลปินข้อ ๑		ศิลปินข้อ ๒		ศิลปินข้อ ๓		ศิลปินข้อ ๔		ศิลปินข้อ ๕	
		ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
น้อยที่สุด	เนินหย่อง	๐	๑.๓	๒๙.๐	๓๑.๑	๖๒.๙	๖๒.๒	๔.๘	๑.๓	๓.๒	๔.๑
	วังท้าว	๐	๒.๓	๔๑.๒	๒๒.๓	๓๙.๒	๖๙.๔	๙.๘	๒.๓	๙.๘	๓.๕
	หนองกิ้งเกรา	๒.๗	๖.๗	๔๕.๓	๒๘.๑	๖๒.๗	๖๒.๙	๑๘.๗	๑.๑	๒.๗	๒.๒
	วังหิน	๑.๓	๑.๕	๒๖.๗	๓๒.๓	๖๘	๖๓.๑	๒.๗	๑.๕	๑.๓	๑.๕
มากที่สุด	เนินหย่อง	๔๓.๗	๓๖.๗	๐	๐	๑.๖	๑.๑	๙.๔	๗.๘	๔๕.๓	๓๕.๖
	วังท้าว	๒๔.๕	๓๔.๘	๑๓.๗	๒.๒	๒.๐	๑.๑	๑๓.๗	๑๔.๑	๔๕.๑	๓๘.๐
	หนองกิ้งเกรา	๒๘	๒๔	๖.๖	๒	๒.๗	๑๐	๑๐.๗	๒๐.๐	๕๒	๓๕.๐
	วังหิน	๓๔.๓	๑๑.๖	๕.๓	๑.๕	๑.๕	๐	๕.๕	๒๑.๗	๕๓.๗	๕๙.๕

ตารางที่ ๔๓

ความเห็นเรื่องการดื่มสุรานิงานประเพณีทางพุทธศาสนา

หมู่บ้าน	ควร		ไม่ควร		ไม่แน่ใจ	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินห้วย	๑๔.๑	๕.๕	๗๓.๕	๔๔.๓	๑๒.๕	๑.๑
วังหว่า	๑๘.๕	๓.๓	๗๕.๕	๔๓.๕	๕.๖	๓.๓
หนองกันเกรา	๒๓.๐	๑๒.๐	๗๑.๖	๘๓.๐	๖.๘	๕.๐
วังหิน	๑๑.๘	๕.๘	๘๕.๕	๘๑.๑	๒.๕	๑๐.๕

ตารางที่ ๔๔

ความเป็นไปได้ของการจัดงานประเพณีในพุทธศาสนาโดยไม่มีสุรา

หมู่บ้าน	เป็นไปได้		เป็นไปไม่ได้		ไม่แน่ใจ		หลัง-ก่อนทดลอง		
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	เป็นไปได้	ไม่ได้ไม่แน่ใจ	
เนินห้วย	๒๑.๔	๕๕.๕	๕๕.๔	๓๔.๔	๑๘.๘	๑๐.๐	๓๓.๖	๒.๕	๘.๘
วังหว่า	๕๐.๐	๔๘.๕	๔๘.๑	๔๑.๓	๑.๘	๘.๗	๑.๑	๖.๘	๗.๘
หนองกันเกรา	๓๓.๓	๓๕.๐	๖๑.๓	๕๕.๐	๕.๓	๖.๐	๑.๗	๒.๓	๐.๗
วังหิน	๓๘.๕	๓๐.๔	๕๘.๒	๕๖.๕	๑.๓	๑๓.๐	๘.๑	๒.๗	๑๑.๗

ตารางที่ ๔๕
สาเหตุที่ต้องมีสุรา

หมู่บ้าน	เกรงคนไม่มา งาน		กลัวเพื่อนบ้าน ว่าตระหนี่		เกรงจะทำให้ ไม่สนุก		ผิดประเพณี ของคนไทย		คนในบ้านไม่ เห็นด้วย	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๑๒.๕	๑๐.๐	๓๕.๙	๒.๐	๖.๓	๘.๐	๒๓.๔	๒๘.๐	๒๑.๙	๓๕.๐
วังหว่า	๑๓.๐	๒๐.๕	๒๒.๖	๒๐.๕	๕.๗	๑๘.๐	๑๗.๐	๒๘.๒	๔๑.๕	๑๒.๘
หนองกันเกรา	๑๓.๘	๔.๗	๓๒.๓	๖.๒	๒๒.๓	๙.๓	๑๒.๓	๗๐.๓	๒๓.๘	๙.๔
วังหิน	๑๗.๕	๙.๕	๓๕.๐	๒๖.๒	๑๘.๕	๗.๐	๑๓.๖	๓๘.๐	๑๕.๘	๑๙.๐

ตารางที่ ๔๖
เวลาที่เหมาะที่สุดในการรักษาศิล

หมู่บ้าน	ช่วงเช้าพรุษา		ช่วง การบวช		ในชีวิตประจำวัน		วันพระ	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๕๕.๙	๓๔.๔	๗.๓๕	๔.๔	๑๙.๑	๓๖.๗	๐	๒๒.๒
วังหว่า	๔๘.๑	๔๑.๓	๗.๔	๘.๗	๒๗.๘	๒๘.๓	๑๑.๑	๑๘.๕
หนองกันเกรา	๓๒.๔	๓๗.๐	๕.๔	๘.๐	๔๘.๖	๒๖.๐	๒.๗	๒๐.๐
วังหิน	๒๔.๐	๑๑.๖	๒๑.๓	๑.๐	๓๗.๓	๕๕.๑	๕.๓	๒๓.๒

ตารางที่ ๔๗
เป้าหมายการฝึกสมาธิ

หมู่บ้าน	ทำใจให้สงบ		ดับกิเลสสิ้นทุกข์		ไฉนบุญ	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๗๐.๗	๘๒.๒	๑๓.๘	๑๒.๒	๖.๙	๑.๑
วังท้าว	๗๐.๙	๘๔.๘	๑๘.๒	๗.๖	๑๐.๙	๑.๑
หนองกันเกรา	๗๙.๒	๘๒.๐	๑๔.๖	๑๓.๐	๒.๑	๑.๐
วังคิน	๘๑.๑	๘๔.๒	๑๐.๘	๔.๓	๕.๕	๐

ตารางที่ ๔๘
คำสอนของพระพุทธศาสนา

หมู่บ้าน	ให้เป็นคนดี		ทำดีละชั่ว		ธรรมะศาสนา	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๔๕.๗	๑๖.๗	๒๔.๓	๔๔.๔	๑๕.๗	๑๔.๔
วังท้าว	๓๗.๐	๒๑.๗	๒๕.๙	๔๔.๖	๑๑.๑	๑๐.๙
หนองกันเกรา	๒๕.๖	๕๐.๐	๕๖.๑	๑๔.๐	๑.๒	๐
วังคิน	๔๗.๔	๓๙.๑	๑๗.๑	๓๔.๘	๑๘.๕	๒.๙

ตารางที่ ๔๙

เหตุผลในการแขวนพระ

หมู่บ้าน	ทำให้เกิดความ อุจใจ		ระลึกถึงพระ พุทธเจ้า		ป้องกันอันตราย		นับถือ	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๑๕.๖	๑๓.๓	๓๗.๕	๕๓.๓	๕๔.๗	๕.๐	๔.๖	๒๕.๕
วังหว้า	๓๑.๕	๒๓.๙	๓๑.๕	๕๙.๘	๔๒.๖	๑.๐	๓.๗	๑๕.๑
หนองกั้นเกรา	๑๖.๐	๑๐.๐	๔๐.๐	๗๕.๐	๒๑.๓	๓.๐	๑๔.๗	๙.๐
วังหิน	๓๔.๒	๒๕.๖	๓๑.๖	๖๐.๘	๔๐.๘	๗.๒	๑.๓	๗.๒

ตารางที่ ๕๐

การสวดมนต์หรือบนบาน เมื่อมีปัญหา

หมู่บ้าน	สวดมนต์ระลึกถึง พระพุทธเจ้า		บนบานสิ่งศักดิ์สิทธิ์		ไม่บนบาน	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๗.๘	๑๓.๘	๖๕.๖	๓๘.๙	๑๘.๘	๓๓.๓
วังหว้า	๑.๕	๑๔.๑	๖๔.๘	๕๗.๘	๒๐.๘	๒๙.๓
หนองกั้นเกรา	๗.๘	๑๒.๐	๔๒.๙	๗๕.๐	๔๔.๑	๑๑.๐
วังหิน	๗.๙	๐	๓๒.๙	๕๐.๗	๑๘.๘	๓๑.๙

ตารางที่ ๕๑
การปรับปรุงดินเมื่อมีปัญหา

หมู่บ้าน	ใช้ธรรมชาติช่วย		ทำปุ๋ยสะเดาะเคราะห์		รดน้ำมันต์		ปรึกษาผู้อื่น		ปล่อยวาง	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๓๒.๐	๔๕.๕	๔๒.๗	๒๐.๐	๙.๓	๓.๓	๙.๓	๑๓.๓	๖.๗	๑๗.๘
วังหว้า	๓๑.๗	๕๐.๒	๓๖.๗	๒๙.๓	๑๐.๐	๗.๖	๑๓.๓	๘.๗	๖.๗	๘.๗
หนองกิ้งเกรา	๑๗.๕	๓๔.๐	๓๑.๒	๔๗.๐	๖.๓	๑๐.๐	๓๖.๒	๖.๐	๓.๘	๑.๐
วังหิน	๓๒.๙	๓๓.๓	๓๔.๒	๓๐.๙	๘.๙	๙.๓	๑๓.๙	๑๓.๐	๑๐.๑	๘.๗

ตารางที่ ๕๒
จุดมุ่งหมายของการทำบุญ

หมู่บ้าน	ได้สบายชาติหน้า		ช่วยเหลือผู้อื่น		ทะนุบำรุงศาสนา		ทำตามประเพณี		ละความโลภ	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๓๒.๑	๒๒.๒	๐	๖.๗	๕๐.๐	๕๒.๒	๑๖.๑	๖.๗	๘.๙	๑๒.๒
วังหว้า	๑๒.๙	๑๐.๙	๒.๙	๑๐.๙	๓๕.๗	๖๗.๔	๔๐.๖	๙.๘	๗.๙	๑.๑
หนองกิ้งเกรา	๑๒.๒	๒๖	๓.๙	๕.๐	๒๘.๒	๖๒	๐.๘	๑๘	๑๒.๑	๐
วังหิน	๙.๒	๓๐.๙	๖.๙	๑๗.๙	๓๖.๘	๓๗.๗	๕๗.๘	๑๓.๐	๑๔.๙	๑.๘

ตารางที่ ๕๓
การกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด

หมู่บ้าน	สร้างตาวรวิตรู		ตั้งบาตรทุกวัน		ทำบุญวันพระ		บวช		รัก เสีลใน ชีวิตประจำวัน		พัฒนาชุมชน	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๑๔.๐	๗.๘	๑๒.๕	๔.๔	๑๘.๗	๑๒.๒	๑๒.๕	๑๔.๔	๓๔.๔	๔๘.๔	๐	๗.๐
วังหว้า	๒๕.๔	๑๑.๔	๑๖.๗	๕.๔	๑๔.๘	๗.๖	๑๖.๗	๑๕.๑	๒๔.๔	๕๕.๔	๑๘.๔	๕.๔
หนองกันเกรา	๑๖.๐	๙.๐	๑๘.๗	๓๐.๐	๘.๐	๑๐.๐	๑๘.๗	๓๐.๐	๒๑.๓	๑๘.๐	๐	๑.๐
วังหิน	๒๖.๓	๒๑.๗	๑๙.๗	๔.๓	๕.๐	๕.๘	๑๓.๒	๑๕.๔	๕๖.๖	๓๖.๒	๒.๖	๑๔.๔

ตารางที่ ๕๔

ปัญหาศาสนาในหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ขาดผู้สอนธรรม		ไม่ได้ศึกษาปฏิบัติ		ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ		ไม่มีปัญหา	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๒๓.๔	๒๕.๕	๖๗.๒	๕๐.๔	๗.๘	๐	๐	๓๕.๕
วังหว่า	๒๗.๗	๓๖.๔	๕๐.๘	๓๒.๖	๑๘.๕	๔.๖	๓.๑	๒๕.๕
หนองกันเกรา	๑๖.๘	๓๑.๓	๕๘.๓	๖๕.๐	๓๓.๓	๔.๖	๖.๐	๐
วังหิน	๘.๖	๑๕.๕	๖๖.๗	๖๐.๘	๑๕.๕	๗.๓	๖.๒	๑๕.๕

ตารางที่ ๕๕

ความเป็นห่วงคนหนุ่มสาว

หมู่บ้าน	ห่วงมาก		ห่วงบ้าง		ไม่ห่วงเลย	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๗๘.๑	๑๖.๖	๒๐.๓	๓๒.๒	๐	๕๑.๑
วังหว่า	๗๕.๘	๓๐.๔	๒๒.๒	๔๔.๖	๑.๘	๒๒.๘
หนองกันเกรา	๖๑.๓	๓๑.๐	๒๒.๗	๖๔.๐	๙.๓	๕.๐
วังหิน	๕๙.๒	๕๒.๑	๓๖.๘	๔๐.๖	๓.๙	๗.๒

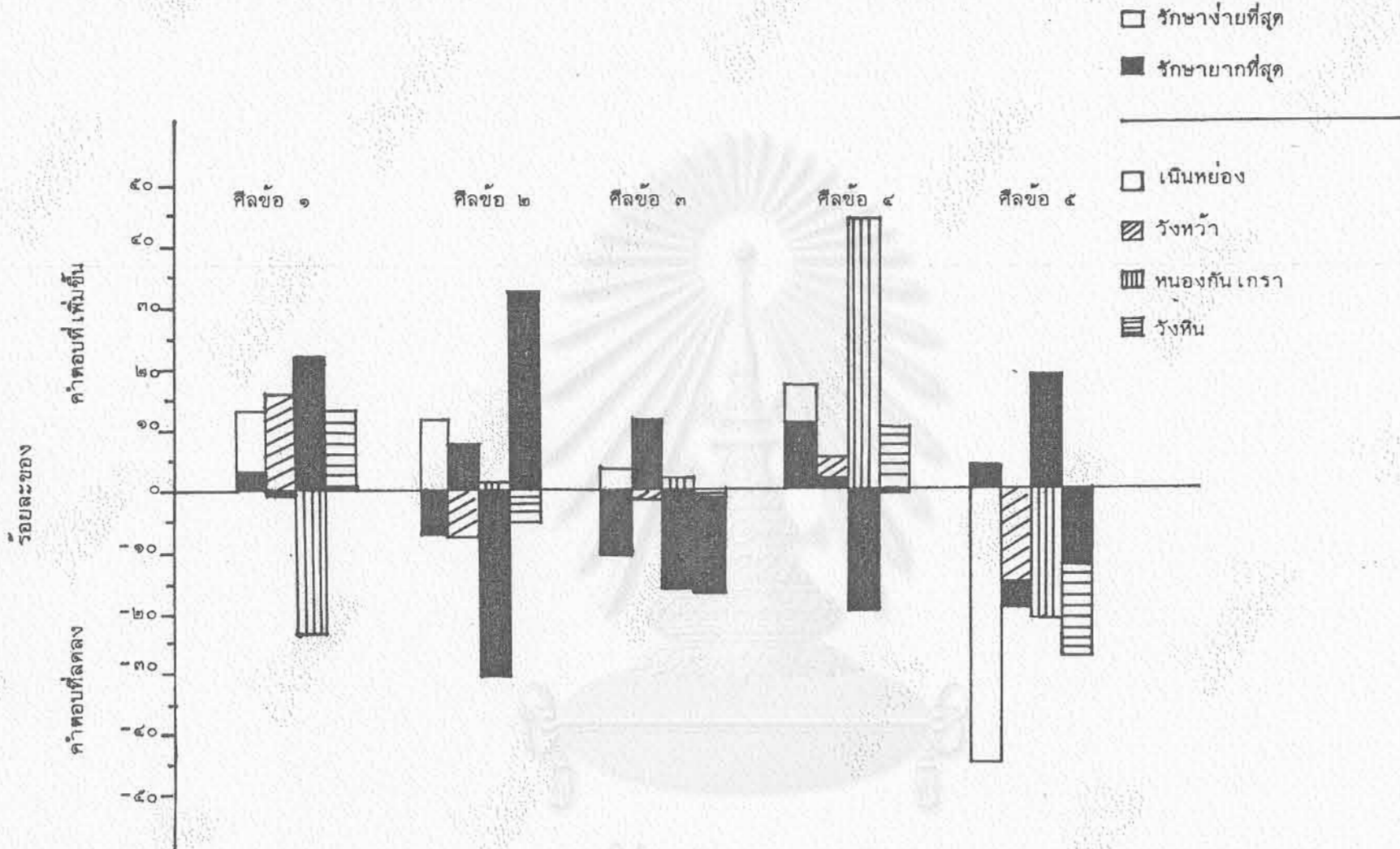

ตารางที่ ๕๖

อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้าน

หมู่บ้าน	ขาดความร่วมมือ		คนไม่กระตือรือร้นในการพัฒนา		ขาดวัสดุ		ขาดความช่วยเหลือจากภายนอก		ไม่มีอุปสรรค	
	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง	ก่อน	หลัง
เนินหย่อง	๓๘.๘	๓๕.๕	๙.๐	๑๒.๒	๒๕.๕	๑๑.๑	๑๙.๕	๖.๐	๐	๒๗.๗
วังหว่า	๓๘.๘	๒๓.๕	๑๙.๗	๑๐.๘	๒๙.๕	๓๕.๘	๘.๒	๒๐.๖	๓.๕	๖.๕
หนองกันเกรา	๓๗.๓	๕๑.๐	๑๕.๖	๓๖.๐	๑๕.๗	๕.๐	๕.๓	๕.๐	๒.๗	๕.๐
วังหิน	๓๖.๘	๔๕.๕	๒๗.๖	๒๖.๐	๑๕.๕	๑๓.๐	๑๘.๕	๒.๕	๒.๖	๘.๗

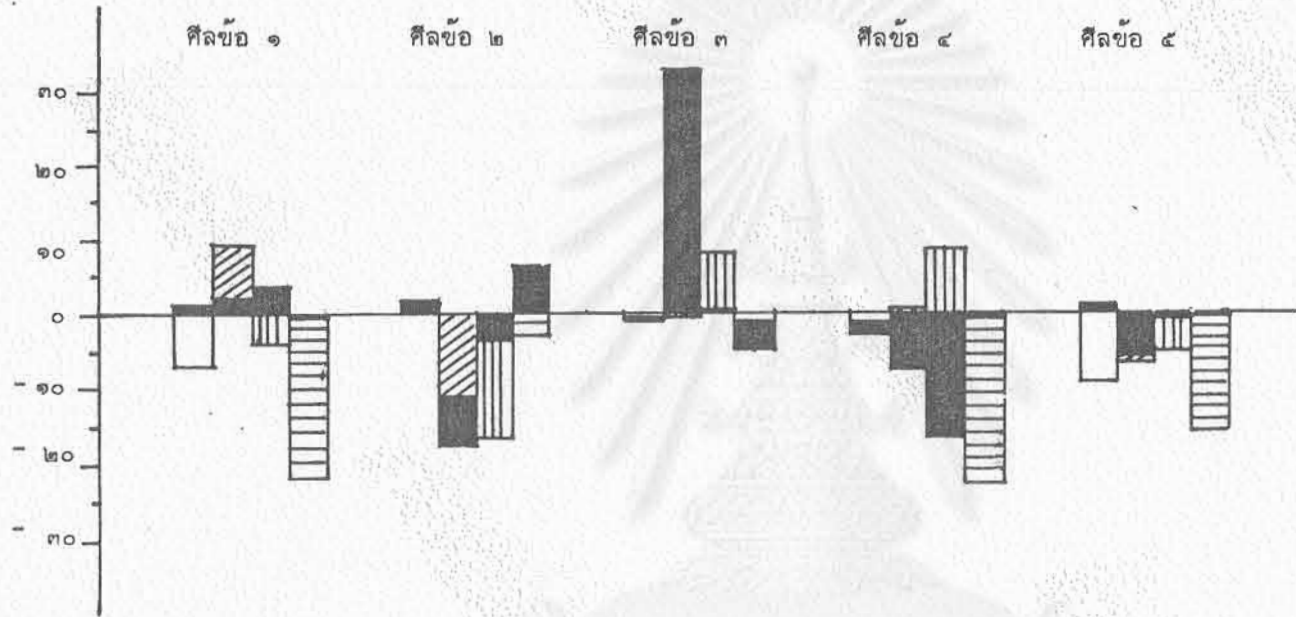
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๑ ความเห็นเรื่องศิลปะที่รักษาง่ายที่สุดและยากที่สุด

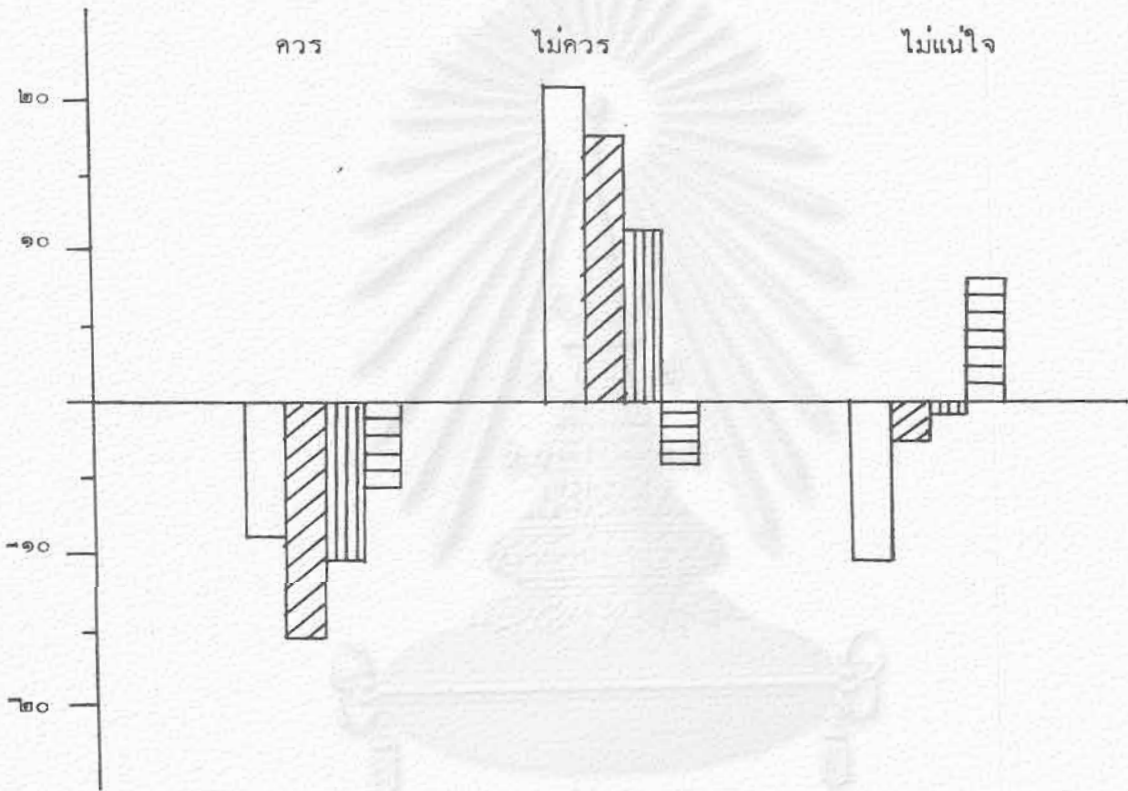
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- ศิลปินที่น้อยที่สุด
- ศิลปินที่มากที่สุด

รูปที่ ๒ ความเห็นที่เปลี่ยนไปเกี่ยวกับศิลปินที่บ้านทำผัดน้อยและมากที่สุด

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

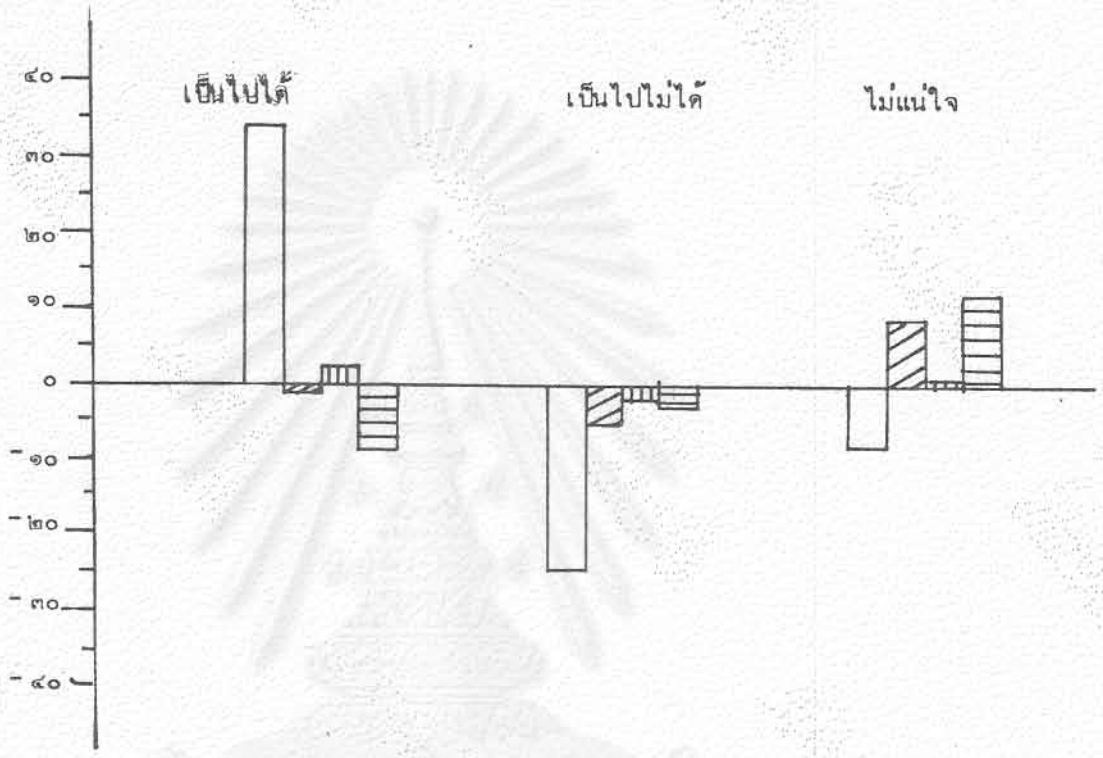

รูปที่ ๓ ทศนคติที่เปลี่ยนแปลงเรื่องความสมควรในการจัดงาน

ประเพณีโดยไม่มีสุรา

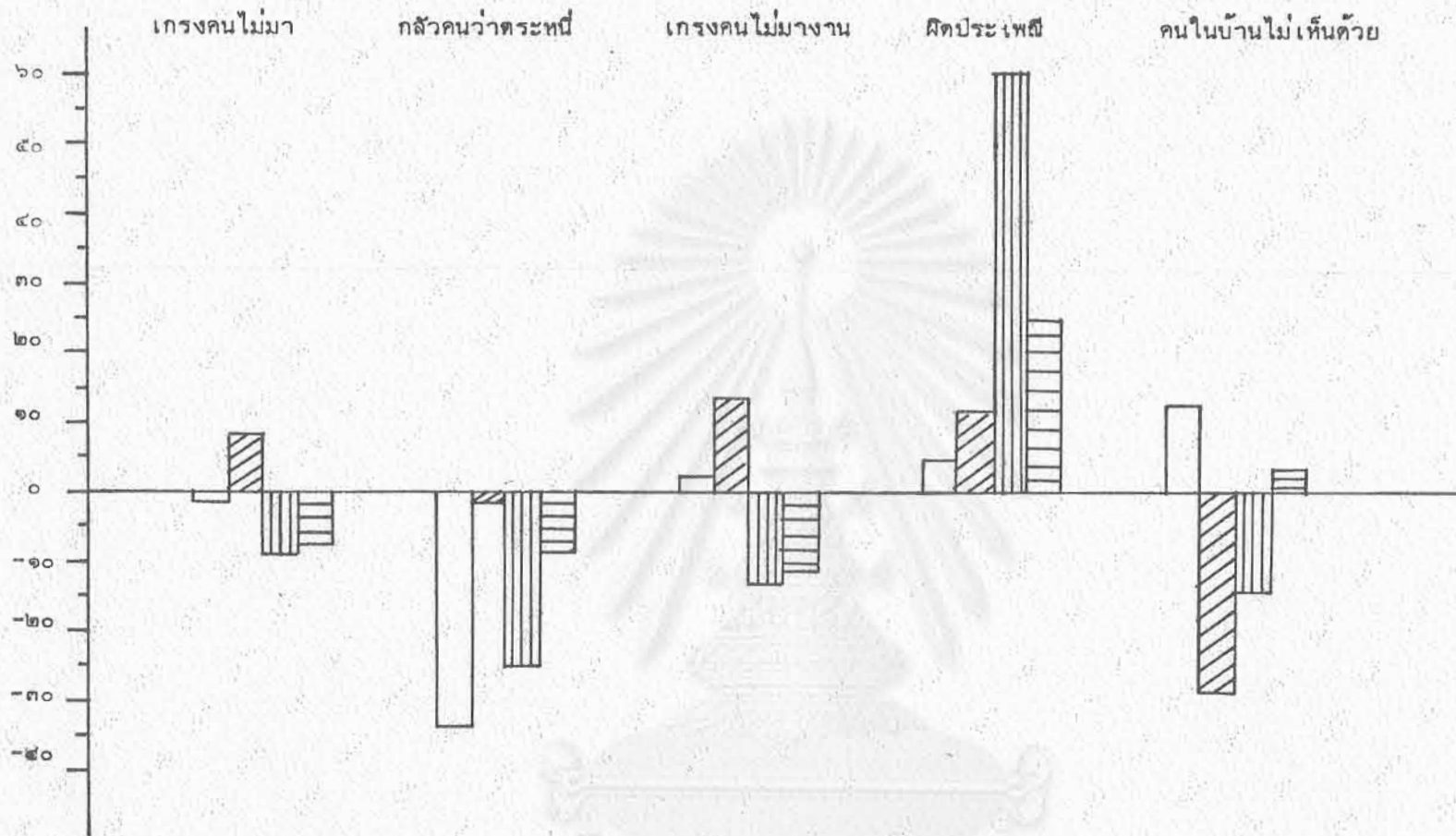
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

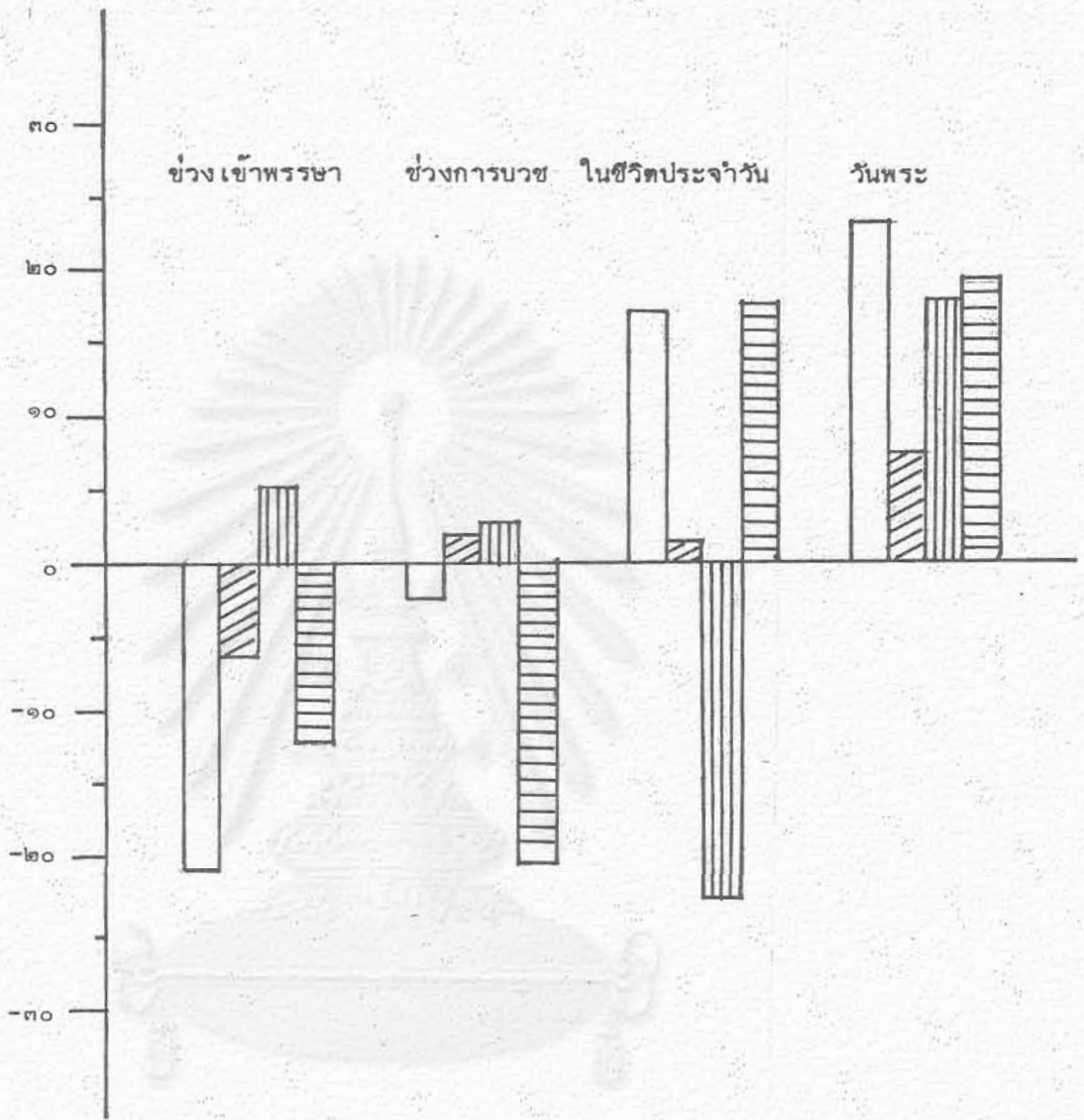
รูปที่ ๔ ทศนคติที่เปลี่ยนไปเรื่องการจัดงานโดยไม่มีสุรา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

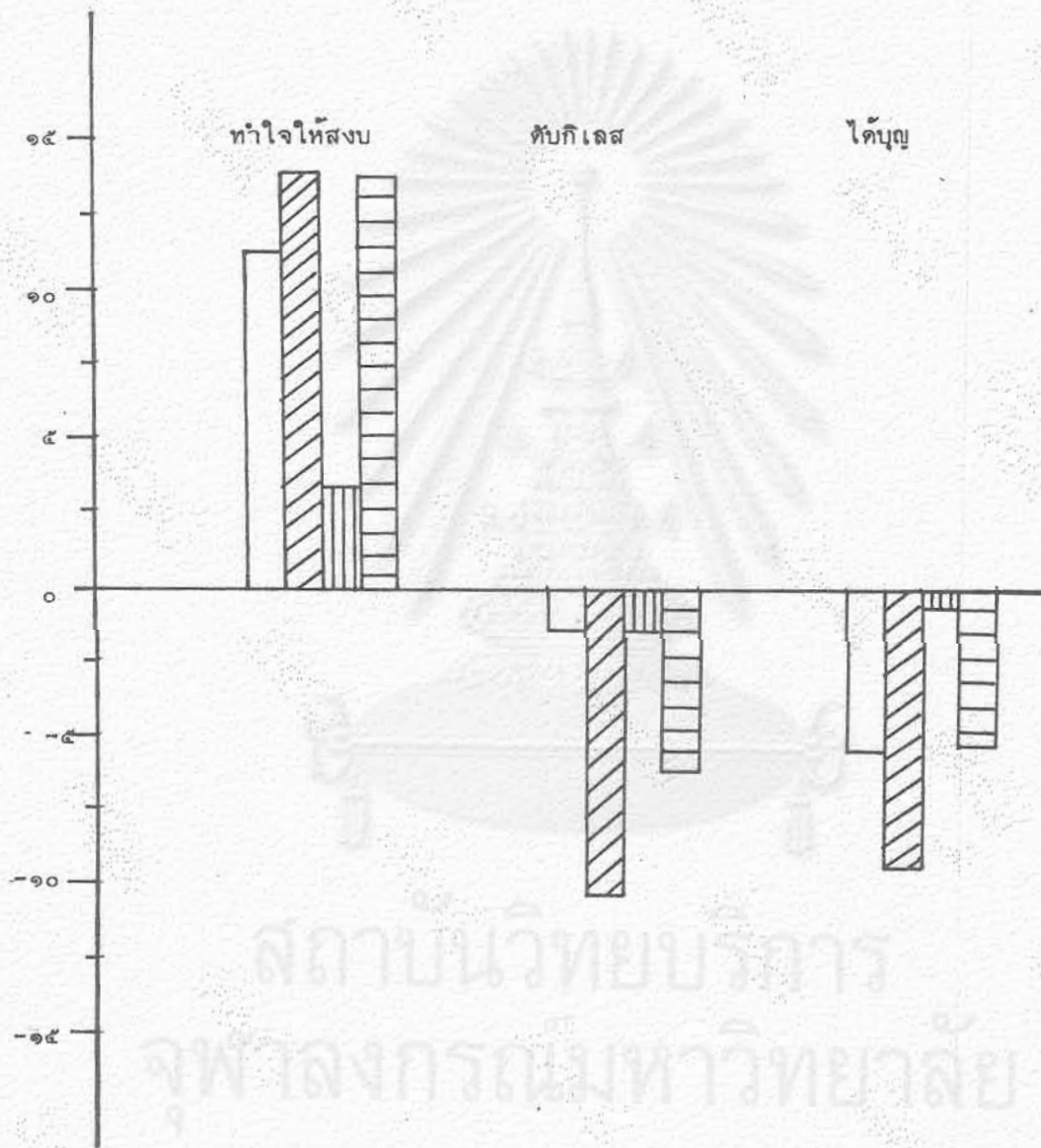
รูปที่ ๔ สาเหตุที่ต้องมีสุรา-ความเห็นที่เปลี่ยนไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๖ ความเห็นที่ต่างไปเรื่องเวลาที่เหมาะสมในการรักษาศีล

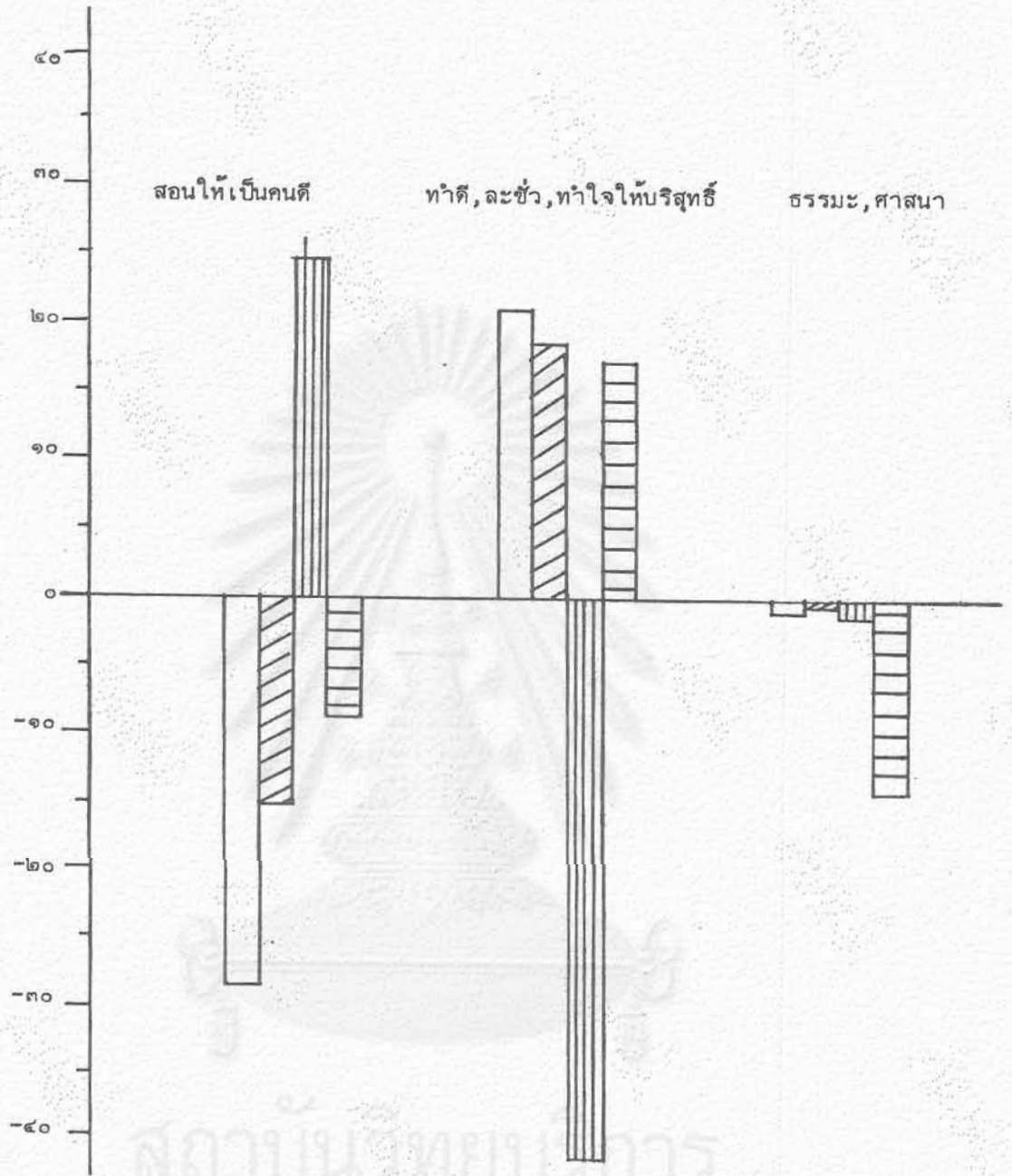
สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

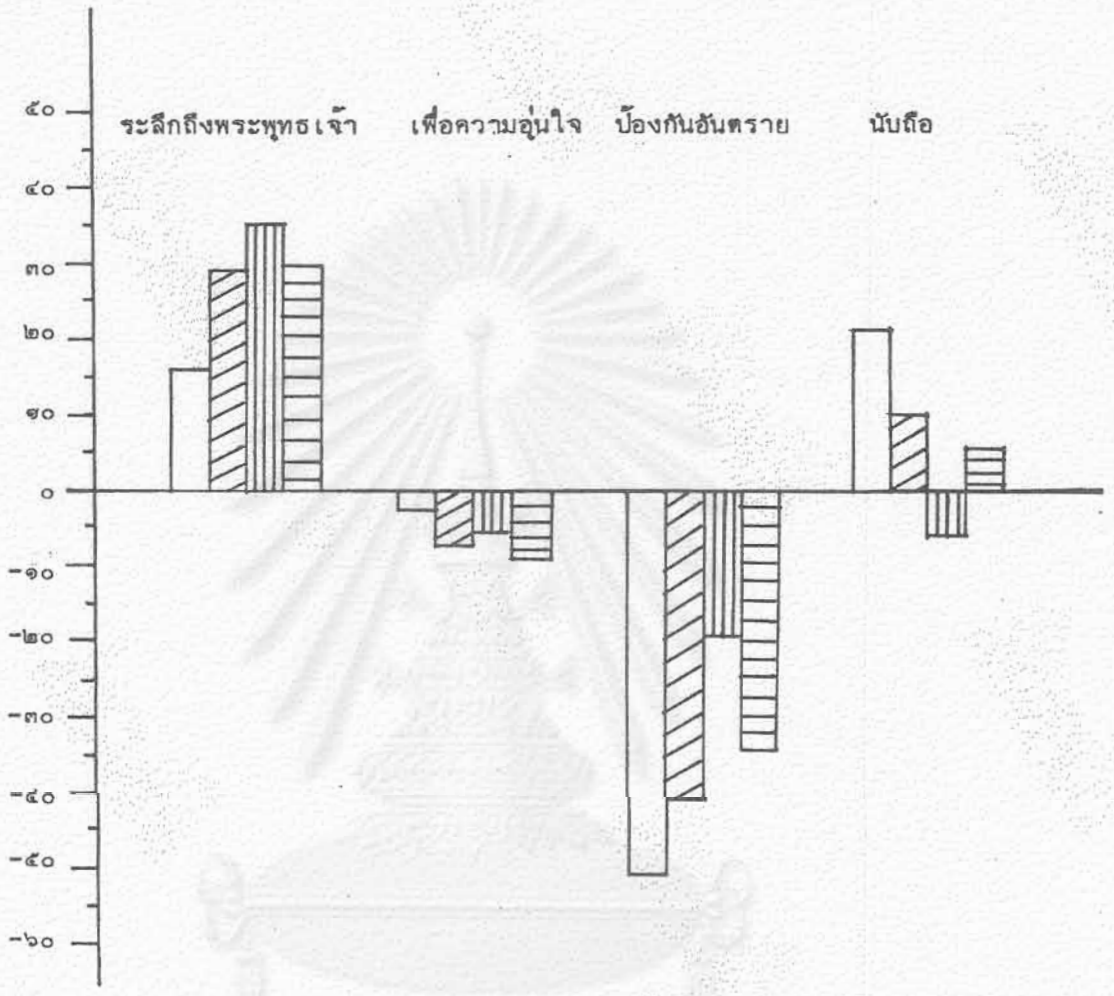
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๗ เบ้าหมายการฝึกสมาธิที่เปลี่ยนไปหลังการทดลอง

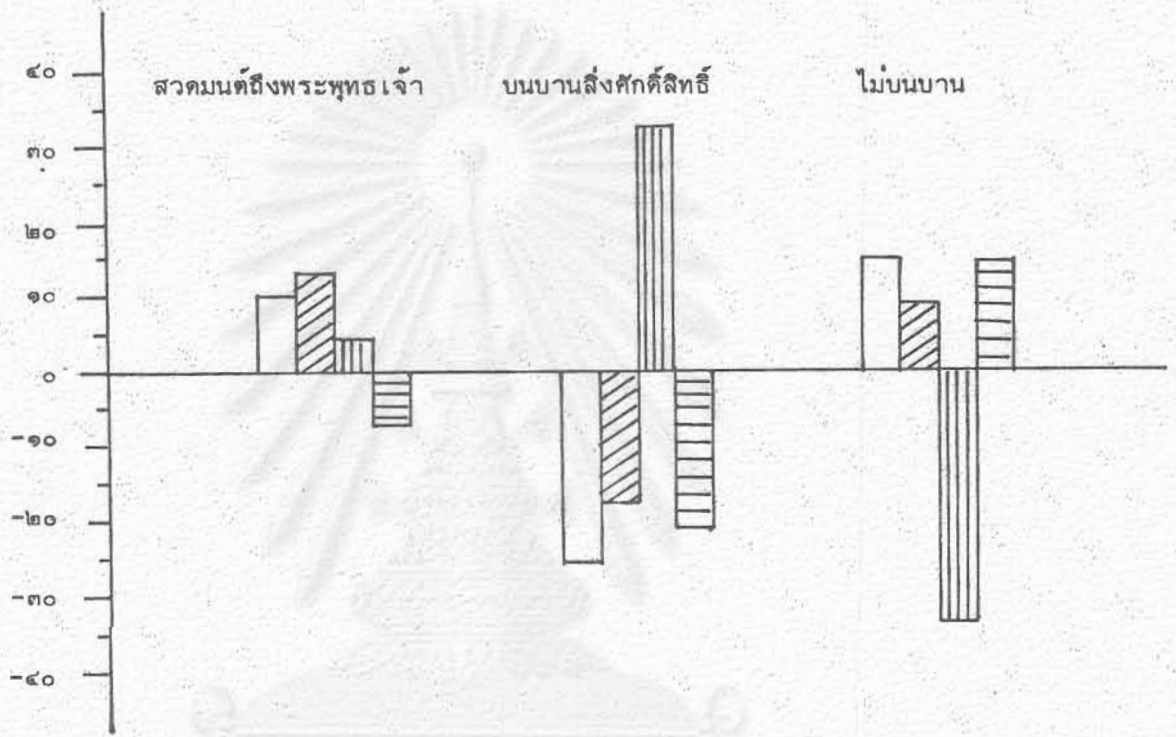

รูปที่ ๘ ความเห็นเรื่องคำสอนหลักของพระพุทธศาสนาที่เปลี่ยนไป

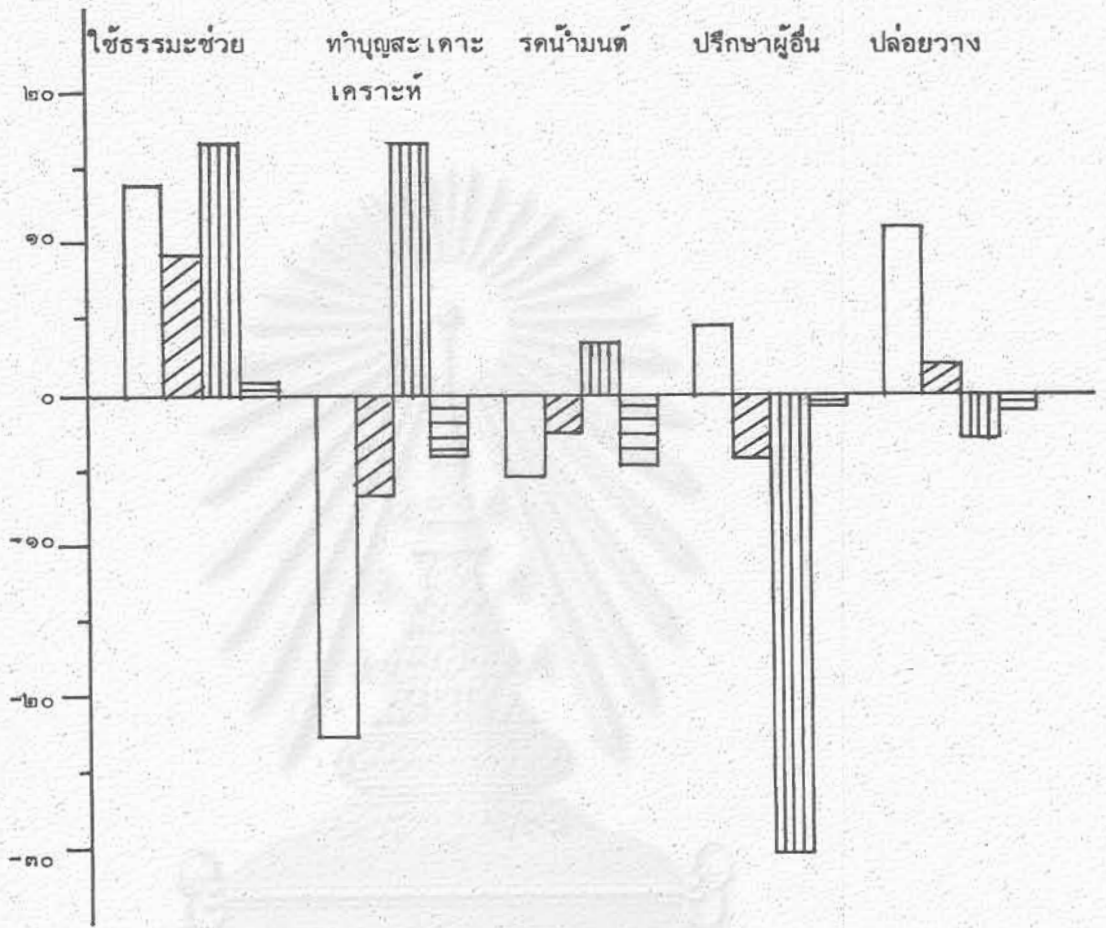
รูปที่ ๔ เหตุผลในการชวนพระที่เปลี่ยนไปภายหลังการประยุक्त

สถาบันเวทียบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๑๐ ทิศนคติที่เปลี่ยนไป เรื่องการสวดมนต์หรือบนบาน เมื่อมีปัญหา

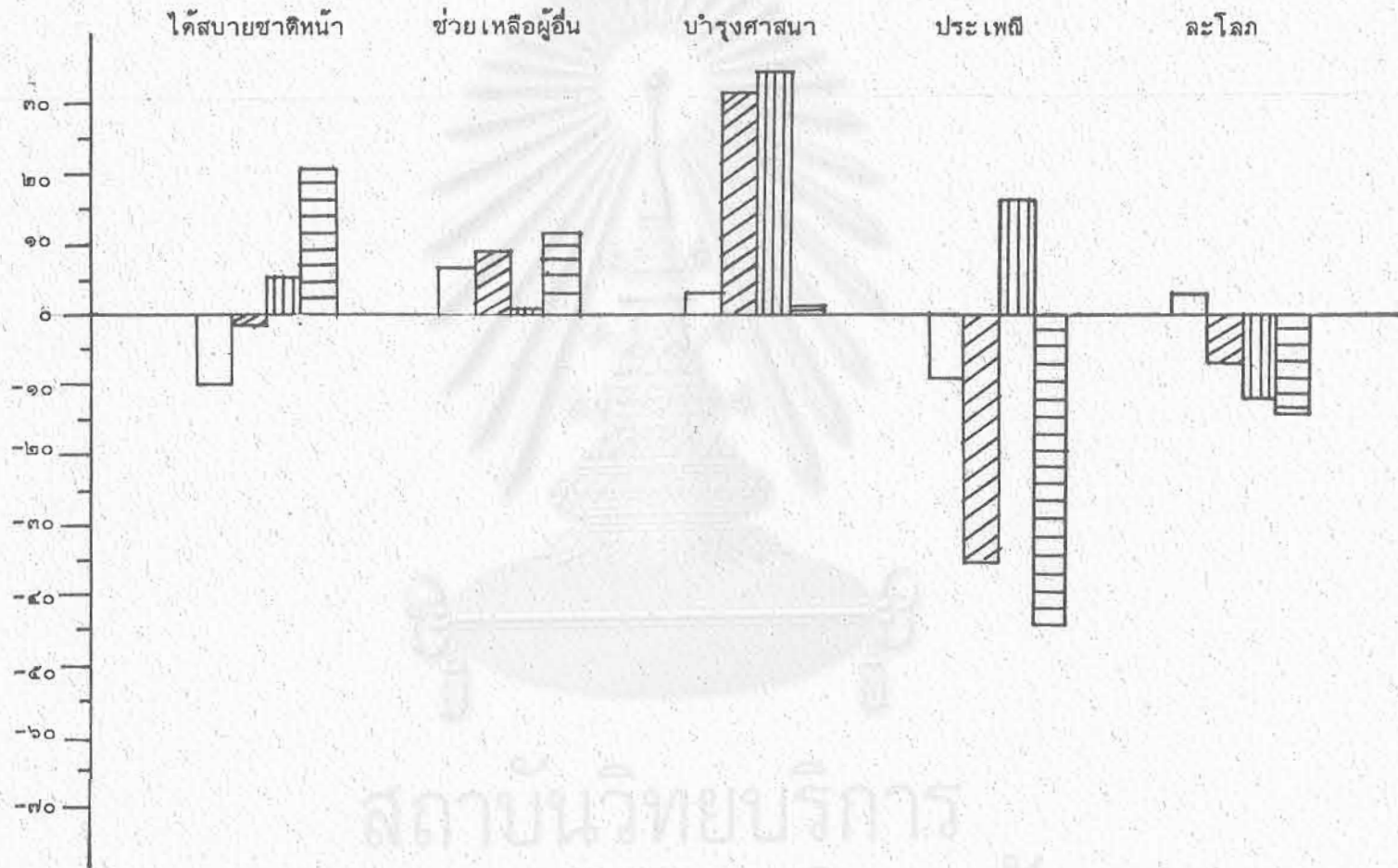
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

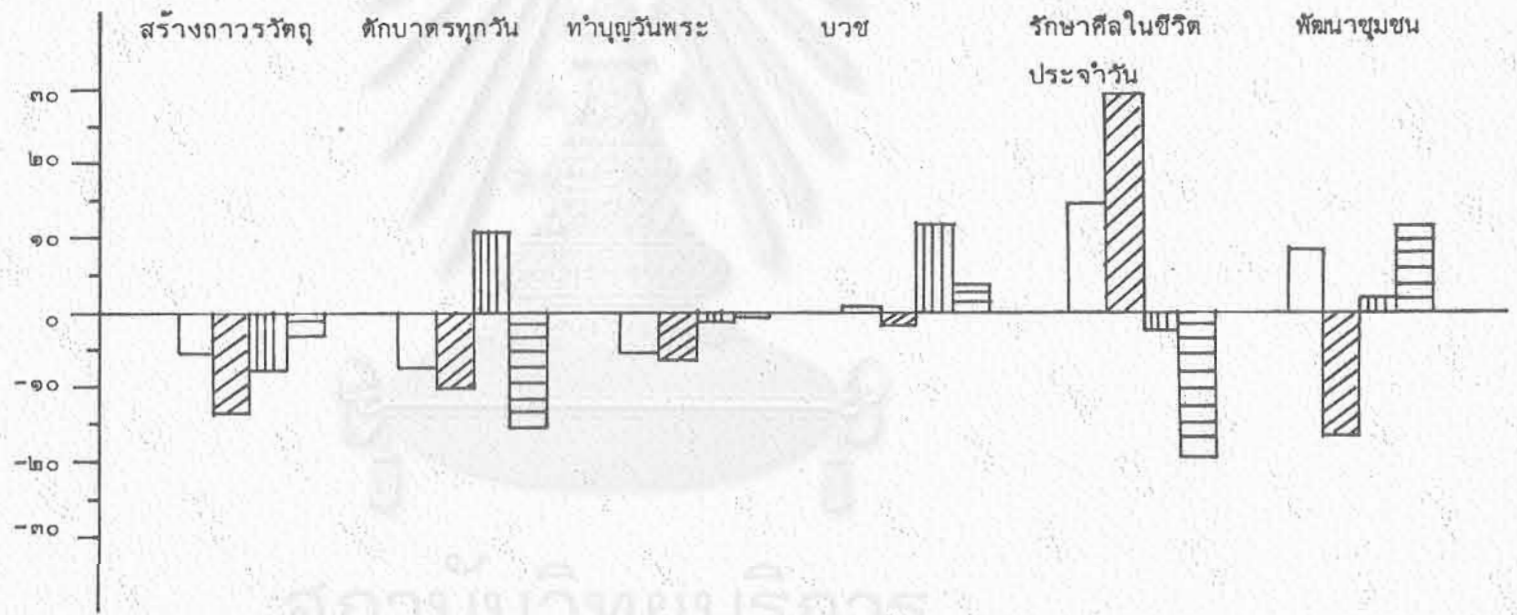
รูปที่ ๑๑ ความเห็นเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อมีเคราะห์ที่เปลี่ยนไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

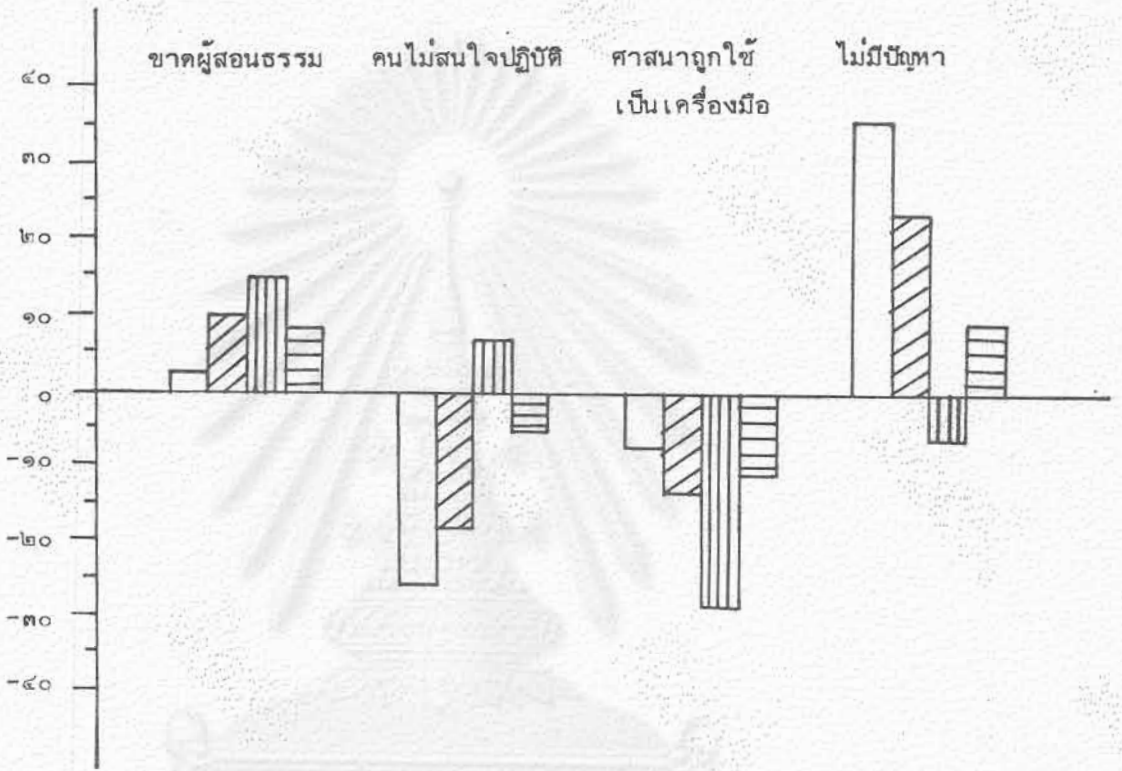

รูปที่ ๑๒ ทิศนคติเรื่องจุดมุ่งหมายของการทำบุญที่เปลี่ยนไป

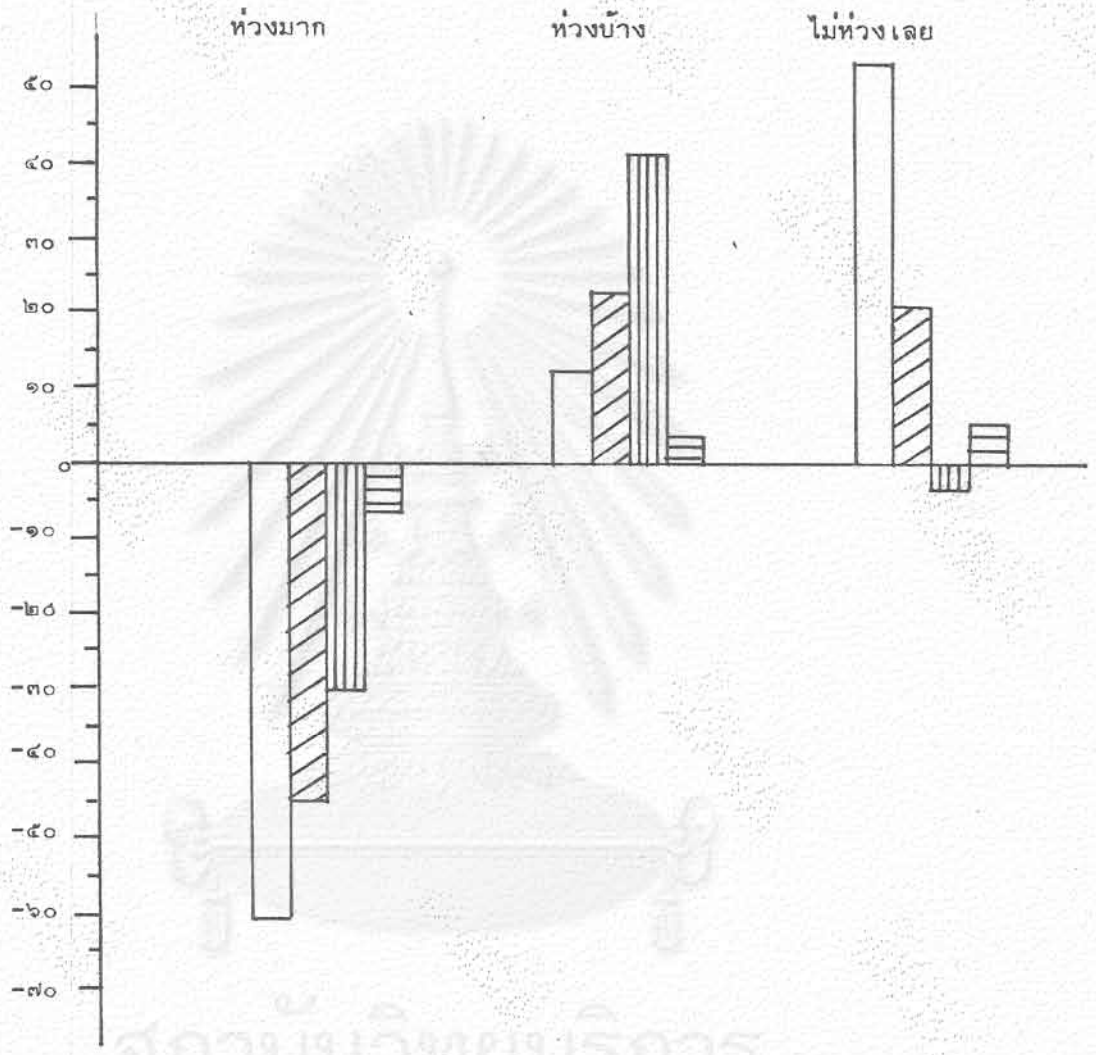
รูปที่ ๑๓ หักสนคตที่เปลี่ยนไป เรื่องการกระทำที่ให้ผลบุญมากที่สุด

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๑๔ ปัญหาศาสนาในหมู่บ้านที่เปลี่ยนจากเดิม

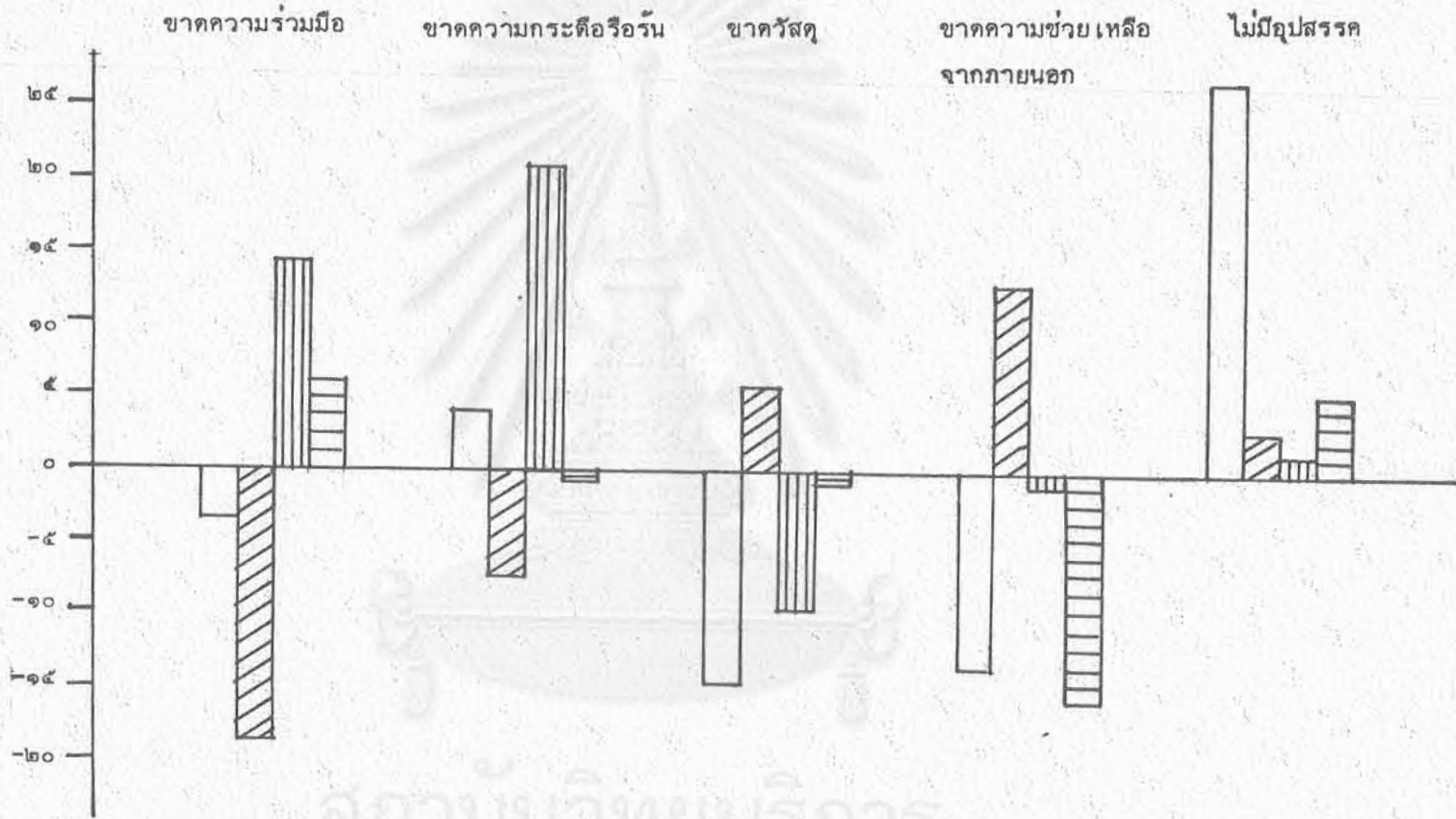
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๑๕ ความรู้สึกเป็นห่วงคนหนุ่มสาวที่เปลี่ยนไป

สถาบันวิจัยประชากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รูปที่ ๑๖ อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านที่เปลี่ยนไป

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางประเมินแบบสอบถามชุดที่ ๒

ตารางที่ ๕๗

จำนวนผู้ตอบแบบสอบถามชุดที่สอง

อายุ	กลุ่มเนินหย่อง				กลุ่มวังหว่า			
	พระ	ชาย	หญิง	รวม	พระ	ชาย	หญิง	รวม
๑๖-๒๕ ปี	๔	๗	๒๑	๓๒	๓	๓	๔	๑๐
๒๖-๔๕ ปี	-	๑๓	๑๓	๒๖	-	๓	๔	๗
๔๖-๖๐ ปี	๑	๔	๑๐	๒๐	-	๑๒	๕	๑๗
๖๑ ปีขึ้นไป	-	๔	๔	๘	๑	๒	๑	๔
รวม	๕	๓๓	๔๘	๘๖	๔	๒๐	๑๔	๓๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕๘

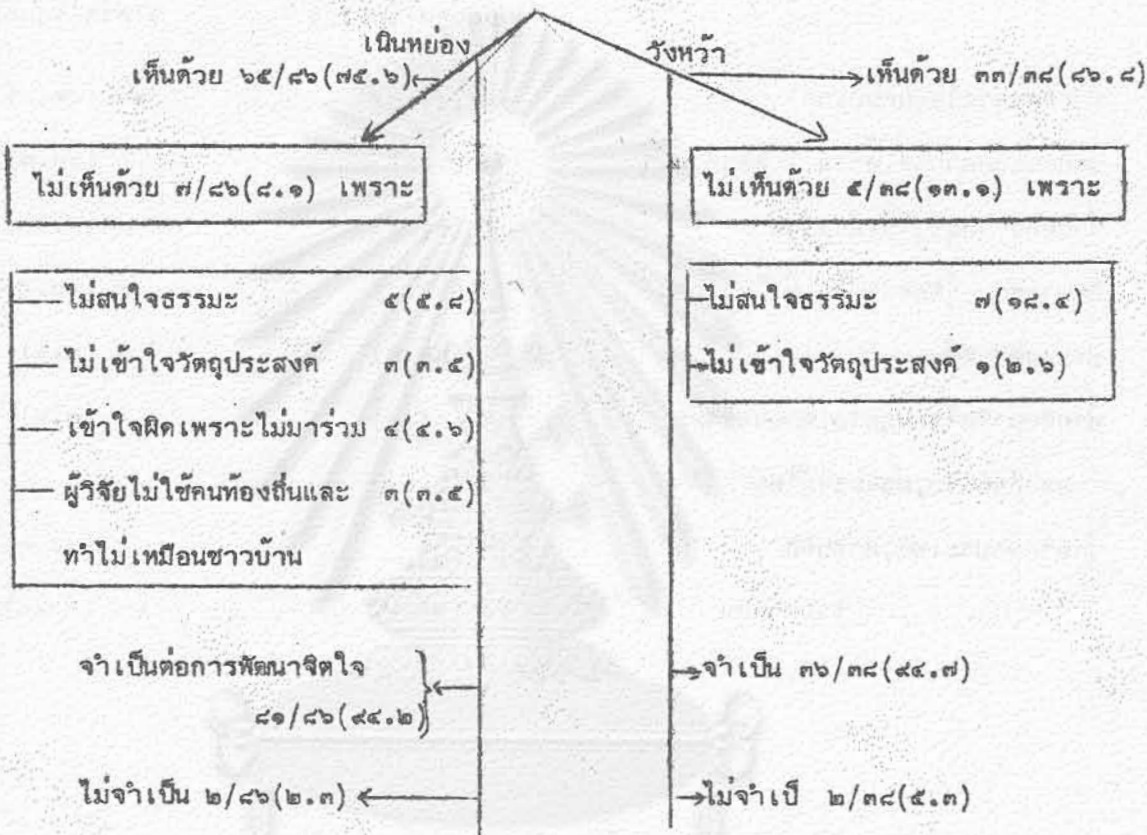
ความเห็น เรื่องความเปลี่ยนแปลงด้านศาสนาและศีลธรรมในหมู่บ้าน เนื่องจากงานวิจัย (ร้อยละ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๕๔

ความยอมรับงานวิจัยของชาวบ้าน (ร้อยละ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖๐

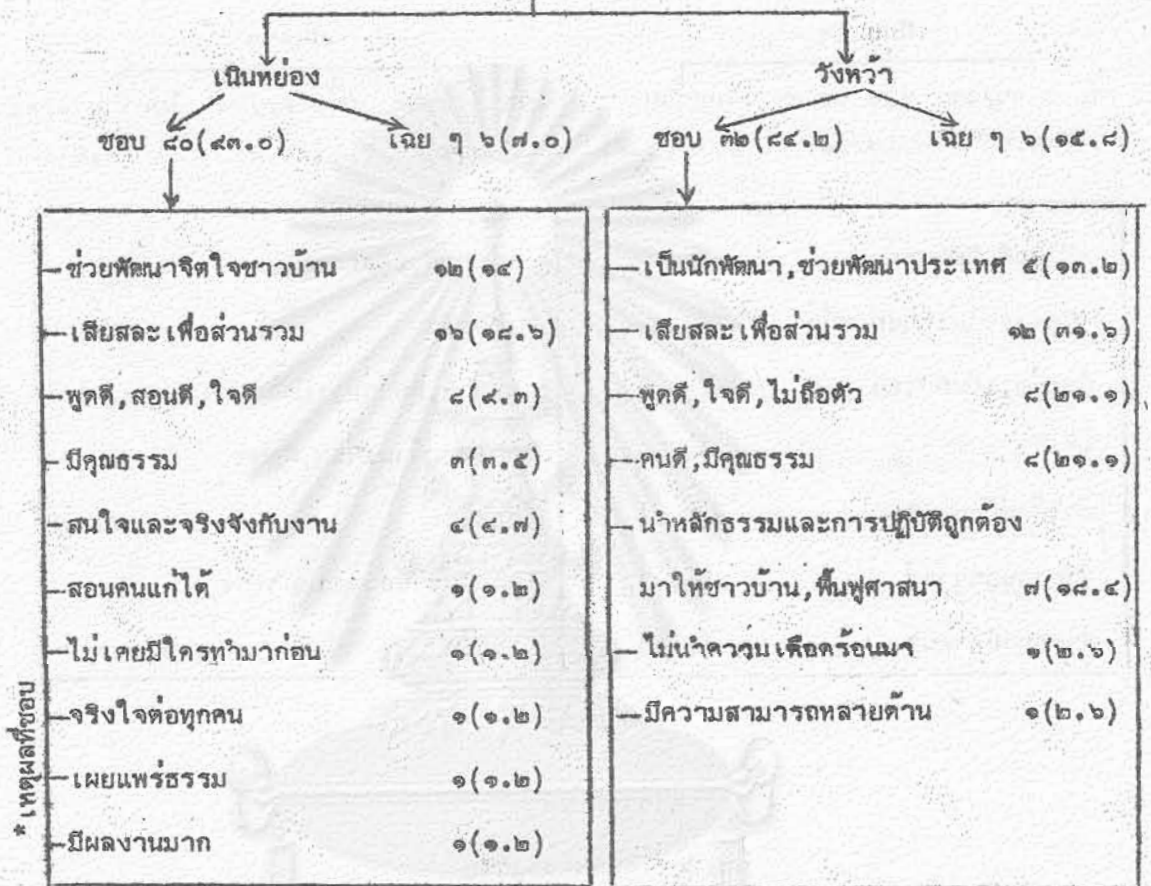
ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มหม่อมสาวชาวพุทธ

	เงินหย่อง (ร้อยละ)	วังท้าว (ร้อยละ)
ช่วยพัฒนาจิตใจคนหม่อมสาว	๑๘ (๓๖.๗)	๑๒ (๔๒.๘)
ช่วยคนหม่อมสาวให้เข้าใจ, ใกล้ชิดศาสนา	๓ (๖.๑)	๓ (๑๐.๗)
ช่วยลดอบายมุข, ไม่เที่ยวเตร่	๕ (๑๐.๒)	๒ (๗.๑)
ศึกษาศธรรม, รู้จักรักรณะ, เข้าใจมากขึ้น	๔ (๑๘.๔)	๕ (๑๗.๘)
ประพฤติดำดีขึ้น	๖ (๑๒.๒)	๑ (๓.๖)
ช่วยพัฒนาจิตใจคนท้าว, พัฒนาศธรรมะ	๗ (๑๔.๓)	๑ (๓.๖)
ช่วยทำกิจกรรม, มุ่งแรงผู้ใหญ่	๑ (๒.๐)	-
ช่วยรักษาประเพณี, ศาสนพิธี	-	๔ (๑๔.๓)
รวมค่าตอบ	๔๔ (๘๘.๘)	๒๘ (๙๔.๘)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖๑

ความรู้สึกต่อผู้วิจัย

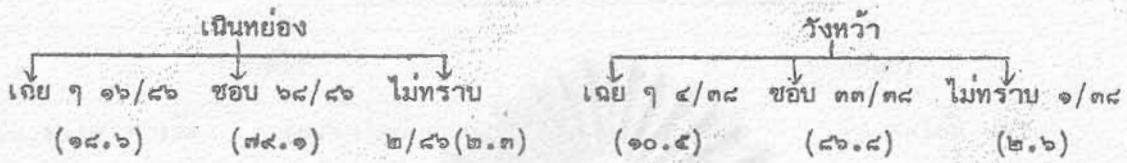
* เหตุผลที่ชอบ

* คำถามเปิด

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖๒

ความรู้สึกต่อผู้ช่วยผู้วิจัย

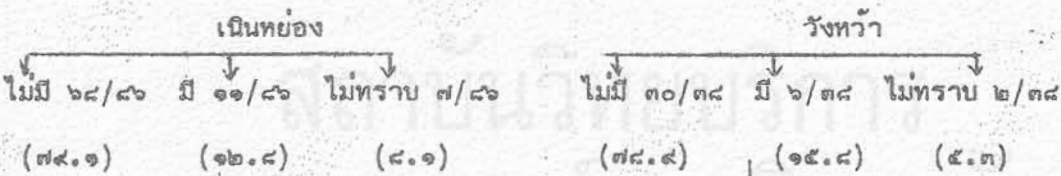

เป็นคนดี, มีศีลธรรม	๒ (๒.๓)
เสียสละ, ไม่เห็นแก่เหนื่อย	๑๐ (๑๑.๖)
ยิ้มเก่ง, เป็นกันเอง	๑๐ (๑๑.๖)
จริงใจ	๔ (๔.๘)
ทำให้หมู่บ้านเจริญ	๔ (๔.๗)
ช่วยงานอาจารย์	๓ (๓.๕)
ช่วยอบรมศาสนา	๒ (๒.๓)

เป็นคนดี, มีศีลธรรม	๓ (๗.๘)
เสียสละ	๒ (๕.๓)
อยู่ง่าย, กินง่าย, เป็นกันเอง	๑ (๒.๖)
ทำให้หมู่บ้านเจริญ, พัฒนา	
ศาสนา	๖ (๑๕.๘)
ช่วยให้งานอาจารย์สำเร็จ	
เร็วขึ้น	๒ (๕.๓)

ตารางที่ ๖๓

ผลเสียที่เกิดจากงานวิจัย

— ทำให้เกิดแตกแยก	๓
— เสียเวลาทำมาหากิน, ชาย ๘ คน	

— ไม่เข้าใจเจตนา	๒
— นำลัทธิอื่นเข้ามา	๓
— ยอมรับสถานที่ฝึกอบรมโดยจำใจ	๑

ตารางที่ ๖๔

ประโยชน์ของงานวิจัยจากผู้ตอบชาย ๘ คน

ลำดับ	ชื่อ	อายุ	อาชีพ	ประโยชน์ที่สำคัญ	
				ต่อตนเอง	ต่อหมู่บ้าน
๑	พระอธิการเจียง พรหมญาโน	๕๔			ชาวบ้านที่สนใจก็ได้ มีความประพฤติดี กว่าเดิมมาก
๒	โพธิ์ อรุณวงศ์	๕๔	ผู้ใหญ่บ้าน	รู้และเข้าใจหลัก ธรรมดีขึ้น	ชาวบ้านรู้หลักธรรม และมีความประพฤติ ดีขึ้น
๓	ทองหล่อ ทองแดง	๕๓	ทำสวน	เข้าใจหลักธรรม ได้ลึกซึ้งดีขึ้นและมี ความประพฤติดีขึ้น	ชาวบ้านปฏิบัติตน ตามหลักศาสนา เพราะได้รับกร พัฒนาจิตใจที่ถูกต้อง
๔	สงัด สรรเสริญ	๕๐	ทำสวน	เข้าใจหลักธรรม ดีขึ้น	ชาวบ้านส่วนมาก เลื่อมใสศรัทธาและ สนใจธรรมะมากขึ้น
๕	เสียม สรรเสริญ	๕๖	ทำสวนยาง	รู้หลักธรรมดีขึ้น	ชาวบ้านสนใจ ธรรมะมากขึ้น

ตารางที่ ๖๔ (ต่อ)

ลำดับ	ชื่อ	อายุ	อาชีพ	ประโยชน์ที่สำคัญ	
				ต่อตนเอง	ต่อหมู่บ้าน
๖	รุ่งโรจน์ เฉลาฉาย แสง	๔๑	รับราชการ	เข้าใจธรรมะและ เล็ก เห็นแก่ตัวได้มาก ขึ้นและไม่ยุ่งเกี่ยว กับอบายมุข	ชาวบ้านเห็นคุณค่า ของศาสนาและได้นำ หลักศาสนาไป ปฏิบัติมากขึ้น
๗	สมนึก เทศาลิทธิรักษ์	๓๑	ครู	รู้และเข้าใจหลัก ธรรมดีขึ้น, ความคิด รอบคอบขึ้น, มีสติ ขึ้น	ชาวบ้านสนใจ ธรรมะและปฏิบัติ ตามหลักธรรมะ ถูกต้องขึ้น
๘	พจนา คมขำ	๒๔	ทำสวน	เข้าใจธรรมะกว้าง ขึ้นทำให้นำมาปฏิบัติ ได้มากขึ้น	ชาวบ้านละอบายมุข ได้และมีความ สามัคคีกันดีขึ้น

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๖๔

สรุปคำตอบเกี่ยวกับประโยชน์ของงานวิจัยจากผู้ตอบ ๘ คน

	รวม	ประโยชน์	
		เฉพาะตน	คนในหมู่บ้าน
รู้หลักธรรมเพิ่มขึ้น	๔	๔	๔
ประพฤติปฏิบัติดีขึ้น	๖	๒	๔
เริ่มมีการรวมกลุ่มทำงานร่วมกัน	๒	-	๒
ช่วยเผยแพร่หลักธรรมและคำสอน	๑	๑	-
เลิกอบายมุขได้	๔	๑	๓
เสียสละ เพื่อส่วนรวมและไม่เห็นแก่ตัว	๒	๑	๑

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๕

สรุปวิจารณ์และเสนอแนะ

บทสรุป

งานวิจัยนี้ เริ่มต้นด้วยการศึกษาสถานภาพด้านศาสนา ศีลธรรมของชาวชนบทที่เป็นอยู่จริง แล้วทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อหาแนวทางปรับปรุงแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมส่วนที่ดีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้น แล้วประเมินผลความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการทดลอง สรุปหาแนวทางสำหรับการนำไปใช้ในการพัฒนาศาสนาและศีลธรรมของชาวชนบท ในท้องถิ่นอื่นของประเทศที่มีสภาพใกล้เคียงกันต่อไป

งานวิจัยแบ่งออกเป็น ๓ ตอนใหญ่คือ

๑. ศึกษาสถานภาพศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มศึกษาเพื่อการตัดสินใจเลือกกลุ่มทดลองและวิธีการทดลอง
๒. ปฏิบัติทดลองประยุกต์หลักธรรมที่เหมาะสม
๓. ประเมินผลและวิเคราะห์

ในเบื้องต้นได้ศึกษาสำรวจเอกสารที่เกี่ยวข้องได้แก่ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๕ เอกสารเสนอแนวคิด, งานวิจัย และเอกสารแสดงผลงานการพัฒนาชนบทของพระภิกษุสงฆ์ แล้วศึกษาสำรวจข้อมูลพื้นฐานด้านศาสนาและศีลธรรมของกลุ่มศึกษา ๔ หมู่บ้านในเขตตำบลวังหัวและตำบลทางเกวียนด้วยวิธีการ ศึกษาจากเอกสารท้องถิ่น การสัมภาษณ์ การใช้แบบสอบถาม และการสังเกต,

ผลของการศึกษาสรุปได้ว่า ปัจจุบันชนบทไทยหลายแห่งประสบปัญหาความเสื่อมโทรมด้านศาสนา ศีลธรรม จิตปัญญา ที่เป็นผลจากการพัฒนาด้านวัตถุที่กระทบต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมค่านิยมของชาวชนบท และเหตุผลภายในของพุทธศาสนาเอง คือ

พระสงฆ์ไม่ได้รับการศึกษาทางโลกและทางธรรมเพียงพอ พุทธศาสนิกชนในชนบทบางส่วนจึงตระหนักคุณค่าของธรรมะที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน สัมพันธ์กับพระศาสนาด้วยแรงศรัทธาในรูปแบบของประเพณีที่ฉาบฉวยอยู่ที่พิธีกรรม ความฟุ่มเฟือยและกิจกรรมบันเทิง มีทัศนคติผิดในเรื่องการทำบุญ ไสยศาสตร์ กลุ่มคนที่น่าเป็นห่วงคือกลุ่มเยาวชนทั้งวัยเด็กและวัยหนุ่มสาวส่วนใหญ่ ละเลยพระศาสนา เนื่องด้วยไม่เห็นคุณค่าของการศึกษาปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร พระภิกษุส่วนใหญ่มีบทบาทในชุมชนในฐานะผู้ดำเนินพิธีกรรม พระภิกษุที่สนใจงานพัฒนาก็มักอาศัยรูปแบบการพัฒนาด้านวัตถุเป็นหลัก กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่มีอยู่แล้วในหมู่บ้านที่เข้าไปศึกษาทุกแห่งอยู่ในสภาพที่ไม่มั่นคงต่างกลุ่มต่างทำ ขาดวัตถุประสงค์และแนวทางการดำเนินงานที่พึงประสงค์ เป็นการรวมกลุ่มเพื่อรักษาวัฒนธรรมประเพณีและช่วยเหลือกิจการวัดในรูปแบบที่ผิวเผิน ไม่ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิตแก่สมาชิกที่เข้าร่วม

เมื่อประมวลสถานการณ์ข้างต้นได้แล้ว ได้กำหนด เลือกกลุ่มทดลองซึ่งมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธอยู่แล้วคือกลุ่ม เนินหย่องและวังหัว ๒ กลุ่มและกลุ่มควบคุม ๒ กลุ่ม ซึ่งมีและไม่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธคือกลุ่มหนองกันเกราและวังหิน งานทดลองได้มุ่งที่สำรวจโดยเฉพาะกลุ่มหนุ่มสาว เริ่มต้นจากการคัดเลือกปัญหาพื้นฐาน ๗ ข้อที่เห็นว่ามีความสำคัญต่อการพัฒนาจิตใจของ——ชาวบ้าน ได้แก่การขาดความรู้ในหลักธรรม ทัศนคติที่ไม่ถูกต้อง ในเรื่องการทำบุญ ไสยศาสตร์ การดื่มสุราในงานประเพณีและในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนา ชาวบ้านไม่เห็นว่าเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน คนหนุ่มสาวไม่สนใจศาสนา กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขาดความรู้พื้นฐานและไม่มีแนวทางการดำเนินงานและวัดไม่ เป็นศูนย์กลางการศึกษาปฏิบัติธรรมเท่าที่ควร

การดำเนินการทดลอง กระทำในลักษณะเป็นโครงการย่อย ๗ โครงการ สรุปได้ดังนี้คือ

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ธรรมะที่ประยุกต์ เข้าไป	วิธีการประยุกต์	ผลที่เกิดขึ้น
๑. การจัดงานวันปีใหม่ โดยไม่มีอบายมุข	<ul style="list-style-type: none"> - ทดลองจัดงานประเพณีแบบประเพณีปราศจากอบายมุข เป็นตัวอย่างแก่ชุมชน - กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธได้ร่วมทำกิจกรรมที่มีคุณค่าด้านศีลธรรมแก่ชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> - ศิล ๔ - โอวาทปาฏิโมกข์ 	<ul style="list-style-type: none"> - สื่อผ่านงานประเพณี - ปลุกความศรัทธาด้วยการตั้งสังฆะพร้อมกันจำนวนมากและการผูกสาย สิญจน์ - บรรยาย - ละคร ภาพยนตร์ 	<ul style="list-style-type: none"> - หลังจากปีใหม่งานกลุ่มทดลอง เป็นหย่องถือหลักจัดงานประเพณีที่วัดแบบประเพณีปราศจากอบายมุขมาโดยตลอด - กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธรับเอางานวันปีใหม่ เป็นงานประจำของกลุ่มที่จะจัดทุกปีโดยผลัดกัน เป็นเจ้าภาพ - ละครธรรมะที่แสดงทำให้ความนิยมการฆ่าตัวตายของคนหนุ่มสาวในท้องถิ่นลดลง - เกิดการสร้างสรรค์ละครธรรมะอีกหลาย เรื่องทดแทนการบันเทิงอื่นที่ไม่เหมาะสม - ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งไม่เห็นด้วยสร้างข่าวลือว่าคณะผู้วิจัย เป็นคอมมิวนิสต์เพิ่มอุปสรรคในการทำงาน

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ธรรมะที่ประยุกต์เข้าไป	วิธีการประยุกต์	ผลที่เกิดขึ้น
<p>๒. กสช.พิเศษ</p> <p>ประสานประโยชน์</p> <p>กับการพัฒนาวัด</p>	<p>- เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องเห็นคุณค่า</p> <p>และแนวทางการพัฒนาจิตใจใน</p> <p>งานด้านวัดที่ผสมกลมกลืน</p> <p>กันได้</p>	<p>- บุญกิริยาวัตถุ ๓</p> <p>- สังคหวัตถุ ๔</p>	<p>- ผ่านโครงการสร้างงานในชุมชน</p> <p>- ชักนำชาวบ้านปฏิบัติธรรมตามหลัก</p> <p>บุญกิริยาวัตถุ ๓ และสังคหวัตถุ ๔</p> <p>ด้วยการเสียสละสร้างถนนโดยไม่</p> <p>รับค่าจ้างแรงงานและร่วมกันรักษา</p> <p>ศีล ๔ ตลอดงาน หนึ่งสมาธิร่วมกัน</p> <p>เมื่อสิ้นสุดงาน</p>	<p>- ด้านวัตถุประสงค์ปรับปรุงและสร้างถนน</p> <p>๔ สาย รวมระยะทางประมาณ</p> <p>๓๐ ก.ม.รวมเงินที่ชาวบ้านไม่รับ</p> <p>เปลี่ยนเป็นลูกจ้างและค่าใช้จ่าย</p> <p>ที่ชาวบ้านร่วมกันเสียสละประมาณ</p> <p>๓๒๑,๒๐๐ บาท</p> <p>- ด้านจิตใจ ชาวบ้านได้เห็นคุณค่า</p> <p>และความเป็นไปได้ของการ</p> <p>ปฏิบัติศีลธรรมร่วมกันในท้องถิ่น</p> <p>- ชาวบ้านได้แสดงความสามัคคี</p>
<p>๓. การบรรพชา</p> <p>สามเณรภาคฤดูร้อน</p>	<p>- ประยุกต์หลักพุทธธรรมสู่เด็ก</p> <p>ให้มีความรู้ความเข้าใจ</p> <p>ธรรมะและเรื่องที่เกี่ยวข้อง</p> <p>พุทธศาสนา ตระหนักถึงคุณค่า</p> <p>ของวัดที่มีต่อตนเองและชุมชน</p> <p>เพิ่มขึ้น และเปลี่ยนแปลง</p> <p>ความประพฤติดีขึ้น</p>	<p>- ศีล</p> <p>- สมาธิ</p> <p>- โอวาทปาฏิโมกข์, อริยสัจ</p> <p>- บุญ, กรรม, ความกตัญญู</p> <p>- พุทธประวัติ</p>	<p>- ผ่านประเพณีบรรพชาสามเณร</p> <p>- บรรยาย</p> <p>- แบ่งกลุ่มวิเคราะห์ด้วยตนเอง</p> <p>- พิธีกรรม-การทำวัตรสวดมนต์</p> <p>- สมาธิ, จงกรม</p> <p>- สไลด์, ภาพยนต์</p>	<p>- ผู้บวชมีความรู้หลักธรรมเพิ่มขึ้น</p> <p>- เกิดความตั้งใจที่จะปรับปรุง</p> <p>ความประพฤติให้ดีขึ้นโดยเฉพาะ</p> <p>ที่เกี่ยวกับครอบครัว</p> <p>- ความประพฤติเปลี่ยนชัดเจน</p> <p>๑๓ คน, ทำได้บ้าง ๗ คน</p> <p>ดี เฉพาะตอนแรกแล้วเหมือนเดิม</p>

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ธรรมะที่ประยุกต์ เข้าไป	วิธีการประยุกต์	ผลที่เกิดขึ้น
๔. การปฏิบัติสู่ความเป็นพุทธะช่วงวิสาขะ	สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธและชาวบ้านผู้สนใจได้ศึกษาปฏิบัติธรรมอย่างจริงจัง นำกลับไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน	- สติ, ปฏิจจสมุปบาท, ทูลของพระพุทธเจ้า	- นิมนต์พระที่มีความรู้และประสบการณ์มา เป็นผู้นำการปฏิบัติธรรมมา เป็นผู้นำ - บรรยาย, ฝึกปฏิบัติ เจริญสติสมาธิ - ถวายคอบโกมหา เจาะราย - สวดคัมภีร์	- พระที่ เลี้ยงและชาวบ้านที่ช่วยและร่วมงาน ได้ศึกษาธรรม - ทางวัดถือเป็นงานประเพณีที่วัดจะพยายามทำทุกปี - ผู้เข้าอบรมส่วนใหญ่บอกว่า เรียนรู้หลักธรรมเพิ่มขึ้น รู้จักการหาจิตใจให้สงบ เกิดความตั้งใจจะทำประโยชน์ให้แก่ผู้อื่น และได้นำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ที่ใช้มากที่สุด คือ หลักธรรมเรื่องสติ
๕. การรวมกลุ่มชายทุเรียน โดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง	- ให้ชาวบ้านเห็นประโยชน์ของการรวมกลุ่มและการประกอบอาชีพที่อาศัยหลักพุทธธรรมเป็นแนวทางการดำเนินงาน	- ขรวาาธรรม ๔ ประการ	- หาดลาด ในกรุงเทพฯ - ให้ชาวบ้านที่สนใจร่วมกันตัดสินใจหาแนวทางการรวมกลุ่มโดยผู้วิจัยเสนอให้ใช้หลัก ขรวาาธรรม ๔ เป็นหลักในการทำงาน	- คำนวัดดู ชาวบ้านชายทุเรียน ได้รายได้ ๑๓๒,๓๓๕ บาท - คำนจิตใจ จากการสังเกต มีการใช้หลักขรวาาธรรม ๔ ได้ แต่จากการสัมภาษณ์ไม่เห็นผล คำนจิตใจชัดเจน

ชื่อโครงการ	วัตถุประสงค์	ธรรมะที่ประยุกต์เข้าไป	วิธีการประยุกต์	ผลที่เกิดขึ้น
๖. การทอดผ้าป่าหนังสือ	<ul style="list-style-type: none"> - ท้าชูให้วัดเป็นศูนย์กลางการศึกษาของประชาชน - พระและชาวบ้านได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม 	ธรรมทาน - การให้ความรู้ทางธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - ทำในโอกาสวันอาสาฬหบูชา ซึ่งถือเป็นวันประกาศธรรม - ประยุกต์รูปแบบประเพณีการทอดผ้าป่ามาใช้เป็นสื่อกลางทั้งในการขอและรวบรวมหนังสือ และในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญของงาน 	<ul style="list-style-type: none"> - สามารถเริ่มตั้งมุมอ่านหนังสือที่วัดเนืองหย่อง วัดหนองกัน เกรา และสำนักสงฆ์น้ำตกธรรมรส รวมจำนวนหนังสือ ๕๐๕๗ เล่ม - ชาวบ้านที่สนใจมาใช้บริการยังมีจำนวนน้อยต้องปรับปรุงต่อไป
๗. การปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - ปรับปรุงให้กลุ่มหนุ่มสาวทุกกลุ่ม วัตถุประสงค์หลักการระเบียบแนวทางการดำเนินงานแบบเดียวกัน - สมาชิกของกลุ่ม ๆ มีความรู้พุทธศาสนาพื้นฐาน เสมอกัน - กลุ่มหนุ่มสาวฯ ทุกกลุ่มสามัคคีเป็นหนึ่งเดียวกัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสนา ๔ เนื้อหา คือ หลักธรรมพื้นฐาน - เน้นการเป็นชาวพุทธที่ถูกต้องด้วยการปฏิบัติ พุทธประวัติ ศาสนพิธี - วัฒนธรรมของชาวพุทธ - ความสามัคคี 	<ul style="list-style-type: none"> - ประชุมตัวแทนของทุกกลุ่ม ๆ พร้อมผู้เกี่ยวข้อง กำหนดวัตถุประสงค์ หลักการ ฯลฯ - จัดอบรมให้ความรู้แก่สมาชิก - จัดงานรวมกลุ่ม ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> - มีวัตถุประสงค์ หลักการ ระเบียบที่ทุกกลุ่มยอมรับใช้เป็นแนวทางการดำเนินงาน - สมาชิกกลุ่ม ๆ มีความรู้พุทธศาสนาเพิ่มขึ้น - นำไปสู่การเลือกตั้งประธาน ประสานงานทุกกลุ่ม

นอกจากนี้ยังมีงานที่ไม่เป็นโครงการ คือ ประยุกต์หลักพุทธธรรมตามโอกาส เช่น ในการร่วมประชุมกับกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธการร่วมงานกับชาวบ้านในวันสำคัญทางศาสนา การเยี่ยมเยียนเฉพาะราย การกระตุ้นให้มีการตั้งสังฆะในโอกาสเข้าพรรษา เป็นต้น

ลักษณะและจำนวนการประยุกต์หลักพุทธธรรมที่แต่ละกลุ่มได้รับต่างกันดังนี้

สิ่งที่ประยุกต์ ได้รับ	เนินห้อง	วังท้าว	หนองกั้น เกรา	วังหิน
๑. การจัดงานปีใหม่	*	+	--	--
๒. กสช, พิเศษ	+	+	-	-
๓. การบวชสามเณร	+	-	-	-
๔. การปฏิบัติสู่ความเป็นพุทธะ	+	-	-	-
๕. การรวมกลุ่มสัมมาชีพ	+	-	-	-
๖. การทอดผ้าป่าหนังสือ	+	-	-	-
๗. การปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ	+	+	+	-
๘. เวลาและความสนใจใส่	++++	++	-	-
๙. มีผู้นำในด้านธรรมะ	++	+	++	++

* มีเจ้าอาวาสเป็นผู้นำ

ภายหลังการทดลองได้ประเมินผลด้วยแบบสอบถาม สรุปได้ดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

	เงินหย่อง	วังท่า	หนองกั้นเกรา	วังหิน
ผู้ตอบแบบสอบถาม, ทั้งหมด (คน)	๔๐	๔๒	๑๐๐	๖๔
ร้อยละของประชากรทั้งหมด	๑๔.๗	๑๖.๕	๑๓.๑	๕.๔
อัตราส่วนชาย หญิง (ฆราวาส)	๑ : ๑.๗	๑ : ๑.๓	๑ : ๑.๑	๑ : ๑
อัตราส่วนวัยหนุ่ม กลางคน คนแก่ของฆราวาส (๑๖-๒๕ ปี ๒๖-๔๕ ปี : > ๔๖ ปี)	๑ : ๐.๕ : ๑	๑.๕ : ๐.๕ : ๑	๒.๗ : ๒ : ๑	๑.๖ : ๓.๗ : ๑
คิด ๑) รักษาง่ายสุด ก่อนทดลอง	๓ > ๔ > ๒ > ๕ > ๑	๕ > ๓ > ๒ > ๑, ๔	๓ > ๒ > ๔ > ๑, ๕	๓ > ๕ > ๒ > ๔ > ๑
หลังทดลอง	๓ > ๕ > ๒ > ๔ > ๑	๓ > ๒ > ๔ > ๕ > ๑	๓ > ๑ > ๕ > ๔, ๒	๒ > ๓ > ๕ > ๔ > ๑
๒) รักษายากสุด ก่อนทดลอง	๑ > ๕ > ๒ > ๔ > ๓	๑ > ๕ > ๔ > ๒ > ๓	๑ > ๕ > ๑ > ๓ > ๒	๕ > ๑ > ๕ > ๓ > ๓
หลังทดลอง	๑ > ๕ > ๒ > ๕ > ๓	๑ > ๕ > ๕ > ๒, ๓	๕ > ๕ > ๑ > ๓ > ๒	๑ > ๕ > ๕ > ๒, ๓
๓) ผู้อื่นทำผิดน้อยสุด ก่อนทดลอง	๓	๒	๓	๓
หลังทดลอง	๓	๓	๓	๓
๔) ผู้อื่นทำผิดมากที่สุด ก่อนทดลอง	๕	๕	๕	๕
หลังทดลอง	๑	๕	๕	๕
๕) สาเหตุสำคัญของการต้องมีสุรา (ร้อยละ) ก่อนทดลอง	กลัวเพื่อนว่า (๓๕.๕)	คนในบ้าน..(๔๑.๕)	กลัวเพื่อนว่า(๓๒.๑๓)	กลัว..(๓๕.๐)
หลังทดลอง	คนในบ้านไม่เห็นด้วย (๓๕.๐)	ผิดประเพณี (๒๔.๒)	ผิดประเพณี (๓๐.๓)	ผิดประเพณี (๓๕.๐)

		เงินหย่อง	วังท้าว	หนองกั้นเกรา	วังหิน
สมาธิ	๖) ทำใจให้สงบ, ทอบเพิ่มขึ้น	๑๑.๔	๑๓.๔	๒.๔	๑๓.๑
ปัญญา	๗) สอนให้ทำดี, ละชั่ว, ทำใจบริสุทธิ์เพิ่มขึ้น	๒๐.๑	๑๘.๗	(ลดลง ๔๒.๑)*	๑๗.๗
	๘) แขนงพระ เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้น เพื่อความนับถือเพิ่มขึ้น	๑๕.๘ ๒๐.๔	๒๘.๓ ๑๐.๔	๓๕.๐ (ลดลง ๕.๗)	๒๘.๒ ๕.๘
	๙) เมื่อมีปัญหาสวดมนต์ถึงพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้น	๑๐.๐	๑๒...	๔.๒	(ลดลง ๗.๕)
	๑๐) ใช้ธรรมะช่วยเมื่อมีเคราะห์เพิ่มขึ้น	๑๓.๔	๘.๕	๑๖.๕	๐.๕
	๑๑) -ทำบุญเพื่อบำรุงศาสนา (หลัง-ก่อน)	๒.๒	๓๑.๗*	๓๓.๘	๐.๘
		(๔๒.๒ - ๕๐.๐)	(๖๗.๔ - ๓๕.๗)	(๖๒ - ๒๘.๒)	(๓๗.๗ - ๓๖.๘)
	-ทำบุญเพื่อระดมเงิน (หลัง-ก่อน)	๓.๓*	-๖.๘	-๑๒.๑	-๑๓.๕
		(๑๒.๒ - ๘.๙)	(๑.๑ - ๗.๙)	(๐ - ๑๒.๑)	(๑.๕ - ๑๔.๕)
	๑๒) การรักษาศีลในชีวิตประจำวันให้ผลบุญ มากที่สุด (หลัง-ก่อน)	๑๕.๕	๒๘.๕	-๓.๓	-๒๐.๕
		(๕๘.๕ - ๓๕.๕)	(๕๕.๕ - ๒๕.๕)	(๑๘.๐ - ๒๑.๓)	(๓๖.๒ - ๕๖.๖)
	๑๓) ปัญหาศาสนาเกิดจาก	-๒๖.๘*	-๑๘.๒	๕.๗	-๕.๕
	ก) คนไม่ศึกษาปฏิบัติ (หลัง-ก่อน)	(๕๐.๕ - ๖๗.๒)	(๓๒.๖ - ๕๐.๘)	(๖๕ - ๕๘.๓)	(๖๐.๘ - ๖๖.๗)
	ข) ขาดผู้สอนธรรม (หลัง-ก่อน)	๒.๑*	๕.๒	๑๕.๕	๗.๓
		(๒๕.๕ - ๒๓.๕)	(๓๖.๕ - ๒๗.๗)	(๓๑.๓ - ๑๖.๘)	(๑๕.๕ - ๘.๖)

	เงินย่อง	รังท้าว	หนองกันเกรา	วังหิน
๑๔) ชาวบ้านลดความรู้สึกท้วงมากต่อคนหนุ่มสาวลง	๖๑.๕	๔๕.๕	๓๐.๓	๗.๑
๑๕) อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านที่สำคัญ				
- ขาดความร่วมมือ (หลัง-ก่อน)	-๓.๓ (๓๕.๕-๓๘.๘)	-๑๕.๘ (๒๓.๘-๓๙.๘)	๑๓.๗ (๕๑.๐-๓๗.๓)	๘.๑ (๔๕.๕-๓๖.๘)
- คนไม่กระตือรือร้น (หลัง-ก่อน)	๓.๒ (๑๒.๒-๙.๐)	-๘.๕ (๑๐.๘-๑๙.๗)	๒๑.๔ * (๓๖.๐-๑๔.๖)	-๑.๖ (๒๖.๐-๒๗.๖)

ตารางที่ ๖๗

สรุปผลแบบสอบถามชุดที่สอง

	<u>เนียบยั้ง</u>	<u>วังหัว</u>
๑. จำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม	๘๖	๓๘
- ร้อยละของประชากรทั้งหมด	๑๗.๘	๖.๘
- อัตราส่วนชาย : หญิง (รวมรวม)	๑:๑.๕	๑:๐.๗
- อัตราส่วนวัยหนุ่ม : กลางคน : ชรา	๑.๑:๐.๘:๐.๑	๐.๕:๐.๓:๐.๑*
๒. ความเปลี่ยนแปลงในหมู่บ้าน (ร้อยละ)	๗๕.๑	๘๕.๒
- คนรู้ธรรมมากขึ้น	๖๖.๓	๖๐.๕
- คนปฏิบัติธรรมมากขึ้น	๕๕.๒	๕๒.๖
- ลดอบายมุขในชีวิตประจำวัน	๓๐.๒	๑๘.๕
- ประหยัดในการจัดงานประเพณี	๒๓.๒	๓๕.๒
๓. งานวิจัยเป็นที่ยอมรับ (ร้อยละ)	๗๕.๖	๘๖.๘
๔. งานวิจัยจำเป็นต่อการพัฒนาจิตใจ (ร้อยละ)	๕๕.๒	๕๕.๗
๕. ประโยชน์ของการจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ		
- ช่วยพัฒนาจิตใจคนหนุ่มสาว	๓๖.๗	๕๒.๘
- ศึกษา เข้าใจธรรมะมากขึ้น	๑๘.๕	๑๗.๘
- ช่วยพัฒนาจิตใจคนทุกวัย	๑๕.๓	๓.๖
- ช่วยรักษาประเพณี ศาสนพิธี	๐	๑๕.๓
- ช่วยลดอบายมุข	๑๐.๒	๗.๑
๖. ชอบผู้วิจัย	๕๓.๐	๘๕.๒
เหตุผล - เสียสละเพื่อส่วนรวม	๑๘.๖	๓๑.๖
- ช่วยพัฒนาจิตใจ พัฒนาประเทศ	๑๕.๐	๑๓.๒
๗. ความชอบผู้ช่วยวิจัย	๗๕.๑	๘๖.๘
เหตุผล - เสียสละไม่เห็นแก่เหนื่อย	๑๑.๖	-
- ทำให้หมู่บ้านเจริญ	๕.๗	๑๕.๘
๘. มีผลเสียจากงานวิจัย	๑๒.๘	๑๕.๘

สรุปผลจากแบบสอบถามชุดที่ ๑ จะเห็นว่าจำนวนผู้ตอบแบบสอบถาม เนินหย่อง > รั้งหว้า > หนองกันเกรา > รั้งหิน ตั้งแต่ร้อยละ ๑๘.๗ - ๕.๕ ของประชากรทั้งหมู่บ้าน เมื่อดูอัตราส่วนชาย : หญิงจะเห็นว่าเนินหย่องมีหญิงตอบมากกว่า อีก ๓ หมู่บ้านหญิงกับชายพอกัน รายของผู้ตอบแบบสอบถาม เนินหย่องและรั้งหว้าคล้ายคลึงกัน เพียงแต่รั้งหว้ามีคนวัยหนุ่มสาว (๑๖ - ๒๕ ปี) ตอบมากกว่าเกือบ ๒ เท่าของคนวัยอื่น ส่วนหนองกันเกราและรั้งหินมีคนตั้งแต่ อายุ ๔๖ ปีขึ้นไปตอบน้อยที่สุด คนวัย ๑๖ - ๔๕ ปี ของหนองกันเกราและรั้งหินมีอัตราส่วน มากกว่าเนินหย่องและรั้งหว้า

ในเรื่องการรักษาศิล ได้แสดงลำดับจากมากไปหาน้อย ศิลที่รักษาง่ายที่สุด เนินหย่องตอบลำดับข้อของศิลปินก่อนและหลังการทดลองเหมือนกัน มีศิลป์ข้อ ๓ เป็นอันดับหนึ่ง ส่วนรั้งหินสลับศิลป์ข้อ ๒ ซึ่งอยู่กลางมาอยู่ลำดับแรก รั้งหว้าและหนองกันเกราสลับลำดับที่ค่อนข้าง มาก เพียงแต่หนองกันเกราศิลข้อ ๓ ยังเป็นลำดับ ๑ เหมือนเดิม

ศิลปินที่รักษายากที่สุด เนินหย่องและรั้งหว้าตอบลำดับก่อนและหลังการทดลองเหมือนกัน ที่น่าแปลกใจคือ ลำดับศิลป์ที่ยากที่สุด เรียงลำดับสลับตรงกันข้ามกับศิลป์ที่ง่ายที่สุด ตัวอย่าง เช่น เนินหย่องมีลำดับของศิลปินที่รักษาง่ายที่สุด ๓ > ๔ > ๒ > ๕ ส่วนศิลป์ที่รักษายากที่สุด ๑ > ๔ > ๒ > ๕ > ๓ ส่วนหนองกันเกรามีการสลับที่ของศิลป์ข้อ ๑ และ ๔ รั้งหินสลับเพียงข้อ ๕ จากลำดับแรกมาอยู่กลางก่อนและหลังการทดลอง

ศิลปินที่ผู้ตอบ เห็นว่าชาวบ้านทำผิดน้อยสุดก่อนและหลังการทดลองเป็นศิลป์ข้อ ๓ มากสุดเป็น ศิลป์ข้อ ๔

สาเหตุของการที่ต้องมีสุรา ก่อนการทดลอง เหตุผลเพราะเกรงเพื่อนว่าตระหนี่ ประมาณร้อยละ ๓๐ ใน ๓ หมู่บ้าน มีเพียงรั้งหว้าที่เพราะคนในบ้านไม่เห็นด้วยประมาณร้อยละ ๔๐ ภายหลังจากทดลอง ความเห็นของ ๓ หมู่บ้านเพราะกลัวผิดประเพณี โดยหนองกันเกรามีคำตอบ มากที่สุดร้อยละ ๗๐.๓ มีเพียงเนินหย่องหมู่บ้านเดียวที่เกรงว่าคนในบ้านไม่เห็นด้วยร้อยละ ๓๕.๐

เป้าหมายของการทำสมาธิ ทุกหมู่บ้านเข้าใจและให้คำตอบที่ถูกต้องหลังการทดลองเพิ่มขึ้น โดยรั้งหว้าและรั้งหินใกล้เคียงกันร้อยละ ๑๓.๕ และ ๑๓.๑ ตามลำดับ รองลงมาคือ เนินหย่องร้อยละ ๑๑.๕ ส่วนหนองกันเกราคำตอบ เรียกได้ว่าคงเดิม (เพิ่มร้อยละ ๒.๕)

ในด้านปัญญา ความเข้าใจคำสอนพุทธศาสนา ที่สอนให้ทำดีละชั่ว ทำใจบริสุทธิ์เพิ่มขึ้น
ทุกหมู่บ้านยกเว้นหนองกันเกรา ที่ลดลงมากถึงร้อยละ ๔๖.๑ เนินหย่องเพิ่มมากที่สุดร้อยละ ๒๐.๑
อีก ๒ หมู่บ้านแม้จะน้อยกว่าเนินหย่องแต่ไม่นับสำคัญ

การแขวนพระเพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้นทุกหมู่บ้านโดยหนองกันเกรามากที่สุด
ร้อยละ ๓๕.๐ เนินหย่องน้อยที่สุดร้อยละ ๑๔.๘ เหตุผลที่แขวนพระเพื่อความนับถือเพิ่มขึ้นใน
๓ หมู่บ้านคือ เนินหย่อง รังหว่า และรังหิน ร้อยละ ๒๐.๘, ๑๐.๔ และ ๕.๔ หรืออัตราส่วน
๓.๕:๑.๘ :๑ มีเพียงหนองกันเกราที่ลดลงร้อยละ ๕.๗

การปฏิบัติจนเมื่อมีปัญหา ชาวบ้าน ๓ หมู่บ้านแรก สวดมนต์ถึงพระพุทธเจ้าเพิ่มขึ้น
อัตราส่วนประมาณ ๒ : ๓ : ๑ มีเพียงรังหินที่ลดลงร้อยละ ๗.๔ เมื่อมีปัญหาชาวบ้าน ๓ หมู่-
บ้านแรกใช้ธรรมะช่วยเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๕ , ๘.๕ และ ๑๖.๕ ตามลำดับ ส่วนรังหินคงเดิม

จุดมุ่งหมายของการทำบุญ ทุกหมู่บ้านให้คำตอบ เพื่อบำรุงศาสนาเพิ่มขึ้นโดยรังหว่า
และหนองกันเกราเพิ่มขึ้นร้อยละ ๓๑.๗ และ ๓๓.๘ ตามลำดับ ขณะที่รังหินและเนินหย่องแทบ
ไม่เปลี่ยนแปลง แต่ถ้าดูร้อยละของคำตอบจะพบว่าก่อนทดลอง เนินหย่องร้อยละ ๕๐ ครอบครัวยุ
และมากที่สุด ๔ หมู่บ้าน ส่วนรังหินร้อยละ ๓๖.๘ การทำบุญเพื่อละความโลภมีเพียงเนินหย่อง
ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ ๓.๓ นอกนั้นลดลงร้อยละ ๖.๘, ๑๒.๑, ๑๓.๕ ตามลำดับ

การรักษาศีลในชีวิตประจำวัน เนินหย่องและรังหว่าเห็นว่าเป็นการกระทำที่ให้ผลบุญมาก
ที่สุดเพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๔.๕ และ ๒๙.๕ ตามลำดับ (อัตราส่วน ๑ : ๒) ขณะที่หนองกันเกราและ
รังหินลดลงร้อยละ ๓.๓ และ ๒๐.๕ ตามลำดับ

ในด้านปัญหาศาสนา ที่สำคัญที่สุดคือ การที่คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติ ก่อนการทดลอง
ทุกหมู่บ้านให้คำตอบเกินร้อยละ ๕๐ หลังการทดลองมีเพียงหนองกันเกราที่ตอบข้อนี้เพิ่มขึ้น
ร้อยละ ๕.๗ อีก ๓ หมู่บ้านลดลงร้อยละ ๒๖.๘, ๑๘.๒ และ ๕.๕ ตามลำดับ (อัตราส่วน ๕.๕ :
๓ : ๑) บัณฑิตรอลงไปคือชาตผู้สอนธรรม ก่อนและหลังการทดลอง รังหินชาตผู้สอนธรรมน้อยสุด

ทุกหมู่บ้านมีคำตอบเพิ่มขึ้นหลังการทดลอง หนองกั้นเกรา > วังหว่า > วังหิน > เนินหย่อง
หรือเพิ่มขึ้นเป็นอัตราส่วน ๖.๕ : ๔.๔ : ๓.๕ : ๑

ความรู้สึกที่ชาวบ้านมีต่อคนหนุ่มสาวในเรื่องความเสื่อมทางศีลธรรม ความเป็นห่วงมากลดลง
ทุกหมู่บ้าน เนินหย่องมากที่สุดร้อยละ ๖๑.๕ น้อยสุดคือวังหินร้อยละ ๗.๑ มีอัตราส่วน
๘.๗ : ๖.๔ : ๔.๓ : ๑ หรือประมาณ ๔ : ๖ : ๔ : ๑

อุปสรรคในการพัฒนาหมู่บ้านที่สำคัญคือขาดความร่วมมือ หนองกั้นเกราและวังหิน
เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๗ และ ๘.๑ ขณะที่เนินหย่องและวังหว่าลดลงร้อยละ ๓.๓ และ ๑๕.๙
หรือ ๑ : ๔.๘ ส่วนอุปสรรคเนื่องจากคนไม่กระตือรือร้น เนินหย่องเพิ่มเพียงร้อยละ ๓.๒
หนองกั้นเกราเพิ่มร้อยละ ๒๑.๔ ขณะที่วังหว่าและวังหินลดลงร้อยละ ๘.๙ และ ๑.๖ ตาม
ลำดับ (หรือ ๔.๔ : ๑) แต่ถ้าดูร้อยละของคำตอบจะพบว่า ก่อนการทดลองคนที่เนินหย่องไม่
กระตือรือร้นร้อยละ ๔.๐ ขณะที่วังหินร้อยละ ๒๗.๖ หลังการทดลองเนินหย่องร้อยละ ๑๒.๒
ขณะที่วังหินร้อยละ ๒๖.๐ ในทำนองเดียวกัน หนองกั้นเกราก่อนและหลังการทดลองร้อยละ
๑๔.๖ และ ๓๖.๐ ซึ่งมากกว่าเนินหย่อง สำหรับเนินหย่องและวังหว่ามีร้อยละของคำตอบไม่
แตกต่างกันมาก

แบบสอบถามชุดที่ ๒ เพื่อประมวลข้อมูลที่เกิดจากผลกระทบของงานวิจัยต่อความ
เปลี่ยนแปลงในด้านศีลธรรม ประเพณีของชาวบ้านเฉพาะกลุ่มทดลอง ๒ กลุ่มคือ เนินหย่อง
และวังหว่า มีผู้ตอบแบบสอบถาม ๘๖ และ ๓๘ คนคิดเป็นร้อยละ ๑๗.๙ และ ๖.๘ ของประชากร
ทั้ง ๒ หมู่บ้านตามลำดับ อัตราส่วนชาย : หญิงของเนินหย่องมากกว่าวังหว่า วัยของผู้ที่ตอบก็
แตกต่างกัน เนินหย่อง ๓ วัยพอ ๆ กัน ขณะที่วังหว่าถึง ๔๕ ปี มีอัตราส่วนน้อยกว่าผู้ตอบ
ที่อายุมากกว่า ๔๖ ปี ในหมู่บ้านวังหว่า (๐.๕ : ๐.๓ : ๑)

ความเปลี่ยนแปลงได้เกิดขึ้นในหมู่บ้านเนินหย่องและวังหว่าร้อยละ ๗๙.๑ และ ๘๔.๒
ตามลำดับ คือมีคนรู้ธรรมมากขึ้นมากกว่าร้อยละ ๖๐ คนปฏิบัติธรรมมากขึ้นมากกว่าร้อยละ ๔๐

ลดอบายมุขในชีวิตประจำวัน ๓๐.๒ และ ๑๘.๔ ประหยัดในการจัดงานประเพณี ๒๓.๒ และ ๓๔.๒ ตามลำดับ

งานวิจัยที่หานี้ เป็นที่ยอมรับและเห็นว่าจำเป็นต่อหมู่บ้านค่อนข้างสูง ยอมรับ ร้อยละ ๗๕.๖ และ ๘๖.๘ จำเป็น ๔๔.๒ และ ๔๔.๗ ตามลำดับ

การจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธมีประโยชน์ลำดับแรกทั้ง ๒ หมู่บ้านคือ ช่วยพัฒนา จิตใจคนหนุ่มสาวร้อยละ ๓๖.๗ และ ๔๒.๘ ตามลำดับ ช่วยกระตุ้นให้มีการศึกษาและเข้าใจ ธรรมะมากขึ้นร้อยละ ๑๘.๔ และ ๑๗.๘ ตามลำดับ ที่ให้ความเห็นสลับกันคือ เนินหย่อง บอกว่าช่วยพัฒนาจิตใจคนทุกวัยร้อยละ ๑๔.๓ รั้งหัว้าเพียง ๓.๖ แต่เนินหย่องไม่ได้ตอบ เรื่องช่วยรักษาประเพณีและศาสนพิธี ขณะที่รั้งหัว้าตอบร้อยละ ๑๔.๓ นอกจากนี้ยังช่วย ลดอบายมุขทั้ง ๒ หมู่บ้านร้อยละ ๑๐.๒ และ ๗.๓ ตามลำดับ

ความรู้สึกชอบผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยมีประมาณร้อยละ ๘๐ ขึ้นไป สำหรับเนินหย่อง ชอบผู้วิจัยร้อยละ ๘๓ แต่เพียงประมาณร้อยละ ๕๐ แสดงเหตุผลที่ชอบส่วนหนึ่งคือ เสียสละ เพื่อส่วนรวมร้อยละ ๑๘.๖ ช่วยพัฒนาจิตใจคนและพัฒนาประเทศร้อยละ ๑๔.๐ ส่วนรั้งหัว้า ชอบผู้วิจัยร้อยละ ๔๘.๒ ผู้ตอบส่วนใหญ่ให้เหตุผลจึงทำให้คำตอบมากกว่าเนินหย่อง เช่น เสียสละเพื่อส่วนรวมร้อยละ ๓๑.๖ ช่วยพัฒนาจิตใจพัฒนาประเทศ ๑๓.๒ พุศดี ใจดี ไม่ถือตัว มีคุณธรรมร้อยละ ๒๑.๑ และอื่น ๆ อีก ส่วนผู้ช่วยวิจัยชอบร้อยละ ๗๘.๑ และ ๘๖.๘ ตาม ลำดับ เหตุผลเช่นเสียสละไม่เห็นแก่เหนียวร้อยละ ๑๑.๖ สำหรับเนินหย่อง ทำให้หมู่บ้านเจริญ ร้อยละ ๔.๗ และ ๑๔.๘ ตามลำดับ

ลำดับสุดท้ายคือผลเสียของงานวิจัย เนินหย่องและรั้งหัว้าตอบว่ามีเพียงร้อยละ ๑๒.๘ และ ๑๔.๘ ตามลำดับ

อย่างไรก็ดี อยากรจะเห็นว่าจำนวนผู้ตอบของเนินหย่องมากกว่ารั้งหัว้าสองเท่า เนินหย่องหญิงตอบมากกว่าชาย รั้งหัว้าชายตอบมากกว่าหญิง การกระจายของวัยก็ไม่ เท่ากันในรั้งหัว้า แม้กระนั้นความแตกต่างโดยส่วนใหญ่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

บทวิจารณ์

จากการทำงานวิจัยได้พบว่า การทำงานวิจัยในรูปการทดลองที่เกี่ยวข้องกับคนโดยเฉพาะ ในลักษณะที่เป็นชุมชนรวมมีปัญหาในเรื่องการควบคุมตัวแปรมาก แตกต่างกับงานที่ทำในสัตว์ทดลอง ซึ่งสามารถควบคุมตัวแปรได้มาก รวมทั้งสามารถกำหนดจำนวนตัวอย่างที่ศึกษาได้ชัดเจน แต่คนมีสภาพแตกต่างกันในด้านการศึกษา อาชีพ สภาพแวดล้อม การได้รับอิทธิพลจากผู้อื่นหรือสิ่งอื่น ดังนั้นจึงมีผลเหตุของการเปลี่ยนแปลงความรู้ ทัศนคติ พฤติกรรม ได้หลายประการ ดังปรากฏในกรณีกลุ่มศึกษาดังต่อไปนี้

๑. ปัญหาการควบคุมกลุ่ม

ในการดำเนินงานทดลอง ผู้วิจัยไม่สามารถควบคุมกลุ่มทดลองวังหว่าและกลุ่มควบคุม หนองกันเกราให้อยู่ในฐานะกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุมตาม เกณฑ์ที่กำหนด ในกรณีกลุ่มวังหว่า ผู้วิจัยไม่สามารถทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรมได้เท่ากับกลุ่มเนินหย่อง เนื่องจากปัญหาเรื่องเวลา ผู้วิจัยใช้เวลามากขึ้นในการสร้างความศรัทธาและความสัมพันธ์กันในหมู่บ้านทั้งพระและฆราวาสที่เนินหย่องต้องทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่มากพอที่จะทำให้ชาวบ้านซึ่งมีความไม่ไว้วางใจ จากข่าวลือว่าคณะผู้วิจัยเป็นคอมมิวนิสต์เปลี่ยนมาไว้วางใจและยอมรับดังเช่น การจัดงานบวชสามเณรภาคฤดูร้อนที่วัดเนินหย่องเป็นต้น ประกอบกับคณะผู้วิจัยมีเพียง ๓ คน จึงไม่มีเวลาพอที่จะทำงานทั้ง ๒ กลุ่มได้ในปริมาณและคุณภาพที่เท่ากัน จึงได้ตัดสินใจเลือกทดลองที่เนินหย่องก่อน ในกรณีกลุ่มหนองกันเกรา ซึ่งตั้งใจจะให้ เป็นกลุ่มควบคุมที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธแบบที่ผู้วิจัยไม่เข้าไปเกี่ยวข้องเลย แต่เนื่องจากเกิดปัญหาสำคัญขึ้นในกลุ่มที่มีผลกระทบต่อความเจริญของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม ผู้วิจัยจึงจำเป็นต้องเข้าไปปรับปรุงกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ การควบคุมไม่ได้นี้เป็นเหตุให้กลุ่มเนินหย่อง วังหว่า และหนองกันเกรา ได้รับการประยุกต์หลักพุทธธรรมจากงานวิจัยเข้าไปไม่เท่ากัน

ในด้านความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นภายหลังการทดลอง ปรากฏว่าในหลายหัวข้อที่วังหิน มีความเปลี่ยนแปลงพอ ๆ กันหรือดีกว่าเนินหย่องเล็กน้อย เช่น เป้าหมายของสมาธิการแขวนพระ ระลึกถึงพระพุทธเจ้า การพัฒนาชุมชนเป็นการพัฒนาที่ให้ผลบุญมากที่สุด การรักษาศีลในชีวิตประจำวัน มากกว่าเนินหย่องถึงร้อยละ ๒๒ ชาดผู้สอนธรรมน้อยที่สุด ชาดความร่วมมือในการพัฒนาหมู่บ้านพอกัน

ในเรื่องนี้มีเหตุผลที่อธิบายได้ว่า เป็นผลจากวังหินมีสภาพด้านศาสนา ศีลธรรมก่อนการทดลอง ที่อยู่แล้วหลายประการ ที่ชัดเจนก็คือ การศึกษา วังหินกลุ่มผู้ตอบ ไม่มีใครไม่ได้รับการศึกษาจบชั้น ป. ๔ น้อยกว่าเนินหย่องร้อยละ ๒๔.๓ จบชั้น ป.๔ - ๗ มากกว่าเนินหย่องร้อยละ ๘.๓ จบชั้น มัธยมศึกษามากกว่าเนินหย่องร้อยละ ๒๑.๐ จบอุดมศึกษามากกว่าเนินหย่องร้อยละ ๑๑.๕ ส่วนการศึกษาทางธรรมฆราวาส ไม่ได้ศึกษาเพียงร้อยละ ๖๐.๓ ขณะที่เนินหย่องร้อยละ ๘.๖ ต่างกันประมาณ ร้อยละ ๓๐ มีนิกัธรรมตรีร้อยละ ๓๐.๒ ขณะที่เนินหย่องมีเพียง ๘.๐ มีนิกัธรรมโท ร้อยละ ๖.๔ ขณะที่เนินหย่องมี ๖.๒ มีนิกัธรรมเอกร้อยละ ๓.๒ ขณะที่เนินหย่องไม่มี

ยิ่งกว่านั้น จำนวนพระของวังหิน ๖ รูป เนินหย่อง ๔ รูป การศึกษาทางโลก วังหินมีพระ ที่จบชั้นมัธยมมากกว่า ๒ รูป การศึกษาทางธรรมมีนิกัธรรมเอก และนิกัธรรมโทอย่างละ ๒ รูป ขณะที่เนินหย่องไม่มีเลย วังหินมีการจัดการศึกษาให้แก่พระสงฆ์เสมอโดยเฉพาะในช่วง เข้าพรรษา เนินหย่องไม่สามารถทำได้

ในด้านอาชีพของฆราวาส วังหินค้าขาย รับราชการ และทำสิ่งศึกษามากกว่าเนินหย่อง ทำสวนยาง และสวนผลไม้ น้อยกว่าคือ ร้อยละ ๔๖.๐ ขณะที่เนินหย่องมีอาชีพทำสวนยาง และ สวนผลไม้เป็นอาชีพหลัก ร้อยละ ๓.๔ จึงอาจเป็นเหตุผลที่เนินหย่องมีเวลาน้อย ในการศึกษาทาง โลกและทางธรรมและมีการติดต่อสื่อสารกับสังคมนอกหมู่บ้านน้อยกว่าวังหิน ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นตลาด อยู่ริมถนนใหญ่

ในด้านปัญหาทางศาสนา วังหินชาดผู้สอนธรรม ร้อยละ ๘.๖ ซึ่งเป็นคำตอบที่น้อยที่สุด ๔ หมู่บ้าน คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติร้อยละ ๖๖.๗ พอ ๆ กับเนินหย่อง ใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือร้อยละ ๑๘.๔ พอ ๆ กับวังท้าว

การศึกษาทางโลกของขรราวาสรับว่ามีผู้จบมัธยมและอุดมศึกษา ๖ ใน ๔๔ คน หรือ ร้อยละ ๑๓.๓ ติกว่าเนินหย่องซึ่งมีประมาณ ๒.๕ แต่การศึกษาทางธรรมพอ ๆ กัน การศึกษาของพระที่วังท้าวติกว่าเนินหย่องเล็กน้อย มีนิกธรรมโท ๑ รูป ในค้ำอาชีพล้ายคสังกัน

ส่วนหนองกันเกรามีผู้จบชั้น ป. ๔ น้อยกว่าเนินหย่องร้อยละ ๑๕.๔ มัธยมมากกว่า ร้อยละ ๔.๕ มีนิกธรรมตรีน้อยกว่าเนินหย่อง มีนิกธรรมโท นิกธรรมเอก ๓ จาก ๔๔ หรือประมาณร้อยละ ๓ ขณะที่เนินหย่องไม่มีนิกธรรมโทและเอก การศึกษาของพระที่หนองกันเกรามีนิกธรรมโท ๑ รูป ใน ๒ รูป ขณะที่เนินหย่องไม่มี

โดยสภาพทั่วไปพื้นฐานการศึกษาของเนินหย่องค่อนข้างด้อย คนไม่ได้รับการศึกษาทางธรรมถึงร้อยละ ๕๐ นิกธรรมตรีไม่ถึงร้อยละ ๑๐ นิกธรรมเอกไม่มี พระที่เนินหย่องไม่มีรูปไปกิจบวชชั้นมัธยม มีนิกธรรมตรีเพียง ๑ ใน ๕ รูป นิกธรรมโท นิกธรรมเอกไม่มี ปัญหาศาสนาในหมู่บ้านของเนินหย่องมีผู้ไม่สนใจศึกษาปฏิบัติก่อนการทดลองถึงร้อยละ ๖๗.๒ ซึ่งมากที่สุด ใน ๔ หมู่บ้าน ขาดผู้สอนธรรมด้อยพอ ๆ กับเนินหย่อง นอกจากนั้นมีเพียงปัญหาศาสนา คนไม่สนใจศึกษาปฏิบัติร้อยละ ๕๐.๘ ซึ่งน้อยกว่าเนินหย่อง ขาดผู้สอนธรรมร้อยละ ๒๗.๗ ซึ่งเป็นลำดับหนึ่งของหมู่บ้าน ศาสนาถูกใช้เป็นเครื่องมือร้อยละ ๑๘.๕ ขณะที่เนินหย่องเพียง ร้อยละ ๗.๘ หมู่บ้านหนองกันเกราลักษณะด้อยที่ชัดเจน คือมีพระเพียง ๒ รูป ในขณะที่จำนวนประชากรอายุเกิน ๑๖ ปี ขึ้นไปมากที่สุด ใน ๔ หมู่บ้าน คือ ๗๖๐ คน เนินหย่องเพียง ๔๘๑ คน ขณะที่อัตราส่วนของพระต่อคนที่มีอายุเกิน ๑๖ ปีขึ้นไป ๑ : ๗๖ สำหรับเนินหย่อง แต่หนองกันเกรามีอัตราส่วน ๑ : ๓๘๐ ส่วนอีก ๒ หมู่บ้านมีอัตราส่วนใกล้เคียง ๑ : ๑๓๔ และ ๑ : ๑๒๒ สำหรับวังท้าวและวังหินตามลำดับ ฉะนั้นเห็นได้ชัดเงินจากอัตราส่วนนี้ว่าทำไมหนองกันเกราจึงมีการเปลี่ยนแปลงในทางที่ถูกต้องตามหลักศาสนาอย่างน้อยที่สุดใน ๔ หมู่บ้าน

โดยสรุปในการทำงานพัฒนาศีลธรรมและจิตใจของชาวชนบทขึ้นอยู่กับตัวแปรที่สำคัญต่าง ๆ ได้แก่ การยอมรับปัญหาของคนในท้องถิ่นว่ามีอยู่จริงและจำเป็นต้องแก้ไข, บทบาทของผู้นำทั้งฝ่ายพระและฆราวาส, การศึกษาของพระและฆราวาส, ทัศนคติความเชื่อที่ฝังแน่นมาแต่เดิม, การปรับตัวปรับความเป็นอยู่และภาษาของผู้วิจัยให้สอดคล้องกับชาวชนบท และประการสุดท้าย ผู้วิจัยจะต้องแสดงเจตนาว่าผลของงานทั้งหมดคนนำประโยชน์สุขมาให้แก่ชาวบ้านโดยสุจริตใจ

๒. ปัญหาในการทำงาน

๒.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคน เป็นงานที่ทำได้ยากเพราะไม่สามารถควบคุมตัวแปรได้ทั้งหมด เหมือนกับงานที่ทดลองในสัตว์ และในบางกรณีก็ไม่สามารถควบคุมวิธีการดำเนินงานให้เป็นไปตามที่กำหนดในหลักวิชาการได้ ตัวอย่างเช่น กลุ่มที่เลือกไว้ให้เป็นกลุ่มควบคุมประเภทมีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ แต่ในระหว่างการทดลองได้เกิดปัญหาการเมืองมาแทรกแซงกลุ่มควบคุม นั้น ซึ่งจะมีผลกระทบต่ออนาคตของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม และต่อชาวบ้านหลายหมู่บ้าน เพื่อเห็นแก่ประโยชน์ของชาวบ้าน ผู้วิจัยก็ต้องเข้าไปช่วยแก้ไขปัญหามลสืบเนื่องที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดการรวมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทั้งหมดเข้าด้วยกัน มีการร่วมพิจารณาวางวัตถุประสงค์หลักการดำเนินงานของกลุ่มใหม่ ยอมรับการอบรมวางพื้นฐานแก่สมาชิกกลุ่ม และที่สุดท้ายมีการเลือกตั้งผู้นำประสานทุกกลุ่ม ส่วนของงานวิชาการทำให้ไม่สามารถประเมินได้ชัดเจน ถึงผลของการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้าไปในกลุ่มทดลอง อย่างไรก็ตามผู้วิจัยเห็นว่าในกรณีที่ต้องเลือกระหว่างผลประโยชน์ที่ชาวบ้านได้รับ กับผลประโยชน์ทางวิชาการควรจะเลือกผลประโยชน์ของชาวบ้านก่อน หลักการดังกล่าวน่าจะถือเป็นจริยธรรมของนักวิจัยที่ทำงานวิจัยเกี่ยวกับคน

๒.๒ เนื่องจากงานวิจัยนี้เป็นการทดลองทำในเวลา ๑ ปี ความเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้นเป็นส่วนใหญ่ ก็ไม่อาจยืนยันถึงการดำรงอยู่ของผลนี้ในอนาคต ถ้าจะประเมินให้เห็นผลจริงควรที่จะติดตามประเมินผลต่อเนื่องอย่างน้อยในช่วง ๕ ปี หลังการทดลอง

๒.๓ ถึงแม้ว่าคณะผู้วิจัยจะได้อุทิศเวลาอย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีกับชาวบ้านแต่ช่วงระยะเวลาเพียง ๑ ปี สามารถทำได้เพียงกับกลุ่มชาวบ้านที่เห็นด้วย ไม่มีเวลาเพียงพอสำหรับการปรับความเข้าใจกับกลุ่มชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วย หรือ เพิ่มความเข้าใจกับกลุ่มชาวบ้านที่รู้สึกเฉยต่องานวิจัยนี้

๒.๔ ปัญหาในการเก็บข้อมูล

ก. ชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ชอบตอบแบบสอบถาม โดยเฉพาะคำถามเปิด ซึ่งอาจเนื่องมาจากชาวบ้านขาดการศึกษาต่อเนื่อง จึงขาดความมั่นใจในการเขียนหนังสือ หรืออาจเกรงว่าจะตอบผิด

ข. ในบางกรณีไม่สามารถเก็บข้อมูลจากชาวบ้านได้โดยตรง เช่น ในกรณีการเก็บข้อมูลประเมินผลการบรรพชาสามเณร ของกลุ่มควบคุมเจ้าอาวาสยืนยันว่า จะเป็นผู้นำแบบสอบถามไปให้ผู้เคยบวชสามเณรเอง หรือในกรณีการเก็บข้อมูลภายหลังการทดลองผู้ใหญ่ของหมู่บ้าน กลุ่มวังหินรับอาสาไปให้ชาวบ้านตอบเอง โดยมีเหตุผลว่าชาวบ้านไม่สะดวกที่จะมารวมกลุ่มกันตอบ

ค. จำนวนของคณะผู้วิจัยและเวลาที่มีทำให้ไม่สามารถใช้วิธีการเก็บข้อมูลในรูปแบบที่เห็นว่าเหมาะสมที่สุดกับชาวบ้าน คือ วิธีการสนทนาได้ในทุกกรณีและทุกราย

๒.๔ สถานที่ตั้งของบ้านเรือนที่ผู้วิจัยเข้าไปทำงานอยู่ห่างไกลกันทำให้ไม่สะดวกสำหรับผู้วิจัยที่จะไปเก็บข้อมูลหรือติดต่อชาวบ้าน และไม่สะดวกสำหรับชาวบ้านในการมาร่วมกิจกรรม

๒.๖ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีอาชีพทำสวนทำไร่ ซึ่งต้องใช้เวลาในการทำงานตลอดวัน และมีงานที่ต้องทำเกือบตลอดปีจึงไม่สะดวกในการจัดกิจกรรมที่มากพอ สำหรับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับการจัดกิจกรรมคือ ช่วงโอกาสงานประเพณีพุทธศาสนา เช่น วันพระวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งชาวบ้านมาร่วมอยู่แล้ว หรือในช่วงกลางคืน ซึ่งก็มีเวลาน้อยเกินไป

๓. ปัจจัยที่ช่วยให้งานสำเร็จ

๓.๑ นโยบายของรัฐในด้านการพัฒนาจิตใจตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคม ฉบับที่ ๕ มีผลทำให้งานวิจัยได้รับการยอมรับและสนับสนุนจาก เจ้าหน้าที่ของรัฐทุกระดับตั้งแต่ระดับจังหวัดจนถึงระดับหมู่บ้าน

๓.๒ การได้รับความสนับสนุนจากฝ่ายวิจัยของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในด้านงบประมาณ และการแนะนำผู้วิจัยต่อเจ้าหน้าที่ท้องถิ่นช่วยให้ผู้วิจัยสามารถทำงานตามเป้าหมายได้

๓.๓ มีเจ้าหน้าที่ของรัฐทั้งในระดับสูงและระดับท้องถิ่นที่เข้าใจสนใจ และจริงจัง ต่องานพัฒนาด้านนี้ได้ให้ความสนับสนุน เช่น เลขาธิการนายกรัฐมนตรีได้ให้ความสนับสนุนทดลองการประสานประโยชน์จิตใจและวัตถุในโอกาสการสร้างงานในชนบท นายอำเภอแกลงได้ช่วยทั้งในการสร้างความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยกับชาวบ้าน การกระตุ้นให้ชาวบ้านกระตือรือร้น การให้กำลังใจ ให้การช่วยเหลือและช่วยแก้ปัญหาทุกทางที่สามารถทำได้

๓.๔ เจ้าอาวาส ของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าอาวาส วัดกลุ่มทดลอง ทั้งที่เป็นหย่องและวังหว่า ได้ให้การสนับสนุนอย่างเต็มความสามารถ นับเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้งานวิจัยดำเนินไปได้ด้วยดี

๓.๕ มีคนในหมู่บ้านของกลุ่มทดลอง ๗ คน ที่มีพื้นฐานความรู้ ความสนใจด้านธรรมะ มีจิตใจและความพร้อมที่จะทำงานเสียสละเพื่อการพัฒนาชุมชน ด้านศาสนา และศีลธรรม ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง

๓.๖ คณะผู้วิจัย ได้ใช้เวลาและใส่ใจกับการดำเนินงานอย่างเต็มที่ นอกจากเข้าร่วมกิจกรรมที่จัด เป็นโครงการในงานวิจัยแล้วยังได้ร่วมกิจกรรมอื่นของชาวบ้านทั้งส่วนบุคคลและ ส่วนชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ตลอดช่วงงานวิจัย เพื่อสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

กล่าวได้ว่างานทดลองประยุกต์หลักพุทธธรรม ใช้ในการพัฒนาชาวชนบทนี้ สำเร็จได้ ด้วยการประสานความร่วมมือ และเกื้อกูลระหว่างรัฐระดับสูง และระดับท้องถิ่น วัด ชุมชน และคณะผู้วิจัย

ผลที่สืบเนื่องจากงานวิจัย

หลังจากที่งานวิจัยได้สิ้นสุดลงเมื่อเดือนตุลาคม ๒๕๒๕ ในช่วงระหว่างเลือกพฤศจิกายน ๒๕๒๕ ถึงมีนาคม ๒๕๒๖ ได้มีผลงานสืบเนื่องจากงานวิจัย ดังนี้คือ

๑. ผลที่เกิดภายในหมู่บ้านที่มีกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

๑.๑ วันที่ ๕ ธันวาคม ๒๕๒๕ กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเนินหย่องได้ร่วมกันปรับปรุงถนน และจัดหาอุปกรณ์ เช่น ไม้สำหรับการสร้างสะพาน แก่หมู่บ้าน และกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธวัดเจริญสุข ได้ร่วมกันปรับปรุงบริเวณป่าสาธารณะของหมู่บ้าน

๑.๒ วันที่ ๑ มกราคม ๒๕๒๕ กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธทุกกลุ่มได้ร่วมกันจัดงานวันปีใหม่ ที่วัดเจริญสุข โดยเน้นคุณค่าด้านธรรมะเป็นสำคัญเหมือนที่เคยทำที่เนินหย่อง ผู้วิจัยกล่าวให้โอวาท แนะนำการนั่งสมาธิ จากนั้นมีการแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ และการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาว พุทธ ๔ กลุ่ม คือ

- กลุ่มเนนหย่องร้องเพลงด้วยเรื่อง "ความกตัญญูของนกแขกเต้า"
- กลุ่มหนองกิน เกรราและกลุ่มชุมชนในแสดงละครธรรมะเรื่อง "ผลอบายมุข"

และ "คุณของการชู้ต"

- กลุ่มคุณนสำราญ อ่านล่านำเรื่อง " ความสุขวันปีใหม่"

มีการ เลือกตั้งประธานประสานการดำเนินงานของทุกกลุ่ม

๑.๓ กลุ่ม เนนหย่องได้กำหนดงานบรรพชาสาม เณรภาคฤดูร้อนระหว่างวันที่ ๑-๑๔ เมษายน ๒๕๒๖ และการปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะช่วงวิสาขบูชาเหมือนงานวิจัยที่ได้ทำมา

๑.๔ ชาวบ้านที่รวมกลุ่มขายทุเรียนโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลางได้แสดงความประสงค์ที่ทำซ้ำอีก

๑.๕ ครูใหญ่ของโรงเรียนบ้านเขาคินแสดงความประสงค์ให้ผู้วิจัยจัดทอดผ้าป่าหนังสือเพื่อช่วยตั้งห้องสมุดชุมชนแก่หมู่บ้าน

๒. ผลที่เกิดขึ้นในจังหวัดอื่น

ผู้วิจัยได้จัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นใหม่ที่หมู่บ้านพิมาน ตำบลลูกคิมมาธ อำเภอด่านขุนทด จังหวัดนครราชสีมา เมื่อวันที่ ๘ มกราคม ๒๕๒๖ โดยเริ่มต้นด้วยการจัดการอบรมความรู้พื้นฐานให้แก่ผู้ประสงค์จะเป็นสมาชิก ๔ วัน เจ้าคณะ ตำบล นายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ พัฒนาการ ตำบล เข้าร่วมงานโดยนายอำเภอเป็นประธานผู้วิจัยได้ให้ความรู้แก่กลุ่มนี้อีกครั้งในวันมาฆบูชา ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๖ อนึ่งนายอำเภออำเภอด่านขุนทดประสงค์จะให้ผู้วิจัยจัดตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธที่หมู่บ้านอื่นของอำเภอด้วย ซึ่งผู้วิจัยได้ขอเวลาเพื่อเตรียมบุคคลที่สามารถช่วยงานให้เป็นผลสำเร็จเสียก่อน

งานสืบเนื่องที่จัดทำภายหลังจากงานวิจัย

ถึงแม้ว่างานวิจัยจะได้สิ้นสุดลงแล้ว แต่การทำงานประยุกต์หลักพุทธธรรมสู่ชนบทยังจะต้องดำเนินต่อไป งานที่คาดหวังว่าจะต้องกระทำมีดังนี้

๑. ในส่วนฆราวาส

- ๑.๑ จัดอบรม เสริมความรู้ที่เกี่ยวกับพุทธศาสนาแก่สมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ เป็นระยะ ๆ
- ๑.๒ ส่งเสริมให้กลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธจัดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์แก่กลุ่มและชุมชนเป็นครั้งคราว
- ๑.๓ สนับสนุนให้กลุ่มที่มีความสามารถในด้านการละครและการแสดงอื่นที่เกี่ยวกับธรรมะได้สร้างสรรค์ผลงานเพิ่มขึ้นและมีโอกาสแสดงในสถานที่อื่นนอกหมู่บ้านของตน
- ๑.๔ ส่งเสริมการสร้างผู้นำของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธและชาวบ้านที่สนใจ ด้วยการให้โอกาสไปศึกษาปฏิบัติธรรมนอกท้องถิ่น เช่น ใต้ตุ๊กกิจการพระศาสนาในกรุงเทพฯ และในที่อื่น ๆ
- ๑.๕ ประสานกิจกรรมที่ชาวบ้าน กลุ่มทดลองประสงค์จะทำซ้ำ เช่น การจัดบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน การอบรมปฏิบัติธรรมสู่ความเป็นพุทธะ การรวมกลุ่มชายทุเรียนโดยไม่ผ่านพ่อค้าคนกลาง เป็นต้น
- ๑.๖ สนับสนุนความต้องการของกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มเขาดิน ต้องการให้ช่วยจัดทอดผ้าป่าหนังสือ เพื่อตั้งห้องสมุดชุมชนของหมู่บ้าน

๒. ในส่วนพระสงฆ์

ส่งเสริมการให้การศึกษาทั้งทางธรรมและทางโลกแก่พระภิกษุสงฆ์ในตำบลวังหัวและทางเกรียน โดยประสานงานกับพระภิกษุสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ จัดวางหลักสูตร "พระเพื่อประชาชน" และทำการอบรม

๓. การนำไปใช้ในท้องถิ่นอื่น

การตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธขึ้นในจังหวัดอื่น งานการประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท ก็คงจะได้ขยายขอบข่ายของงานมากขึ้นกว่าเดิม แต่จะมากน้อยเพียงใดขึ้นอยู่กับปัจจัยสำคัญ ๒ ประการคือ

- ๓.๑ ความพร้อมในเรื่องเวลา กำลังคน และกำลังทรัพย์ของผู้วิจัย
- ๓.๒ การมีผู้นำด้านศาสนาศีลธรรมในท้องถิ่นที่มีความพร้อมจะ เริ่มงานได้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะข้อที่ ๑ แนวทางการประยุกต์หลักพุทธธรรมเข้ามามีใช้ในการพัฒนาชุมชนบท

๑. ความพร้อมของผู้ที่จะเข้าไปทำงาน

๑.๑ ควรมีความรู้ด้านศาสนาและศีลธรรม ทั้งในส่วนแก่นธรรมและที่เป็นเปลือก กระพี้ในศาสนา ซึ่งมีความสำคัญและจำเป็นต่อชาวชนบท เข้าใจในการประสานหลักธรรมทั้งสองระดับให้สอดคล้องกลมกลืนกับสภาพชีวิตของชาวบ้าน

๑.๒ ควรมีประสบการณ์การปฏิบัติธรรม และได้รับผลของการปฏิบัติในระดับที่มีความชัดเจนถึงคุณค่าของศาสนธรรมต่อการขจัดปัญหาในชีวิต มีความเมตตาและความเข้าใจในผู้อื่น ประสบการณ์ของการปฏิบัติธรรมนี้ จะเป็นพื้นฐานสำคัญที่ช่วยการดำเนินงานให้ไปสู่เป้าหมายที่ถูกต้อง ด้วยวิธีการที่เหมาะสมมีนิมิต เป็นเครื่องหล่อเลี้ยงกำลังใจ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค และเพิ่มความเพียรที่จะพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น

๑.๓ ควรมีเจตนาารมณในการทำงานที่มุ่งประโยชน์สุขของชุมชนเป็นสำคัญ และถือเอางานนี้เป็นการฝึกฝนตนเองให้ขจัดความเห็นแก่ตัว เพิ่มพูนความรักรู้จักเสียสละ ลดละความทุกข์

๑.๔ ควรมีความรู้ในเรื่องการพัฒนาชนบท ได้แก่ ความรู้ในสภาพท้องถิ่น โครงสร้างของสังคมชนบท ระบบบริการการปกครองท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อของชาวบ้าน ฯลฯ

๑.๕ ควรมีผู้ร่วม งานที่มีความเข้าใจ ตั้งใจจริงจังและพร้อมที่จะร่วมเสียสละในการทำงานด้านนี้ และผู้ร่วมงานในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าขาดผู้ร่วมงานในชุมชนแล้วก็จะทำให้ไม่สามารถทำงานได้เลย

๑.๖ ควรอุทิศเวลาทีนานพอให้ชาวบ้าน เพราะงานพัฒนาด้านจิตใจเป็นสิ่งที่กระทำได้ยาก ต้องอาศัยเวลาสำหรับการปลูกฝังปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมค่านิยมของชาวบ้าน

๑.๗ ควรมีทรัพยากรและอุปกรณ์พอสมควร เช่น ค่าใช้จ่ายในการเดินทาง เครื่องโสตทัศนูปกรณ์ที่จำเป็น

๑.๘ มีความพร้อมที่จะทำงานพัฒนาด้านจิตใจให้เกิดประโยชน์สุข แก่ชาวบ้านต่อเนื่อง แม้ภายหลังการสิ้นสุดโครงการที่กำหนดเป็นทางการแล้ว

๒. การดำเนินงาน

๒.๑ การสร้างศรัทธา คือการปรับตัวให้ได้รับการยอมรับจากชุมชน

โดย

- ชี้แจงวัตถุประสงค์ และแนวทางการดำเนินงานให้ผู้เกี่ยวข้องในชุมชน
รับทราบชัดเจนตั้งแต่ต้น

- ปรับตัวเข้ากับสภาพความเป็นอยู่ของชาวบ้าน ถือหลักการกินอยู่หลับนอน
ที่เรียบง่ายแบบชาวพุทธ

- ประพฤติปฏิบัติอย่างมีคุณธรรม สอดคล้องกับเนื้อหาและลักษณะของงานที่
กระทำ

- แสดงความรู้และความจริงใจให้ปรากฏ ให้ชาวบ้าน เข้ามามีส่วนช่วย

- ร่วมกิจกรรมอื่นกับชาวบ้าน เพื่อสร้างความสนิทสนม

๒.๒ รวมกลุ่ม ในการพัฒนา ด้านจิตใจนี้การรวมกลุ่มหนุ่มสาว

ชาวพุทธ เป็นรูปแบบของการรวมกลุ่มที่ดี เพราะ เป็นช่วงวัยที่มีความกระตือรือร้นในการ
สร้างสรรค์ความคิดใหม่และต้อง การมีเพื่อนที่มีความคิดในแนวเดียวกัน การรวมกลุ่มหนุ่มสาว
ชาวพุทธ น่าจะเริ่มต้นด้วยการจัดการอบรมสมาชิกของกลุ่ม เพื่อปรับพื้นฐานความรู้ความ เข้า
ใจในการเปิดการอบรมครั้งแรกซึ่งถือเป็นงานเปิดกลุ่มด้วยกรรมนิมิตเจ้าคณะตำบล เข็ญ
นายอำเภอ ศึกษาธิการอำเภอ และพัฒนากร ตลอดจนผู้ใหญ่อื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานให้อยู่ร่วม
ในงานด้วยเพื่อเข้ามารับรู้เป็นทางการแต่แรก. เพื่อช่วยให้ชาวบ้านมีความมั่นใจ และกำลัง
ใจในการพัฒนาของกลุ่มของตนเองได้ อย่างไรก็ตามการอบรมควรจะทำต่อเนื่อง เป็นระยะ
เพื่อเพิ่มพูนคุณภาพของกลุ่ม ควรให้กลุ่มเลือกตั้งผู้นำและกรรมการร่วมกัน ระดมความคิด
ริเริ่มและดำเนินกิจกรรมด้วยตนเองโดยผู้ทำงานควรลดหน้าที่มา เป็นผู้ประสานงาน

อนึ่ง ควรให้ความสนใจใส่ใจในการพัฒนาจิตใจแก่คนวัยอื่นของชุมชนด้วย เพื่อจะได้ไม่เกิดความขัดแย้ง อย่างไรก็ตามก็ดีผู้ทำงานควรตระหนักความจริงว่ามีกลุ่ม ๓ กลุ่มอยู่ในการทำงานเสมอ คือ ผู้สนับสนุนร่วมมือ คัดค้านหรือวางตัวเฉยโดยอาจเข้าร่วมเมื่อเห็นประโยชน์

๒.๓ การสร้างผู้นำ

น่าจะสนับสนุนให้สมาชิกของกลุ่ม เป็นผู้เลือกบุคคลที่เป็นผู้นำด้วยตัวเอง แล้วส่งเสริมให้ผู้นำนั้น ๆ มีการศึกษาปฏิบัติธรรมมากขึ้นหรือพาไปศึกษากิจกรมพระศาสนาในสถานที่ต่าง ๆ เป็นต้น ทั้งนี้ในช่วงที่ผู้นำปรับตัวและเรียนรู้งาน ผู้ทำงานควรร่วมประสานสนับสนุนการทำงาน ไม่ทอดทิ้งให้ผู้นำใหม่เกิดความรู้สึกหนักใจ และเห็นว่างานเป็นภาระที่มากเกินไป

นอกจากนี้ยังจำเป็นต้องส่งเสริมความเป็นผู้นำด้านการพัฒนาจิตใจทางฝ่ายพระภิกษุสงฆ์ โดยอาศัยความร่วมมือจากพระสงฆ์ผู้มีความรู้มาให้การอบรม หรือส่งเสริมให้ท่านออกไปรับการศึกษาอบรมข้างนอกที่เห็นว่าเหมาะสม ผู้วิจัยเห็นว่าการสร้างพระผู้นำในสมทบ เป็นเรื่องสำคัญควรกระทำกันอย่างจริงจังในลักษณะ เป็นการดำเนินงานร่วมกันระหว่างฝ่ายรัฐ วัด เอกชน และชุมชน เพราะสังเกตว่าในชนบทถ้าจะทำอะไรให้สำเร็จ ควรจะจัดเป็นงานที่เปิดกว้างมีผู้เข้าร่วมงานหรือเกี่ยวข้องหลายฝ่าย ได้รับการยอมรับสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในระดับที่สูงกว่าตน

๒.๔ การถ่วงตัว

เพื่อให้กลุ่มได้พึ่งพาตัวเองอย่างสมบูรณ์เมื่อเห็นว่ากลุ่มมีความพร้อมที่จะดำเนินงานได้ด้วยตนเองแล้ว ผู้ทำงานควรคอยลดปริมาณการประสานสนับสนุนลงเป็นลำดับ ทั้งนี้ต้องระวังมิให้กลุ่มรู้สึกว่างานถูกทอดทิ้ง

๓. การสำรวจสถานภาพด้านศีลธรรมและหลักธรรมที่จะประยุกต์

ก่อนที่ประยุกต์หลักธรรม เข้าไปใช้ในงานพัฒนาควรศึกษาวิเคราะห์สถานภาพด้าน ศาสนาศีลธรรมจิตใจของชุมชน เพื่อประมวลลักษณะที่ดีและที่เป็นปัญหาแล้วคัด เลือกลักษณะส่วนดี

ที่จะส่งเสริมและปัญหาที่จะแก้ไขปรับปรุง เลียดตั้งแต่ตอนต้น ๆ ต่อจากนั้นควรพิจารณาถึงหลักธรรม
ที่จะนำมาใช้ให้สอดคล้องตรงกับลักษณะที่เลือก กำหนดแนวทางการประยุกต์ให้สอดคล้องกับ:

วัฒนธรรมทัศนคติความเชื่อ^๑ ช่วงเวลาสถานการณ์ สถานที่อันเหมาะสมของชาวบ้าน

จากประสบการณ์ในงานวิจัย เห็นว่าหลักธรรมที่ควรนำเข้าไปสู่ชุมชนในเบื้องต้น ได้แก่

๓.๑ คำสอนและเป้าหมายหลักในพุทธศาสนา คืออริยสัจ ๔ โอวาทปาฏิโมกข์ ๓
เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจเป้าหมายและวิธีการดำเนินชีวิตแบบชาวพุทธ

๓.๒ ศิล ๕ โดยเฉพาะเพื่อแก้ปัญหาคาการดื่มสุราในงานประเพณี และในกิจกรรม
ที่เกี่ยวข้องกับพุทธศาสนารวมทั้งในชีวิตส่วนตัว

๓.๓ บุญญจริยาวัตร ๓ เพื่อให้ชาวบ้านได้เข้าใจวิธีการทำบุญที่ถูกต้อง

๓.๔ สังคหวัตร ๔ เพื่อให้ชาวบ้านสมานสามัคคีและเกิดความกระตือรือร้น ใน
การทำงานที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนร่วมกัน

๓.๕ พรหมวิหาร ๔ เพื่อให้ชาวบ้านมีความรัก เกื้อกูลเห็นอกเห็นใจกัน

๓.๖ อธิบายความหมายคุณค่าและวิธีการปฏิบัติงานประเพณีต่าง ๆ ที่ถูกต้องต่อ
ชาวบ้านที่เข้าร่วมในช่วงงานประเพณี หรือในเวลาที่ไม่กระทบต่อการประกอบอาชีพ

๔. การเสริมความรู้หรือประสบการณ์

ควรส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจิตใจศีลธรรม เช่น จัดตั้งห้องสมุด
หรืออย่างน้อยตู้หนังสือธรรมะ และหนังสือประเภทอื่นที่เหมาะสมกับชาวบ้าน หรือนิมนต์พระ,
เชิดชมราวาสในท้องถิ่นที่มีความรู้และประสบการณ์เข้มแข็งทางธรรมมาเป็นวิทยากร เพื่อเตรียม
ชาวบ้านให้พร้อมสำหรับการพัฒนาด้วยตนเองได้ โดยเลือกธรรมและวิธีการให้สอดคล้อง
กับวัยต่าง ๆ ตั้งแต่เด็กจนถึงผู้ใหญ่ ถ้ามีอุปกรณ์ประกอบเช่นภาพยนตร์ สไลด์ หนังสือ ก็จะเสริม
ความสนใจมากขึ้น

๕. กิจกรรมเสริมหรือทดแทน

กิจกรรมงานแสดง เช่น ละครธรรมะ, เพลง, ภาพยนตร์ที่มีสาระทางธรรม ควรเข้ามาทดแทนงานบันเทิงที่ไม่มีสาระ, ไม่เหมาะสม เพื่อสนองความต้องการที่จะสนุกสนาน บ้างของชาวบ้าน

นอกจากนี้การส่งเสริมสัมมาชีพหรือโครงการสร้างถาวรวัตถุใด ๆ (เช่นโครงการกสข) โดยประยุกต์หลักพุทธธรรมที่เหมาะสมแก่งานเข้าไปหรือการอบรมความรู้ด้วยอาชีพ จะทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของธรรมะที่มีต่อชีวิตประจำวันมากขึ้น

โดยสรุปกระบวนการวิธีการประยุกต์หลักพุทธธรรม เข้าไปใช้ในการพัฒนาชนบท คือ การฟื้นฟูวัฒนธรรมเดิมของชาวบ้านซึ่งมีพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานและแนวทางมาเป็นวิถีทางการดำเนินชีวิตของชาวบ้านอย่างชัดเจนอีก ถ้าจะมีการหาแนวทางใหม่ ๆ เข้าไปประกอบใช้ก็ควรพิจารณาถึงความถูกต้องและกลมกลืนของแนวทางนั้นกับหลักธรรมในพุทธศาสนา

ข้อเสนอแนะข้อที่ ๒ : การประสานกำลัง ๔ ฝ่าย (รัฐ - วัด - เอกชน - ชุมชน)

ในงานพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบท

จากประสบการณ์การทำงานวิจัย ผู้วิจัยเห็นว่าการทำงานพัฒนาศาสนาและศีลธรรม ให้เกิดประโยชน์สู่ชุมชนอย่างแท้จริงควรเป็นงานในลักษณะประสานกำลัง ๔ ฝ่ายคือ ฝ่ายรัฐ - วัด - เอกชน และชุมชน

รัฐ หมายถึงสถาบันกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแลและดำเนินการสร้างสรรค์ชุมชนที่รับผิดชอบทั้งระดับรัฐบาล ผู้กำหนดนโยบาย และระดับหน่วยงาน - บุคลากร ผู้นำนโยบาย มาสู่ภาคปฏิบัติ

วัด หมายถึงพระภิกษุสงฆ์ที่รับผิดชอบการปกครองสงฆ์ทุกระดับตลอดจนท่านผู้มีบทบาทหรือมีความสนใจงานพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในงานพัฒนาชนบท

เอกชน หมายถึง ก) บุคคลหรือคณะบุคคลผู้มีความเข้าใจในหลักคำสอนของพุทธศาสนา มีประสบการณ์ความสนใจและความจริงจัง ในการพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบท

ข) สมาคมมูลนิธิบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่เห็นความสำคัญของงานพัฒนาด้านนี้ มีความเต็มใจและความพร้อมที่จะให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรหรืออื่นๆ เพื่อให้งานพัฒนาประสบผลสำเร็จ

ชุมชน หมายถึง ประชาชนในชนบท

ปัจจุบันแต่ละฝ่ายมีลักษณะเด่นและลักษณะด้อยในส่วนที่เกี่ยวกับงานศาสนาและศีลธรรมในชนบทแตกต่างกันไป

๑. ฝ่ายรัฐ มีบทบาทสำคัญในด้านการกำหนดนโยบาย การกระตุ้นบุคลากรทั้ง

๔ ฝ่ายให้เกิดความกระตือรือร้นในงานด้านนี้ สามารถจัดสรรทรัพยากรและเป็นตัวกลางประสานระบบการทำงานของทั้ง ๔ ฝ่าย เห็นได้ว่าปัจจุบันงานพัฒนาจิตใจในชนบทเป็นเป้าหมายหลัก

อันหนึ่งของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ รัฐได้ส่งเสริมการดำเนินงานด้านนี้ในหน่วยงานหลายแห่ง เช่น กรมการศาสนาและสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ

กระทรวงศึกษาธิการ, สภาวัฒนธรรมแห่งชาติและคณะกรรมการเอกลักษณ์ไทย สำนักงานรัฐมนตรี, กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เป็นต้น จึงน่าจะพัฒนาด้านนี้ได้เป็นอย่างดี เพราะมีความพร้อมในทุกด้านอยู่แล้ว แต่ก็มีจุดเด่นที่สำคัญดังนี้คือ

๑.๑ การทำงานของหน่วยงานของรัฐ มักขาดการประสานงาน

ซึ่งเป็นผลจากโครงสร้างระบบราชการ วิธีการจัดสรร และใช้งบประมาณระเบียบการพิจารณา

ความดีความชอบของราชการ เป็นต้น เป็นเหตุให้มีเป้าหมายการทำงานเพื่อสร้างงานให้แก่

หน่วยงานของตนมากกว่าเพื่อชุมชน และก่อให้เกิดความซับซ้อนขัดแย้งของงานระหว่างหน่วยงาน

ต่าง ๆ โดยเฉพาะในระดับสูงที่ทำหน้าที่กำหนดทิศทางการทำงาน มีผลกระทบระดับ

ท้องถิ่น ซึ่งเมื่อกลับสนต่อนโยบายและแนวทางการปฏิบัติ ก็ย่อมดำเนินการผิดเป้าหมายได้

๑.๒ บุคลากรของรัฐไม่มีความรู้ในการทำงานพัฒนาด้านศาสนาและศีลธรรม

อย่างเพียงพอ ถึงแม้ว่าอาจจะมีความสนใจ และความกระตือรือร้นที่จะทำงานด้านนี้ก็ตาม

ตัวอย่างเช่น นักพัฒนากรประจำตำบลของกลุ่มศึกษาในงานวิจัยนี้

๒ ฝ่ายวัด มีบทบาทเด่นที่ยอมรับกันในฐานะผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจโดยตรง ถ้าพระภิกษุสงฆ์จักลงมือทำงานพัฒนาด้านนี้ก็จะได้รับการสนับสนุนอย่างมาก แต่บทบาทสงฆ์ที่มีต่อชุมชนตามความเป็นจริงในปัจจุบัน ได้สะท้อนถึงความอ่อนกำลังของฝ่ายสงฆ์ในการทำงานพัฒนาด้านนี้ กล่าวคือ

๒.๑ พระสงฆ์ในชนบทส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมที่จะทำงานในฐานะผู้นำชุมชนด้านจิตใจได้ด้วยตัวเอง ผลงานวิจัยนี้ก็สนับสนุนความเห็นข้อนี้

๒.๒ เมื่อไม่สามารถทำหน้าที่ตามบทบาทที่พึงประสงค์ ท่านก็เปลี่ยนบทบาทใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน เช่น ให้ความสำคัญต่อพิธีกรรม อนุญาตให้ประชาชนใช้วัด เป็นศูนย์กลางการแสวงหาทรัพย์หรืออำนาจ พระที่มีใจเสียสละเพื่อชุมชนก็หันมาพัฒนาด้านวัตถุ บทบาทผู้นำชุมชนทางด้านจิตใจซึ่งเคยเป็นบทบาทหลัก ก็ได้กลายเป็นบทบาทรอง หรือหมดสิ้นไป

๒.๓ ฝ่ายพระสงฆ์ที่พอมีความรู้ความเข้าใจ สนใจจริงจังและจริงจังทำงานพัฒนาชนบททางด้านศาสนาและศีลธรรม ถึงแม้จะได้ทำเต็มความสามารถ แต่ก็ขาดความช่วยเหลือและประสานงานจากฝ่ายรัฐ เอกชน และฝ่ายวัดด้วยกันเอง เป็นเหตุให้ขาดกำลังผู้ทำงานขาดกำลังใจ _____ และขาดทรัพยากรในการดำเนินงาน เป็นที่น่าเสียดายที่กำลังอันประเสริฐเหล่านี้จำนวนไม่น้อยได้กระจายออกไปจนดูเหมือนว่าไม่มี

๓. ฝ่ายเอกชน ที่ เป็นบุคคลซึ่งมีความแจ่มแจ้งในหลักธรรม มีประสบการณ์การปฏิบัติธรรม พร้อมทั้งจะเสียสละทำงานด้านนี้ด้วยความเต็มใจและจริงจังเหมาะสมอย่างยิ่งต่อการทำงานพัฒนาจิตใจในชนบท แต่มักมีอุปสรรคในประการแรกขาดกำลังคนและทรัพยากรมาเกื้อหนุน ประการที่สอง มักไม่ได้รับการยอมรับจากฝ่ายรัฐระดับท้องถิ่น และฝ่ายชุมชนในระยะแรก จึงต้องใช้เวลาหาแนวทางสร้างศรัทธากับทุกฝ่ายอย่างมากกว่าจะได้ลงมือพัฒนาตามเป้าหมาย

ส่วนที่เป็นองค์กรหรือบุคคลที่เป็นที่รู้จักยอมรับในสังคมเมือง มักมีกำลังทรัพยากร แต่ขาดการสำรวจ, วิจัยว่าชุมชนใดจำเป็นที่จะได้รับการสนับสนุนอย่างแท้จริง จึงอาจจะพัฒนาไม่ตรงเป้าหมายชุมชน

๔. ฝ่ายชุมชน ผู้วิจัยได้พบว่าชาวชนบทส่วนหนึ่งมีใจศรัทธาแนบแน่นในพระศาสนา พร้อมที่จะร่วมมือทำงานพัฒนาด้านนี้ แต่ยังไม่สามารถทำได้เอง เพราะขาดความรู้ในหลักธรรม และในวิธีการดำเนินงาน ขาดกำลังใจและความมั่นใจตลอดจนขาดทรัพยากร

เนื่องด้วยแต่ละฝ่ายมีลักษณะที่ส่งเสริมและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาด้านศีลธรรมในชุมชน จึงควรที่จะประสานความร่วมมือในการทำงานเพื่อ

๔.๑ รวมบุคลากรที่มีความสามารถในงานด้านนี้เข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาและ สร้างสรรค์งานพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในชนบทที่มีคุณภาพยิ่งขึ้น

๔.๒ ลดหรือขจัดความซ้ำซ้อนและความขัดแย้งในงานพัฒนาทุกระดับ

๔.๓ ประหยัดทรัพยากร

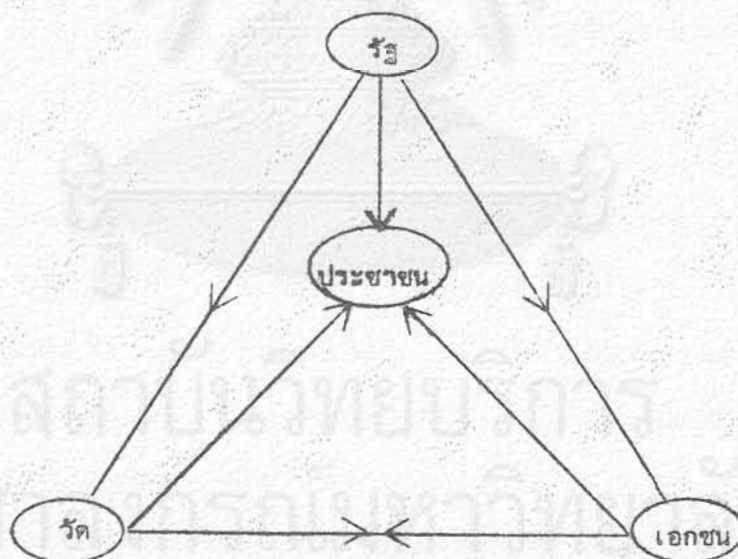
๕. ตัวอย่างกิจกรรมที่รัฐ - วัด - เอกชนและชุมชนช่วยกันทำ

๕.๑ ร่วมกันพิจารณากำหนดบทบาทของพระภิกษุสงฆ์ในการพัฒนาชนบทให้ชัดเจน เป็นที่ยอมรับและเข้าใจร่วมกันทุกฝ่ายว่าจะพัฒนาจิตใจอย่างเดียว หรือวัดดูร่วมด้วย สาเหตุที่ อาจก่อให้เกิดความสงสัย สับสนแก่หมู่สงฆ์ บางครั้งเกิดจากฝ่ายรัฐตัวอย่างเช่น ในการ อภิปรายเรื่อง "พระสงฆ์กับการพัฒนาชนบท" ณ ดิกลันตีโมตรี ทำเนียบรัฐบาล ในโอกาส สัมมนาเจ้าคณะอำเภอทั่วประเทศ (๒๗ มกราคม ๒๕๒๖) ผู้แทนของกรมพัฒนาชุมชนท่านหนึ่ง ได้เสนอว่าพระภิกษุสงฆ์ควรที่จะได้ร่วมพัฒนาแก้ไขปัญหาความยากจน เช่น ร่วมดำเนินงาน ธนาคารข้าว เพื่อให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ ๕ ฝ่ายรัฐได้มีโครงการ ที่จะอบรมสร้างพระผู้นำชุมชนหรือพระพัฒนาในปี ๒๕๒๗ เพื่อให้ภิกษุสงฆ์มีความพร้อมในการพัฒนา พื้นที่ยากจนร่วมกับฝ่ายรัฐ ในเรื่องเช่นนี้บุคลากรของรัฐ - วัด - เอกชนและชุมชนผู้มีความรู้ ในหลักพุทธศาสนาและมีประสบการณ์ในการพัฒนาชนบทควรร่วมพิจารณา ความถูกต้องเพราะ แนวความคิดดังกล่าวอาจก่อผลกระทบทำให้บทบาทหลักของพระภิกษุสงฆ์ในงานพัฒนาด้านจิตใจ ศาสนา และศีลธรรมลดลงไปยิ่งกว่าเดิม และยังมีผลกระทบต่อความรู้สึกริดรอนใจของชาว ชนบทที่มีต่อพระสงฆ์และพระศาสนา ตลอดจนความเลื่อมใสทางด้านศีลธรรมเมื่อพระสงฆ์

หันไปจับบทบาทด้านพัฒนาวัตถุมากขึ้น

๔.๒ ในการสร้างสรรค์บุคลากรผู้มีความพร้อมในการทำงานพัฒนาศาสนา ศิลธรรม ในชนบททั้ง ๔ องค์กร สามารถร่วมกันวางหลักสูตรอบรมต่าง ๆ ที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ นักพัฒนากร หรือ เอกชนที่จะทำงานพัฒนาด้านนี้ ซึ่งเนื้อหาและวิธีการควรสอดคล้องกับหลักคำสอน ของศาสนาและวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนนั้น ๆ

อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอแนะและคำวิจารณ์ข้างต้น เป็นเพียงทัศนะจากประสบการณ์ของ ผู้วิจัยซึ่งอาจผิดพลาดได้ จึงควรที่จะได้มีการค้นคว้าวิจัยว่าในปัจจุบันมีหน่วยงานและโครงการ เกี่ยวกับการพัฒนาศาสนาและศิลปธรรมในชนบทที่ซ้ำซ้อนหรือขัดแย้งกันมากน้อยเพียงไร, ผลคือ ผลเสียของการกระจายการทำงานในลักษณะดังกล่าว, ตลอดจนความเป็นไปได้ของการประสาน หน่วยงานและโครงการทั้ง ๔ ฝ่ายเข้าด้วยกัน

รูปแบบการประสานที่เสนอแนะ

ทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นเพียงประสบการณ์ที่ได้จากงานวิจัยประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้
ในการพัฒนาชาวชนบทในช่วงเวลา ๑ ปี ที่ทำกับหมู่บ้านเล็ก ๆ กลุ่มหนึ่งของระยอง ถ้าจะ
นำไปประยุกต์กับชนบทอื่นของประเทศ จำเป็นจะต้องวิจัยสถานภาพด้านศาสนา ศิลธรรมของ
ชาวชนบทถิ่นนั้นเสียก่อน เพื่อให้ทราบสภาพที่เป็นจริง และปัญหาสำคัญที่แตกต่างไป จะได้
ประยุกต์หลักธรรมและวิธีการได้เหมาะสม

แม้งานวิจัยนี้ได้สิ้นสุดลงตาม เวลาที่กำหนด แต่เวลาของการประยุกต์หลักพุทธธรรม
ในการพัฒนาชาวชนบทเพิ่งจะเริ่มต้น งานอีกมากยังรออยู่ สำหรับผู้เห็นคุณค่าของศาสนา
ศิลธรรมที่จะนำประโยชน์สุขแก่ชาวชนบท และเพื่อการดำรงอยู่ของพระพุทธศาสนาในจิตใจ
และวิถีการดำเนินชีวิตของคนไทยของเรา

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

คณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงาน. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๓ พ.ศ. ๒๕๑๔-๒๕๑๘. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๑๔.

_____ . แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๔ พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๔. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๐.

_____ . แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๕ พ.ศ. ๒๕๒๕-๒๕๒๙. กรุงเทพฯ : สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, ๒๕๒๕.

คณะกรรมการศาสนาเพื่อการพัฒนา. สำเนาคำสัมภาษณ์พระอธิการบุญมี. เอกสารขัดสำเนา.

โฆสิต ปั้นเปี่ยมรัษฎ์. "ประสบการณ์และการเริ่มแนวความคิดใหม่ในการวางแผนพัฒนาประเทศไทย," แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ-ทางเลือกสุดท้าย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์แสงรุ่งการพิมพ์, ๒๕๒๒.

ณรงค์ จิตตโสภโณ, พระมหา. "ขบวนการพัฒนาวัดของพระสังฆาธิการในจังหวัดต่าง ๆ," วัดพัฒนา'๒๕. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา, ๒๕๒๔.

นวลเพ็ญ วิเชียรโชติ. "จิตวิทยากับการพัฒนาสังคมชนบทไทย," บทความเสนอในการสัมมนาเรื่อง "สถานการณ์ในปัจจุบันและปัญหาการใช้สังคมศาสตร์ในการพัฒนาสังคมชนบท" เนื่องในการประชุมวิชาการวันเกษตรแห่งชาติ วันที่ ๓-๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๑๔.

กัญญาพร นิตยประภา. การประเมินผล "โครงการทอดผ้าป่าหนังสือ" ระหว่าง
๕ ธันวาคม ๒๕๑๘ - ๕ ธันวาคม ๒๕๑๙. วิทยานิพนธ์ตามหลักสูตร
 ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต แผนกวิชาบรรณารักษศาสตร์
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๒๒.

ป๋วย อึ๊งภากรณ์. "พุทธศาสนากับการพัฒนาชาติ," รายงานกิจการของ
มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ๒๕๒๔.

ปิ่น มุกขนัด. "หลักธรรมของพระพุทธศาสนากับการพัฒนาท้องถิ่น,"
เอกสารประชุมเจ้าอาวาสวัดพัฒนาตัวอย่างทั่วประเทศ ครั้งที่ ๒
พ.ศ. ๒๕๑๑. ณ วัดสามพระยา ในความอุปถัมภ์ของมหาเถรสมาคม
 และคณะกรรมการอำนวยการพัฒนาวัด. (อัครสาเนา)

"พระครูสาครสังวรกิจกับการฟื้นฟูบทบาทพระสงฆ์," ปาจารย์สาร. ปีที่ ๕
 ฉบับที่ ๑๘ พฤษภาคม-มิถุนายน ๒๕๑๙. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
 พิษณุเขต, ๒๕๑๙.

มูลนิธิโกมลคีมทอง. พระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน : การปฏิรูปชีวิตชาวบ้านที่ยก
กระบี่ตร. ๒๕๒๐.

พระวี ภาวิไล. "ข้อคิดเรื่องการพัฒนาชุมชน" บทความเสนอในการประชุม
 วิชาการประจำปีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เรื่องการวิจัยเพื่อการ
 พัฒนาชุมชนที่ ๓๐ มกราคม ๒๕๒๔. (อัครสาเนา)

ราชวรมณี, พระ. สถาบันสงฆ์กับสังคมปัจจุบัน. กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์,
 ๒๕๑๗.

รายงานการสัมมนาเรื่อง "พระสงฆ์กับการพัฒนาหมู่บ้าน." ณ สำนักธรรมวิจัยมหา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย วันที่ ๓-๔ กรกฎาคม ๒๕๒๒. (อัครสำเนา)

วสวัตดีโก, พระ. ประมวลบทวิเคราะห์การสัมมนา : หน้าที่และบทบาทของ

ศาสนาในสังคม, โลกทัศน์และชีวิตทัศน์แบบพุทธ, การประสานงานเพื่อ

การพัฒนาชุมชน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ, ๒๕๒๓.

สุลี มหาสันทนะ, เรืออากาศโท. แนวคำกล่าวของรองประธาน กสช. ในการ

ประชุมชี้แจงนโยบายและแนวปฏิบัติโครงการ กสช. ๒๕๒๕. สำนักเลขา

ธิการนายกรัฐมนตรี. (อัครสำเนา)

สมพร แสงชัย. "แนวทางใหม่ในการพัฒนาประเทศ : การพัฒนาคุณภาพขั้นพื้นฐาน

ของชีวิตมนุษย์," แนวความคิดใหม่ในการพัฒนาประเทศ : ทางเลือก

สุดท้าย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สายรุ้งการพิมพ์, ๒๕๒๒.

สวณา พรพัฒน์กุล. การศึกษาและการดำรงสมณเพศของสงฆ์ไทย. รายงานการ

วิจัย ฉบับที่ ๔ ของภาควิชาจิตวิทยา คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัย

ศรีนครินทรวิโรฒ, ๒๕๒๔.

สุลักษณ์ ศิวรักษ์. ศาสนากับการพัฒนา. ปาฐกถาทอมป์สัน อนุสรณ์อันดับที่ ๙

กองคริสเตียนศึกษาและบรรณศาสตร์สภาคริสตจักรแห่งประเทศไทย

จัดพิมพ์, ๒๕๑๙.

สำนักงานเลขานุการ กสช. รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท

พ.ศ. ๒๕๒๓-๒๕๒๔ ภาคกลาง. (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์เทคนิค, ๒๕๒๕.)

_____ . รายงานการประเมินผลโครงการสร้างงานในชนบท พ.ศ.

๒๕๒๓-๒๕๒๔ ภาคเหนือ. (อัครสำเนา)

อนันต์ วิริยะพินิจ. บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. เอกสารวิชาการ
หมายเลข ๓๗ เพื่อประกอบการสัมมนาสองศตวรรษรัตนโกสินทร์ :
ความเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย. จัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ๒๔ พฤศจิกายน ๒๕๒๕.

อาถิณี อากาภิรม. "เทคโนโลยีและการพัฒนาชนบท," แผน ๕ ช่วยชนบทไทย
ได้จริงหรือ. บทความประกอบการสัมมนาและอภิปรายเรื่อง
"พัฒนาชนบทไทยหวังกันแค่ไหน" จัดโดยกลุ่มเศรษฐศาสตร์และคณะ
กรรมการสัมมนาและเผยแพร่คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันที่ ๒-๓ กันยายน ๒๕๒๕.

อิทธิพลของสังคมต่อการพัฒนาการของเด็กที่หมู่บ้านพรานหมื่น ตำบลบ้านขาว
อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี และหมู่บ้านอุเม็ง ตำบลยุหว่า
อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่. รายงานการวิจัย ฉบับที่ ๑๒
ของสถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้าเรื่องเด็ก, ๒๕๒๐.

Kantowsky, Detlef. Sarvodaya the Other Development.
Delhi : Kay Kay Printers, 1980.

Klausner, William I. "The World and Nong Khon : Continuity
and Change," วารสารสังคมศาสตร์. ปีที่ ๔ ฉบับที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๑๕.

ภาคผนวก ก.

แบบสอบถาม ชุดที่ ๑

แบบสอบถามประเมินผล ๔ กลุ่ม ชุดที่ 1 ถ้ามก่อนและหลังการทดลอง

๑. ชื่อ ..... นามสกุล .....
๒. อยู่หมู่บ้าน ..... อาชีพ .....
๓. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
๔. อายุ ก. ระหว่าง ๑๖ - ๒๕ ปี   ข. ระหว่าง ๒๖ - ๔๕ ปี
       ค. ระหว่าง ๔๖ - ๖๐ ปี   ง. ๖๐ ปีขึ้นไป
๕. ระดับการศึกษาทางโลก
       ( ) ไม่ได้ศึกษา   ( ) ต่ำกว่า ป.๔   ( ) ป.๔
       ( ) มัธยม   ( ) อุดมศึกษา   ( ) อื่น ๆ
๖. ระดับการศึกษาทางธรรม
       ( ) ไม่ได้ศึกษา   ( ) นักรรรมตรี   ( ) นักรรรมโท
       ( ) นักรรรมเอก   ( ) อื่น ๆ .....
๗. อาชีพ .....

ศีล

๑. ท่านคิดว่ารักษาศีลในโอกาสใดเหมาะสมที่สุด
- ก. ในช่วงเข้าพรรษา   ข. ในช่วงการบวชหรือปฏิบัติธรรมเป็นพิเศษ
- ค. ในการดำเนินชีวิตประจำวัน   ง. ในวันพระ
- จ. อื่น ๆ .....
๒. ในศีล ๕ ข้อ คือ ศีลข้อ ๑ ห้ามฆ่าสัตว์   ศีลข้อ ๒ ห้ามลักทรัพย์
       ศีลข้อ ๓ ห้ามประพฤติดูถูกเมียดู้อื่น   ศีลข้อ ๔ ห้ามพูดโกหก
       ศีลข้อ ๕ ห้ามเสเพลเสเพลติดของมีนเมา

ศีลที่ท่านคิดว่าท่านรักษาง่ายที่สุด คือ ศีลข้อ .....

ศีลที่ท่านเห็นว่า ท่านรักษายากที่สุด คือ ศีลข้อ .....

ศีลที่คนในหมู่บ้านของท่านทำผิดมากที่สุด คือ ศีลข้อ .....

ศีลที่คนในหมู่บ้านของท่านทำผิดน้อยที่สุด คือ ศีลข้อ .....

สำราญ

เป้าหมายของการฝึกสำราญ คือ

ก. ทำใจให้สงบ	ข. ดับกิเลสสิ้นทุกข
ค. ได้บุญ	ง. เพื่อสั่งสมบารมี
จ. เพื่อสร้างอำนาจจิตเหนือผู้อื่น	ฉ. ไม่ทราบ

ปัญญา

๑. พุทธคำสั่งนาลอนอะไร .....
๒. เวลาที่ท่านมีปัญหา ท่านมักกล่าวตมณต์หรือบนบานอ้อนวอนขอความช่วยเหลือจากผู้ใด

ก. พระพุทธเจ้า	ข. สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย
ค. ไม่เคยบนบาน	ง. อื่น ๆ .....
๓. เวลาเมื่อเคราะห์ร้ายเกิดขึ้นในชีวิต ท่านมักจะทำอย่างไร

ก. ไหว้พระลวดมณต์	ข. ทำบุญสะเดาะเคราะห์
ค. ให้พระรดน้ำมนต์	ง. ประภาสมาอื่น
จ. ปล่อยไปตามกรรม	ฉ. อื่น ๆ .....
๔. การแขวนพระที่คอที่ถูกต้องควรทำเพื่อ

ก. สร้างความอุ่นใจ	ข. เพื่อระลึกถึงพระพุทธเจ้าหรือคุณความดี
ค. ป้องกันอันตราย	ง. ตามความนับถือ
๕. จุดมุ่งหมายของการทำบุญเพื่อ

ก. ได้สบายในชาติหน้า	ข. ได้ลาภ
ค. ช่วยเหลือผู้อื่น	ง. ทนุบำรุงพุทธศาสนา
จ. ทำตามประเพณี	ฉ. อื่น ๆ .....
๖. การกระทำใดต่อไปนี้มีผลบุญมากที่สุด

ก. สร้างถาวรวัตถุในวัด	ข. ใส่บาตรทุกวัน
ค. การทำบุญวันพระและวันสำคัญทางศาสนา	ง. การปิดทองฝังลูกนิมิต
จ. การบวช	ฉ. การรักษาศีลในชีวิตประจำวัน
ฉ. การพัฒนาชุมชน	

๗. ท่านเห็นว่าในการจัดงานประเพณีทางพุทธศาสนา ควรมีการตีมและเลี้ยงสุร่าหรือไม่
 ก. ควร   ข. ไม่ควร   ค. ไม่แน่ใจ
๘. ในการจัดงาน เช่น การบวช งานศพ ฯลฯ เป็นไปได้หรือไม่ที่จะจัดงานโดยไม่มีกาเลี้ยงสุร่า
 ก. เป็นไปได้   ข. เป็นไปไม่ได้   ค. ไม่แน่ใจ
๙. ถ้าเป็นไปไม่ได้เพราะ
 ก. เกรงคนจะไม่มางาน   ข. กลัวเพื่อนบ้านจะว่าเป็นคนตระหนี่
 ค. เกรงว่าจะทำให้งานไม่ล้นุก   ง. ผิดประเพณีของคนไทย
 ฉ. คนในบ้านไม่เห็นด้วย   จ. อื่น ๆ
๑๐. ปัญหาของพระคำสนาในท้องถิ่นของท่านคือ
 ก. ขาดผู้ส่อนธรรม   ข. คนไม่สนใจในการศึกษาและปฏิบัติ
 ค. ลักษณะพระคำสนาในท้องถิ่นไม่ถูกต้อง   ง. ไม่มีปัญหา
 ฉ. อื่น ๆ .....
๑๑. อุปสรรคสำคัญในการพัฒนาหมู่บ้านของท่านในเวลาีนี้ คือ
 ก. คนส่วนใหญ่ขาดความร่วมมือ
 ข. คนส่วนใหญ่ไม่มีความกระตือรือร้นในการพัฒนา
 ค. ขาดอุปกรณ์
 ง. ขาดความช่วยเหลือจากภายนอก
 ฉ. ไม่มีอุปสรรค
 จ. อื่น ๆ .....
๑๒. หลังจากที่มีการตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ ท่านเป็นห่วงเด็กและคนหนุ่มสาวในความดูแล
 ของท่านว่าต่อไปจะมีศีลธรรมเสื่อมและไม่สนใจพุทธคำสนามากกว่าที่เป็นอยู่ในขณะนี้หรือไม่
 ก. เป็นห่วงมาก   ข. เป็นห่วงบ้างเหมือนกัน
 ค. ไม่ห่วงเลย   ค. อื่น ๆ .....

แบบสอบถามชุดที่ ๒ ถามความคิดเห็นที่มีต่องานพัฒนาชุมชนทางด้านศีลธรรม เฉพาะกลุ่มทดลอง

หลังการทดลอง

๑. ชื่อ ..... นามสกุล .....
๒. อยู่หมู่บ้าน ..... อาชีพ .....
๓. เพศ ( ) ชาย ( ) หญิง
๔. อายุ ก. ระหว่าง ๑๖ - ๒๔ ปี   ข. ระหว่าง ๒๖ - ๔๔ ปี
ค. ระหว่าง ๔๖ - ๖๐ ปี   ง. ๖๐ ปีขึ้นไป
๕. การศึกษา
ก. ไม่ได้ศึกษา   ข. ต่ำกว่า ป.๔   ค. ป.๔
ง. มัธยม   จ. อุดมศึกษา   ฉ. อื่น ๆ
.....
๖. ท่านเห็นว่านับตั้งแต่อาจารย์ ดร.สุภาพรรณ ณ บางช้าง ได้เข้ามาช่วยพัฒนาด้านศีลธรรม
ในหมู่บ้าน ได้มีการเปลี่ยนแปลงด้านศีลธรรมและคำสอนในหมู่บ้านหรือไม่
ก. มีความเปลี่ยนแปลง   ข. ไม่มีความเปลี่ยนแปลง   ค. ไม่ทราบ
๗. ถ้ามีความเปลี่ยนแปลง ความเปลี่ยนแปลงนั้นคือ (เลือกได้หลายข้อ)
ก. มีคนมาวัดในโอกาสที่บุญต่าง ๆ มากขึ้น   ข. คนมีความเข้าใจหลักธรรมมากขึ้น
ข. มีคนสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมมากขึ้น   ง. ในงานประเพณีในคำสอน
ค. มีคนสนใจศึกษาปฏิบัติธรรมมากขึ้น   ไม่มีอบายมุข
จ. มีการลดอบายมุขในหมู่บ้าน   ฉ. มีการจัดงานประเพณีประหยัดขึ้น
ฉ. อื่น ๆ .....
๘. ท่านเห็นว่างานพัฒนาด้านคำสอนและจิตใจในหมู่บ้านเป็นสิ่งจำเป็นต่อหมู่บ้านหรือไม่
ก. จำเป็น   ข. ไม่จำเป็น   ค. ไม่ทราบ
๙. ท่านเห็นว่างานพัฒนาด้านคำสอนและจิตใจที่อาจารย์สุภาพรรณ ทำอยู่มีผลเสียต่อหมู่บ้านบ้างหรือไม่
ก. มี   ข. ไม่มี   ค. ไม่ทราบ

๕. ถ้ามีผลเสีย มีด้าน .....
๖. ท่านต้องการให้มีการทำงานด้านการพัฒนาศาสนาและศีลธรรมในหมู่บ้านต่อไปอีกหรือไม่
 ก. ต้องการ   ข. ไม่ต้องการ   ค. ไม่ทราบ
๗. การตั้งกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธมีประโยชน์หรือไม่
 ก. มี   ข. ไม่มี   ค. ไม่ทราบ
- เหตุผล .....
- .....
๘. ท่านคิดว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เห็นด้วยต่องานพัฒนาจิตใจและศาสนาที่กำลังทำอยู่หรือไม่
 ก. เห็นด้วย   ข. ไม่เห็นด้วย   ค. ไม่ทราบ
๙. สำหรับคนที่ไม่เห็นด้วย ท่านคิดว่าเหตุใดเขาจึงไม่เห็นด้วย
 .....
- .....
๑๐. ท่านชอบอาจารย์ผู้ภาวนาหรือไม่
 ก. ชอบ   ข. ไม่ชอบ   ค. เฉย ๆ   ง. ไม่ทราบ
- เหตุผล .....
- .....
๑๑. ท่านชอบผู้ร่วมงานของอาจารย์ผู้ภาวนาหรือไม่
 ก. ชอบ   ข. ไม่ชอบ   ค. เฉย ๆ   ง. ไม่ทราบ
- เหตุผล .....
- .....
๑๒. ท่านยินดีให้ความสนับสนุนต่องานพัฒนาด้านจิตใจและศาสนาหรือไม่
 ก. ยินดี   ข. ไม่ยินดี   ค. ไม่ทราบ

๓. แบบสอบถามผู้บวชสามเณรภาคฤดูร้อนก่อนบวช

ชื่อ ..... นามสกุล .....

อายุ ..... ปี เรียนจบชั้น .....

ชื่อบิดา ..... อาชีพ .....

ชื่อมารดา..... อาชีพ .....

เขียนเครื่องหมาย หน้าข้อที่ต้องการตอบ และเติมคำลงในช่องว่างตามความเป็นจริง
(คำถามที่มีหลายคำตอบให้เลือกตอบได้เพียงข้อเดียว)

๑. สาเหตุที่มาบวชสามเณรครั้งนี้

 ก. พ่อแม่ให้บวช ข. ครูแนะนำ ค. เลือกบวชเอง ง. อื่น ๆ คือ .....

๒. จากใจจริง ตัวเธอเองอยากจะบวชสามเณรหรือไม่

 ก. อยาก ข. ไม่อยาก ค. เฉย ๆ ง. อื่น ๆ .....

เพราะ .....

.....

๓. ประโยชน์ของการบวชสามเณร คือ

 ก. ได้ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่ ข. ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ค. ได้บุญ ง. ได้ทำตามประเพณี จ. ได้เรียนธรรมะและประเพณีที่ดีขึ้น ฉ. อื่น ๆ คือ .....

๔. คิดว่าจะได้อะไรบ้างจากการบวชครั้งนี้ .....

๔. แบบสอบถามผู้บวชสามเณรภาคฤดูร้อนหลังการบรรพชา
๑. สิ่งที่น่าประทับใจที่สุดในช่วงการบวช คือ .....
๒. สิ่งที่ไม่ชอบมากที่สุด คือ .....
๓. ประโยชน์ที่ได้รับจากการบวชสามเณรในครั้งนี้คือ .....
๔. หลักรรรมที่ท่านได้เรียนซึ่งท่านเห็นว่ามีความสำคัญต่อท่านมากที่สุด คือ .....
- .....
๕. ท่านคิดว่าเด็กผู้ชายทุกคนควรบวชเป็นสามเณรหรือไม่
- ___ ก. ควร   ___ ข. ไม่ควร   ___ ค. ไม่รู้
- ___ ง. อื่น ๆ .....
๖. ประโยชน์ของการบวชสามเณรที่แท้จริงคือ
- ___ ก. ได้ตอบแทนบุญคุณพ่อแม่   ___ ข. ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- ___ ค. ได้บุญ   ___ ง. ได้ทำตามประเพณี
- ___ จ. ได้เรียนธรรมะและประพฤติตนดีขึ้น   ___ ฉ. อื่น ๆ คือ.....
๗. การจัดงานบวชสามเณร ควรจัดอย่างไร
- ___ ก. มีคนมามากมาย   ___ ข. มีพระหรือผู้ใหญ่ที่มีชื่อเสียงมาร่วมงาน
- ___ ค. มีความสนุกสนาน เช่นมีหนัง ดนตรี   ___ ง. ประหยัด
๘. เณรที่ดีควรเป็นอย่างไร .....
๙. เมื่อท่านสึกแล้ว ท่านตั้งใจจะประพฤติตนอย่างไร
- ต่อพ่อแม่ .....
- ต่อครู .....

ข้อสอบสามเษรภาคฤดูร้อน

๑. หัวใจของพุทธคำสั่งาหรือโอวาทปฎิโมกข์ มี ๓ ประการ คือ
๑. ....
  ๒. ....
  ๓. ....
๒. ตามพุทธประวัติเล่าว่าพระพุทธเจ้าเมื่อเกิดมาเดินบนดอกบัว การที่บอกว่าพระพุทธเจ้าเดินบนดอกบัว หมายความว่า .....
๓. จงกล่าวถึงคุณลัษณสมบัติของพระพุทธเจ้า ๑ ประการ คือ .....
๔. จงกล่าวถึงคุณลัษณสมบัติของพระธรรม ๑ ประการ คือ .....
๕. จงกล่าวถึงคุณลัษณสมบัติของพระสงฆ์ 1 ประการ คือ .....
๖. เบญจศีล ๕ คือ
๑. ....
  ๒. ....
  ๓. ....
  ๔. ....
  ๕. ....
๗. เบญจธรรม ๕ คือ
๑. ....
  ๒. ....
  ๓. ....
  ๔. ....
  ๕. ....
๘. ธรรมที่เป็นโลกบาล คือธรรมที่คุ้มครองโลก ได้แก่
๑. .... หมายความว่า .....
  ๒. .... หมายความว่า .....

๙. ธรรมที่ก่อให้เกิดเป็นผู้ใหญ่เรียกว่า พรหมวิหารมี ๔ ประการ คือ

- ๑. ....
- ๒. ....
- ๓. ....
- ๔. ....

๑๐. จงกล่าวโทษของการตีหน้าเม่า ๓ ประการ คือ

- ๑. ....
- ๒. ....
- ๓. ....

๑๑. พระพุทธเจ้าตรัสรู้ อริยสัจ ๔ ได้แก่

- ๑. ....
- ๒. ....
- ๓. ....
- ๔. ....

๑๒. ทugend มี ๒ ชนิด คือ

- ๑. ....
- ๒. ....

๑๓. ทugend ที่พระพุทธเจ้าสอนให้ดับ คือ ทugend .....

๑๔. สาเหตุที่ก่อให้เกิดความทุกข์ คือ

- ก. สภาวะแวดล้อม
- ข. อริยชา - ความไม่รู้
- ค. ปัญหาที่คนอื่นนำมา
- ง. กรรมเวร

๑๕. นิพพาน หมายถึง

- ก. การดับชีวิต
- ข. ความตาย
- ค. การหนีพ้นโลก
- ง. การดับทุกข์สิ้นกิเลส

๑๖. เพื่อนที่ดีมีลักษณะ

๑. ....
๒. ....
๓. ....
๔. ....
๕. ....
๖. ....

๑๗. การแหวนพระที่คอ ที่ถูกต้องควรทำเพื่อ

- ก. เพื่อความสวยงาม
- ข. ตามความนับถือ
- ค. เพื่อเตือนสติให้เรานึกถึงพระพุทธรูปเจ้าหรือความดี
- ง. เพื่อป้องกันอันตราย

๑๘. การฝึกสมาธิมีประโยชน์ คือ

- ก. เป็นวิธีให้หลับเร็วสบาย
- ข. ช่วยให้ใจสงบ
- ค. ฝึกใจให้มีส่วนอกขณะผู้อื่น
- ง. ทำให้มีอิทธิฤทธิ์

๑๙. การเดินจงกรมเพื่อ

- ก. แก้เมื่อย
- ข. บริหารร่างกาย
- ค. ฝึกสติ
- ง. ช่วยให้เดินสง่างาม

๒๐. ถ้าเพื่อนของสามเณรชี้แจงไม่ทำการบ้าน สามเณรจะให้เพื่อนลอกการบ้านหรือไม่ .....

เพราะ .....

๒๑. นักปราชญ์สอนให้เราทำตัวเหมือนรวงข้าว คือทำตัวอย่างไร .....

.....

๒๒. ถ้าพี่น้องของสามเณรเชื่อหมอดูอย่างงมงาย สามเณรจะสอนเขาอย่างไร เขาจึงจะไม่เชื่อหมอดูแต่กลับเป็นคนที่ดีงพาดตนเอง .....

.....

๒๓. คำว่าสามเษรแปลว่า .....

๒๔. การเคารพสักการะแด่อนุสาวรีย์ของบุคคลที่ล่วงลับไปแล้ว

ก. เพื่อระลึกถึง วิญญาณของท่าน

ข. เพื่อระลึกถึงรูปร่างหน้าตาของท่าน

ค. เพื่อระลึกถึงกรรมดีของท่าน

ง. ทำตามประเทศอื่นเขาทำกัน

๒๕. "พุทฺธัง สฺรณัง ศักฺคาณิ" แปลว่า ข้าพเจ้าขอเข้าถึงพระพุทธรูปเจ้านี้หมายถึง

ก. เข้าถึงพุทธรูปสี่พระ (ร่างกาย)

ข. เข้าถึงพุทธรูป (วัตถุ)

ค. เข้าถึงพุทธรูปวิญญาณ

ง. เข้าถึงพุทธรูปภาวะ (จิตละเอียด, ล่อง, ล่องบ)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบประเมินผลการอบรมกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ

ชื่อ ..... นามสกุล ..... อายุ ..... ปี เพศ .....

เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ กลุ่ม .....

ถ้าไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธ โปรดระบุว่า เข้ามาร่วมการอบรมในฐานะใด เช่น

เป็นผู้ปกครอง เจ้าหน้าที่ในท้องถิ่น กรรมการวัด ฯลฯ .....

๑. ท่านคิดว่าการอบรมครั้งนี้มีประโยชน์แก่ท่าน

ก. มากอย่างยิ่ง   ข. มาก   ค. ปานกลาง   ง. น้อย

จ. น้อยอย่างยิ่ง

๒. หัวข้อการอบรมที่ท่านชอบมากที่สุดคือ เรื่อง .....

อบรมโดย ..... ที่ท่านชอบเพราะ .....

.....

๓. หัวข้อการอบรมที่ท่านไม่ชอบมากที่สุดคือ เรื่อง .....

อบรมโดย ..... ที่ท่านไม่ชอบเพราะ .....

.....

๔. การที่ได้มีมนต์และเชิญผู้มีความรู้ของจังหวัดระยองมา เป็นวิทยากรส่วนใหญ่ของการอบรม

ครั้งนี้ ท่านเห็นว่า

ก. เหมาะสมดี เพราะทำให้คนระยองได้ฟังพากันเองและภูมิใจคนดีในท้องถิ่นของตน

ข. เหมาะสมดี เพราะประหยัดในเรื่องค่าใช้จ่ายในการเดินทาง

ค. ไม่เหมาะสมเพราะไม่มีอะไรแปลกใหม่พิเศษ

ง. ไม่เหมาะสมเพราะงานอบรมที่ต้องมีวิทยากรจากกรุงเทพฯ

จ. (ถ้ามีความเห็นอย่างอื่น โปรดเขียนเติม) .....

๕. การที่ท่านต้องนำอาหารมารับประทานเอง เพราะการอบรมนี้จัดอย่างประหยัด ไม่มีทุน

กองกลาง ท่านเห็นว่า

ก. เหมาะสม   ข. ไม่เหมาะสม   ค. เฉย ๆ

ง. (ถ้ามีความเห็นอย่างอื่น โปรดเขียนเติม) .....

แบบสอบถามเพื่อประกอบงานวิจัยเรื่อง

"การประยุกต์หลักพุทธธรรมมาใช้ในการพัฒนาชาวชนบท"

โครงการส่งเสริมสัมมาชีพ

เมื่อเดือนมิถุนายนที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้เข้าชาวบ้านจากอำเภอแก่ง จังหวัดระยอง มาขายทุเรียนที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และที่อื่น ๆ ที่ได้มีโอกาสให้ใช้สถานที่ทำการขาย ทั้งนี้เพื่อเป็นการทดลองการรวมกลุ่มส่งเสริมสัมมาอาชีพ

ท่านซึ่งเป็นผู้หนึ่งที่ได้พบกับกลุ่มชาวบ้านในขณะที่ทำการขาย ท่านได้ซื้อทุเรียนหรือไม่

( ) ซื้อ ( ) ไม่ซื้อ

ถ้าท่านซื้อ โปรดตอบเฉพาะข้อ ๑ - ข้อ ๓

ถ้าท่านไม่ได้ซื้อ โปรดตอบทุกข้อ

- ๑. ท่านพอใจในการที่นำชาวบ้านมาขายทุเรียนในครั้งนี้ เพราะ .....
- .....
- .....
- .....
- ๒. ท่านไม่พอใจในการที่นำชาวบ้านมาขายทุเรียนในครั้งนี้ เพราะ .....
- .....
- .....
- .....
- ๓. ข้อเสนอนั้น ดีหรือไม่ .....
- .....
- .....
- .....
- ๔. ถ้าท่านไม่ได้ซื้อ เหตุผลที่ไม่ซื้อเพราะ .....
- .....
- .....
- .....

สถานภาพของผู้ตอบ

อาชีพ ..... เพศ ..... อายุ .....

ภาคผนวก ข.

ผลงานด้านการแสดงของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเนินห้อย

บทละครเรื่อง "แพ้นกขมิ้นมือโกสน"

แสดง ณ วัดเนินห้อยในงานวันปีใหม่ ๒๕๒๕

ฉากที่ ๑

ณ หมู่บ้านทุ่งสาวหลง มีครอบครัวหนึ่งซึ่งมีอาชีพทำไร่ ครอบครัวนี้
กันอยู่สามคนคือพ่อแม่ลูก บุตรสาวของครอบครัวนี้มีชื่อว่า เอื้อย เพราะลำผิ-
งรยาตุ่มมีบุตรสาวเพียงคนเดียว เธอจึงถูกตามใจมาก ทำให้เธอมีนิสัยค่อนข้าง
จะดื้อรั้น และมักจะเอาแต่ใจตนเองอยู่เสมอ จึงสร้างแต่ความหนักอกหนักใจ
ให้แก่พ่อ-แม่ของเธออยู่เป็นนิจ

เมื่อเธอโตเป็นสาวขึ้นดูเหมือนว่า เอื้อยจะสร้างความหนักอกหนักใจ
ให้แก่พ่อ-แม่ของเธอมากยิ่งขึ้น เพราะวันหนึ่ง ๆ เธอเอาแต่แต่งตัวแล้วก็เที่ยว
เตร่ไปตามประสาวัยรุ่น ซึ่งก็เหมือนกับวันนี้ เอื้อยแต่งตัวออกไปเที่ยวตั้งแต่เช้า
แม่ของ เอื้อยนั่งรถลูกอย่างกระวนกระวายว่าทำไม เอื้อยออกไปเที่ยวตั้งแต่เช้า
จนเป็นป่านนี้แล้วยังไม่กลับเสียที ก็พอดีพ่อของ เอื้อยซึ่งออกไปกินเหล้าที่ร้านตา
เอี้ยงมาแอ่นกลับมาพอดี ระหว่างที่พ่อ-แม่กำลังโต้เถียงกันอยู่นั้น เอื้อยก็
กลับมาพอดี

ฉากที่ ๒

สันติเป็นเด็กหนุ่มที่อยู่บ้านใกล้เคียงกับเอื้อย สันตินั้นเป็นเด็กหนุ่มที่
สุภาพเรียบร้อย ขยันขันแข็ง แต่รูปร่างหน้าตาของเขานั้นไม่ค่อยดึงดูดตาผู้พบเห็น
ทั้งนี้เพราะเขาเป็นคนตรากตรำทำงานมามาก ผิวสีน้ำตาล และฐานะค่อนข้าง
จะยากจน สันติรู้สึกสนใจในตัวเอื้อย ลูกสาวของลำผิ-งรยาตุ่มมาก เมื่อ
มีเวลาว่างสันติจะแวะมาเยี่ยมเยียนและหาโอกาสคุยกับเอื้อยเสมอ วันนี้เมื่อ
สันติว่างจากทำงานก็มาเที่ยวบ้านของเอื้อยอีก แต่เอื้อยมิได้สนใจโดยดีในตัว
สันติเลย แล้วพ่อของเอื้อยก็คอยกีดกันอยู่เสมอ เพราะรู้สึกไม่ชอบหน้าสันติ
เท่าไรนัก

ฉากที่ ๓

ที่เอื้อยไม่สนใจสันติเพราะมีไอ้หนุ่มต่างบ้าน หน้าตาดี รูปหล่อ มาอาศัยอยู่กับญาติในหมู่บ้าน ไอ้หนุ่มคนนี้มีชื่อว่า เอ๋ เอ๋คนนี้เป็นคนเอาอกเอาใจ เธอเก่ง ทำให้เอื้อยหลงใหลในตัวเอ๋มาก แต่แม่ของเอื้อยไม่ชอบเพราะเจ้าเอ๋คนนี้ชอบกินเหล้าเมายา ชอบเที่ยวเตร่งานการไม่ค่อยทำ แถมยังเป็นนักเลงผู้หญิงอีกด้วย แต่พ่อของเอื้อยรู้สึกจะชอบเอ๋เอามาก ๆ เพราะมีนิสัยขี้เหล้าเหมือนกัน จึงคุยกันถุกคอ ตั้งใจเอ๋จะมาเที่ยวบ้านนี้ทุกวัน และมักจะหาเหล้ามาฝากว่าที่พ่อตาอยู่เล่นอ แล้วก็มีโอกาสพบปะกับเอื้อยคนรัก เพื่อกระชับความรักให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น พ่อของเอื้อยกำสั้งนึ่งบ่นถึงเอื้อยผู้รักพ่อดี เอ๋เดินมา สันติเห็นดังนั้นจึงขอดตัวกลับก่อน ไปได้ก็เสียความรู้สึกปล่ำว ๆ เพราะเขาไม่ได้ได้รับความสนใจจากเอื้อยเลย

ฉากที่ ๔

พ่อของเอื้อยรู้ดีว่าที่เอ๋มาครั้งนี้ได้มาเพื่อกินเหล้ากับตนหรือก แต่มาเพื่อหาเอื้อยลูกสาวของตน จึงร้องเรียกให้ลูกสาวหนีบแก้วเหล้ามาให้ แล้วเปิดโอกาสให้เอื้อยกับเอ๋คุยกันตามประสาหนุ่มสาวที่รักกันตามสัพพัง เอื้อยกับเอ๋คุยกันอยู่นาน แม่ของเอื้อยซึ่งไม่ชอบเอื้อยแล้วจึงเรียกให้ลูกสาวเข้ามาในครัวเพื่อช่วยกันทำอะไรว้าง เอ๋เห็นดังนั้นจึงขอดกลับก่อน

วันเวลาผ่านไปความรักของคนทั้งสองก็ยิ่งแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ขณะที่เอื้อยกำสั้งนึ่งเล่นอยู่นั้น เอ๋ก็มาเที่ยวบ้านของเอื้อยอีก แต่มาคราวนี้เอ๋มาเพื่อบอกลาเอื้อยไปทำงานสักล้ามเดือน เพื่อเก็บเงินมาแต่งงานกับเอื้อย

และแล้ว .....๓ เดือนก็ผ่านไป ๓ เดือนก็แล้ว ๔ เดือนก็แล้ว ๕ เดือนก็แล้ว ยังไม่เห็นวันแรวว่าเอ๋จะกลับมาตามสัญญาที่ให้กับเอื้อยเลย ทำให้เอื้อยเป็นทุกข์หนัก เมื่อยามกินกับ ไต๋นอน เมื่อยามนอนก็ไม่ได้กิน กระวนกระวายกระสับกระส่ายอยู่อย่างนั้น จนร่างกายของเอื้อยขุ่นมอดผิดปกติ

อยู่มาวันหนึ่งขณะที่เอื้อยกำสั้งนึ่ง เหม่อลอยคิดถึงเอื้อยผู้รัก ก็พอดีแทนเพื่อนของเอื้อยก็มาหาเพื่อบอกข่าวเรื่องของเอ๋นี่แหละ

ได้ฟังข่าวจากเพื่อนเหมือนคนมืด	เอามารีดกลางใจให้มันบี
เอ๋ที่ เอื้อย เคยรักแล่นรักดี	ต้องผัดเปลี่ยนไปไหนอีกคน
เอื้อยไม่เคยรักใครนอกจากเอ๋	สิ่งทும்เทร็กให้ไม่สู้กับ
แม่เคยเตือนอย่างไรไม่ฟัง วล	เพราะรักเอ๋ท่ความกันล้นดวงใจ
ไม่เคยคิดว่ารักจะหักอก	คิดไม่ตกว่า เอื้อยจะ เจใจ
มาแกล้งหรือทำให้ เอื้อยรออยู่ทำไม	เอื้อยต้องอายุปวงชนคนนิทาน
ไหนพี่ให้สัญญา ว่าสามเดือน	จะมา เยือน เอื้อยใหม่ในเดือนหน้า
แล้วทำไมไม่ทำตามสัญญา	ที่มาลา ร้างไปให้งวยง
พี่บอกว่า จะเก็บเงิน เอามาแต่ง	ที่มาแกล้งกระทำให้รุ่มหลง
พี่ไม่รัก เอื้อยแล้วหนอพ่อ โคมมยง	เอื้อยก็คงสิ้นชีวิตอดฉฉา

แต่นก็ไต่แต่เผ้าปลอบประโลมเพื่อน ขณะที่เอื้อยกำลังร้องไห้ละฮึกละฮื้นอยู่นั้นก็พอดีแม่ของเอื้อยมาพบพอดี แต่ตรงเข้าไปถามว่าทำไมจึงได้ร้องไห้แบบนี้ แตนจึงเล่าให้ฟัง แม่ของเอื้อยได้ฟังดังนั้นก็รู้สึกเป็นทุกข์ไปกับลูกสาวด้วย จึงได้พาเอื้อยไปหาหลวงปู่ซึ่งเป็นคนทรงซึ่งโด่งดังในการเป็นหมอดูทำนายโชคชะตาราศีไว้ได้แม่นยำ และเก่งในทางทำพิธีสะเดาะเคราะห์ด้วย

ฉากที่ ๕ เมื่อคนทรงได้กำหนดดวงฤกษ์ของให้แล้ว แม่ของเอื้อยก็ไปสวดเอาข้าวตอกตอกไม้รูปเทียน ไปตามความต้องการของคนทรง คนทรงก็เริ่มทำพิธีสะเดาะเคราะห์ให้

ฉากที่ ๖ หลังจากสะเดาะเคราะห์แล้ว เอื้อยก็มีไต่หายจากความทุกข์ความเศร้าโศกเสียใจก็หาไม่ กลับจะเพิ่มทวีเพิ่มขึ้นอีก เพราะนอกจากจะอาศัยในความรักที่แล้วมา ยังเพิ่มความเกลียดชังคือเคยมีความรักมากเท่าใดในตัวเอ๋ ก็มีความเกลียดชังมากเท่านั้น อยากจะฆ่าเขาให้ตายแต่ก็ทำอะไรเขาไม่ได้ ใครจะคิดบ้างว่ารักที่เคยหวานชื่น จะกลายเป็นอื่นเมื่อเขาจากไปเพียง ๓ เดือน อดฉฉาความรัก เอื้อยยิ่งคิดถึงเข้าใจ นึ่นะหรือผลตอบแทนที่เขามอบให้กับเอื้อย เอื้อยทนไม่ได้ ตายเสียดีกว่า เอื้อยจึงนึกถึงกรรมมือโก๋หม ซึ่งคนมักจะกินทำลายตัวเองเมื่อยามผิดหวัง เอื้อยจึงคิดเอาอย่างบ้าง จึงคว้ากระปุกกรรมมือโก๋หมมา หวังจะดื่มให้มันตายไปซะโดยเร็ว แต่แล้วโชคยังเข้าข้างเอื้อยอยู่ ชีวิตเอื้อยยังไม่ต้องมาจบสิ้นด้วยยาพิษเช่นนี้ แตนเพื่อนรักของเอื้อยก็มาพบเข้าพอดี

เมื่อพระจตุรงคทานถ้ำนั้น แม่ของเอื้อยได้เล่าเหตุการณ์ต่างที่เกิดขึ้นอย่างละเอียดด้วยน้ำตานองหน้า ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นด้วยเหตุดังกล่าวนั้น

และแล้ว...วันเวลาผ่านไป นับตั้งแต่ที่เอื้อยไป สันติศึกษาที่บ้านของเอื้อยเกือบทุกวัน แต่หาได้รับความสนใจจากเอื้อยไม่ วันนั้นก็เช่นกันขณะที่เอื้อยกำลังเหม่อลอยคิดถึงเอื้อยอยู่นั้น ก็พอดีสันติมาเที่ยวอีกเช่นเคย

วันเวลาผ่านไปใจแบบโกหก ๓ เดือนผ่านไป เอื้อยไม่เคยได้รับข่าวคราวของเอื้อยเลย และยังไม่มีวันรู้ว่าเอื้อยกลับมาตามที่ให้สัญญาไว้กับเอื้อยเลย ทำให้เอื้อยเริ่มทุกข์หนัก บยามกินก็ไม่ได้นอนบยามนอนก็ไม่ได้กิน กระวนกระวายเป็นทุกข์หนักอยู่อย่างนั้น จนร่างกายของเอื้อยซูบผอมจนผิดปกติตา

วันนี้...ขณะที่เอื้อยกำลังนั่งเหม่อลอยคิดถึงเอื้อยอยู่นั้น แดนเพื่อนของเอื้อยก็มาหาเอื้อยพอดี ขณะนั้นเอื้อยกับแฟนใหม่แสนสวยของเขา กำลัง

ในบริเวณงานวัดเขาสุไกรวัน เอื้อยพาแฟนใหม่แสนสวยของเขา มาเที่ยวด้วย เอื้อยได้เดินควงแขนแฟนใหม่ของ เขา เพื่อเดินมาชมการแสดงละครของกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธซึ่งทำการแสดงอยู่พอดี ซึ่งเป็นขณะเดียวกับที่เอื้อยกับแดนได้มาถึงเวทีการแสดงละครพอดี แดนซึ่งเห็นเอื้อยกับแฟนใหม่ของ เขาพอดี จึงละคิดให้เอื้อยดู

ยิ่งมองเห็นภาพบาดตาพาเศร้าหนัก

เสียดแรงรักไว้อใจในตัวพี่

เขาเดินควงแสนสดชื่นใครอื่นมี

แต่เอื้อยนี้กลับต้องช้ำน้ำตานอง

เมื่อพระจตุรงคทานเทศน์จบ เอื้อยและพ่อแม่รู้สึกซึ่งในคำเทศน์มาก จึงก้มลงกราบพร้อม ๆ กันแล้วรำพึงพร้อม ๆ กันว่า

รสพระธรรมล้ำลึกล้ำลึกได้	ด้วยจิตใจตั้งมั่นไม่หวั่นเห
ด้วยรสพระธรรมตัวฉันไม่รวนเร	ไม่เลิพละขอยิ่งยิ่งพระธรรม
อนิจจาสังขารนั้นไม่เที่ยง	จะหลบเลี่ยง เล็ดตายอย่าไปหวัง
นี่แหละหนาชีวิตอนิจจัง	จะโค้งตั้งอย่างไรตายทุกคน

อนิจสงนั้นหนาไม่เที่ยงแท้	มันไม่แน่เหมือนใจคิดคิดปรุงแต่ง
มันไม่เคยเล่เพลหรือเล่แล้ง	มันไม่แก้งเพราะเป็นกรรมเราทำเอง
อนิจสงสังขารนั้นไม่เที่ยง	ละสลักเสียงทำไม่ในความจริง
คงหยุดถุและสู้กับทุกสิ่ง	สู้ความจริงนั้นเป็นสิ่งควรภูมิใจ
สัจจะธรรมนั้นแหละคือความจริง	อันเป็นสิ่งที่ควรยึดประพฤดิไว้
สัจจะธรรมนั้นหนาไม่ลวงใคร	จงทำใจให้ซึ่งจะถึงธรรม
เราจงยึดพระธรรมคำฮิริต	แล้วทำจิตให้ว่างอย่างม่องใส
นั้นแหละหนา คำฮิริตอยู่ที่ใจ	เมื่อทำได้ใจสงบพบสุขเอย

สำหรับละครของเรา ก็จบแล้ว ดิฉันหวังว่าทุกท่านที่มาชมละครของเรา คงได้ย้อคิดอะไรบ้างไม่มากก็น้อย ท่านพ่อแม่ที่เคารพรักทุกท่าน บุตรหลานของท่านจะดีหรือชั่วนั้นก็ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมเหมือนกัน ถ้าหากท่านทำดี ท่านจะไปโทษลูกหลานของท่านฝ่ายเดียวไม่ได้ ท่านต้องให้ความเอาใจใส่ ความรักแก่ลูกหลานด้วย แต่อะไรที่มันไม่ดีดิฉันขอให้มันผ่านไปกับปีเก่าณะคะ แล้วเรามาเริ่มต้นฮิริตใหม่พร้อมกับปีใหม่นี้ด้วยความสดใส ร่าเริง เปรียบพร้อมไปด้วยความดีและเปรียบพร้อมไปด้วยคุณธรรม ดิฉันขอปิดฉากลงเพียงเท่านี้ ขอให้ทุกท่านจงโชคดี สวัสด์ปีใหม่นี้คะ

สถาบันวิทยบธการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทละครเรื่อง "บวช-บุญหรือบ่กบ"

แสดง ณ วัดเนินหย่องในงานทอดผ้าป่าหนังสืออาสาฬหบูชา ๒๕๒๕

ฉากที่ ๑

บรรยาย   เมื่ออย่างเช้าเดือนหก ประเพณีอันหนึ่งของชาวบ้านคือการบวชภาค ถ้าคนในครอบครัวไหนมีบุตรชายอายุครบ ๒๐ ปีบริบูรณ์ จะต้องจัดการบวชตามประเพณีที่ปฏิบัติสืบต่อกันมาแต่ครั้งโบราณกาล ไม่ว่าจะบวชจะสร้างราหูหรือทำบุญหรือไม่ว่าก็ตาม

ปีนี้ก็เช่นกัน ครอบครัวของตาอ๋ากับยายจุ่มส่งลูกสาวมีภรรยา ซึ่งมีบุตรชายคนสุดท้ายอายุครบบวชพอดี จึงได้จัดพิธีบวชขึ้น ตาอ๋อได้เชิญญาติสนิทมิตรสหายมาร่วมงานอย่างคับคั่ง งานบวชจึงเป็นงานที่ใหญ่โตมาก ต้องเตรียมงานกันอย่างจุลละหุก แต่งานบวชครั้งนี้ก็มีปัญหาจนได้ เพราะเงินที่ตาอ๋อกับยายจุ่มตระเตรียมไว้เริ่มร่อยหรอลงไปจนจะหมดอยู่แล้ว ตาอ๋อจึงเรียกยายจุ่มมาปรึกษาว่าจะทำอย่างไรดี เพราะพ่ungs นี้ก็จะเป็นวันลูกดิบแล้ว

บทสนทนา

ตาอ๋อ :   เออ นียายจุ่ม งานบวชอ้ายอองมันครั้งนี้ไม่เลิกดอกนะ

ยายจุ่ม :   ฉันก็รู้อย่างนั้นแหละ ก็แกไม่ทำอะไรใหญ่โต ไม่รู้จักกุดตัวเองบ้าง เงินทองก็ไม่มี ต้องไปกู้หนี้ยืมสินเขามาเนีย แล้วจะเอาที่ไหนไปใช้เขา

ตาอ๋อ :   เรื่องนั้นแกไม่ต้องเป็นห่วง ที่นาเรามี ถ้าแก้หนี้เขาไม่ตก ยกหนี้เขาไม่ได้ ก็โธ่ที่นาให้เขาเสียเลย เออ ว่าแต่พ่ungs นี้ก็จะลูกดิบอยู่แล้ว เห็นถ้าจะต้องล้มอั้ง เพื่อเตรียมรับรองแขกที่จะมา

ยายจุ่ม :   วุย ก็อั้งแห่งมันยังลูกอ่อนอยู่ ก็ลูกมันล่จะทำอย่างไร มันจะเอานมแม่ที่ไหนกินก็ไปซื้อเนื้อเอาที่ตลาดไม่ได้หรือ

ตาอ๋อ :   ก็เงินทองที่กูเขามาเนะ มันเริ่มหมดแล้ว ไม่มีเงินจะซื้อ คงต้องล้มอั้งแห่งแน่นอน แล้วฉันบอกพรรคพวกแล้วว่าพ่ungs นี้ให้มาช่วยกันล้มควายกันหน่อย

บายฉุ่ม: โธ่ ฮีแห่งหนอ เอ็งต้องเอาชีวิตมาสังเวงงานบวชอ้ายอ่องมัน

ฉากที่ ๒

รุ่งเช้าของวันลูกดิบ ส้มครพรรศพวงของตาอ่าก็เริ่มทยอยมาล้มควายกันตั้งแต่เช้า

ตาอ่า: อ้ายอ่องเอ๊ย ไปลุงฮีแห่งที่คอกมาทึฮี

อ่อง: จ๊ะพ่อ

อ่องเดินไปที่คอกฮีกแห่งอย่างว่าง่าย เมื่ออ่องเดินไปถึงคอกฮีแห่ง ก็ต้องสะดุ้งเฮือก
เมื่อเห็นฮีแห่งยื่นไม้ตาไหลฮีมเหมือนกับคงรู้ล่วงหน้าแล้ว มันยื่นร้องไห้ให้ลูกของมัน
ด้อมนมเป็นครั้งสุดท้าย อ่องแหยงใจเดินเข้าไปปลดเชือกจากหลัก ส่วนลูกมันอ่องผูก
ติดกับหลักไว้แทน อ่องพยายามออกแรงลากลุง แต่อดิจจา ฮีแห่งไม่ยอมเดิน มัน
เอาแต่ยื่นไม้ตาไหลพราก ๆ ไหลแล้วไหลฮีก ส่วนลูกของมันก็ส่งเสียงร้องคล้ายกับ
ว่ามันเรียกแม่ใจแทบจะขาดรอน ๆ และแล้ว อ่องก็พยายามเดินลุงฮีแห่งมาจนถึงที่
ประหารจนได้ เหล่าเพชรชาติก็เริ่มลงมือล้มและฆ่าแหละเนื้อ

(ตอนนี้ ผู้แสดงเป็นลูกแห่งร้องเรียกแม่ แห่ง ๆ ๆ เป็นระยะ ๆ ด้วยน้ำเสียง
ที่โศกเศร้ารันทดใจตอนที่ฮีแห่งถูกตีล้มและกำลังถูกฆ่าแหละเนื้อ เป็นตอนที่พระ
ลวดมนต์ทำวัตรเช้า จึงมีเสียงลวดตังแว่วมาจากโบสถ์ว่า

อพุทธา ปยุชงุ ทุกขงุ โลกเก

ความเปียดเปียนเป็นทุกขังในโลก

อพุทธา ปยุชงุ ลูชงุ โลกเก

ความไม่เปียดเปียนกันเป็นลูชงุในโลก

พุทธุ สัระณ คคฺฉฺฉาณิ

ธมฺม สัระณ คคฺฉฺฉาณิ

สังฆมิ สัระณ คคฺฉฺฉาณิ

อีกมุมหนึ่ง บายฉุ่มมิ่ง เบิ่งตาไปทางคอกวัว (มีเสียงขับเสภาแทนเสียงรำพึงของ

บายฉุ่มว่า)

เห็นน้ำตาควายไหลใจเราแป้ว
 ข้าจะช่วยอะไร เจ้าไม่ได้เลย
 ข้าก็รักการ เบียดเบียนนั้นมันบาป
 เอ็งรักลูกข้าก็รักมันปีกทรวง
 การ เบียดเบียนฆ่าฟันนั้นบาปหนา
 ให้เป็น เครื่อง เตือนคิดและ เตือนใจ
 ต่างแก่งแย่ง เช่นฆ่าหน้าปัดสี
 ต่างฆ่า เช่นให้เหิน เป็นประจำ
 อันชีวิตของ เขา เขาก็รัก
 ความเมตตาปราณีไม่มีเลย
 อันความรักของแม่ลูกมันผูกติด
 ลูกรักแม่แม่รักลูกผูกดวงใจ

คงไม่แคล้วถูกฆ่าแน่ฮัเฮงอ้อย
 ได้แต่เลยแอบส่งสารสะท้านทรวง
 ข้าก็ทราบแล เห็นและเป็นห่วง
 เอง เป็นห่วงว่ามันนั้นกินนมใคร
 ดังปามาตีปาตาทำนล่อนไว้
 แต่มีใครบ้าง ไหมสนใจท่า
 ต่างฮิงดี เห็นทุกวันมันฆ่า
 บุญของมันในดวงใจไม่มีเลย
 ชีวิตเราเราก็รักจะเปิดเผย
 ต่าง เยาะเหยียดฆ่าฟันสำราญใจ
 มันยึดติดไม่ปล่อย เล่ห์ไม่แฉใจ
 เป็นสายใยเป็นโซ่ของคล้องชีวิตวัน

ฉากที่ ๓

เจ้าภาพประกาศคำให้แยกหรือที่มาในงานมาร่วมกันฟัง เทศน์ทำขวัญภูภาค โดยทาง
 เจ้าภาพโตนิมนต์พระที่เทศน์เก่ง ๆ มา เทศน์

ตาอ๋า: ท่านพ่อแม่ที่น้องทั้งหลาย บัดนี้ได้เวลา เทศน์ทำขวัญภูภาคแล้ว และหลวงพ่อก็ได้มาถึง
 แล้ว ขอให้พ่อแม่ที่น้องหยุดพักการ เล่นทุกชนิดไว้ชั่วคราวก่อน มาร่วมกันฟัง เทศน์
 ฟังธรรม เพื่อให้เกิดบุญกุศลก่อน ประเดี๋ยว เทศน์จบแล้วค่อยเล่นกันใหม่

แต่อดใจๆ คำประกาศของตาอ๋ามีได้เข้าหูผู้ฟัง เลยแม้แต่น้อย บ้างก็ยังคงวิ่งกินเหล้า
 ร้องรำทำเพลงอย่างสนุกสนาน บ้างก็ตั้งวงเขย่าไฮโล บ้างก็ตั้งวงเล่นไพ่กัน มิได้มีใครสนใจ
 จะไปฟัง เทศน์เลย แล้วก็ยังส่งเสียง เอ็ดตะโล ละ เบ็ง เซง แซ่ไปทั่วทั้งบ้านอีกด้วย

หลวงพ่: เมื่อญาติโยมไม่มีใครสนใจฟัง อาตมาก็จะกลับวัดแล้วนะโยม

ยายอ๋ม: ไม่ได้เจ้าค่ะ ยังไง ๆ ก็ต้องเทศน์เสียหน่อย เพื่อเป็นศิริมงคล

หลวงพ่: ก็ไม่มีใครสนใจฟัง แล้วจะเป็นศิริมงคลได้อย่างไรละโยม

ยายจุ่ม: ก็หลวงพ่อก็เริ่มเทศน์ขีตะ ประเดี๋ยวผู้คนที่ก็จะเริ่มทยอยกันมาฟังเองนั่นแหละ
อ้ายอ่องมาตรงนี้ เลิกเล่นล่นูกเสียวก็ หลวงพ่อก็เทศน์แล้ว

หลวงพ่: บัดนี้ได้เวลาของการฟังธรรมเทศนาแล้ว ขอให้ญาติโยมทั้งหลายจงหยุด
การเล่นทุกชนิดลงชั่วคราวก่อนเถิด มันจะได้เกิดความสงบ จะได้ฟังธรรม
เพื่อจะได้เกิดความซาบซ่านใจ ดียิ่งกว่าการดื่มสุราเป็นไหน ๆ

แต่ญาติโยมหาเชื่อฟังหลวงพ่อก็ไม่ กลับจะยิงล่นูกกันเพิ่มขึ้นอีก หลวงพ่อดุหมัดปัญญาจึงกล่าวขึ้นว่า

หลวงพ่: เมื่ออาตมาเทศน์แล้ว ญาติโยมไม่ฟัง อาตมาก็ขอเอร้งแต่เพียงเท่านี้
ว่าแล้วหลวงพ่อก็ลุกกลับวัดไปเลย

ตาอ่ำกับยายจุ่ม: ประเดี๋ยวหลวงพ่ มารับปลัดสักก่อน แต่หลวงพ่อดูหันมามองเลยแม้แต่น้อย

ยายจุ่ม: งานหน้าไหมละตาอ่ำ ขายชั้วหน้าเขาไปเจ็ดขั้วโคตร นี่เราจะบวชเอาบุญหรือ
เอาบาปกันแน่ตาอ่ำ

ตาอ่ำ: อ้าว ก็แล้วจะให้ฉันทำอย่างไรละ ก็เขาไม่ฟังกันนะ แล้วจะมาโทษฉันคน
เดียวได้อย่างไร

ยายจุ่ม: ก็บอกแล้วว่าอย่าเลี้ยงเหล้า แล้วทำไมไม่เชื่อฉัน

ตาอ่ำ: ก็ประเพณีบ้านเรา เขาต้องเลี้ยงเหล้ากันอย่างนี้ ถ้าไม่ทำก็ผิดประเพณี
ผู้คนเขาก็ไม่มางานเรานะซี

ยายจุ่ม: ละบวชทานหรือสัวรค์แน่

ฉากที่ ๔

รุ่งเช้าของวันบวช ต่างก็เตรียมเครื่องธูปธูปชารและขบวนแห่อย่างขมยมนั้น โดย
มีขบวนกลองยาวอีเมานำหน้า บ้างก็ถือเครื่องธูปธูปชาร บ้างก็ถือเหล้า เมากันแทบจะเดินหัวก้มดิน
(เริ่มโห่ล่ำมลา) พอแห่ไปได้ประเดี๋ยวหนึ่ง ทุกคนต้องตะลึงงันและทุกคนก็เหลียวดูตามเสียงนั้น
ลูกแหงมีเชือกผูกคอเดินตามขบวนมาด้วย ลังเสียงร้องแห่ง ๆ ๆ ๆ คล้ายประหนึ่งมันร้อง
เรียกหาแม่ มันเดินนำตาไหลพราก ร้องแล้วร้องอีกดูคล้ายใจแทบขาด

(ขับเสภาแทรก)

เสียงลูกควายรำร้องมองหาแม่
 ก่อนนี้ลูกได้ดื่มนมแม่ลุ่มใจ
 เห็น เลือดแม่กระเซ็นข่านละท้านจิต
 น้ามนแม่แผ้วให้ทุกเวลา
 เห็น เขากิน เนื้อแม่แผ้วแต่ทุกขัย
 ลูกต้องพรากจากแม่เหลือแต่หน้าม
 จะทำบุญทั้งที่มีแต่บาป
 ต้องล้มวัวฆ่าควายคนใจพาล
 ฮันวัวควายมีจิตใจ เหมือนกันหม้อ
 เมื่อฆ่าแม่แล้วลูกก็ผูกพัน
 ก็เหมือนเรารักลูกผูกดวงจิต
 ล้มทั้ง วัวฆ่าควายกันมอง เนื่อง
 จะมีใครบ้าง โหมหนอพอรู้ค่า
 คงไม่มีใคร เห็น เช่นใจพาล
 การกระทำอย่างนี้ดีแล้วหรือ
 ทำอย่างนี้มีแต่แก้ววายนาย
 จะทำบุญต้องตั้งจิตอธิษฐาน
 ละความชั่วทำความดีที่จำเป็น

เสียงสวดมนต์

ทวยหาปอยู่ขุ่ ทุทุกขุ่ โลก

อหุทวยหาปอยู่ขุ่ ลู่ขุ่ โลก

พุทฺธ สรรณี คุจฺฉาณิ ธรรมิ สรรณี คุจฺฉาณิ ล่งขุ่ สรรณี คุจฺฉาณิ

ผู้ร่วมงานป็นนี้ง นาคเดินเข้าโบสถ์ ลูกแหง่เดินตามถึงบันไดหน้าโบสถ์ ล่งเสียงร้อง

แล้วร้องอีก (เสียงสวดมนต์ประสานพร้อมกันไป) แล้วล้มลงแนบที่บันไดโบสถ์นั้นเอง

(เสียงสวดมนต์ดังชัดขึ้น จบที่ว่า "ความไม่เบียดเบียนกันเป็นคู่ขในโลก")

ร้องแหงะแหง่ แหงะแหง่ แม่อยู่ไหน
 แล้วแม่โยต่ายจากพรากลูกบยา
 ลูกยังคิดถึงแม่แผ้วแลหา
 แม่ถูกฆ่า เพราะคนชั่วมีว้แต่กรรม
 น้ำตาถูกร่วงไหลร้องไ้ร่า
 ลูกสร้างกรรมไว้กับแม่แต่ปางบรรพ
 จิตใจหยาบขั่วขั่วฆ่าประหาร
 ดิตสันดานขั่วขั่ว เช่นฆ่ากัน
 คน เราก็พอมีใจโลนहीं
 ต้องจาบัลย์สุดแสนจะแค้น เคือง
 ทุกคนคิดเอาแต่ใจให้สื่อ เรื่อง
 ศึกษาน เชื่องใหญ่โตมโหฬาร
 หมายตหน้าตาของลูกควายใครส่งสาร
 ลู่ขส้าราญบนความทุกขัยของลูกควาย
 จึงยึดถือก่อกรรมทำสับหาย
 สิ่งที่ได้เป็นบุญน้าหรือกรรมเวร
 ทำบุญทานต้องตั้งจิตคิดละ วัน
 จึงจะเห็นบุญน้ามาพาลู่ขเอย

บทเพลง "เส้นทางแห่งธรรม"

ประพันธ์ไว้ทำนองโดยกลุ่มหนุ่มสาวชาวพุทธเนินห้อยง แล่ดง ณ วัดเนินห้อยงในงานกลุ่ม
หนุ่มสาวชาวพุทธ ๑๖ ตุลาคม ๒๕๒๔

ฟ้าลิขิตชีวิตของคน เกิดมาอยากจนลู้มแม่เห็ยล้า ด้วยรล่พระธรรมน้อมนำ
คำจูนชีวา ถึงจะยากจนทริกหนา ตัวข้าไม่เคยหน่ายหนี

พระธรรมคำจูน เกื้อหนุนบุญคุณมากมี ตัวข้าขอน้อมฮิริชีวิตแห่งรล่พระธรรม ถึงจะ
ยากจนหากกุศลผลบุญน้อมนำ ช่วยฮื่อ่องทางแห่งธรรมน้อมนำให้ข้าสืบไป

เท่าที่เรียนภาคเพ็ยธรรมอยู่ สิ่งที่ได้รู้พระธรรมล้ำค่ากว่าใคร ฮื่อ่องทางเด่นให้
เห็นแล่นหน้าฮื่อใจ ฮื่อ่องทางล่ดลือ ปุวิวัตด้วยรล่ธรรมา

ลึบนิ้วพนมขอก้มกราบองค์ลัมมา ด้วยจิตปีตม้นศรัทธาแต่องคัลลัมมาลัมโพธิญาณ เกิด
ธรรมคำจูนเกื้อหนุนแต่ลู่ทรทาน แม่เมตาไพศาล เสิ้อจันทุกท่นลู่ฮื่อ

"การปฏิบัติธรรมถึงแม่จะปฏิบัติเพียงน้อยนิด แต่ยังดีกว่าไม่คิดปฏิบัติเอาเสียเลย"

สถาบันวิทยบริการ

จฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

